

**סוגיות
בעניני שליחות**

סוגיות בעניני שליחות

- סימן א**   בדין אומן המעביר ע"ד בעה"ב.....א
תמצית הדברים בקצרה ..... יד
- סימן ב**   בדין זכית בעל המעות בלי ידיעת המוכר, ובדין שליח
ששינה, ובדין מכירה בבגדי אשתו.....כא
תמצית הדברים בקצרה ..... לח
- סימן ג**   בדין שליח ששינה, ושליח שקנה לעצמו.....ג
תמצית הדברים בקצרה ..... סו
- סימן ד**   בדין שליח קיבל מעות לעשות סחורה.....עז
תמצית הדברים בקצרה ..... צא
- סימן ה**   בדין אלמנה ושליח ב"ד ושליח בעה"ב למכור נכסים....קב
תמצית הדברים בקצרה ..... קיח
- סימן ו**   בדין שליח שעיוות.....קלו
תמצית הדברים בקצרה ..... קנד
- סימן ז**   בדין אין שליח לדבר עבירה.....קעג
תמצית הדברים בקצרה ..... קפח

סימן א

בדין אומן המעביר ע"ד בעה"ב

ע"ז ז' א', וכ"כ הרשב"א ב"ק צ"ה א', וכתב
כן ליישב דר"י אית לי' שינוי קונה, וכן הדין
נותן דכיון דקושטא הוא דר"מ אית לי' כל
המעביר כו' מנלן דאף בלא זה קונה בשינוי,
וכן מורה לשון דילמא שאמרו בגמ' שם כמו
שדייק הריטב"א.

וא"ת א"כ לר"י הו"ל סתם מתני' בב"מ שם
כר"מ, ומאי פריך רב יוסף ק"ב א'
דפשיטא דהלכה כר"י משום סתמא דב"מ, הא
בתר ההיא סתמא הדר קתני סתמא כר"מ,
ולפמש"פ רש"י דסיפא דההיא מתני' כרבנן,
י"ל דלא חש לחשבה כסתמא, כיון שהסיפא
סותרת לרישא, א"נ רב יוסף סבר כאידך
שינויי דהתם, וק"ק דאכתי הול"ל דר"ה
איצטריך לאשמועין משום דס"ל כו' יוחנן,
א"נ סמך אאבע"א דחשיב לה הלכתא
בפסיקתא, שכל עיקר הדבר ששנה התנא ד"ז
דכל המשנה, הוא כדי לסתום שהדין כן, והא
עדיפא מסתמא דבתר הכי, ואפשר עוד
דבכה"ג לא חשיבא סתמא כר"מ כיון דבמתני'
לא זכה בגזילתו, ואיכא למימר שרק לענין
חיוב אונסין נקרא גזלן ולא לקנות בשינוי,
ואע"פ שהאמת דלא פליגי בדין שינוי, מ"מ
בכה"ג לא חשיבא סתמא כר"מ למיפסק כותי'.

נמצינו למידין דעת הרמב"ן והרשב"א
והריטב"א והר"ן דבלא כונת גזילה
לא קני בשינוי, אע"פ שידע שמעביר בכך על
דעתו של בעה"ב, ורק לר"מ דנקרא גזלן
בהעברה לחוד קני נמי בשינוי, כדין גזלן
ששינה, וערשב"א ק"ב ב' מ"ש עוד בזה.

מיהו עדיין צ"ב מאי מהניא הא דסבר ר"מ
כל המעביר כו' סו"ס אין כאן מעשה
הוצאה מרשות בעלים ביד הצבע, שהרי נתנו

א. **ב"ק ק' ב'** מתני' לצבוע לו אדום כו'
רמ"א נותן לו דמי צמרו כו' יש לעי'
אי טעמי' דר"מ לשיטתו ב"מ ע"ח ב' דכל
המעביר ע"ד של בעה"ב נקרא גזלן, או דסגי
בעצם הדבר ששינה לעשותו גזלן, דסו"ס ע"י
מעשיו כנסתלק החפץ של הבעלים דמי, ואף
אם אינו רוצה לקנות, הר"ז כאכל פרי של
חבירו, וכבר הוזכרו שני האפשרויות בגמ'
ב"מ שם, דמיתנינן ממתני' דמר סבר דכל
המעביר כו' ודחי דילמא שאני התם דקנייה
בשינוי מעשה, והנדון אם למסקנא דאית לי'
לר"מ כל המעביר כו' אם היינו נמי טעמי'
במתני', או שזו מחלוקת נוספת ואפי' תנאי
דסברי התם דלא כר"מ מצו סברי הכא כר"מ.

ולשון הגמ' ק"ב ב' הא ר"מ דאמר שינוי
קונה והא ר"י דאמר שינוי אינו קונה
משמע דפלוגתתם בדין שינוי אם קונה, וכן
הבינו תו' צ"ה ב' ד"ה בשבח, שהקשו מהא
דמשמע שם דלר"י שינוי קונה, ואם למסקנא
טעמי' דר"מ משום דכל המעביר כו' א"כ
לק"מ, דלכו"ע שינוי קונה דוקא בגזלן, ולר"מ
דנקרא גזלן שפיר קונה בשינוי, [ובאמת
מסוגיא דהתם דמדמינן דר"מ ור"י ללוקח
שעורים במקום חטים מוכח דלא שייך בנדון
שינוי קונה, שהרי אין כאן חפץ שנשתנה,
דחטים ושעורים תרי מילי נינהו, ואדרבה
משמע מזה שהנדון רק משום מעביר על דעתו
של בעה"ב, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בסי"ז
סקט"ו].

אבל מדברי הרמב"ן והריטב"א והר"ן ב"מ
שם נראה דלמסקנא בכלהו טעמי' דר"מ
משום דאית לי' כל המעביר כו', וכ"כ
הריטב"א שם מרבו בשם הרמב"ן, וכ"כ רש"י

לו מדעתו, וכמו שהצובע ברשות בעלים אינו אלא מזיק, ה"ה ברשות הצבע, ואיך נעשה גולן בהעברה ע"ד בעה"ב לחוד, ולא דמי לכל השנויים בב"מ שם להוליקה בהר כו' ומעות פורים ודינר לעני, דהתם כמשתמש בשל חבירו שלא ברשות דמי, והו"ל שואל שלא מדעת או גרוע מזה במעות פורים ועני, אבל כאן שלא עשה אלא שינוי, במה נעשה גולן של הוצאה מרשות בעלים.

ונראה דענין כל המעביר ע"ד של בעה"ב נקרא גולן היינו דחשיב בסתמא כאילו התנה בעה"ב שנותן לו ע"ד כן, ואם מתכוין לעבור ע"ד של בעה"ב, הר"ז כנוטלו שלא ברשות בעלים, ולכן כשבא לצבעו בשינוי הר"ז כגונב חפץ מרשות בעלים ע"מ לשנותו ולהחזירו אח"כ, דודאי חייב באונסין, אפי' אם נימא דהגונב ע"מ למיקט אינו חייב באונסין, [עי' סק"ב בדברי הקצה"ח סי' שמ"ח סק"א], שהרי גונב ע"מ שלא להחזיר חפץ זה, ואף ר"י מודה בזה, דפלוגתתם רק כשהוציאו ברשות, דבזה הו"ל רק מעביר ע"ד של בעה"ב, וס"ל דלא קפיד בעה"ב שיהא כגולן גמור ע"ז, דנהי דלא משוי ל' שליח כדאמר ק"ב ב', מ"מ לא חשיב ל' כגולל ממנו, אלא כמשנה, (ולשון רש"י ב"מ ק"ז א' אע"ג דמשנה לא סבר דמקפיד איניש במידי דלא חסר בה), [ואפשר דבפקדון ג"כ מודה ר"י דחייב, ורק בנותן צבע שנתנו ע"מ לשנות ולא להחזיר אותו חפץ, ודמי לנותן מעות לשלוחו ק"ב ב', אבל בפקדון כשנוטלו ע"מ לשנות הר"ז כנוטלו לגוללו, דלא מצינו פלוגתא דמעביר ע"ד בעה"ב אלא כשעשאו שליח למעשה כזה ומשנה בפרטי המעשה, אבל לא בפקדון, והכי מסתברא, דרק בשינוי מאדום לשחור ומחיתים לשעורים מיקרי מעביר בלבד, אבל לא במשנה חפץ שלא נתכוונו בעלים לשנותו כלל, אבל אכתי יש לדון בפקדון כשידע שהבעלים רצונו לצבעו אדום והלך הוא וצבעו שחור].

נמצינו למידין דנדון מעביר ע"ד של בעה"ב הוא בדבר שבעה"ב מקפיד אבל אין לו הפסד ממון, אם קפידתו משוי ל' גול גמור, או דרק עשה שלא כהוגן, אבל משכח"ל מעביר שיחשב לכו"ע גול, כגון שהתנה בפירוש שאם ישנה הר"ז גול, או בדבר שיש לו הפסד ע"י השינוי, דבכה"ג קפידתו גמורה לכו"ע.

אבל עדיין אין הדבר מוכרע לתלות טעמי' דר"מ בצבע לשיטתו במעביר ע"ד בעה"ב, דנראין הדברים דבכל הני דוכתי דפליגי ר"מ ורבנן, טעמייהו דרבנן משום דלא קפיד כ"כ לחשבו גולן, וכמ"ש רש"י ק"ז א', ואף לר"מ אינו כגולן גמור לקנותו בשינוי דממילא, כגון בלהוליקה בהר והוליקה בבקעה ומתה דהו"ל שינוי, ופשטות הדברים שלא זכה בנבילה כדין גולן דעלמא, דיש לדמות חייב דרישא לחייב דסיפא, וש"מ שלא יצאה מרשות בעלים לגמרי בשינוי זה, אע"פ שדי בזה לחייבו באונסין, [וכע"ז כתב מרן זללה"ה ב"ק ס"כ סק"א ה' בשם הראב"ד], וכיון דע"כ שינוי דצבע חמיר טפי לכו"ע כיון דבעה"ב קפיד, והצבע מתכוין לשנותו, א"כ י"ל דבזה כו"ע מודו שהוא כדין כל המעביר לחייבו באונסין, וקמפלגי בדין שינוי כשאינו מתכוין לקנות, וכמ"ש תו' צ"ה ב', וכ"ה פשטות הגמ' דמדמינן חטים ושעורים לצבע, והתם אמרינן דאף לר"י לא עביד שליחותי' דבעה"ב.

ומ"מ יש לקיים דלר"מ לשיטתו חשיב ע"י השינוי דעת לחודי' ככונת גזילה וכיון שגם מתכוין לשנות גוף החפץ קרוב יותר לזכות בשינוי זה, מלר"י דשינוי מדעת בעלים לחוד לא חשיב גזילה, ולכן אף כשנתכוין לשנות כיון שלטובת בעה"ב נתכוין לא חשיב גול, שהרי בכאן רק ע"י השינוי חשיב מעשה גול שהרי לא משתמש בו, ונפ"מ אם בחטים ושעורים האחריות על השליח לר"י, או שגם בזה דמי לצמר דאחריות על הבעלים כמ"ש

שנטל אפי' ע"מ לשלם גנב גמור הוא, ודברי הקצה"ח צ"ע.

ולענין לקנות בשינוי בגונב ע"מ למיקט כתב אאמו"ר שליט"א בב"ק סכ"א סק"א דכיון שהחפץ ברשות בעלים להקדישו אינו קונהו בשינוי, ושם צידד דאף באונסין פטור, אבל אף אם באונסין חייב, מ"מ אין לו קניי גזילה לקנותן בשינוי כיון שלא הוציאו מרשות בעלים, וכ"מ בספר מרן זללה"ה ב"ק ס"כ סק"ה, אבל סיים שאין לד"ז מקור מובטח שהוא רק לחד תירוצא בראב"ד, ויתכן דשואל שלא מדעת דינו כגזולן לכל דבר, עי"ש, ולפמ"ש"כ לעיל סק"א יש לדקדק כן מפשטא דמתני' דקתני סתמא חייב ברישא ובסיפא, וכמו שבסיפא לא קנאה בשינוי, ה"ה ברישא, אע"פ שמתה ברשות בעלים קיימא, ואע"פ שדינו כגזולן מפני שהעביר ע"ד של בעה"ב, וה"נ מסתברא דודאי הקדישה בעלי' קדושה, דבהעביר ע"ד בעה"ב לא נפקא מרשותי, [וכ"נ ברשב"א ב"ק ק"ב ב' ד"ה ומסתברא, ולע"כ].

ולאחמור מצינו בכה"ג שבעה"ב מרויח ביוקרא ושבחא, וכל האחריות על הגנב, ואין כאן נדון של ריבית כיון שגוף הבמה של בעה"ב, ומפסיד בזול ופחת שאינו שינוי וה"ה באומר לשלוחו ליקח חטים ולקח שעורים שיכול לזכות השעורים לבעה"ב, ועדיין תשאר האחריות על השליח, אבל אם מחמת השינוי לא זכה בעה"ב בשעורים, הו"ל כמלוה ביד השליח, מיהו בבמה זולא פסידא דבעה"ב, ושם ענין זולא זהו גוף העיסקא, עסק"ח.

וב"ז בשינוי דממילא, אבל הגונב ע"מ לשנות אע"פ שאין דעתו לקנות מסתברא דקנאו בשינוי, שהרי גנבו ע"מ להחזיר לבעלים חפץ אחר, וכמשנ"ת לעיל דל"פ ר"מ ור"י אלא באומן שנתנו לו הבעלים.

הרמב"ם פ"י משכירות ה"ד, ובשו"ע סי' ש"ו ס"ג, ובחטים ושעורים כתב הש"ך סי' קפ"ג סק"ט דפשוט שאחריות על הבעלים, וכ"כ הרשב"א, ובקצה"ח ונה"מ חלקו ע"ז, ובפשוטו נראה מהגמ' כהרשב"א שכ' דאחריות על בעלים, וההיא דעיסקא מיירי כשבעה"ב התנה שאינו רוצה בשליחותו אם ישנה, ומ"מ יכול הוא לזכות לבעה"ב זכות שבח, כמו כל זכין שיש לבעה"ב ריוח בלא הפסד, ויתבאר להלן בס"ד.

ב. בקצה"ח סי' שמ"ח סק"א נסתפק בגונב ע"מ למיקט וכוונתו להחזירו לבעליו לאחר"ז אם מתחייב באונסין, ופשט לה ממש"ה הריטב"א ב"מ מ"א א' דהא דהוצרכנו לחידוש התורה דשליחות יד היינו כשנוטל ע"מ לשלם, וש"מ דבעלמא הנוטל ע"מ לשלם אינו חייב באונסין ורק שומר חייבתו תורה בכך, ולכאורה תמוה דודאי כשמשתמש בשל בעלים אע"פ שדעתו להחזיר הר"ז גנב גמור, ולא שייך לדון אלא כשהחפץ נשאר ברשות בעלים והקדישו בעליו מוקדש, כיון שהוא שומרו עבור הבעלים, אבל כשמכלהו מן העולם פשיטא דחייב, ובלא"ה נראה דכיון שהוציאו מרשות בעלים אפי' ע"מ למיקט נעשה עליו שומר חנם לכל הפחות, וא"כ כששולח בו יד חייב באונסין כדין שליחות יד דשומר, ודעת מרן זללה"ה ב"ק ס"כ סק"ה דחייב באונסין כדין שואל שלא מדעת, כיון שהוציאו מרשות בעלים לצורכו, וא"צ שישתמש בו שו"פ, וה"נ הוציאו לצורכו להקניט את חברו עי"ז.

ובריטב"א שם מבואר דש"י חמיר משואל שלא מדעת, ולענין חיוב אונסין לכו"ע אף שש"מ חייב, וא"כ לא הוצרכנו לחידוש התורה לענין חיוב אונסין בכה"ג, ועי' בגמ' מ"א ב' דאיכא למילף ש"י משואל, ולע"כ בסוגיא שם, ולכאורה עיקר החידוש שמתחייב בכולו ע"י ש"י במקצתו, אבל מה

ברמב"ן סה"מ שורש י"ב דנראה מדבריו דמהני הפרשה ברה"ג ע"ש).

והנה מבואר בדבריהם שהבעלים כגזול מתנות כהונה מן הכהן וקנאם בשינוי, וכתב הרא"ש דמיירי בנתכין לגזולם, וביאר בתו' הרא"ש דכשלא נתכין לגזול אינו מזיק ולא קונה בשינוי, וכ"כ הריטב"א שעשה בהם שינוי בידים וגילה דעתו שנתכין לגזולה ולהפקיע מן הכהן כו' [ע"ש ששכ"כ על קו' (הרשב"א) דמשתרשי לי].

ובאמת למאי דקי"ל כר"י ב"ק ק"ב א' דלצבוע לו אדום וצבעו שחור לא קנאו בשינוי, ופי' תו' צ"ה ב' מפני שלא נתכין לקנותו בשינוי זה, ע"כ דהכא מיירי בנתכין לגזול, ויותר נראה דאף לר"מ כה"ג שצבעו בשוגג עם צמרו לא קנאו בשינוי, שאין כאן מעביר ע"ד של בעה"ב כלל, דאדרבה השבית הצמר לכהנים, ואף בדאיכא בעלים קרוב לומר דבשוגג כי האי, מודה ר"מ שלא נעשה גזלן.

וכן פשוט להרמב"ן והריטב"א והר"ן ב"מ ע"ח ב' דבלא כונת גזילה לא קנאו בשינוי, ורק לר"מ דכל המעביר ע"ד של בעה"ב נקרא גזלן, [ונתכין לכך], חשיב שפיר גזלן ששינה, וז"ל הרמב"ן קשיא לי ואי לאו גזלן הוא היכי קני בשינוי וכי מי שאינו גזלן קונה בשינוי, לפיכך צריך לפרש דילמא שאני התם דכיון ששינה אותו ועשה בו מעשה שהגזלן קונה בו מתכין הוא לגזול ולכך שניהו כדי שיקנה אותו כו', ור"ל דלמסקנא כיון שנתכין להעביר ע"ד של בעה"ב הרי נתכין למעשה גזל, ולכן קנאו בשינוי, וכ"כ הר"ן וא"ת מ"מ שפיר שמעינן מינה דגזלן הוא כו' וכי שינוי קונה למי שאינו גזלן כו' כיון ששינה מעשיו מוכיחין שלגזול הוא מתכין כו', ובריטב"א שם ביאר דלא ס"ד שנתכין לגזול ממש, אלא דבמעביר ע"ד בעה"ב בדבר גדול כזה שעושה שינוי בגזלן

ג. **ב"ק ס"ו א'** א"נ לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור, ברש"י מבואר דהגדון על הראשית שהפריש ליתנו לכהן דנעשה כמתנות כהונה, ואם חטפו כהן זכה בו, אבל אם צבעו קודם שהגיע ליד כהן הו"ל כגזול מתנות כהונה, ופטור משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים, וכ"מ עוד ברש"י צ"ג ב', וכ"כ רש"י חולין קל"ה א' דפטור משום דהו"ל כמזיק מתנות כהונה או שאכלן, ומכ"ז נראה דס"ל דחל בגיזה דין רה"ג ע"י הפרשה, וכ"כ רש"י שם קל"ו א' ד"ה אין לך, דמשהופרש ונעשה ראשית היא שלו, [ושמעתי להעיר דאפשר דלר' אלעאי באמת מהני הפרשה], וכמ"ק מדאמר חולין קל"ו ב' האומר כל גזי ראשית לא אמר כלום או דבריו קיימין, [ד"ז לא כתוב בהדיא אלא בדיוקא הא כל גזי ראשית דבריו קיימין ואיכא למימר דבדוקא לא הוזכר לשון זה משום דלא סגי באמירה], וכן ברי"ף ורא"ש וטור לא הביאו בחולין שם דיו התוספתא דחייב באחריותו עד שיתנם לכהן, [וכבר תמה במל"מ פ"י מביכורים ה"ח על השמטת הטור בזה, אבל באמת כל הראשונים בחולין שם לא הביאו ד"ז מלבד הרמב"ם], וסתמן כפירושן שצבע חלק הרה"ג שהפרישו ליתנו לכהן, וקנאו בשינוי כדין גזל מתנות כהונה, וכ"ה בתו' הרא"ש שם שאם צבעו בשוגג עם צמרו אין זה מזיק ולא קנאו בשינוי כיון שלא נתכין לגזולם.

ובאמת כ"ה פשטות הלשון לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו, דהיינו שצבע החלק שראוי להתנן לכהן, ולא מפרשין שצבע כל הגז, וכיון שע"ז אמרו ב"ק ס"ו א' שינוי תנינא ע"כ דקנאו בשינוי כדין גזלן, דמאחר שהפריש וחל ע"ז שם רה"ג, לא שייך לדון אלא משום גזל, וכך מתפרשים דברי התו' חולין קל"ז א' [נדפס בע"ב] וכל הראשונים ז"ל שהקשו מאי קמ"ל ר"ח מתני' היא, ולשונם ז"ל כמפורש דמיירי בגזול את הראשית, ולא בצובע כל גיזותיו, (והראוני

דעלמא בזה שמעינן לר"מ דנקרא גזלן, אבל לא במעביר דעלמא, וכתב אאמו"ר שליט"א שיש לפרש כן גם כונת הרמב"ן, וכתב הריטב"א בדעת הרי"ף ובשם רבו בשם הרמב"ן דכל הני בלשון דילמא דחינהו אבל לפי האמת טעמי דר"מ בכולהו משום דס"ל כל המעביר כו', וכ"כ רש"י ע"ז ז' א', ומבואר מזה דלר"י אין קונה בלא כונת גזילה, אע"פ שנתכוין לשנות, וכ"מ ברשב"א ב"ק צ"ה א' דר"מ לשיטתו, וע"ע מ"ש הרשב"א ק"ב ב' בזה.

ולא אאמו"ר בפשוטו לא יתכן לאוקומי הא דקנאו בשינוי בראשית הגז אלא בכונת גזילה, ואדרבה ה"א אפשר לומר דמצוה קעביד שמשביח לכהן את צמרו, ולא שייך כאן כלל ענין מעביר ע"ד של בעה"ב, דודאי ימצא הרבה כהנים שחפצים בצמר צבוע, ואפי' לר"מ לא קנאו בשינוי, ועוד דר"א מסיק ב"ק ק"ב ב' דלסחורה מודה ר"מ ושלחותי קעביד, ואין לך לסחורה גדול מרה"ג, דודאי נחא לי' לכהן בכל מה שמשביחו, וכ"ז אפי' נתכוין במזיד לצבעו, לטובת הכהן כמו בצבע, וכ"ש שאם צבעו בשוגג עם צמרו דלא קנאו כלל.

אבל אאמו"ר שליט"א תמה דאין לך לשון יותר מפורש דלאו בנתכוין לגזול איירי, מלשון לא הספיק ליתנו לו, וגם הוא לשון מחודש שאינו רגיל, דמה ענין לנו אם הספיק או לא, וע"כ דבא לאפוקי דלא נימא דבנתכוין לגזול איירי, ולכן כתב לפרש דאף בלא כונת גזילה קני לי', דכל שינוי אנו דנין בו כאילו הדבר הראשון נעלם ובא אחר במקומו, ולא נחלקו ר"מ ור"י אלא בנותן לצבע דכיון דמדעתו נתן לו לצבעו אם שינה מצבע לצבע לא חשיב גזלן ע"י שינוי, משא"כ כנטלו בלא דעת בעלים, וההיא דרה"ג כנטלו בלא דעת בעלים דמי, ונבאמת בהוציאו מרשות בעלים ע"מ לצבעו ולהחזירו חשיב שפיר מעשה

גזילה כמש"כ סק"א, וגונב ע"מ להחזיר חייב באונסין, וכשחושב לשנותו ה"ז כגונב ע"מ לשלם דבר אחר, מיהו אם חושב שהבעלים ירצה בכך י"ל דלא נפיק מרשות בעלים, ואם נחא לי' הרי שלחותי קעביד מדין זכין, (עי' ב"ר בפסוק ויבן את הצלע), אבל במשנה מדעת בעלים דלא נחא לי', חשיב שפיר גזלן], אבל הדבר מחודש לומר כן ברה"ג דאדרבה חשיב טפי לרצון הבעלים, וכל שכן מסחורה דאף ר"מ מודה, ובפרט בטעה וצבעו בשוגג, וכמשנ"ת.

וב"ז הוצרכנו לפי מאי דנקט רש"י והראשונים ז"ל שיש כאן מתנות כהונה ששייכים כבר לשבט הכהנים, אבל לפמ"ש תו' ס"ו א' ד"ה עד, דאין דין הפרשה ברה"ג כלל, ומה שמפריש לצד אחד כאילו לא הפרישו, ומקורם בתוספתא הובא ברמב"ם פ"י מביכורים ה"ח ובשו"ע יו"ד ס"י של"ג ס"ה דהמפריש רה"ג ואבד חייב באחריותו, א"כ לא מיירי כלל במתנות כהונה ששייכים לכהנים, אלא בגז שצריך לקיים בו מצות הפרשה, ולפ"ז אין להמציא כאן ענין קנין ע"י שינוי כלל, אלא כמ"ש אאמו"ר שליט"א בס סק דאף בצבעו קוף פטור דפקעה מצות רה"ג משנשתנה, שהמצוה ניתנה בגז, ומשנשתנה ה"ז כנאבד הגז מן העולם, וכן מורה לשון הרמב"ם פ"י ה"ו שכ' דצמר אדום או שחור חייב ברה"ג אבל אם גזו הצמר וצבעו קודם שיתן נפטר מרה"ג, ולשון זה מוכיח שהפטור במצוה עצמה ולא משום מזיק מתנות כהונה, שבה כתב בפ"ט הי"ד שאינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע, ובזה מיושב בפשיטות משה"ק תו' והראשונים ז"ל חולין קל"ז א' מ"ט לא מסייעין לר"ח ממתני', דמתני' אינה ענין לגזל מתנות כהונה, אלא שגורם לבטל המצוה, ואפי' צבעו קוף או שלא הגביהו ושפך עליו צבע ג"כ פקעה מצותו, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א שם, וכבר הוכחנו דהראשונים ז"ל סברו בהבנת המשנה דמהני

הפרשה, ועפ"ז באו דבריהם על נכון, וכמשנ"ת.

ובזה מבוארת סוגית הגמ' צ"ד א' גבי פאה דלרבנן כיון ששינה פקעה מצות פאה, והיינו דאהני תעזוב יתירא שתשאר מצות פאה גם לאחר שקצר וטחן ועשאה עיסה, אבל אם כבר קרא ע"ז שם פאה ונתכוין לגזולה בשינוי, מאי מהני תעזוב יתירא הרי כבר הוחלטה הפאה לעניים, ולא מסתבר שחידשה תורה הגבלה בדיני קניני גזילה, א"ו במצת הפרשה דוקא נאמר ד"ז, שתשאר המצוה גם אח"כ, וכ"מ בתו' ס"ו א' ד"ה לא, דפאה ורה"ג הנדון שוה, ולפ"ז אדרבה אם כבר קרא שם פאה וטחנה שלא בכונת גזילה לכו"ע חייב ליתנה לעניים.

נמצינו למידין לדעת כל הפוסקים דבלא כונת גזילה לא קני בשינוי, אבל אם גנבו מרשות בעלים ע"מ לשנותו ולהחזירו אח"כ, אם יודע דלא ניחא לי' לבעלים בהכי, י"ל דקנאו בשינוי.

ד. **חולין** קל"ה א' מתני' לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו, לשון זה אומר דרשני, דהול"ל בפשוטו צבעו פטור, ונראה שבזה ביאר התנא הדין השנוי בתוספתא דלא סגי בהפרשה ברה"ג עד שיתנו לו, וכמ"ש תו' ב"ק ס"ו א' דלא הספיק ליתנו לו עד שצבעו לכל הצמר שיש לו קאמר, שכ"ז שהגז ביד הישראל אין כאן חלק מבורר לכהן, [וכמו פדה"ב דלא מהני הפרשה, מיהו ברה"ג יש זיקה לגז מסוים, ועי' מהרי"ט אלגזי סוף בכורות בענין זה], ומתפרש לא הספיק ליתן הגז שהפריש עד שצבע גיזות שלו, שלא נודרו ליתן לכהן, ובינתים נתעסק בגיזות שלו לצבען, פטור, שכבר פקע מצות רה"ג מהגיזות שצבען.

מיהו החלק שהפריש ליתנו לכהן אם עדיין לא צבעו נשאר בחיובו, אלא שא"צ ליתן כולו וסגי באחד מששים ממנו, וכ"ה

לשון תו' ב"ק ס"ו א' ד"ה לא, דוקא צבעו כולו פטור, אבל הניח מקצת מה שהניח חייב אע"פ שאין בו שיעור שכבר נתחייב, ובפשוטו מתפרש שרק מה שהניח חייב, ואין שייך להפריש על מה שכבר נצבע, והר"י קורקוס העתיק מדברי התו' שצריך להפריש על הכל, ולפמשנ"ת שפקעה המצוה מהשאר אין נראה כן, מיהו כיון שיכול לומר כל גזי ראשית אפשר שראוי לעשות כן כדי שלא יפסיד הכהן מצביעתו.

ויותר נראה מדקתני פטור דמיירי שצבע הכל, וכמ"ש תו', ובלשון לא הספיק ביאר התנא דמיירי שצבע כל הגז, ודמקאמר ליתנו לו ולא אמר להפריש שמעינן דנתינה קובעת, וכ"ה פשטות הלשון שהחלק שצריך ליתנו לו צבעו, וכאילו נשנה לא הספיק להפריש עד שצבעו, ובכאן הנתינה במקום ההפרשה.

הרשב"א הקשה אמאי פטור הא קא משתרשי לי', ולפמשנ"ת שע"י הצביעה פקעה המצוה ניחא, דהתם גבי טבל עדיין נשאר הפירות בחיובם, ושפיר מורין לי' לעשר עליהם, כיון שמרויח בפירות שנשאר בידו, אבל כשפקעה המצוה לא מצינו שחייבו לשלם דמים, שהרי אינו מתקן במצוה כלום, וגם אין חיוב דמים כלל שעדיין לא זכו בו הכהנים כלום.

ולכאורה נראה דברה"ג ופאה לא שייך מתנות שלא הורמו כמי שהורמו כיון שעדיין לא הוחלט חיובן, שאם צבען וטחנן פטור, וא"כ אין זכות לכהנים ועניים בהם כלום, וצ"ע ובירור.

וכבר נתבאר לעיל סק"ג דלפי התוספתא שאין חל דין רה"ג אלא בנתינה ניחא בפשיטות דלא מסייעין לר"ח ממתני', שאינה ענין לגזל מתנות כהונה, ודברי הראשונים ז"ל ע"פ פרש"י שחל בהפרשה, עי"ש, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א ליישב שדבריהם גם לפי התוספתא, ולכאורה לא הוו סתמי מלפרש דלא

דמי ממש לדר"ח, ועמל"מ פ"י ה"ח שדימה זה לגזל מתנות כהונה אע"פ שפי' בצבע כל הגז עי"ש, ולפמש"כ אפי' הי' לו תובעין פטור דעדיין אינו רה"ג, וכש"כ אבד ממילא דפטור.

גם מיושב לפמשנ"ת מ"ט לא סגי בהפרשה אחת על כל השנים להסוברים דסגי בכדי נתינה לכל גז בין מרובה בין מועט, ולמש"כ ניחא שאם צובעו או עושה ממנו בגד פקעה מצותו, ושוב אין הפרשה מועלת לזה.

מ"ש בתוספתא דמצות רה"ג בתחלה ואם הפריש בין באמצע בין בסוף יצא, והובא בשו"ע סי' של"ג סי"א, כבר כתב אאמו"ר שליט"א דא"א לומר שמפריש בתחלה קודם שיגמור לגזוז, שעדיין השאר לא נתחייב, אלא נראה שצריך להפריש מה שגזז תחלה וליתן את זה לכהן, ואמנם ודאי לא תחול ההפרשה רק בשעת נתינה לכהן, ולא אמרו שיתן בתחלת גזיזתו, אלא מפריש הגז הראשון ונותנו לכהן לבסוף ואז חל ההפרשה על כולו, ואפשר דהא דהצריכו כן לכתחלה ברה"ג היינו משום דכתיב ראשית, וכמו ביכורים, ולא דמי לראשית דכתיב גבי תרומה דהתם בעינן שיירי' ניכרין והו"ל שם ראשית עי"ז שיש שירים, משא"כ ברה"ג ובביכורים שעושה אדם כל שדהו ביכורים וכל גזיותיו ראשית, ולכן מפרשין ראשית לכתחלה מן הראשון, ועוד דתרומה מתחייב הכל בב"א ואין שם מי שמיחד ליקרא ראשית משא"כ ברה"ג ובביכורים, ולפי טעם זה בכולן ראוי לכתחלה ליתן הראשון בכל מקום שיש ראשון.

ה. **יעו"י** בקצה"ח ונה"מ סכ"ה סק"א שכתבו דגזלן בשוגג פטור מאונסין, [ועי' מחנ"א ה' גזילה ס"ז, ולע"כ בסוגיא זו], ולפ"ז נראה דכש"כ מעביר ע"ד של בעה"ב בשוגג דלא חשיב גזלן, וההיא דלצבוע לו אדום וצבעו שחור מיירי בנתכונן לשנות, וכמ"ש רש"י צ"ט ב' ד"ה בידים קלאו מיני', ואף אם סבר שבעה"ב לא יקפיד, מ"מ אינו

בגדר שוגג לפטור, אבל אם טעה וכסבור שכך א"ל בעה"ב באופן שדינו כשוגג פטור, דלא גרע מעביר ע"ד של בעה"ב לר"מ, מגזלן גמור לרבנן, וערש"י צ"ה ב' מ"ט חשיב לי' שוגג לענין קנס, ובאמת בכה"ג דצבע חשב שבעה"ב יהא מרוצה מזה, אלא דמ"מ כיון שמשנה חמיר איסורי' ומשוי' לי' ר"מ גזלן, אבל דכוותה בבקעה והר אפשר דלא יחשב משנה, אם סבר שבעה"ב לא יקפיד, וצ"ע בלשון התו' עי"ז ד' א' שכו' דלא שייך לקנסו דלטובתו של בעלים נתכונן וכסבור הוא צוה לעשות כן, ולכאורה בכה"ג הר"ז בדין מזיק ופושע דנעשה כא"ל שחוט לי מכאן ושחט מכאן, שם צ"ב ט', אבל אכתי גזלן לא הוי.

נראה פשוט דגזלן בשוגג משוי' לחפץ אינו ברשותו כלפי הבעלים, דסו"ס הינו שליט לעשות בו כרצונו, ואע"פ שהגזלן פטור מאונסין, [ועי' בספר מרן זללה"ה ב"ק סט"ז סק"ט שהק' ע"ד הגרע"א ז"ל דאינו ברשותו לא תלוי בחיוב אונסין, וכאן הדבר פשוט טפין וכ"מ ב"ק ס"ט א' שהעניינים לוקטים בשוגג ואפ"ה חשיב אינו ברשותו כלפי הבעלים לחלל ולהפקיר, ועי' להלן].

ולענין קניני גזילה כיון שאינו רוצה לגזול, ודאי לא קני, וק"ו מצבע אליבא דר"י דאע"פ שנתכונן לשנות לא קני, וכאן אף לר"מ לא קני, וכמש"כ.

ויש לעי' נתיאשו הבעלים למ"ד יאוש כדי קני מאי, מי אמרינן כיון שהגזלן שוגג ואינו רוצה לקנות הו"ל יאוש ברשות ולא קני, או"ד כיון שהגזלן אינו מכוין לשמור לבעלים הר"ז כיאוש ביד גזלן, ונפיק מרשות בעלים, וכענין שדנו תו' ב"ק שם למ"ד יאוש כדי קני והחפץ ברה"ר, אם הגזלן קונהו, ומ"מ פשיטא להו דנפיק מרשות בעלים, [ועמש"כ אאמו"ר שליט"א סי"א סק"ו בביאור מ"ש דלמ"ד דלא קני הו"ל הפקר], מיהו כיון דחיוב דמים איכא על הגזלן לכל הפחות דמי בשר בזול כשנהנה

כההיא דאמרין ביתומים כתובות ל"ד ב', ומסתברא דכמזיק גמור חשיב אם אכלו, ומזיק שוגג חייב מה שהזיק, וא"כ אינו הפקר כשנתיאשו הבעלים, אבל גוף החפץ יש להסתפק אם נעשה הפקר.

והנה בתו' ב"ק שם ד"ה כל שלקטו כתבו דאם נתיאשו הבעלים לא מהני הפקר ידיהו שכבר זכו בהם עניים למ"ד יאוש כדי קני, ובשטמ"ק בשם תור"פ כתבו דכיון שהעניים שוגגים ואינם רוצים לזכות דבר שאינו שלהם לא קנו ביאוש ונשאר ברשות בעלים להפקיר, [למ"ד דיכול להפקיר דבר שאינו ברשותו], ולכאורה פליגי בד"ז אם יאוש מוציא מרשות בעלים בגנב בשוגג, ואפשר דדעת תו' דהעניים קנו קניני גזילה בלקט, דנהי דלא גמירי דיני וכסבורין שלהם הם לוקטין, מ"מ שוגג קרוב למזיד הוא וחייבין באונסין, דאין ללקט בשל חבירו בלא בירור מה מותר לו ליקח, וכיון דחשיבי קצת גזלנים מהני שפיר יאוש להוציא מרשות בעלים, מיהו עדיין יש להסתפק כיון דלא ניחא להו לקנות דבר שאינו שלהם.

ולענין תשלומי שכירות במעביר ע"ד של בעה"ב כגון להוליכה בהר והוליכה בבקעה לר"מ, [או בדקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר וכסבור שהיא שלו], או בשוכר שלא מדעת בעלים, כגון דנחית אדעתא דשכירות אמרו ב"ק צ"ז א' דהיב אגרא ולא פחתא, ולפמ"ש אאמו"ר שליט"א ב"ק סי"ב סק"ז דהא דגולן אינו משלם שכירות היינו משום דקני ל' בשינוי לפ"ז הדבר תלוי אם יש לו קניני גזילה לקנות בשינוי, ולפמ"ש לעיל סק"ב דבלא כונה לקנות אין לו קניני גזילה, [ולצבוע לו אדום לר"מ שאני דנתכוין לשנות], לפ"ז חייב לשלם שכירות, וכ"ה פשטות המשנה ב"מ ע"ח א' דחייב דרישא ודסיפא שוין ודינו ככל שוכר שפשע דמשלם שכירות, שהרי הבהמה ברשות בעלים לכל דבר אלא שנתחייב באחריות, ולא מיבעיא

לאוקימתי קמייתי שאינו גולן כלל אלא פושע, אלא אפי' לר"י דמוקים לה כר"מ זהו ממש דין נחית אדעתא דאגרא שאמרו שם דמשלם אגרא ולא פחתא, והיינו פחת הנעשה מחמת השימוש, אבל באונסין פשיטא דחייב כדין שואל שלא מדעת, ונתבאר כ"ז בספר מרן זללה"ה ס"כ סק"ד ולע"כ כה"צ בזה, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א בדברי הריטב"א ב"מ ע"ח א' שדן אם משלם שכירות, וכתב שם דלר"מ שייך לדון בזה, ולכאורה תוקף לרבנן כמעביר ע"ד של בעה"ב לר"מ וקתני דאדעתא דאגרא משלם אגרא, ומיהו מסברא אף קציצה לא בטלה כיון דלא נחית אדעתא דגזלנותא כלל, וצ"ע בזה, אבל פשטא דמתני' שדין הרישא והסיפא שוין לענין אגרא, - (בש"ך סי' ש"ט ס"א ובקצה"ח ונתה"מ דנו בקצץ כמה ישלם אם תמות הבהמה, וכנראה נקטו דבכה"ג כנתחייב בה משעת משיכה, ולכן סברו שלא ישלם אגרא, וכמ"ש בנה"מ, דאין לחייבו פחתא ואגרא, דהיינו פחת שבא מחמת שימוש, (או שאינו שינוי), או זולא, אבל אם משלם כשווייה בשעת מיתה פשיטא דמשלם אגרא כדין נחית לאגרא, (ודעת מורו של הריטב"א משמע שאם לבסוף יש פחתא אין חיוב אגרא, ואפי' פחת אונסין, וזה צע"ג), מיהו מ"ש הריטב"א שנתבטל הקציצה צ"ע מנ"ל, וכ"כ בעולת צבי בשם ב"א דלא בטל הקציצה, [אבל נקט שם שמשלם גם חצי הדרך שלא הלך, וזה תמוה, ובפשוטו כונתו רק השכר שהלך, וצ"ע בפנים ואינה תח"י], ועמ"ש בזה אאמו"ר שליט"א ב"מ ע"ח א' ובספר ב"מ סכ"ו סק"י).

ו. **ב"מ ע"ח ב'** וכל המעביר ע"ד של בעה"ב נקרא גולן, יש לעי' מנ"ל דנקרא גולן דילמא מפני שאינו דבר ראוי והגון לשנות מדעת בעה"ב, ופי' אאמו"ר שליט"א דע"כ ר"מ בא לאוסופי את"ק, ואם כונתו רק לכתחלה לא הוו פליגי רבנן עלי', וע"כ דלר"מ חמיר טפי שאינו רשאי ליקח אם לא

בעה"ב כלל, וכן בהר ובקעה לא קפיד בשינוי, אלא בפשיעה שבזה, וס"ל לרבנן דקפידת בעה"ב בדבר שאין בו חיסור ממון אינו בגדר גזל אע"פ שאינו דבר הגון, ועסק"א דבשחור ואדום אף לר"י קפיד, אלא דשינוי דעת לחוד לא מיקרי גזל.

נמצא לפ"ז דבנותן מעות לעני במוחלט פקע זכותו לגמרי ואפי' לכתחלה שרי לשנות, דאין רצונו בגדר קפידא וכבר סילק זכות בעלותו מכאן, דרצון בלא זכות ממון אינו בגדר בעלות ולא חשיב גזל, ור"מ דקרי ליה בעה"ב ש"מ דס"ל דעדיין בעה"ב הוא שיעשו כרצונו, וכשנשאר החפץ של בעה"ב נהי דלכתחלה אסור לשנות, מ"מ אין זה בגדר גזל דלא חמיר השינוי כמוציאו מרשות בעלים שלא ברשות, כיון שאינו משנה בדבר שנקרא הפסד ממון, ועסק"א בזה, וצ"ע.

שם א"כ ליתני מפני החשד כו', אפשר דלמסקנא לא חיישינן לחשד, שאם הי' חושש לזה הי' מפרש דבריו דחלוק דוקא, ומדסתם ש"מ שאין לו חשש ידוע, ולכן לרבנן מותר, מיהו למש"כ דהדיק מדקרי לי' בעה"ב, י"ל דחיישינן לחשד, אלא מדקרי לי' בעה"ב ש"מ דגזלן הוא.

ז. ק' ב' מתני' הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו, נראה דהקדיחתו יורה לאחר נפילה פשיעה גמורה היא שלא השגיח להורידה בזמן, וקמ"ל דנותן לו רק דמי צמרו, אבל אם הקדיחתו בשעת נפילה היינו שהיתה יורה רותחת מדאי, ובכה"ג אפשר דאומן שעושה בחנם פטור לרבנן צ"ט ב' דאנוס הוא, שטעה בהערכת החום של הצבע, ובזה קמ"ל שחייב לשלם כדין פושע לר"מ או כדין אומן בשכר לרבנן, והוא דומיא דחרש ובנאי דמתני' לעיל צ"ח ב', (מיהו משכח"ל שבשעת נפילה הוחלט שלא יהא כאן שבת אבל גוף הצמר נתקלקל אח"כ), - מ"ש רש"י צ"ט א' שנתקלקל הצבע

התנה במעמד אנשי העיר, [וכמ"ק לשון רשב"ג מיקל, ולא מתיר], ואם לקח טלית כשא"ל חלוק נקרא גזלן, ויש לתמוה דבשו"ע או"ח סי' תרצ"ד ס"ב כתב הרמ"א דהעני רשאי לעשות במעות מה שירצה, ולא משתמיט בפוסקים דלכתחלה אסור, ואמנם אין איסור מהלכות מתנות לאביונים, אבל משום מעביר אסור, (שו"ר בטור שם פסק כר"מ, ועי"ש בב"י וב"ח), וכן השמיטו הרי"ף והרא"ש הא דלא יקח טלית במקום חלוק, וקצת משמע מזה דלרבנן שרי לכתחלה, וכ"ה במאירי, [וכעת ראיתי בריטב"א כתובות נ"ד א' שכ' דמראה מקום בעלמא הוא ולא קפידא כההיא דחלוק וטלית, ולפ"ז צ"ע דהא לא נחלקו אלא אם נקרא גזלן, אבל לא בגודל הקפידא, וצ"ל דבתרתי פליגי, והדיוק רק מדקרי לי' מעביר ע"ד של בעה"ב, וצ"ע].

ולכאורה נראה מזה דלרבנן הנותן מעות לעני, לא משייר לנפשי' מידי, ולא שייך לקראו בעה"ב, דכיון שלא התנה הרי נתנתו מוחלטת, ול"ד להוליקה בהר במקום בקעה, דהתם גוף הבהמה של בעה"ב ושינה מדעתו, אבל כאן משנתן לו במוחלט אין כאן בעה"ב כלל, ויש כאן רק מדת דרך ארץ להכיר טובה לנותן, וברייתא מיירי בדיני ממונות.

ויותר נראה מסתמות הדברים כמ"ש רש"י ק"ז א' דבעה"ב לא מקפיד במידי דלא חסר ב', ואע"פ שא"ל חלוק לאו בדוקא קא"ל, ואם מקפיד צריך לפרש קפידתו, וכ"ה פשטות הסוגיא שם דלכתחלה יזרענה שעורים ולא חשיב מעביר ע"ד של בעה"ב, [מיהו התם יש לפרש משום דסתמא ניחא לי' שימעט בכחשא דארעי' ולא חיישינן דבקפידא קא"ל שיזרע המין שמכחיש, אלא אפי' חטים קאמרו, ורשב"ג חייש שמא נתכוין בדוקא, אבל אם לא הי' ריוח לבעה"ב בדבר, אפשר דאף רבנן הוו חיישי לדרשב"ג כדאביי, ולע"כ שם], וה"ה במעות פורים ודינר לעני, דלא קפיד

מעצמו, יתכן דט"ס הוא וצ"ל ונתקלקל הצמר עצמו, ור"ל שלא נפרש שלא השביח ביורה, אלא שגוף הצמר ג"כ נתקלקל.

במחנ"א ה' משיכה ס"ו כתב דאם יש שבח סממנין ע"ג הצמר לכו"ע לא קנה בעה"ב השבח כ"ז שהוא ביד האומן, והביאו הגרע"א ז"ל בגליון הש"ך סי' ש"ו סק"ד, ובפשוטו כיון שאין האומן יכול לומר צבעי אני נוטל, כדין יורד לתוך שדה חבירו ברשות שאינו יכול לומר עצי אני נוטל, עי' סי' שע"ה ס"ו, א"כ זכה בהם בעה"ב, [וה"ה בעשוי' ליטע וירד שלא ברשות, ועי' חזו"א ב"ב ס"ב סק"ה דאם בעה"ב ניחא לי' נעשית כעשוי' ליטע], ואצ"קנין כיון שמתבטל לחפץ שלו הר"ז קנין חצר ועדיף מיני', תדע שאם יוציא החרש המסמרים שחיבר בהם ג"כ תקלקל השידה ואפ"ה חייב, למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי, ובזה לכו"ע לא חשיבי המסמרים חזותא בעלמא, וצ"ע בזה, ולע"כ, ועי' קדושין מ"ח ב' דבהוסיף נופך משלו מקודשת, וי"ל דכיון שהוסיפו מדעתו יכול לומר עצי אני נוטל, שו"ר בתו' ק"ב ב' שפי' דהאומן צריך להקנות הצבע לאשה אע"פ שהצמר שלה, ועי' לק' ס"ב סק"ט דדעת ש"פ שהצמר של הבעל.

שם צבעו כעור אם השבח כו' בפשוטו משמע דברישא ל"פ ר"מ ור"י, ויש לעי' דלכאורה כשצבעו בכפרא דודי הו"ל מעביר ע"ד של בעה"ב ונפ"מ דלר"מ דינו כגזלן וחייב באונסין, וא"כ גם ברישא פליגי, (ולכא למימר דלא קפיד כ"כ, דיותר מקפיד על צבע כעור משינוי צבע ששבחו מרובה ויכול למכרו), ונראה מזה דאע"פ שהעביר ע"ד של בעה"ב כיון דליכא שינוי לא נעשה גזלן, דלא מצינו אלא במשתמש שלא כדעת בעה"ב דהו"ל כשואל שלא מדעת, או במשנה החפץ, אבל כאן שלא שינהו ואינו משתמש נהי דמעביר ע"ד, מ"מ אין כאן מעשה גזילה, (ועי' צ"ה א' תוד"ה דאתא).

ח. **שם** אם השבח יתר על היציאה כו' יש להסתפק נאנס הצמר קודם שבא ליד בעה"ב אם נותן לו יציאותיו, ואמנם גוף הצמר נשאר של בעלים והאומן פטור על האונסין, אבל השבח כ"ז שלא הגיע ליד בעלים י"ל דלא חשיב שבח, ואע"פ שיש עדים שהשביח קודם שנאנס, וכבר זכה בעלים בשבח אם ירצה, מ"מ עדיין יכול בעה"ב לומר טול עצך וכאן שנאנס הר"ז כאילו נטל האומן שבחו.

והנה באומן שעשה ע"פ ציווי בעה"ב מבואר ב"מ נ"ח א' דאע"פ שנאנס נוטל שכרו מבעה"ב, דמפרשין נשבעין לבני העיר ליטול שכון, ואע"פ שלא נשלמה שליחותן, וכ"מ ב"ק צ"ח ב' דאי אין אומן קונה בשבח כלי כבר זכה בעה"ב מיד בשבח, ואע"פ שנתקלקל לבסוף, (מיהו התם שיש מזיק שישלם י"ל דגם כשנודע לו ההפסד ניחא לי'), וכ"מ בקצה"ח סי' ש"ה סק"ב, ועי' נה"מ סי' של"ה. **וב"ז** כשעה מדעת בעלים דחייב הבעלים על הפעולה, אבל כשעושה שלא מדעתו, מסתברא דמשלם רק אם נהנה, וכ"ז שלא נודע לו הרי הבע"ב זוכה בזה כדין זכין לאדם שלא בפניו, שעדיין יכול לומר כשיוודע לו שאינו חפץ בזה, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א בכריתות ס"ח סק"ו, ולפ"ז אף לאחר שנודע לו אפשר שיכול בעה"ב לומר דלא ניחא לי' לזכות בצמר ולהתחייב הוצאה לאומן, אלא ישאר באחריות האומן עד שתבא ההנאה ליד בעה"ב, וגם יכול לומר טול הצמר וזכה בו שיעור יציאותיו, שהרי אינו מחויב לשלם לו במעות כשירד שלא ברשות, וכן אם הוזל צמר שחור קודם שבא ליד בעה"ב הפסיד האומן, ואם נפחת מהקדן הר"ז בדין מזיק, אבל אם בשעה שצבע ה' שבח ואח"כ הוזל אין לחייבו מדין מזיק, ובזה מפסיד כל יציאותיו אבל אינו מוציא משלו לשלם לבעה"ב, דהפסד הוזל כאונס דמי, ומדין מזיק הרי פחת נבילה דניזק, ול"ד לעיסקא דחטים

ושעורים ק"ב ב' דקתני אם פחתו פחתו לו, ואף זולא בכלל פחת, דבעיסקא עיקרה תלוי ביוקרא וזולא וכשאיירע הפסד מחמת השינוי הר"ז באחריותו, ול"ד לצמר, ומרן זללה"ה בסכ"א סק"ו השווה דין צבע לחטים בד"ז, ומההיא דלאכילה לק' ק"ב ב' משמע כדברי מרן ז"ל, ועמש"כ בזה לק' ס"ב סק"ב.

נמצינו למידין דיכול בעה"ב לומר לצבע טול הצמר בשכרך ותמכרנו ותחזיר לי דמי צמרי, או שתמתין עד שאמכרנו ואתן לך ממנו הוצאותיך, ואם יאנס תפסיד שכרך, אבל אינו יכול לומר לו שיהא אחריות כל הצמר עליו ויתחייב הצבע לשלם לו דמי הצמר כמו לר"מ באדום ושחור, דמעיקר הדין הצמר של הבעלים, והאומן אינו חייב באונסין, ואינו כגזולן לשלם במעות דוקא, וזו כונת הרמב"ם בפ"י משכירות ה"ד, וכמש"פ מרן זללה"ה בסכ"ב סק"ו, ולאפוקי אתא דלא נימא דלר"י נמי קנה בשינוי ורק מתקנתא דרבנן נוטל הצמר ושבחיו, [וכדעת הרמב"ם פ"ב מגזילה ה דרשות ביד בעה"ב ליטול השברים אם ירצה אע"פ שנשתנית, והי' מקום לומר דה"נ דכוותה], ומלשונו משמע דבאמת תקנה אלא שלטובת שניהם עשאוה, והיינו [רק אאדום ושחור ולא אכעור] משום דקשיא לי' דהא קי"ל דשינוי קונה, עתו' צ"ה ב', ותירץ דתקנת חכמים היא, וראיתי מובא דבמהדו"ק של פיה"מ כתוב דמתני' תקנה לבעל הצמר ויכול לומר אי אפשי בתק"ח כדאמרינן בכתובות, וכיון ששינית טול הצמר ותן לי דמי צמרי, ושוב חזר בו ותיקן כלפנינו שאינו יכול לומר תן לי דמי הצמר שזו תקנה לשניהם.

ולשון רש"י גבי ר"י דקנים לי', ולא אמר כן גבי צבעו כאור, ג"כ משמע דקשיא לי' דקי"ל שינוי קונה וע"כ דמשום קנס הוא, אבל בפשוטו לר"י דינו כצבעו כעור וככל יורד שלא ברשות ב"מ ק"א א' ושמא כולהו קרי להו רש"י קנס שאינו מקבל כלום בשבח.

ט. **שם** רש"י ד"ה לצבוע כו' או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר, כגזולן גמור אין זכות לבעה"ב לבקש צמרו אע"פ שנותן שכרו משלם, ואפי' משלם כל השבח כבר קנאו הגזולן, אבל כאן שהעביר ע"ד בעה"ב לטובתו נתכוין וסבור שיסכים בעה"ב בזה, ולכן יש זכות לבעה"ב לומר דניחא לי', ואפי' ניחא לי' רק בדיעבד חשיב שפיר דידי', וכע"ז מצינו בגמ' ק"ב ב' בלוקח לסחורה דלא קפיד כ"כ והותירו לבעה"ב, ואפ"ה אינו מפסיד בפחת, וה"נ יכול בעה"ב לומר דלא קפיד.

ולכאורה אם האמת דלא קפיד בעה"ב, הרי הוא חייב מן הדין לנהוג כן, בין לר"מ בין לר"י, ואינו רשאי לנהוג כמקפיד, ועי' לק' ד"ה שיעור, שו"ר שכ"כ אאמור' שליט"א.

וראיתי בריטב"א ע"ז ז' א' [שו"ר שכ"ה בתור"פ במתני'], שכ' שהצבע נוטלו על כרחן של בעלים ודלא כפרש"י דמיירי כשאין בעלים רוצים לתת לו שכירותו, ולכאורה באופן דמיירי הריטב"א שאין הצבע מוכן לקבל שכרו ולהחזיר הצמר, הרי באמת לגזילה נתכוין, [ובזה אף לר"י י"ל דקנה], ודברי רש"י ע"כ בשעשה ע"ד שיסכים בעה"ב בזה, וי"ל דנפ"מ כשהצבע רוצה שיוסיף בשכרו בגלל השינוי שהוא משובח יותר וטרחו מרובה, דלרש"י סגי בשכר שקצבו מעיקרא, ולהריטב"א יכול לתבוע שכר לפי מלאכת השינוי, ועי' בסמוך.

מיהו מההיא דלק' ק"ב ב' משמע דלא כרש"י שהרי כשהותירו ניחא לי' לבעה"ב לשלם הכל ואפ"ה הותירו לשליח, וי"ל דהתם לא אמרינן דאיגלאי מילתא דמעיקרא הוה ניחא לי', משא"כ בשינוי הצבע ששייך לומר כן, ולפ"ז אם היו שעורים בזול וכיו"ב דודאי ניחא לי' לבעה"ב אה"נ דהשכר לאמצע, וצ"ע.

שם רש"י ד"ה ר"י, במהרש"א פי' בדברי רש"י, שאם בעה"ב רוצה ליתן שכר קציצה דמעיקרא, ובצבע השינוי יש הוצאות מרובות יותר, מ"מ יכול בעה"ב ליתן שכרו כדמעיקרא לר"י, וצ"ע אמאי, כיון דירד שלא ברשות למלאכה אחרת למה יפסיד ותהא ידו פחות מעל התחנותה, ונדברי רש"י הי' אפשר לפרשם כשאירע שהיו לו הוצאות מרובות, מיהו נראה דבכה"ג לא משערין כפי מה שאירע לו אלא כפי הראוי להוציא ע"ז, ומשכח"ל כשקצץ עמו בשכר מועט מן הרגיל, דרשאי בעה"ב לקיים קציצתו דמעיקרא, ואף לר"מ שפרש"י דאם נותן לו שכרו משלם נוטל צמרו, אפשר דהיינו דוקא כשאין טירחא והוצאות בשינוי טפי, אבל אם טרח יותר אדעתא שיוסיף לו בעה"ב, י"ל דא"צ ליתן לו צמרו בשכר דמעיקרא, וכמש"כ לעיל בדעת הריטב"א, ודברי רש"י מתפרשים בפשוטן כששכרן שוה.

שיעור יציאה פרש"י ב"מ קי"ז ב' דהיינו גם שכר טרחו כשאר שכיר יום ולא מה שראוי בקבלנות דהוי טפי, ובפשוטו אין חילוק בין יציאה דצבע לכל יורד, וכן מסיק מרן זללה"ה בסכ"א ס"ק כ"ג לדינא שאינו מקבל יותר משכיר יום אע"פ שהשביח יותר מאילו לא שינה, מיהו לפמש"כ לעיל דבדלא קפיד בעה"ב חייב ליתן שכרו משלם, הרי בכה"ג דין הוא שלא יקפיד, מיהו אם סבור להרויח יורת באדום חשיב מקפיד, א"נ כיון שאינו בא למכרו הרי הוא מקפיד כיון שנאלץ להשתמש בו לעצמו גם בצבע השינוי, (כדקרי ל"י לאכילה לק' ק"ב ב'), או דלא ניחא ל"י בטירחא דמכירת הצמר.

י. צ"ה ב' ת"ש לצבוע לו אדום כו' דמי צמרו ושבחו בעי למיתבא ל"י, כאן מיושב לשון דמי צמרו כיון שגוף הצמר של הגולן דקני ל"י בשינוי, אבל לל"ק לעיל א' כבר דקדק הרשב"א דהול"ל צמרו ושבחו בעי למיתבא ל"י, אלא לישנא בעלמא הוא

אגב דקתני במתני' דמי צמרו הוסיפו דשבחו נמי בעי למיתבא ל"י, [נס"ל דל"ק ודאי ס"ד דנותן לו יציאות, ולכן לא אמרו צמרו ושבחו דהוה משמע שנוטל הכל כמות שהוא, ולכן נקט לשון דמי צמרו], והי' נראה למסקנא דמשום קנס מ"מ יציאות אף לר"מ יהבינן ל"י, דלא קניס ל"י טפי מאילו שינוי לא קני, שג"כ מקבל כדין יורד, אבל בתו' ורשב"א לעיל גבי שבח פירות מבואר דבקנס מפסיד הכל, [אבל בתו' כתבו דרק המקשה סבר כן], ואפשר דמשמע להו אותה ואת גיזותי' ואת ולדותי' אע"פ שסתמא יש בזה הוצאות באכילה ובגיזה, והול"ל דלשלם רק העודף על היציאה, ועוד דכיון דלר"ש מקבל כיורד ברשות, משמע דלר"מ אינו מקבל כלום, אפי' בשבח שלא ע"ג גזילה, וניחא בזה דבדלוקח ת"ח ממפסיד גם היציאה משום קנס, ולפ"ז הא דאמר לעיל א' למאי נפ"מ היכא דכחשה מיכחש, ה"ה דנפ"מ אם מקבל יציאות, ולכאורה זוהי נפ"מ טובה יותר דבהא גופא דקתני במתניתא איכא נפ"מ כמה משלם, ושמא לא פסיקא ל"י דמיירי בדאיכא הוצאות, (ובסברא הי' מקום לדון דלא קניס ר"מ אלא דלהוי כיורד שלא ברשות, והיינו שלא יקנה בשינוי, [ואפי' כאריס לא מקבל דלא כר"ש], והא דמיייתנן משבח פירות היינו משום דלר"י ור"ש אף שבח שעג"ג גזולין לאוקימתא דר"פ, וסברו בגמ' דאי לא קניס זוכה בשבח כולו, אבל לפ"ז הדין נותן דלר"י כולי' שבחא דלוקח, וכן בכל גזולין יקבל פירות כדין שבח שעג"ג, ול"מ כן, עי' שו"ע שנ"ד ס"א, וע"כ דלא עשו בזה תקנת השבים, כיון דקרקע במקומה קיימא ויודע הגולן שאפשר שיטלוה ממנו קודם שיקצור, משא"כ במטלטלין שסבור להטמינה א"נ פירות שהיו מחוברין וקצצן לא קנאן בשינוי, אבל גיזות וולדות שהי' עתיד לקנותן בשינוי הקנום לו גם כשהם ע"ג גזילה), שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה סי"ז ס"ק י"ג, ולע"כ בכ"ז.

נראה דכיון שהצבע עושה כן לטובת בעה"ב וכסבור שיתרצה בכך היינו שוגג, דאע"פ שהוא מזיד בשינוי זה כמ"ש רש"י צ"ט ב', מ"מ לטובת בעה"ב הוא עושה, ואם באמת בעה"ב לא יקפיד, [וכפי שהי' סבור הצבע], הרי לא נפקא מרשות בעלים וכמ"ש רש"י ק' ב' דבכה"ג נוטלו בעה"ב, ולכן אין כאן מקום לקנס, וצ"ע.

שם ר"י סבר דנגזל הוי, משמע דאף יציאות לא יהיב לוי, כמו לר"מ בגיזות וולדות, וזה ע"כ משום קנס כמ"ש תוד"ה מאן, ומדבריהם נראה דכולו הוי' ראוי לגזלן, דעיבור גופי' שינוי הוא לגבי ולד, ולע"כ, ועי' מהרש"א תוד"ה מני, ובמהדו"ב והגרי"ב, ולע"כ.

שם תוד"ה מני, לפ"ד אף רישא דמתני' דהגוזל עצים דלא כר"ש, ולא רק סיפא דפרה ורחל, דלר"ש נוטל רק כאריס, ואע"פ שהשביחו בידים, דה"נ לר"מ אמרינן בצבע דבמזיד קנים, וש"מ דלא מחלקינן דוקא בהמה שיש בה שבח דממילא ולכן קנסו את הגזלן יותר, אבל כשהשבח הכל ממעשיו, הוי' מקום לומר דקיל טפי.

שם תוד"ה לר"ש, לפ"ד לעיל מצינו בדר"ש קולא וחומרא שיקבל כאריס אף קודם לידה דלא הוי שינוי, ושיפסיד ויקבל רק כאריס אף אחר לידה דהוי שינוי, ובזה יש להסתפק איך השוו מדותיהם שהגזלן שותף או לא, אבל לר"י י"ל דבתקנת השבים לא הקנו לו כלום בגוף הבהמה, ומשנעשה שינוי כולו של גזלן, משא"כ לר"ש שהפקיעו משל גזלן ונתנו לבעה"ב חצי הולדות, דבזה יש לדון אם הפקיעוהו לגמרי, או אדרבה דאף קודם לידה לגזלן, - מיהו עיקר הדבר דפליגי אף אחר גיזה מחודש קצת, (ולא קאימנא כעת בסוגיות דשינוי).

ושמעינן משמעתינ דאף במקום שקנה גוף הצמר לעצמו מ"מ קנים לוי' ר"מ לאהדורי כולי' שבחא, דבסברא הוי' נראה דדוקא בגזילה קיימת דניכר שהשבח משל גזול קנסינן, והיינו כדעת הרמב"ן דגיזות וולדות אינם שינוי בפרה עצמה, ולכן שייך לקנוס שבח של פרה דנגזל, אבל משקנה לגמרי ע"י שינוי שוב אין כאן שבח משל גזול, ואפשר דאה"נ ודוקא מה שהביח עם השינוי קנים ר"מ, אבל אם הוקר הצמר אח"כ ברשות הצבע לא יהיב לוי' לבעלים, וה"ה בגיזות וולדות דמשלם רק כשעת גזיזה, אבל וולדי ולדות ויוקרא דגזלן נינהו, ולפ"ז להסוברים דגיזות וולדות הוי שינוי גם בגוף הפרה לא קנים ר"מ אלא ולד ראשון דמשקנה הבהמה בשינוי, כבר נסתלק גזול מכאן, ובסברא מיושב כן אבל אפשר דכ"ז שגזילה קיימת קנסוהו שתשאר של הבעלים לענין שבח, כמ"ד שינוי לא קני.

לעיל ס"ה א' אמרינן דבכחושה והשמינה א"ל אנא מפטימנא ואת שקלת, [ולר"מ קנסינן לוי' שישלם בעה"ב הכל, ולפ"ז מתני' דהגוזל עצים ועשאן כלים כו' דלא כר"מ], ולכאורה נראה דלא מהניא האי סברא אלא לגבי כפל וד' וה' שלא ישלם אלא כעין שגנב, אבל לגבי הקרן כיון דיהיב לוי' יציאותיו או כאריס תו לא מצי למימר על השבח אנא מפטימנא כו', וצ"ע במלחמות דל"מ כן.

שם גמ' ש"מ במזיד קנים בשוגג לא קנים ש"מ, פרש"י דחשיב שוגג משום דאיכא אינשי טובא דלא ידעי דאסור לשנות כו', [פי' דלא ידעי דנקרא גזלן וסברי כר"י], ויש לעי' דלפ"ז אם ידע קנים לוי' ר"מ, ואמאי הרי לא נתכוין לגזול, וי"ל דהיכא דידע דנקרא גזלן וקנאו בשינוי הרי"ז כונת גזילה דאפיק לוי' מרשות בעלים, שהרי האמת שמעשה זה מפקיע לגמרי החפץ מרשות בעלים, ולו"ד ז"ל

תמצית הדברים בקצרה

סימן א

בדין אומן המעביר ע"ד בעה"ב

בעה"ב טובא לכל הני דב"מ שם שאין השינוי חמור כ"כ, דילמא באדום ושחור אף לר"י המעביר נקרא גולן, ואעפ"כ אינו קונה בשינוי, מפני שאינו רוצה לקנות, תדע דבאמת אמרו בגמ' ק"ב ב' שבעה"ב מבטל שליחותו אף אליבא דר"י בחטים ושעורים, וצ"ל דלר"מ דכל שינוי משוי ל' גולן חשיב טפי כונת גזילה, וממילא קני בשינוי, משא"כ לר"י דשינוי דעת לחוד אינו גול, והרי גם כאן לטובתו נתכוין.

ממתני' דב"מ ע"ח א' יש לדקדק דאף לר"מ המעביר ע"ד של בעה"ב לא קני בשינוי דממילא, דבפשוטו משמע דחייב דר"מ כחייב דרבנן דהיינו כחייבי שומרין שהנבילה של בעלים, והיינו משום דע"י ששינה נעשה שואל שלא מדעת, ולא פקע מיני' דין שואל לענין דין הנבילה, וכע"ז כתב מרן זללה"ה ס"כ סק"א ה' בשם הראב"ד, ומוכח מזה דשינוי דצבע ששינה בידים חמיר טפי דקנאו לגמרי לר"מ.

ב. בקצה"ח סי' שמ"ח סק"א נסתפק בגונב ע"מ למיקט ולהחזירו לבעלים אם חייב באונסין, ופשט לה מדברי הריטב"א ב"מ מ"א א' דחידוש התורה דשליחות יד הוצרכנו מפני שדעתו לשלם, וש"מ דבעלמא פטור, ולכאורה תמוה דבגונא דש"י שמשמש בין של מפקיד וחוזר ומשלם מעות או יין פשיטא דגנב גמור הוא, ועוד דמיד שהוציאו מרשות בעלים נעשה שומר וחייב מדין שליחות יד, ובריתב"א שם מבואר דש"י חמיר משואל שלא מדעת, וא"כ לענין חיוב אונסין פשיטא דחייב, וע"כ צ"ל דחידוש דש"י מתחייב מקצת

א. ב"ק ק' ב' מתני' לצבוע לו אדום כו' רמ"א נותן לו דמי צמרו, יש להסתפק אם ר"מ לשיטתו דכל המעביר ע"ד של בעה"ב נקרא גולן, וכיון שמכוין לשנות אינו שוגג בגזילה, ושפיר קני בשינוי, או דשינוי קונה אפי' בשוגג דכאלו נאכל צמרו של בעה"ב, בריטב"א ב"מ ע"ח ב' מבואר דלמסקנא טעמי' משום כל המעביר, וכ"מ ברשב"א צ"ה ב', וברמב"ן ור"ן ב"מ שם דשוגג אינו גולן ולא קני, ואמנם לשון הגמ' ק"ב ב' דשינוי אינו קונה, אבל ע"כ חטים ושעורים לא שייכי בנדון שינוי באותו חפץ, אבל לפ"ז ל"ק קו' תו' צ"ה ב', שהרי ר"מ ג"כ מודה דלא קני כשלא נתכוין לגזול, ושאני הכא שנתכוין לשנות, ויש לדקדק דלפ"ז לר' יוחנן סתמא דב"מ שם כר"מ, ומאי קשיא ל' לרב יוסף ק"ב א' מסתמא דכל המשנה כו', מיהו סיפא דהתם כרבנן.

יש לעי' נהי דהמשנה נקרא גולן אכתי ל"ד לכל הני דב"מ ע"ח ב' שנשתמש בשל בעה"ב וכיון שהעביר ע"ד נעשה שואל שלא מדעת, אבל הצבע לא השתמש בצמר, והו"ל כמזיק בלבד, וי"ל דנטילתו כדי לשנות חשיב גזילה שנטל ע"מ שלא להחזיר לבעלים חפץ שלו אלא חפץ אחר, ואף לר' יהודה המוציא חפץ מרשות חברו ע"מ לשנותו ולהחזירו הו"ל גולן וקנאו בשינוי.

ועדיין יש לדון לפמש"פ רש"י ב"מ ק"ז א' דטעמייהו דרבנן דפליגי אר"מ משום דסברי דבעה"ב לא קפיד כ"כ בשינוי מדעתו כשאינו מחסרו ממון, ולא חשיב כגזל ממנו ע"ז, א"כ מנלן לדמות לצבוע לו אדום דקפיד

בתו' הרא"ש וריטב"א חולין שם דמיירי בנתכוין לגזול, ועוד דבלא כונת גזילה אף מעביר ע"ד של כהן אין כאן, דסתמא נחא לי' לכהן שישביח צמרו, כמו לסחורה ב"ק ק"ב ב' ובוודאי ימצא כהן שיחפוץ בכך ויתננו לו.

והקשה אאמו"ר שליט"א דאין לך לשון יותר מפורש דלאו בנתכוין לגזול איירי, מלשון לא הספיק ליתנו לו.

אבל לפמשנ"ת בתוספתא דלא מהני הפרשה ברה"ג, וכמ"ש תו' בשמעתין דמה שהפרישו לצד אחד לא מהני בי' מידי, דדוקא ע"י נתינה לכהן חל המצוה, כמו בפה"ב, והובא ד"ז ברמב"ם ובשו"ע סי' של"ג ס"ה דכ"ז שלא בא ליד כהן חייב באחריותו, לפ"ז אין ביד הישראל מתנות כהונה אלא טבל של גז שצריך לקיים בו מצות הפרשה וכ"ז שלא הפריש אין כאן חלק הכהן כלל, (וגרע מתרומה שיש איסור השתמשות בטבל ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו, אבל כאן אין מתנה ודאית עסק"ד בזה), והא דצבעו פטור היינו מפני שפקעה המצוה וכמ"ש אאמו"ר שליט"א דלפ"ז אף צבעו קוף פטור דהמצוה בגז ומשצבעו או עשה ממנו בגד, תו לא קרינן בי' גז, וכ"נ ברמב"ם פ"י ה"ו ופ"ט הי"ד דלאו משום גזל מתנות כהונה נפטר, ע"ש, ומיושב בפשיטות קושיית הראשונים חולין קל"ז א'.

ועד"ז מתפרשת סוגיא דב"ק צ"ד א' לענין פאה דמשנינה תבואתו בטחינה פקעה מצות פאה מממנה, ולר"ש מרבינן מתעזוב יתירא שעדיין המצוה קיימת, וכ"ז קודם הפרשה אבל אחר הפרשה אם נתכוין לגזול ולקנות בשינוי לא נחדש מתעזוב יתירא דשינוי לא קני, שאין לפרש הפסוק בהלכות גזילה, והרי כבר קיים מצות פאה בהפרשתו, אבל אם הטעם מפני שפקעה המצוה ואפי' טחנה קוף פטור, שפיר מהני תעזוב יתירא לקיים

על הכל, ועי"ש מ"א ב' דאיכא למילף ש"י משואל, ודעת מרן זללה"ה בס"כ סק"ה דגונב ע"מ למיקט חייב באונסין, והכי מסתברא דכל שהוציאו מרשות בעלים לצורך עצמו חייב באחריותו.

ולענין לקנות בשינוי כשגונב ע"מ למיקט כגון שנשבר הכלי בידו, הביא מרן זללה"ה בס"כ סק"א ה' עפ"ד הראב"ד שהשברים של בעה"ב כדין שומר, דשואל שלא מדעת גולן הוא לענין חיוב אונסין אבל לא לענין לקנותו לעצמו, וכן ביאר אאמו"ר שליט"א בסכ"א סק"א שהחפץ ברשות בעלים להקדישו כיון שהגנב שומרו לצרכו, וכיון שכן אינו קונהו לעצמו בשינוי, ול"ד לשינוי שעושה בידים ומתכוין לכך, ויש ללמוד כן מפשטות המשנה ב"מ ע"ח א' דקתני ומתה חייב, ובפשוטו היינו כחיובי שומרים דנבילה דבעלים דדוחק לחלק בין חייב דרישא לחייב דסיפא, א"ו שואל שלא מדעת כיון דברשותי' דמרי' קאי להקדיש ולמכור לא קני לי' והשברים לבעלים.

אבל המוציא מרשות בעלים ע"מ לשנות הר"ז כאוכל של חברו ע"מ לשלם, ובכה"ג אינו ברשותו של בעלים אף קודם ששינה, ואף לר"י קנאו בשינוי.

ג. ס"ו א' א"נ לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור, ברש"י מבואר דהנדון על הראשית שהפרישו לכהן, והר"ל גזל מתנות כהונה, וכ"מ ברש"י לק' צ"ב ב' ובחולין קל"ה א' קל"ו א' ד"ה אין לך, ומבואר דס"ל דחל דין רה"ג ע"י הפרשה, וכ"נ ברמב"ן בסה"מ שורש י"ב, ובהו מבואר משה"ק כל הראשונים חולין קל"ז א' מ"ט לא מסייענין לר"ח ממתני', וכ"ה פשטות הלשון ליתנו לו עד שצבעו דעל חלק הנתינה קאי.

ולפ"ז ע"כ לפרש מתני' שנתכוין לגזול, דבשוגג אינו נעשה גזלן, כמבואר ברמב"ן וריטב"א ור"ן ב"מ ע"ח ב', וכ"כ

ע"י הנתינה נקבע דינם, ומיושב משה"ק הרשב"א דמשתרשי ל"י, דשאני טבל שהפירות שביד המוכס חייבין במעשר, אבל כאן פקעה המצוה ולא שייך להפריש עליהם כלל, וכל שעשה בגד מהצמר אפי' נתכוין שלא לקנות כלל ודעתו להפריש ע"ז ממקור"א לא מהני דחלק זה נפקע ממצותו.

מ"ש בתוספתא דמצות רה"ג בתחלה ואם הפריש בין באמצע בין בסוף יצא, והובא בשו"ע סי' של"ג סי"א, ע"כ מיירי אחר שגזזו כשיעור ואפי' גזזו כשיעור לא מהני לפטור הצאן שלא נגזז עדיין, ולפ"ז צ"ל דבתחלה היינו לקחת מה שגזזו ראשון, דרה"ג כביכורים שיש מצוה בראשון, משא"כ בתרו"מ ויש ליתן טעם דהתם החיוב חל בגורן ואז כולם שוין, משא"כ בגיזות דכל חד בחיובו בזמן הגיזיה לא מיבעיא אחר שגזז ה' רחלות אלא אף קודם לכן החסרון בכמות ולא בחשיבות מה שגזזו, ולכן יש לזה מעלת ראשון, ועוד דהתם איכא שירים ולכן מה שמפריש נקרא ראשית, אבל הכא דעושה כל גיזותיו ראשית ע"כ דלכתחלה נותן הראשון לכהן, וכן בביכורים, ובמאת מצוה בראשון זוהי הלכה בכל דבר.

ד. המעביר ע"ד של בעה"ב בטעות שחשב שכך א"ל בעה"ב נראה דאינו גזלן לר"מ, שהרי אפי' גזלן ממש בשוגג כתבו הקצה"ח ונה"מ סי' כ"ה סק"א דאינו מתחייב באונסין, כש"כ מעביר ע"ד בעה"ב בשוגג, וההיא דצבע מיירי שנתכוין לשנות כמ"ש רש"י צ"ט ב' אלא דסבר שבעה"ב יהא מרוצה מזה ומש"ה מיקרי שוגג בגמ' צ"ה ב', וצ"ע בלשון תו' ע"ז ד' א' דל"מ כן.

גזלן בשוגג נהי דאינו חייב באונסין, אבל מ"מ הבעלים אינו יכול להקדיש ולהפקיר כיון שהלה מעכב בעדו כ"ז שלא נתברר טעותו, ואינו קונה בשינוי קו"ו מצבע שנתכוין לשנות, ויש להסתפק אם נתיאשו

המצוה גם אח"כ, ומיירי דוקא קודם הפרשה אבל משתפריש אם לא נתכוין לגזול לכו"ע נשארה של עניים, ואפי' לכתחלה רשאי לטחנה לטובת העניים, אם לא באו לקחתה במחובר.

ולא **אמור** הביאור בגמ' מרה"ג ופאה דשינוי משוי ל"י כאבד ופנים חדשות באו לכאן, וכדמייטנן מאתנן ס"ה ב', ובכל הני א"צ כונת גזילה כלל, ואף ע"י קוף מהני, אבל בדין גזילה בעינן כונה ובשוגג לא נפיק מרשות בעלים ולא קני בשינוי לכו"ע.

ד. חולין קל"ה א' מתני' לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור, לשון זה אומר דרשני דהול"ל צבעו פטור ותו לא, ונראה שבזה ביאר התנא דין התוספתא דהפרשה לא מהניא, ומתפרש דקודם שנתן הרה"ג לכהן המשיך להתעסק בגיזות שלו וצבען, ואמנם אם חלק הכהן נשאר בלא צביעה הרי חלק זה חייב, אבל מ"מ סגי באחד מששים ממה שנשאר, וא"צ כנגד כל הגז שנפטר, וכ"ה לשון התו' ב"ק ס"ו א' דמה שהניח חייב, אבל הר"י קורקוס פ"י מביכורים ה"ו העתיק מהתו' שחייב כנגד כולו, ומ"מ מתני' דקתני פטור משמע לגמרי וע"כ שצבע גם חלק הכהן, וכ"ה לשון עד שצבעו דקאי אחלק שראוי ליתנו, וקמ"ל תנא דבנתינה תליא מילתא ומש"ה לא קתני לא הספיק להפרישו, ובלשון לא הספיק השמיענו שהצביעה בעיקרה היתה בגיזות שלו, אלא דקודם נתינה אין חלק הכהן מוגדר כלל, וכל שלא נזדרז בעה"ב ליתנו לכהן והמשיך להתעסק בליבון וצביעת גיזותיו ממילא נצבע גם חלק הכהן.

ובזה מיושב משה"ק הראשונים ז"ל מ"ט לא מסייענן לר"ח ממתני', דמתני' בהפקעת המצוה מיירי ועדיין חלק הכהן אינו בעולם כלל, ויתכן דאף מתנות שלא הורמו לכו"ע לאו כמי שהורמו כיון שלא הוחלט חיובן שמא יצבעם וגם לא נקבעו בדין טבל, ורק

בעה"ב משנתן כל הזכות ממון לעני, ובהא פליגי דלר"מ דקפיד בהעברה ע"ד שיהא כגולן, הרי הוא משייר לעצמו זכות ממון שלא יעביר על דעתו והיינו דקרי ל' ר"מ בעה"ב, אבל לרבנן מדלא התנה ש"מ דלא קפיד אלא דניחא ל' שיהא כך, ואין זה מהלכות ממון, אבל אם החפץ נשאר של בעה"ב אסור לשנות מהר לבקעה לכו"ע, וצ"ע, ובאדום ושחור ודאי קפיד אף לר"י כמבואר ק"ב ב' ומ"מ אינו גולן לר"י.

שם א"כ ליתני מפני חשד, דנידוק דבגונא דליכא חשד מותר, ולכאורה לרבנן ג"כ אסור בדאיכא חשד, ואפשר דלמסקנא לא חיישינן לחשד, כיון שאם אמר כן לאחרים, ה' מתנה עמו מפורש יותר.

ז. ק' ב' מתני' והקדיחו יורה כו' אי מיירי בהקדיחתו אחר נפילה קמ"ל דאומן קונה בשבח כלי, ואי מיירי בשעת נפילה קמ"ל דלא חשיב אונס, דבאמת טעה בהערכת החום כלפי הצמר, ועי' צ"ב ט', והוי החידוש כמו בחרש ובנאי צ"ח ב', - ברש"י צ"ט א' יתכן ט"ס וצ"ל ונתקלקל הצמר עצמו (ולא רק שלא השביח).

במחנ"א ה' משיכה ס"ו כתב דאי יש שבח סממנין ע"ג הצמר לא קנה בעה"ב השבח כ"ז שהוא ביד האומן, ויש לעי' דכיון שאין לאומן רשות ליטול שבחו כדן יורד שזכה בעה"ב במלאכתו, עי' סי' שע"ה ס"ו, ומסמרי החרש בשידה ניכרין ומ"מ הוה של בעה"ב, מיהו עי' קדושין מ"ח ב' דנופך שהוסיף נשאר שלו, שו"ר בתו' ק"ב ב' לענין צבע, דמפרשים שהצמר שלה וצריך להקנות לה, ועי' לק' ס"ב סק"ט בזה, ולע"כ.

שם צבעו כאור, יש לעי' לר"מ מ"ט אינו נעשה גולן, ואמנם החפץ של הבעלים כ"ז שלא קנאו בשינוי, אבל נפ"מ שיתחייב באונסין, ובפשוטו משמע דל"פ ר"מ ור"י ברישא, ונראה מזה דמעביר ע"ד לחוד לא

הבעלים בזמן שהחפץ ביד הגולן אם חשיב יאוש ברשות כיון שטועה וכשיוודע לו יחזיר, או"ד השתא מיהא לאו ברשותי קאי, ולכאורה פליגי בזה תו' ותור"פ ב"ק ס"ט א' דהעניים לקטו בטעות וכתב בתור"פ דלכן נשארו ברשות בעלים להתיאש ולהפקיר למ"ד אדם מפקיר דבר שאינו ברשותו, אבל בתו' שם הקשו דכבר נפיק מרשותי למ"ד יאוש כדי קני, ואפשר דס"ל דעניים חשיבי קרוב למזיד וחייבין באונסין, ומ"מ לקנות ביאוש הדין נותן שלא יקנו כיון דלא רוצים בגזילה.

ולענין תשלומי שכירות במעביר ע"ד של בעה"ב הדין נותן דאף לר"מ חייב לשלם, כדן נחית אדעתא דאגרא בספינה ב"ק צ"ז א', ועמ"ש אאמו"ר שליט"א ב"ק סי"ב סק"ז דהא גולן פטור משכירות משום דקני השימושים בשינוי, ולפ"ז במעביר שאינו מכוין לקנות ואין לו קניני גזילה לקנות בשינוי חייב לשלם, וכ"ה פשטות המשנה ב"מ ע"ח א' דמשלם שכירות ברישא כמו בסיפא, ואף הקציצה לא בטלה, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א ב"מ שם בדברי הריטב"א, ולפמ"ש"כ אף לאוקימתא דר' יוחנן דמתני' ר"מ הדברים צ"ע, ובקצה"ח ונה"מ בסי' ש"ט ס"א נקטו כהריטב"א וכנראה פי' שנתחייב לשלם כשווייה בשעת משיכה אפי' נפחתה עד שעת מיתה, עי' נה"מ, אבל אם משלם כשווייה בשעת מיתה הדין נותן דקציצה נמי לא בטלה, וכ"ה בנ"צ בשם ב"א, ולע"כ שם.

ו. ב"מ ע"ח ב' וכל המעביר ע"ד של בעה"ב נקרא גולן, פי' אאמו"ר שליט"א דלכתחלה לכו"ע אסור להעביר ע"ד של בעה"ב, וע"כ דר"מ בא להוסיף דנקרא גולן, אבל קשה דבשו"ע סי' תרצ"ד ס"ב כתוב דהעני רשאי לעשות במעות מה שירצה, וגם השמיטו הפוסקים הא דחלוק וטלית, ולכאורה נראה מזה דלרבנן בפורים וצדקה כיון שלא שייר בעלות בממון אף לכתחלה מותר, דאינו

שחור ואדום כצבעו כעור לר"מ דלא קנאו מעיקר הדין, ואינו קנס אלא ככל יורד שלא ברשות שידו על התחתונה.

ל' שון רש"י בדר"י דקניס ל"י, היינו כדין כל יורד שלא ברשות שגם דינו מיקרי קנס שאינו מקבל רק יציאות ולא שום ריוח, ויתכן דקשיא לרש"י דק"ל שינוי קונה ומשני דקניס ל"י.

מ' שם רש"י ד"ה לצבוע כו' או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר, כבר הק' בתור"פ וכן הריטב"א בע"ז ז' א' דכיון דקנייה בשינוי איזה זכות יש לבעה"ב לבקש צמרו, וי"ל שהרי האומן כשעשה כן סבר שבעה"ב יתרצה לזה וכשאיגלאי מילתא דלא קפיד אין לחשבו גזלן מעיקרא, והו"ל כשינוי דלסחורה דלא קפיד, ולא עוד אלא שאם בעה"ב יודע בעצמו שלא ה"י מקפיד אפשר שאסור לו לפטור ביציאות בלבד, ואם האומן אינו מסכים לקבל שכרו ולהחזיר הצמר נמצא שבאמת לגזילה נתכוין, ובזה אף לר"י קנה, מיהו אם האומן טרח בשינוי יותר בזה מסתבר כהריטב"א שאין בעה"ב יכול לפטרו בשכר שקצב לו על האדום, ועי' לק' ס"ב סק"א דמההיא דהותירו לו משמע כהריטב"א, שהרי בעה"ב ניחא ל"י השתא לשלם לו ואפ"ה קתני דהותירו לו, מיהו גם שם ראוי לשליח להמשיך בתומתו שנתכוין לצורך בעה"ב וליתן לו מחצה מן הרווחים, וצ"ע.

שם רש"י ד"ה ר"י, במהרש"א פ"י דאף אם הוציא יותר על השחור וגם השביח יותר מ"מ אם ירצה בעה"ב נותן לו שכר שקצץ על האדום, וצ"ע מ"ט יגרע מכל יורד שלא ברשות, וודאי לא נתכוין להפסיד במה שטרח לטובת בעה"ב, ודברי רש"י יתכן ליישבם כשקצץ עמו פחות מן הרגיל, וטרחת אדום ושחור שוין.

י' צ"ה ב' ת"ש לצבוע לו אדום כו' דמי צמרו ושבחו בעי למיתבא ל"י, יש להסתפק אם

משוי ל"י גזלן, אא"כ נשתמש דהו"ל שואל שלא מדעת או ששינהו.

ח. שם אם השבח יתר על היציאה כו' יש להסתפק אם נאנס הצמר קודם שבא ליד בעלים אם חייב ליתן לו יציאותיו, דבאומן דעלמא מתחייב מיד בעשיי' למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי, ושומר שכר שנאנס החפץ מקבל שכרו כדאמר ב"מ נ"ח א', ועי' קצה"ח ס' ש"ה סק"ב ונה"מ ס' של"ה, אבל ביורד שלא ברשות י"ל שהבעלים מתחייב רק על ההנאה וכ"ז שלא בא לידו פטור, ואף לאחר שנודע לו יכול לפטור עצמו כ"ז שלא בא לידו, ועי' לק' ס"ב סק"ב.

וב"ז לענין יציאות, אבל אם פחת מן הקרן וצריך האומן לשלם לבעלים, בזה מסתברא דמשלם רק כדין מזיק, ואם בשעת עשיי' ה' השחור ריוח לא מתחייב מדין מזיק אם אירע שהשחור הוזל וכיו"ב, ול"ד לחטים ושעורים ק"ב ב' דעיקרן לסחורה וכיון שהוזל הרי מעשיו גרמו וחייב, ובחטים ושעורים לאכילה י"ל דכיון שיוקרא וזולא מצוי בהם אמרינן מעשיו גרמו, אבל בצמר אין נראה כן, ועי' לק' ס"ב סק"ב.

מ"י הרמב"ם פ"י מה' שכירות ה"ד דאין בעה"ב יכול לומר לאומן טול הצמר ותן לי דמיו, היינו לגבי גוף הקרן שיקנה האומן הכל ויהא באחריותו, אבל לגבי היציאות יכול לשלם לו בצמר, וגם יכול לזכות חלקו בצמר וכשימכר יקבל האומן חלקו, ובפיה"מ משמע דבאמת מן הדין קונה בשינוי אף לר"י ומפני התקנה ידו על התחתונה, ומה"ט כתב במהדו"ק של פיה"מ דיכול לומר טול הצמר דאי אפשרי בתקנת חכמים, ובמהדו"ב כתב שזו תקנה לשניהם, וערמב"ם פ"ב מגזילה ה' דלעולם יש זכות לנגזל ליטול השברים, ועפ"ז סבר דיש לו זכות ליטול הצמר ותיקנו דידו של אומן על התחתונה, ועכ"פ הנדון על הקרן ולא על היציאות והשבח, מיהו בפשוטו לר"י

הקנס גם על היציאות או דרך שיהא דינו כאילו שינוי לא קני, וכדמתפרש לל"ק קושיא זו, ומדברי התו' והרשב"א לעיל גבי שבח פירות נראה דמפסיד הכל, ואפשר דהכי משמע לישנא דאותה ואת גיזותי' כו' דלא הו"ל למיסתם הכי אם מקבל יציאותיו בגידולה וטירחת גזיזה, ועוד מדלר"ש מקבל כיורד ברשות הול"ל דלר"מ מקבל כיורד שלא ברשות, ולפ"ז לעיל א' דאמרינן נפ"מ דכחשה מיכחש הו"מ למימר נפ"מ אם מקבל יציאותיו, ובתו' שם כתבו דהמקשה סבר כן, ואמנם לא מצינו דהדרו מזה, אבל בסברא לא ה' נראה שיקנוס ר"מ טפי מאיניש דעלמא, הרי ראוי לומר רק שלא ירויח בגזילתו ותו לא, והא דפריך משבח פירות היינו משום דלר"י אף שבח שעג"ג דגולן, וסבר המקשן דה"ה בקרקע אם לא קנים ר"מ, אבל לפי האמת בקרקע כיון שאינה נגזלת אף לר"י אינו מקבל שבח שעג"ג, ורק במטלטלין הקנו כל שבח ולא חילקו אם כבר גזון וילדו, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ז ס"ק י"ג, ולע"כ בכ"ז.

ל'שון הגמ' דמי צמרו ושבחו בל"ב מבואר כיון דגוף הצמר קנאו בשינוי ורק בדמים קנסינן ל'י, אבל בל"ק הול"ל צמרו, אלא דנקט לישנא דמתני' דמי צמרו והוסיף דשבחו נמי דבעלים, ולפמ"ש"כ דלל"ק מקבל יציאותיו י"ל דלהכי לא נקט צמרו ושבחו דהוה משמע דהדר כול' כמות שהוא.

הא דקנים ר"מ בשבח היינו רק שבשעת גזיזה ולידה ובשעת השינוי בצבע, אבל מה שהשביחו ולדות אחר הלידה תו לא מיקרי שבח דנגזל, כיון שכבר הוחלט גופן לגזול ונתחייב בדמיהן, דלא מסתבר שיגדל עדרים עדרים לנגזל, מיהו יתכן דכ"ז שיש בעין בין גוף הבהמה בין ולדות הרי הם של נגזל עד שימכרם הגולן, אבל לשון משלם אותה כו' משמע אף כשאין בעין, ובאמת אי לאו דמיתנין מצבע ה' נראה דלא קנים אלא כשגוף הבהמה עדיין של נגזל, וכדעת הרמב"ן

מתני' דהגוזל עצים כו' דלא כר"מ, דהיינו כצבע וקנים ל'י, ולא אמרינן אנא מפטימא ואת שקלת, מיהו גם לרבנן לא מצינו סברא זו ס"ה א' אלא לענין כפל וד' וה', אבל על הקרן אם מקבל יציאותיו או כאריס, השאר לבעלים, ורק משום תקנת השבים שייך לתקן שיקבל כל השבח, וצ"ע במלחמות דמשמע דמשום אנא מפטימנא לחוד משלם כשעת הגזילה, (לפ"ר, ונפ"מ אם אכל השבח או שהבשר קיים דשייך גם לבעלים, לאפוקי הכחישה דהו"ל כיורד שנטל עציו).

שם גמ' בשוגג לא קנים ש"מ, פרש"י דחשיב שוגג משום דלא ידע דאסור לשנות, פי' דלא ידע דיני' דר"מ דנקרא גולן וסבר שרק אינו ראוי כר"י, ויש לעי' דלפ"ז אם ת"ח הוא ויודע קנים ל'י, ואמאי הרי לא נתכוין לגזול, וי"ל כיון דידע שהדין יאמר דקני ל'י הרי זה גופי' כונת גזילה, מיהו אפשר דבכל האופנים לא קנים דכיון שחשב שיתרצה הבעלים בכך ואז איגלאי מילתא דלא הוה גול, לא קנסינן ליה, עסק"ט ברש"י בזה.

שם ר"י סבר דנגזל הוי משמע כולו כמו לר"מ דאף יציאות לא שקיל, וזה ע"כ משום קנס, וכמ"ש תו' לעיל א' ד"ה מאן, ומדבריהם משמע שלגבי השבח הזה מיקרי שינוי וכולו דגולן, ורק לגבי גוף הבהמה לא הוי שינוי אלא ע"י הלידה, ועי' מהרש"א ומהדו"ב והגרי"ב בתוד"ה מני, ולע"כ בכ"ז.

שם תוד"ה מני, לפ"ד אף רישא דמתני' דהגוזל דלא כר"ש, דלר"ש נוטל כאריס אע"פ שעשאן כלים בידים, וכמו לר"מ דקנים אף בצבע שעשאו בידים.

שם תוד"ה לר"ש, לפ"ד מצינו קולא וחומרא בדור"ש, דעד הלידה מקבל כאריס אע"פ שמן הדין שייך לבעלים, ומהלידה מקבל רק כאריס אע"פ שכולו שלו, ולפ"ז י"ל דרק לר"ש מספק"ל אם מקבל מגופא דבהמה, כיון שהשוו מדותיהם והפקיעו מן הגזלן לאחר לידה, שמא זיכו לו גם קודם לידה, אבל לר"י דאחר לידה כולה שלו, יל דפשיטא לן דמשום תקנת השבים לא הקנו לו בגוף הבהמה קודם לידה, נרשם לפו"ר בסוגיות דשינוי.

סימן ב

בדין זכית בעל המעות בלי ידיעת המוכר, ובדין שליח ששינה, ובדין מכירה
בבגדי אשתו

פשוט לו יותר, ולפמש"כ דאף למאי דמוקמינן לה כר"מ ע"כ דמיירי כשנתכוין לטובתו, ממילא לא אתיא כר"י, ואפשר דכונת אאמו"ר שליט"א דאף כשסבור כן בטלה דעתו לפי שרחוק שיוזמן שיתרצה בעה"ב כך.

עיקר הא דחשיב השליח כמעביר ע"ד בעה"ב ולא כגולן אע"פ שנוטל מעות בעה"ב ומוציאן לחפץ אחר, נראה דהיינו דוקא בכה"ג שנתן לו בעה"ב המעות כדי להוציאן, ולכן אין שם גול ע"ז שאינו מחזיר המעות, ונכאילו אמר לו תפוס לי בחובי חטים ותפס לו שעורים, אלא דהתם אין לשליח זכות קנין כלל, משא"כ כאן שאם מתכוין לגזול המעות ולקנות בהם לעצמו הוי גולן, אבל אם נתן לו בעה"ב פקדון מעות או שעורים ולקח בו חטים [וכ"ה בצמר וצבעון] הר"ז גול גמור, ולא עוד אלא אפי' אחר שלקח המעות מן השליח שלא ברשות ולקח בהם שעורים במקום חטים הו"ל גולן לכו"ע, ורק לגבי השליח עצמו מיקרי שינוי דעת ולא גול לר"י, וה"ה בנתן לצבע לצבוע לו אדום ותפס אחר וצבעו שחור דחשיב גולן לכו"ע כאילו נטלו מבית בעלים וצבעו שחור.

שם ב' תניא חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו, יש לדקדק מ"ט נקט האי לישנא הול"ל ישלם לו את מעותיו, ולר"י דמוקים לה בלסחורה י"ל דקמ"ל בהאי לישנא דמיירי בלסחורה ואפ"ה קנאן בשינוי, אבל לר"א דמיירי בלאכילה לא הו"ל למינקט פיתחו והותירו, ואפשר דכיון דתרווייהו ר"מ נינהו שפיר נקט חד לישנא בתרווייהו דמתפרש כאילו נשנו יחד לקח לאכילה הותירו לו לקח

א. ק"ב א' ת"ר הנותן מעות לשלוחו ליקח לו חטים ולקח מהם שעורים כו' אר"י ל"ק הא ר"מ והא ר"י כו' בכל השינויים שנחלקו ר"מ ור"י באדום ושחור וכסא וספסל, ובשמעתין בחטים ושעורים, מיירי שעושה כן לטובת בעה"ב, וכסבור שיתרצה בעה"ב בכך, ומש"ה חשבינן ל"י שוגג לעיל צ"ה ב', אבל אם יודע שבעה"ב צריך חטים לאכילה ולקח עבורו שעורים או שיודע שצריך כסא ועושה לו ספסל, לכו"ע גולן הוא, שהר"ז כלוקח מעות או חטים של בעה"ב ומביא לו שעורים.

ואפשר דמה"ט פ"י ר' יוחנן שתי הבריות בלוקח לסחורה, [כ"נ כיון דבתרייתא ודאי לסחורה דקתני לאמצע מתפרשין לר' יוחנן בענין אחד] דבזה אפשר שיחשוב השליח דבעה"ב יתרצה בשעורים, אבל בלוקח לאכילה הדבר רחוק שיחשוב כן, ול"ד לאדום ושחור שאפשר שיתרצה בצבע אחר, וכן כסא וספסל דמו קצת בשימושם, ואאמו"ר שליט"א כתב דיש לדון בלוקח לאכילה אליבא דר' יוחנן ושינה מחטים לשעורים אם מודה ר"י דהו"ל גולן, והנה הנדון שייך כשיש לשליח סיבה לחשוב שיתרצה בעה"ב בכך, וממילא הו"ל ככסא וספסל דפליג ר"י, ואמנם הדבר רחוק שיוזמן כך ומש"ה לא פ"י ר"י הבריות בלאכילה, אבל אי משכח"ל שנראה אמת שסבור כן ולטובתו נתכוין, לכאורה אין לחלק ביניהם, ותדע דאין לחדש פלוגתא בין ר"א ור"י בד"ז, והרי ר"א אמר דהא והא ר"מ, וש"מ דלר"י אף בלאכילה לא חשיב גולן, והיינו בכה"ג שנתכוין לטובתו, ואאמו"ר שליט"א כתב דר"א הו"מ לאוקומי תרווייהו ככו"ע, דמודה ר"י בלאכילה, אלא דכר"מ

לסחורה הותירו לאמצע, ויתכן דלר"א דמוקים לה לאכילה מיירי שהשליח נתכוין להרויח לבעלים שראה שהשעורים בזול, וחשב שיתרצה הבעלים בכך, ויתיישב בזה משה"ק לעיל דרחוק שיתרצה להחליף מחטים לשעורים לאכילה.

שם ואם הותירו הותירו לו, יש לעי' למ"ש רש"י במתני' ק' ב' דאם ירצה בעה"ב נותן לו שכרו משלם ונוטל את הצמר, ה"נ נימא הכי דבפשוטו כשהותירו הוי טפי משכרו דהיינו כפועל בטל, וניחא לי' לבעה"ב ליתן שכרו, וי"ל דצמר בדינחא לי' הרי איגלאי מילתא דמעיקרא לא קפיד, דהא ניחא לי' בשחור, אבל בשעורים דאיסתייעא מילתא שהי' ריוח טפי ע"י שעורים וניחא לי' השתא בריוח, אין מזה ראי' דמעיקרא נמי הוה ניחא לי', מיהו השליח ששינה נתכוין שלבסוף יראה בעה"ב דשעורים הוה רווחא טפי, וא"כ איגלאי מילתא שכיוון לאמת, ואין לנו לחשבו כגזלן אלא כזוכה לבעלים, ואפשר שאם בעה"ב יודע דהוה ניחא לי' בהכי, באמת השכר לאמצע, אבל אם קפיד על השינוי מפני שסבור שבחטים ירויח יותר ולא ניחא לי' בשעורים אע"פ שהוא רחוק מהפסד כיון שהוא רחוק משכרו, בזה הו"ל גזלן והשכר לשליח, מיהו אכתי בלוקח לאכילה דמי טפי לצמר, ולדעת רש"י הדין נותן שיתן לו שכרו כפועל בטל ויטול השעורים אם ירצה, ול"מ כן, ומזה משמע כדעת הריטב"א ותור"פ שהדין נקבע בזמן השינוי, מיהו אם באמת לא קפיד בעה"ב ואף אם הי' יודע בזמן השינוי הוה ניחא לי', הר"ז בדין זכין ולא מיקרי גזלן, ועמש"כ לעיל ס"א סק"ט.

שם והא ר"י דאמר שינוי אינו קונה, כאן מוכח דטעמי' דר"י לאו משום דשינוי בעלמא לא קני, שהרי כאן השינוי הוא ממעות בעה"ב, ואם גזלן הוא הרי ל"ש כאן שינוי במקומו עומד, שהמעות אינן בידו כלל, א"ו טעמי' מפני שלא נתכוין לגזול וכונה לשנות

לחוד לא משוי לי' כגזלן, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בס סק, ואם נתכוין לשנות לטובת עצמו אף לר"י קנאן בשינוי, ולא מצי בעה"ב למימר דאיהו לא קפיד ונשאר ברשותו, דשינוי בכונת גזילה מפיק מרשות בעלים ונעשה כחפץ אחר שחייב בתשלומין אפי' נאנס.

שם מתקיף לה ר"א ממאי דילמא ע"כ לא קאמר ר"מ כו' בטעמי' דר' יוחנן כבר נתבאר דמשמע לי' דברייתא קמייתא בלסחורה חדא דאין דרך לשנות מחטים לשעורים לטובת בעה"ב כשצריך לגופי' ולא הו"ל לתנא למינקט דבר רחוק כזה, ועוד מדקתני אם פחתו ואם הותירו ולא קתני מחזיר לו מעותיו, משמע דמיירי בעשה בהן סחורה, ויש להוסיף דלר' יוחנן לשיטתו ב"מ ע"ח ב' חזינן דנקרא גזלן לר"מ אף בשינוי מהר לבקעה, וס"ל דה"ה לסחורה, וריב"ח מוקים לה התם כגון שמתה מחמת אובצנא ואמרין בסנהדרין י"ז ב' דמחכו עלה במערבא היינו ריב"ח, [ובריטב"א ב"מ שם כתב דלר"מ נקרא גזלן אפי' במידי דליכא קפידא גמורה ולא פשיעה גמורה, ולכאורה דבריו נסתרים מר' אלעא דשמעתין, ולמש"כ דר"י לשיטתו ניחא].

שם אלא אר"א הא והא ר"מ ול"ק כאן לאכילה כאן לסחורה, הא דלא קאמר הא והא ר"י היינו משום דבלאכילה נמי פליג ר"י, ואע"פ שיש סברה לומר דלאכילה גרע מאדום ושחור ומכסא וספסל, מ"מ כיון דמיירי כשהשליח סבור דניחא לי' לבעלים בהכי, אינו נעשה גזלן לר"י, ועוד דאם ר"מ מודה לסחורה לא הי' ר"י שונה דינו בלסחורה דבזה פשיטא דלאמצע שהרי ר"מ ג"כ מודה בזה, והי' לו לשנות חדושו במידי דאיכא קפידא ואפ"ה לאמצע, ועי' לעיל דברייתא קמייתא נשנית כלפי ברייתא בתרייתא דאל"כ לא הי' שונה פחתו והותירו דמשמע בלסחורה.

למאי דקי"ל כר"י אין נפ"מ בין ר"י לר"א, אלא שאם נקבל חוכא דבני מערבא

משום ריבית, אכתי אין לחייבו בזה מפני ששינה, אא"כ התנה בפירוש, אבל הר"ן בתשו' סי' ע"ג נקט דהתו' פליגי ע"ז וחייב בכל אונסין, וכבר האריכו בזה האחרונים ז"ל עי' תשו' מבי"ט (ואינה תח"י) הביאו הש"ך סי' קפ"ג סק"ט שכ' דאונס שלא בא מחמת השינוי פטור, וכתב ופשוט הוא, והב"י בתשו' אבקת רוכל סי' קס"ג ציינו המל"מ פ"א משותפין ה כתב מדברי הר"ן דהתו' וש"פ חולקין ולדידהו כל אחריות עליו, ואע"פ שהרמב"ם והרשב"א והר"ן לא ס"ל כותיהו עי"ש, ועי"ש בקצה"ח ונה"מ, וכבר כתב מרן זללה"ה בסכ"א סק"ו דאין להתיר משום ריבית אלא באונס הבא מחמת השינוי, וכ"כ אאמו"ר שליט"א ב"מ סכ"ו ס"ק ט"ז, עי"ש.

ולכאורה הי' נראה לחלק בין צמר למעות, דבצמר דלא נפיק מרשות בעלים פשיטא שאין אחריות אונסין על הצבע, אבל במעות כששינה אפשר שאין בעה"ב זוכה במוחלט בשעורים אלא בכח זכין לאדם שלא בפניו, וכשיוודע לו לבסוף יחליט אם ניחא לי, וכדין לזה שזיכה למלוה ע"י אחר מנה לפרעון חובו, דזכה המלוה שלא יוכל לחזור בו, אבל עדיין הוא באחריות הלזה עד שיבא לידי מלוה, ובזה שייך שתהא כל האחריות על השליח, אבל פשטות הגמ' שדינם שוה, וכן האחרונים ז"ל לא חילקו ביניהם, ועיקר הדין גם במעות אין לקיים כן, דאין לחייב את השליח לקבל על עצמו אחריות שלא באה מחמת השינוי.

מיהו עדיין צריך לברר מה דין פחת זולא בצמר ובלוקח לאכילה אליבא דר"י, והנה הא דקתני אם פחתו פחתו לו בברייתא בתרייתא ודאי מתפרש לענין זולא, דשאר אונסין לא אתו מחמת השינוי, וש"מ שהשליח מפסיד זולא, שאם פחת מן הקרן משלם מביתו, ואם לא הי' ריוח ולא הפסד, מפסיד שכרו כפועל בטל שמגיע לו בחלק הפקדון כדתנן ב"מ ס"ח א', וכן אם הי' אונס אפי'

ע"כ לפרושי כר"א, ואז בלאכילה לא יהא לאמצע אף לר"י, וגם לא לשליח.

ומבואר בגמ' דאע"פ שבלסחורה לא קפיד בעה"ב אליבא דר"מ, מ"מ אם פחתו פחתו לשליח, דחשיב שלוחו בכל ענין, אלא שהתנה שאם יפסיד האחריות על השליח, ונפ"מ שגם אם יהא הפסד שהזולו מ"מ גוף השעורים של הבעה"ב, אלא שהשליח צריך להשלים ההפסד שנגרם, ול"ד לפחתו דרישא שגוף השעורים של השליח, ולר' יוחנן דקפיד בעה"ב נמצא שרק מפסיד מקפידתו, שאם לא יקפיד יהא בטוח במעותיו ואפשר שירויה, ומ"מ כיון דהאמת שמקפיד מתחלה שלא ישנה, מפני שסבור שירויה יותר בחטים, א"כ הרי הוא גוזלן בשינוי זה, ושוב אין ביד בעה"ב לבקש ריוח מן הגזולן.

ב. כתב הרשב"א דפחתו דברייתא בתרייתא אינו כפחתו דברייתא קמייתא דבברייתא קמייתא דקנאם בשינוי הו"ל לגמרי כדידי' ואפי' פחתו באונס חייב, ולברייתא בתרייתא אם פחתו באונס לא פחתו לו, שעדיין הם של בעל המעות, [ואין זו קושיא, כיון דכל עיקר מה ששנה התנא האי לישנא דפחתו והותירו ולא אמר בפשיטות משלם לו מעותיו הוא מפני שבא לשנות דברי ר"מ כלפי ר"י או דין אכילה כלפי סחורה, וכיון ששונה זה לעומת זה לא נחית לפרטי דינים נוספים], ונפ"מ נמי דבקמייתא גוף השעורים של שליח וחובו לשלם מעות, ובבתרייתא גוף השעורים של בעלים, ואינו יכול לסלקם במעות.

ובפשוטו לא פליג הרשב"א ע"ד התו' לעיל א' ד"ה הנותן שאם ישנה בעיסקא יהא באחריותו לכל דבר, דמתפרש באונסין הבאין מחמת הפשיעה שאם שמרן בקרקע לא היו נגנבים, אבל פחת זולא כשלא שמרן בקרקע לא חשיב מחמת הפשיעה ופטור, וה"ה בשמעתין דפחת גניבה שאינו בא מחמת השינוי אינו באחריותו, דאפי' אם נימא דמותר

מחטים לשעורים אפי' מקבל עליו אחריות, כיון דבעה"ב מפסיד רווחים דניחא ל' בחטים שירות יתר, [ומ"ש הרא"ש מדחשיב שלוחו צ"ע דאדרבה אמרו לר' יוחנן אינו שלוחו ואפ"ה הותירו לאמצע, ואף אם נקטינן כר' אלעזר (וכמשמעות ל' הרי"ף), מ"מ אין זה לכתחלה, ומהא דהותירו לאמצע ודאי אין ראי', דהא מודה ר"א דאף בלאכילה הותירו לאמצע לר' יהודה, וצ"ע], אבל בתנאים שהתנה משום שמירה שיטמנם בקרקע ויקח משכונות בטוחים, בזה י"ל דשרי לכתחלה כיון דעיקר רצון בעה"ב בביטוח מעותיו, וניחא ל' שפיר באחריות כמו בשמירה ממש, וכבר כ"כ מרן זללה"ה שם, - בתשו' מיימונית שם משמע קצת שאם השליח לא ישנה יהא כולו פקדון ויקבל מחצית שכר, ובה הענין דאיסור ריבית קל יותר, דבאמת אין כאן מלוא והשליח מקבל על עצמו אחריות בפקדון, אלא דמדרבנן ג"ז אסור אבל איסורא דאורייתא ליכא, וצ"ע בזה.

נמצינו למידין

א. לצבוע לו אדום וצבעו שחור ונגנב או נשרף באונס פטור, [ועי' לעיל דיש לחלק בין צמר דלא נפיק מרשות בעלים לחטים ושעורים דלק' דין ג' ד'], אבל יציאותיו הפסיד, כיון דלא מטא רווחא ליד בעלים, משא"כ ביורד ברשות וצבע כרצון הבעלים שמקבל כל שכרו כשנשבע שנאנס, [מיהו בכל יורד שלא ברשות ג"כ יש מקום לדון ששכרו נקבע בזמן עשיי' שזכה בזה הבעלים ולא בזמן הידיעה, אבל בפשוטו כ"ז שיכול לומר טול עציך ואבניך אינו מפסיד כשנאנס, וצ"ע ברשב"א בשמעתין דמשמע שאינו מפסיד כלום באונס, ואפשר דר"ל מביתו], - כל מש"כ בס"ק זה הוא לדעת רש"י והרמב"ם בביאור יציאה ושבח, וכמ"ש המחבר בסי' ש"ו ס"ג, ולע"כ בשיטת הירו' שברמ"א שם, אבל אפשר דביציאות ממש שהוציא ממון על הסממנין וכו' מודה הירו' דנוטל, אבל שכר

שלא מחמת השינוי מפסיד שכרו כדין יורד שלא ברשות, שכ"ז שלא בא הריוח ליד בעלים אינו חייב לו כלום, דחיובו על ההנאה ולא על הפעולה, אבל לשון הרשב"א משמע דבאונס אינו מפסיד כלום, ומשמע דאף שכר פעולה יהיב ל', וכן שמעתי בשם תשו' הרשב"א שבכל יורד שלא ברשות אם נפל הבית מקבל יציאותיו, ואולי מיירי משבא ליד בעלים, וקיבל עליו לשלם שכרו, ואאמו"ר שליט"א נסתפק בזה בב"ב ס"ב סק עי"ש, ועי' ספר מרן זללה"ה סכ"א סק"ו, ועמש"כ בזה לעיל ס"א סק"ח.

אבל אכתי אין ללמוד מזה לצמר, דבעיסקא שעיקרה לריוח דיוקרא, א"א לקבוע בזמן המקח שהשעורים ברשות בעלים אף לזולא, דזהו הפסד שבא מחמת השינוי שהשליח מקבל עליו, אבל בצמר כיון שהושבח בזמן הצביעה קם ל' ברשות בעלים, ואם הוזל הר"ז כאונס, ואע"פ שרק צמר שחור הוזל, אא"כ יש לתלות דמעיקרא הי' צמר שחור קרוב להפסד דזולא, ולכאורה יש להוכיח מחטים ושעורים לאכילה דקתני פחתו לו, ואע"פ שהזולא שלהם כזולא דצמר, כיון שאינם עומדים לסחורה, והי' ראוי שיקבע בזמן המקח אם גרם הפסד לבעלים, ואמנם לא מצאנו בהדיא פחתו לו אלא לר"מ דנעשה גולן, אבל פשטות הדברים דפחתו לו אף לר"י ולא רק להפסיד השכר, וכ"מ ברשב"א וברי"ף ורא"ש דלר"י לאכילה ולסחורה שוין, מיהו אין מזה ראי' דמתפרש כשיש חשש זולא, דומיא דלסחורה, וכש"כ אם נימא דלקח שעורים במקום חטים מפני שחשב שבעה"ב יהא ניחא ל' בריוח לפי שמצאן בזול, אבל בצמר שאין סיבה שיוזל שחור טפי מאדום, הרי גם זולא כאונס, ונקבע השבח בזמן הצביעה, ועי' לעיל ס"א סק"ח.

בנדון אם השליח רשאי לשנות יעוי' ברא"ש ובתשו' מיימונית לספר משפטים סכ"ט, ובפשוטו בשמעתין ודאי אסור לו לשנות

חולקים בד"ז דכיון ששינה כל האחריות עליו, ועי' סי' קע"ו סי"ח בסמ"ע ובפ"ת, ולע"כ.

בנה"מ סי' קפ"ג סק"ז כתב שאם בא השליח למשלח אחר שלקח השעורים קודם שמכרן בשוק ואמר לו או קבל עליך הפסד כגד הריוח או טול מעותיך אין שומעין לו, ויכול המשלח לומר אמתין עד שיגמר הענין ואטול בריוח ולא בהפסד, ודקדק כן מדקרי ל' הרשב"א קנס, והדברים מחודשים דודאי יכול לחזור בו מלטפל בעיסקא כדין פועל, אם אין בזה הפסד גמור לבעה"ב, ובכה"ג שמוכן להמשיך אם יקבל עליו בעה"ב אחריות פקדונו לא חשיב הפסד, והא דקרי ל' הרשב"א קנס היינו מפני שאינו מקבל שכרו אף אם יהא ריוח והו"ל כיורד שלא ברשות שאם פחתו יפסיד ואם הותירו לא ירויח, אבל לא מיירי בבא אצל בעה"ב קודם גמר עבודתו, וכן רש"י קרי ל' קנס במתני' ק' ב', ואם בעלמא מקבל יציאותיו כפועל בטל עי' רש"י ב"מ קי"ז ב', ונמו"י בשם הרא"ה ק' ב', יקבל כאן פחות מזה, א"נ זה גופא שאינו מקבל בריוח כנגד אחריות ההפסד זה ג"כ נקרא קנס, וכ"נ עיקר דלא נחית הרשב"א לשכרו כפועל בטל, אלא לכל העיסקא הזו שהוא רחוק לשכר וקרוב להפסד.

ג. **שם** מחכו עלה במערבא כו' וכי מי הודיעו לבעל חטים כו' מתקיף לה רשב"ס א"ה חטים וחטים נמי לא א"ר אבהו כו' תדע כו' יעוי' בתור"פ ובחדושי תלמיד הרשב"א הנדמ"ח ועד"ז ביאר הש"ך בסי' קפ"ג סק"ב ובקצה"ח סק' וכן במחנ"א ה' שלוחין סי"ז ובספר מרן זללה"ה סכ"א סק"ג.

ותוכן הסוגיא לפ"ז דכו"ע מודו דבעינן דעת המוכר למי מקנה, ובמערבא סברי שהמוכר מקנה למי שלפניו, או למי שמודיעין לו בפירוש שיזכה, והא דמהני בחטים וחטים היינו מפני שיד שליח כיד בעה"ב, וכנותן בחצר בעה"ב דמי, דכיון דניחא ל' לבעה"ב

טרחו ס"ל להירו' שהוא מפסיד ראשון, ודלא כרש"י שמקבל שכרו בכלל יציאות, אלא בזה נוטל בעה"ב הראוי לרווחו תחילה, ואח"כ יקבל הצבע שכרו, מיהו מסקנת מרן זללה"ה דאף אם יהא ריוח מרובה לא יקבל טפי מהוצאותיו ושכרו כפועל, ולע"כ בכ"ז.

ב. אם נפחת ע"י צביעתו מן הקרן ואינו שוה כצמרו בתחלה, חייב להשלים לו כדין מזיק, אבל אם בשעת עשייתו יהי' ריוח ואח"כ נתחדש הפסד כגון שהוזל השחור בלבד, אע"פ שאילו לא שינה לא הי' מפסיד, מ"מ א"א לחשבו כמזיק כיון שצביעתו היתה ריוח בשעת עשייתו, ודברי מרן זללה"ה סכ"א סק"ו שהשווה צמר לחטים יש לפרש כשהי' עלול להפסד בזולא דשייך לחייבו משום מזיק.

ג. לקנות חטים ושעורים לאכילה, דינו כצמר, אבל לענין זולא חמיר מצמר, כיון שזה עלול ליגרם מחמת השינוי, ול"ד לצמר שחור ואדום שאין היוקר והזול מצויין בהם [בזה בלא זה], לומר שהשינוי גרם, אף שאירע שרק השחור הוזל, ולענין אונסין דינו כדין ד'.

ד. לקנות חטים וקנה שעורים לסחורה, אם לא הי' ריוח ולא הפסד מן הקרן פטור, דלא חמיר ממבטל כיסו של חבירו, אבל שכר טרחתו כפועל בטל מפסיד, ואם יש ריוח נוטל יציאותיו מחציו של בעה"ב כדין יורד, ואין מנכין לו מרווחיו בחצי המלוה שלו, [ואם הי' כולו פקדון והשליח מקבל כאריס הרי הוא מפסיד כל חלקו מלבד ההוצאות, ואפי' הי' ריוח מרובה, וברייתא דקתני לאמצע משום דהו"ל פלגא מלוה, אבל בכולו פקדון אינו מקבל אלא יציאות, אפי' בריוח מרובה יותר מחטים ולשון הרשב"א בזה ק"ק], ואם הוזל ונפחת מן הקרן חייב לשלם מביתו, דשינויו גרם, ודוקא כשהוזלו רק שעורים ולא חטים, ואם נאנסו שלא מחמת השינוי אינו משלם מביתו אבל הפסיד שכרו כדלעיל דין א'], ויש

בהכי נעשה שלוחו, והמוכר מקנה לשליח שהוא כמותו.

ור' יוחנן סבר שהמוכר מקנה לבעל המעות, שהשתעבדותו למכור תמורת המעות ואין דעתו מתייחדת למי שלפניו אלא לבעל המעות, ולכן אין חילוק בין חטים וחטים לחטים ושעורים, דבתרוייהו המוכר מתכוין לבעל המעות ולא מפני שהשליח ידו כיד בעה"ב אלא השליח עושה הקנין עבור בעה"ב והמוכר מתכוין ג"כ לבעה"ב, [מיהו עסק"ד דר' יוחנן מצי סבר אף כר' אבהו, אבל מדיחויא דר' אבא משמע דלר' יוחנן לעולם בעל מעות קונה, והוצרך ליישב דברי ר' יוחנן, וכן מיושב לפשט"כ דלר' יוחנן הרי זו סברה בכח ההקנאה שמשעבד לבעל המעות ולא מהני לזה ידו כידה].

ונפ"מ כשבעל המעות רוצה לזכות לאחר במתנה, כגון בעל שקונה כסות לאשתו וכונתו בזמן המקח לקנותו מיד לאשתו, ולא הודיע למוכר, שאם הטעם משום ידו כידה, השתא נמי דניחא לה נעשה שלוחה מדין זכין לאדם שלא בפניו, הרי המוכר מקנה לו וידו כידה, אבל אם הטעם מפני שהמוכר מתכוין לבעל המעות, כאן אין האשה בעלת המעות, וכ"ז שלא הודיעו שיזכה לה לא קנאתן, וזהו שהוכיח ר' אבהו ממתני' דאף באשה שאינה בעלת המעות קנאה ע"י הבעל, ור' אבא דחי דהתם באמת לא קנאתן מן הצבע.

וזהו שכ' רי"ו בנכ"ח ח"א הובא בב"י סי' קפג דאם לוקח במעות השליח ורוצה לזכות במנה לאחר, אפי' אמר כן בפני עדים תחלה, לא קנה אא"כ הודיעו למוכר, וכ"כ בתלמיד הרשב"א, [ובמתנה אפרים שם בשם הריב"ש], ונקט אמר בפני עדים דלא ליהו דברים שבלב, דהי' מקום לומר כיון שצריך דעת מוכר אינו מקנה לפי דברים שבלב, וקמ"ל דאף בנתברר בעדים שדעתו כן לא

מהני, ומקורו מסנדלין שלקח לשמן, ובפשוטו מביא עדים על כך, דאל"כ יוציא ממנו הגזבר.

מיהו צריך טעם למה נקבע הדין כך, טפי הי' ראוי שלעולם יכוין המוכר להקנות למי שירצה בעל המעות, ואמנם סתם מקח אינו לאחר ולא מסיק אדעת' להקנות לאחר, אבל אין למוכר לשנתף ידיעתו וצריך לבטל דעתו כלפי בעל המעות להקנות כרצונו, ואפשר דמסברת הקנינים משעבד נפשי' להחזיר התמורה לבעל המעות, וכשהודיעו בעל המעות להקנות לאחר, דמהני, היינו משום דהו"ל כקיבל מעות מאחר מדין עבד כנעני, אבל אם לא הודיעו הרי קבלת המעות אינה משתנית למפרע והוחלטה לזה שנתן ונשתעבד רק לו, ולא משעבד נפשי' להקנות לאחר שאינו בעל המעות.

ולפ"ז ניחא טפי הא דאמרי' בסמוך גבי לוקח שדה בשם ריש גלותא לימא פליגא אבני מערבא, ומתפרש דלר"י ניחא דקני לבעל המעות אע"פ שא"ל בפירוש שקונה עבור ריש גלותא, ולכאורה נהי דבסתמא מקנה לבעל המעות, אבל בפירוש לית לן למימר הכי, ולמש"כ שכך הראוי מהתחייבות הקנין ניחא, מיהו בלא"ה י"ל דכל כה"ג שאין ברור לו מי הקונה כיון שזה שלפניו מציג עצמו כשליח של ר"ג, הרי הוא מקנה לבעל המעות, וכבר נתקשה בזה הרשב"א ע"ש.

כתב המחנ"א שם סי"ח שאם בעה"ב עשאו שליח לקנות עבורו אע"פ שהשליח נתן ממעותיו עבור הבעה"ב חשיב שפיר המשלח כבעל המעות כיון שהוא מתחייב במעות על מקח זה, ולענין השיעבוד של המוכר לבעל המעות שפיר משתעבד למשלח שהוא המתחייב במעות המקח, משא"כ בבעל שנותן לאשה משלו, ויישב בזה דהרמ"ה והרשב"א לא פליגי על הרי"ו, ובזה יש ליישב גם דברי הרמב"ן ב"מ ט"ו ב' שהביא שם דחשיב הלוקח כמשלח של הגזלן, והרי מיד עם

ד. שם א"ר אבהו שאני חטים וחטים דשליחותי קא עביד וכי בעה"ב דמי תדע כו' דיני' דר' אבהו אפשר שיהא אמת אף לר' יוחנן, ואין להוכיח מזה דר"א סבר כבני מערבא, אלא ביאור הענין דבחסים וחטים לא בעינן דעת מוכר שיקנה לבעל המעות שאפי' מקנה לשליח ג"כ כיד בעה"ב דמי, וזהו שהוכיח ממתני' דאף ר' יוחנן מודה דכיד אשתו דמי, וא"ת דילמא התם נמי משום דלא בעינן דעת מוכר, כבר תירצו בתור"פ ושטמ"ק בשם תו' הרא"ש דכיון דהאשה לא נתנה מעות, אין דעתו של מוכר להקנות לה, וטעמי' דר"י בחטים ושעורים מפני שהמוכר מתכוין לבעל המעות, אבל בדליכא בעל המעות מודה דלא קנה אע"פ שדעתו של נותן המעות להקנות לו, [אבל פשטות הגמ' דר' אבא לא בא ליישב דברי רשב"ס אלא מיישב דברי ר"י דלדידי' לעולם בעל המעות קונה ולא מהני שליחותא בלא להודיע למוכר שמקנה לאחר].

ואפשר עוד דבאמת אין דעתו של בעל להקנות לאשתו, וכמ"ש תו' דכיון שעתידי ליתנו לה אין לו צורך למהר ההקנאה, ול"ד לשליח שע"י ההקנאה חיוב אונסין על המשלח, וכן הרווחים עבורו, וגם זהו הראוי מפני שהמעות של המשלח, אלא דכיון שידו כידה ממילא הוא קונה לה בקבלתו, כיון שעושה לשמה ואינו מעונין שתמשך בעלותו ע"ז, ולפי סברא זו היכא דהבעל מתכוין בהדיא לזכות לה מהני אף כשאינה בעלת המעות, דדעתו של מוכר לפי דעתו של בעל המעות, ור' אבהו הוכיח מזה שזוכה בלא כונת הקנאה דידו כידה, כיון שאינו מונע מלהקנות לה, והו"מ לדחויי דע"כ התם טעמא אחרינא דבלא כונה לפקדון לא זכיא, ור"א סבר דבצירוף ידו כידה ניחא טפי.

(ואפשר) דהוכחת ר"א רק מצבע שצובע צמר האשה דבזה מובן שיהא כידה אע"פ שאין לו כונה מיוחדת לזכות, דסו"ס שליחותה

המקח מהנגזל זכה בה הלוקח ונפטר הגזול מחובו, וכן בשותפין שהביא ז"ל מדברי הרמב"ן בב"ב ט' א', י"ל שאם עשו קנין הרי נשתעבד כל אחד לחבירו והרי הוא כבעל המעות, ונכנסות אשתו י"ל שאינו משועבד להקנותו לה אלא שיהא לה ללבוש, ועוד דאינו משועבד לבגד צבוע, ועי"ש סי"ז שהריב"ש בשטמ"ק כתב דלא מהני לזכות ללוקח כיון שהמעות של הגזול, (ומ"ש המחנ"א מדברי הרמב"ן בסה"ת צ"ע דלכאורה מבואר שם איפכא דרק לס"ד אמרינן כן, ואפשר דמשמע לי' מהרמב"ן שיכול להקנות אם ירצה אלא דמסקנא דקונה תחלה לעצמו).

וי"ש לתמוה בלשון הראשונים ז"ל ב"מ ט"ו ב' שכתבו דלא קי"ל כבני מערבא ולכן הגזול זוכה עבור הלוקח ולכאורה אדרבה אי קי"ל כבני מערבא כש"כ שיכול לזכות דשליחותי דלוקח קעביד, כמו שהבעל עושה שליחותא דאשה, ואף הריב"ש שהזכיר דלכו"ע לא מהני משום דהלוקח אינו בעל המעות, לא ביאר דאדרבה לבני מערבא מהני טפי, וקושית הגמ' רק למאי דקי"ל כר' יוחנן, [ולשון הרמב"ן שהשיב לבעה"ת בשער א' ח"א דקס"ד מעיקרא כו' יתכן לפרשו דלמסקנא אף בני מערבא לא סברי כר' אבהו, וחטים וחטים שאני רק בצירוף שהוא בעל המעות, אבל בלא מעות אף בדניחא לי' לא קנה, ובסברא יש לזה מקום דר' אבהו רק מכח מתני' חידש כן, דכיד בעה"ב דמי, וכיון דאידיחי ראי' דמתני', א"כ יותר צריך להודיע לבני מערבא מלר"י, אלא דבני מערבא סברי דדוקא בתרתי למעליותא בחטים וחטים שהוא בעל המעות ועביד שליחותי קנה, אבל בחסר חד צריך להודיע למוכר, מיהו אין זה מיישב מה דנקטו שם דלבני מערבא ודאי לא מהני, דאם לר"י ניחא מפני שהלוקח כבעל המעות כלפי הגזול והנגזל א"כ מה"ט לכו"ע ניחא ויש ליישב, ועס"ק ה', וצ"ע, ועי' לק' סק"ד נתיישב.

מודה לזה דאף אם כונת המוכר לבעל המעות מהני ידו כידה], וגם לשון הגמ' סתום אם הכונה משום שאין המעות שלה.

ובסברא הדבר מיושב דלעולם דעת המוכר כרצון בעל המעות, וא"צ להודיעו כלום, ולכן גם גבי ריש גלותא זוכה לבעל המעות אע"פ שאמר לו איפכא, שאין המוכר משתף דעתו ונותן לבעל המעות שיקנה ככל חפצו, והבעל יכול לזכות בשביל אשתו בלי להודיע למוכר, והתם שאני שאינו מתכוין להקנות לה, וניחא משה"ק שהי' ראוי לקבוע לכל המוכרים שיתנו כל הזכויות לבעל המעות, וכ"ה פשטות דברי הרמב"ן והרשב"א דלר"י אין צריך דעת בעל החטים והכל תלוי בבעל המעות, ונהרמב"ן ב"ב ט' א' דימה זה למגביה מציאה לחבירו, פי' כיון שהמוכר נסתלק והלה נותן מדעתו הר"ז כמגביה מציאה לחבירו], וגם בגמ' הו"ל לפרושי דר' יוחנן סבר דסתמא דעתו לבעל המעות, אבל אם לר"י לעולם מבטל דעתו ללוקח ניחא טפי.

ובזה מיושב חידוש המשנה לר' אבהו, דאם בעלמא קנוי כה"ג א"כ מה יש להזכיר ד"ז בפירוש, הר"ז כסות אשתו דקתני רישא, אבל למ"ש תו' שאינו נותן דעתו להקנות בהדיא, שפיר קמ"ל דידו כיד אשתו וקני לה ככה"ג, מיהו י"ל דהא גופא קמ"ל דסתמא דעתו להקנות.

מיהו הדברים מחודשים שאם אין דעתו של בעל לזכות, לא הי' מועיל ידו כיד אשתו וכן לא מהני אם הודיע מאן דהוא לצבע שכונתו לאשתו, ופשטות הגמ' שאם ידע הי' מועיל, ולכן יש לפרש כפשטות הגמ' דבכה"ג מודה ר"י דבלא הודעה לצבע לא זכתה האשה, אבל אין הטעם משום דבעינן הסכמת המוכר למי להקנות, דודאי המוכר מבטל דעתו וכונתו לכל מי שירצה הלוקח, אלא הטעם כמ"ש הרא"ש דבכה"ג חשיב שהבעל מזכה משלו לאשתו, שהמוכר מרוקן

קעביד לצבוע צמר שלה, אבל בסנדלין שלוקח לשמן אין כ"כ סברא שיהא כידן, כיון שאינם שותפין בשליחותו, וסבר ר' אבהו דהתם מיירי בשוהודיעו למוכר, או בנתכוין לזכות, אבל חידושא דצבע משמע לי' דבלא כונת זכייה קנה, דאי בשזכה מאי למימרא, א"נ משמע לי' שהצבע זוכה לאשה בצביעה לחוד וכגון שהקדים לו שכרו או שאין אומן קונה בשבח כלי ועושה לבעלים, אבל הדברים מחודשים ובפשוטו ההקנאה כשנותן ליד הבעל וע"ז אמרו כיד אשתו דמי, ואי אומן קונה בשבח כלי ניחא טפי דכמקח גמור דמי, וצ"ל דבסנדלין נמי כיון שאמר בפני עדים שהולך ליקח עבורם נעשה כיד אשתו לזכות לה בלא כונה מיוחדת).

ולאמור נראה דמאחר שנדחו דברי ר"א וליכא ראי' ממתני' לא מחדשינן דידו כיד אשתו ולא כיד בעה"ב, ואף בני מערבא לא סברי הכי, אלא טעמייהו דהיכא דעביד שליחותי' מקנה שפיר לבעל המעות כיון שאין כאן ניגוד דעות, ובכה"ג סתמא קונה בעל המעות, ורק כשבעה"ב אינו חפץ בשליחות זו קשיא להו דבעינן הקנאה מיוחדת וצריך שיכוין המוכר לכך, (ועי' ירו' כעין זה).

ודאתאן עלה נתיישבו דברי הראשונים ז"ל דנקטו דלבני מערבא כל שאינו שלוחו צריך להודיע לבעל החטים, ולר' יוחנן בכל ענין קני, דלא אמרו בגמ' דבכונת בעל המעות להקנות לאחר לא סגי, וצריך להודיע למוכר, דתדע דר' אבהו הי' להוכיח שנעשה כיד אשתו ממש, אבל ודאי אף כשבעל המעות רוצה לקנות לאחר מהני לר' יוחנן, וכיון שנדחו דברי ר' אבהו חזר הדין דלבני מערבא צריך דעת מוכר אף בדאיכא רצון בעל המעות, ורק בתרתי לטיבותא קנה בעל המעות, דהיינו בשליחותא דבעל המעות, וכ"ה סתמות הגמ' דלבני מערבא צריך טפי דעת מוכר ולא משמע דאיכא גונא דלדידהו קני טפי בלא ידיעת המוכר, [מיהו י"ל דר' יוחנן

בעה"ב, אלא דבתרתי לטיבותא אף לבני מערבא חל למשלח.

ה. לישון הרמב"ן ב"ב ט' א' אבל שותפין שאמרו כל מקח שיבא לידינו יהא הריח בינינו במאי קנו כו', וא"ת נעשה כמגביה מציאה לחבירו, במה קנה שלא יחזור בו ליקח לעצמו, והוכיח המחנ"א שם דס"ל דאע"פ שהמעות שלו יכול לזכות בו לאחר, ואע"פ שאינו מודיע למוכר דבפשוטו אינו מודיעו, ומה שדימה למגביה מציאה היינו מפני שהמוכר מרוקן הרשות לבעל המעות, והוא כמגביה מציאה דהיינו שיכול לזכות כולו לעצמו ומזכה גם לשותפו, ומה שלא הזכיר למ"ד וכי מי הודיעו כו' היינו מפני שי"ל שההסכם שיודיע למוכר, אבל דברי הרמב"ן מתפרשים בלא הודעה, והיינו משום דקי"ל כר"י, והרשב"א כתב דהתחייבות השותפין זל"ז משוי להו כפועלין, וכ"ז שלא חזרו בהן חייבין להקנות זל"ז, וכפועל ששכרו ללקט מציאות, ועריטב"א ור"ן שג"כ העתיקו דהו"ל כמגביה מציאה לחבירו, ועי"ש שפי' ג"כ דנתחייבו זל"ז כפועלין, ולפ"ז מהני מדין ידו כיד בעה"ב כדאמר ב"מ י' א', וכמו עבד כנעני שבעה"ב זוכה מכחו, ולא שהוא רק מגביה עבד בעה"ב, ובזה א"צ להודיעו למקנה כלום, [ועי' בספר אאמו"ר שליט"א ב"מ ס"י סק"א] ועדיפא מדר' אבהו כיון שהוא קונה לעצמו וחבירו קונה מכחו, ואפי' אם אינו כיד בעה"ב מ"מ כיון שנתחייב לקנות עבורו נעשו שניהם כבעל המעות, ולפמ"ש"כ דהחסרון במעשה הקנין כיון שהמוכר ריקן הכל לקונה, ה"ע כיון שהקונה משועבד לקנות לחבירו לא מיקרי כמקנה לו משלו, ושפיר זוכה עבורו.

ל"שון הרמב"ן ב"מ ט"ו ב' כשלקח לצרכו של לוקח לקח ונעשה כשלוחו דלא קי"ל (כנהרדעי) [כמעבא] דאמרי מי הודיעו כו' א"נ הכא כיון דידע דמכרה קים ל' דלצורך לוקח הוא לוקחה כו', וכ"מ ברשב"א וריטב"א

כל רשותו ללוקח, ואין בכונת הלוקח לשם אחר מעשה קנין מספיק והו"ל כמגביה בשלו, וא"ת מה בין זה למגביה מציאה לחבירו, וי"ל דהתם אין למגביה שום זכות בחפץ ומיד מכניס לרשות חבירו, אבל כאן מצד המוכר נתרוקנה רשות ללוקח, ולא סגי במעשה קנין שלו, אא"כ הודיעו למוכר שלא ירוקן הרשות ללוקח אלא מיד בזכיותו יהא לאחר, ואז המוכר כמקבל המעות מאותו אחר כיון שהנותן נתן עבורו מדין עבד כנעני.

ונפ"מ שאם ראובן שלח מעות ביד שמעון לקנות דבר עבור לוי, שפיר זוכה שמעון בחפץ ללוי אע"פ שלא הודיע למוכר כלום, שאין מניעת הקנין מצד המוכר, אלא שחסר מעשה קנין, ובכה"ג שמעון יכול לקנות עבור לוי, כיון שאין לו שום זכות בחפץ, ועוד נפ"מ דלבני מערבא אם הבעל לא רצה לקנות לעצמו נשאר הצבע של הצבע, וכן במזכה לאחר בכה"ג, ולפי' הרא"ש אליבא דר"י זכה בזה הבעל.

ומיושב בזה משה"ק לעיל למה אין המוכר מתכוין לכל מי שירצה הלוקח, והיכי ניחא לר' יוחנן בלוקח בשם ריש גלותא, וסתמות הגמ' שלא ביארו כונת המוכר לר' יוחנן, דבאמת לא בעינן דעת מוכר שהוא מרוקן הכל ללוקח כפי דעתו, אבל כשהלוקח מכוין ליתן מתנה לאחר בעינן כח חיובי מצד המוכר להקנות לאחר, דמכח הלוקח לחוד לא מהני דהו"ל כמגביה בשלו, וניחא בזה דר' אבא בא ליישב מתני' לר"י, ולא רק לאוקומי קושיא דרשב"ס, דלר"י לא מהני ידו כיד אשתו כיון שהמוכר נותן הכל ללוקח, ורק לבני מערבא שהמוכר הוא עיקר המקנה, וכונתו להקנות למי שעומד אצלו, בזה מהני ידו כיד בעה"ב שיקנה למשלח, אבל לר"י אין המוכר מתערב בהקנאות אא"כ הודיעוהו, וא"כ הכל של בעל ולא קנתה אשתו מכחו דחסר במעשה הקנין, ולמסקנא נדחו דברי ר' אבהו ואף לבני מערבא לא מחדשינן דידו כיד

שדעתו לבעל המעות, אלא דסגי בזה שהשליח מכוין לבעל המעות, ולפ"ז בצבע שצבעו לשמן לק"מ לר"י, כיון שהבעל זוכה לאשתו ואע"פ שלא הודיע לצבע, וזהו שהק' הרא"ש דר' אבא משני אליבא דבני מערבא, ואמנם דוחה בזה הוכחה דר' אבהו ליישב בני מערבא מקושית רשב"ס, אבל עיקר דבריו לא הוצרכו אלא לבני מערבא, ותירץ הרא"ש דאף לר"י נצרכה דנהי דלא בעינן דעת מוכר, אבל אכתי כח השליח לזכות בעינן, וכיון שהכל של הבעל אינו יכול לזכות משלו ע"י זכיית עצמו, משא"כ בשליח שאין המעות שלו וזוכה למשלח.

ולכאורה דברי הרא"ש אינם מתאימין עם דבריו שבשטמ"ק בשם תו' הרא"ש, דלפירושו שם אף לר"י בעינן דעת מוכר אלא שהוא מכוין לבעל המעות, וא"כ בצבע אף לר"י קשה, והיינו תדע דקאמר ר' אבהו, ונמצא שר' אבא מיישב דברי ר"י, וגם לא הי' צריך הרא"ש לבאר שהחסרון בזכיית הבעל, הרי הדבר מבואר בגמ' דבכה"ג צריך להודיע למוכר, א"ו דעת הרא"ש כאן דלא בעינן דעת מוכר, וקושיא דוכי מי הודיעו לצבע ל"ק לר"י, וא"כ ר' אבא אי ס"ל כר"י הו"ל לשנויי דלק"מ דהכא לא בעינן דעת מוכר, ונמצא תירוצו דלא כר"י, וכן הקשו תו' והרמ"ה והראב"ד בשטמ"ק, [ובתו' הרא"ש והר"פ תירצו כמשנ"ת לעיל דכונת המוכר לבעל המעות], וחידש הרא"ש סברא דלא מהני זכיית הבעל אף לר"י, אלא משום דעת מוכר, ונתבאר לעיל סק"ד הנפ"מ בין טעם זה לטעם תו' הר"פ והרא"ש.

ואפשר דהרא"ש למד מהשמטת הרי"ף דלא חיישינן לדבני מערבא כלל, והרי הדין מתפרש בפשוטו דבשליח תליא מילתא, ולכן השמיט הרי"ף כל הענין.

ואם נימא דהצמר של בעל ומזכה לאשה שבח הצבע כשלוקחו מן הצבע, נוכל

ותו' רא"ש שם, והריב"ש כתב דכיון שהמעות של הגזולן לא מהני לכו"ע, ואע"פ שהגזולן חייב מעות ללוקח, מ"מ בהלוואה א"א לקנות, ופירש דמקנה מעות ללוקח בההיא הנאה כו' עי"ש שסיים דהנגזל יודע שלוקחה ללוקח, ולכאורה בכה"ג א"צ שיקנה לו המעות, ואפי' אם אינו יודע כיון שהמעות של לוקח הר"ז כחטים וחסטים דמהני לכו"ע, ואולי חסר וזהו תירוץ שלישי, עי"ש.

מיהו לדעת הראשונים ז"ל דכיון שנפטר מחובו ללוקח עי"ז חשיב שפיר כמעות של לוקח, וכעושהו שליח לקנות במעות שחייב השליח למשלח, ואפי' נותן מעות בהלוואה למשלח ג"כ י"ל דחשיב בעל המעות, כיון שהוא מתחייב לו מעות ע"י המקח והמקח נכנס באחריות המשלח, ועדיין אין זה מחזור כיון דסו"ס אין כאן אלא דעת השליח, ובאמת המעות של הגזולן ואין דעת המוכר אלא לבעל המעות, ומה"ט פליג הריב"ש, אבל לפמ"ש"כ דלא בעינן דעת מוכר ורצונו ודוקא כשנותן משלו חסר בהקנאה דהו"ל כמגביה משלו לחבירו, לפ"ז י"ל דבכה"ג מחויב בדבר ושפיר מהני קנינו ללוקח, אבל לבני מערבא לא מהני כיון שצריך דעת מוכר וליכא, [אבל אם נפרש דחשיבי המעות של לוקח א"כ אף לבני מערבא ניחא].

נמצינו למידין שיטפת דברי הרמב"ן דלמאי דקי"ל כר"י לא בעינן דעת מוכר, [וגם הרי"ף השמיט כל הענין דבני מערבא] אבל מ"מ הדינים שכ' מקויימים אף אם נימא דבנתכיון ליתן מתנה לא מהני, עד שיודיע למוכר או שיקנו מידו להתחייב להקנות לאחר, או שיקבל ע"ז מעות מהאחר ויזכה בהן עם חלות הקנין כגזולן ולוקח.

ו. **רא"ש** סי"ח וליתא לחוכא דבני מערבא כו' ולא בעינן שידע בעל החטים שהוא זוכה לבעל המעות, לשון זה מתפרש דלר"י א"צ דעת בעל החטין כלל, ולא מפני

הרמ"ה כפי מה שהועתק משמו בשטמ"ק נראה דלא קי"ל כבני מערבא ולעולם זוכה המקבל מיד המוכר לכל מי שירצה, בין בשליחות בין במתנה.

והראב"ד בשטמ"ק ג"כ ס"ל כהרמ"ה דלר"י א"צ דעת המוכר כלל, ולא צריכין לשינויא דר' אבא, ובחידושים הנדמ"ח הקשה מאי תדע דקאר"א, דילמא משום דלא אמרינן מי הודיעו כלל, ואיכא למימר דלכו"ע בעי לשנויי ל"י, ומפורש בזה דלר"י ל"ק ממתני' כלל.

ובן ברשב"א מבואר דלר"י ניחא בפשיטות הא דזכתה האשה בכסות ובצבע, דס"ל דלעולם דעת המוכר לבעל המעות או למי שירצה בעל המעות, ולכן כתב שהשולח יד בפקדון יכול להחזיר לבעלים דלא גרע מכסות אשתו ובניו וצבע שצבע לשמן משלו כדעת ר"י ואפי' כדעת ר' אבהו כו', והקנין נעשה ע"י המקבל מהמוכר, ואפי' אמר למוכר שקונה עבור ריש גלותא, אין המוכר מייחד הקנין עפ"ז, אלא לעולם נותן לבעל המעות או למי שירצה בעל המעות, הנה מבואר בדבריו דלר"י לא בעינן לשינויא דר' אבא, ובתשו' ח"ב סי' רפ"ו צידד דלא קי"ל כר' אבא אלא כר' אבהו, ור"ל כר' יוחנן ג"כ, והיינו דהבעל זוכה מיד עבור האשה, וכ"כ שם בסי' שס"ט בהדיא עי"ש.

וב"כ בהג"א מהרי"ח בשם ר"י דבעל זוכה לאשתו מיד משום דשליחותה קעביד, ולא דוקא במקדיש נכסיו, וכ"ה לפי' תו' שלפנינו דלר"י לא הוצרכנו להא דר' אבא.

נמצינו למידין דעת הראב"ד והרמ"ה והרשב"א וכ"ד תו' והג"א דלא קי"ל כבני מערבא כלל ולכל מי שירצה המקבל מהמוכר יכול לכיין לזכות לו, ואפי' במתנה, וכן יש ללמוד מהשמטת הרי"ף כולה סוגיין, וכ"נ דעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן ב"ב ט' א' ב"מ ט"ו ב', ואמנם הרמב"ן שהעתיק

לומר דדוקא בזה ס"ל להרא"ש שאין הבעל יכול לזכות לאשתו כיין שגוף הצמר שלו מעיקרא, וכשהצבע מרוקן רשותו לבעל נעשה מיד שלו, משא"כ כשקונה בגדים לאשתו יכול לכיין לזכות לה אפי' במתנה, וכ"נ שהבין הגרע"א ז"ל בחידושים הנדפסים מכת"י ע"ד הטוח"מ סי' צ"ז סמ"ד שהשמיט צבע שצבעו לשמן, [ועי"ש שכ' דלהרא"ש הקו' רק מצבע ולהרמב"ן אף מכסות שלקח לשמן, ולהרא"ש רק על צבע תירצו נעשה כהקנה להן, ועפ"ז פי' שם דבע"ח לא אמרינן נעשה כיין שכבר נשתעבד לו ע"ד המלוה עי"ש אבל בפשוטו מדנקט הטור כלים שלקח לשמן א"צ להזכיר צבע, [שו"ר שכ"כ בקצה"ח שם ס"ק י"ד], ומתני' לא זו אף זו קתני לא מיבעיא צבע שהצמר כבר שלהן אלא אפי' סנדלין חדשים שלקחן לשמן, והגמ' מרישא דייק, וכמש"כ לק' סק"ז], אבל בפשוטו כונת הרא"ש מכסות וסנדלין ואין חילוק בין זה לצבע, והגרע"א ז"ל העתיק מהרא"ש דקי"ל כטעמא דשליחותא, וכונתו דבתר שליח אזלינן וכמשנ"ת, - וברא"ש סופ"ד דכתובות מבואר גרושה נוטלת אף צבע שצבע לשמן, וש"מ שמקנה לה מיד ולא רק סמוך להקדשו.

המור בסי' קפ"ג הביא דברי הרמ"ה דהאומר לשלוחו זבין לי במעות השליח קנה המשלח, וכתב הד"מ דהיינו דלא כר"י דדוקא לבעל המעות מקנה בלא הודעה, והש"ך שם סק"ב כתב דשאני התם דא"ל זבין לי, והיינו מפני שהמשלח מתחייב בדמי המקח לשליח, והו"ל כבעל המעות ובאמת אין הדבר פשוט דלבני מערבא מהני ככה"ג דסו"ס אין המשלח בעל המעות וליכא תרתי לטיבותא, וגם ידו כיד המשלח לא מהני, כ"ז שאין המעות שלו, אבל לפמשנ"ת לעיל סק"ד דלא בעינן דעת מוכר, אלא שאין הלוקח יכול לזכות מתנה לאחר משלו, לפ"ז ככה"ג שעושה בשליחותו ומתחייב לו ממון, שפיר זוכה עבורו, ומיושב בזה דברי הטור כדעת הרא"ש, אבל דעת

אבהו, אבל לר"י א"צ לזה, (ועי' לשון תו' הרא"ש בשטמ"ק ועי' בדברי הראשונים ז"ל שהועתקו לעיל סק"ו דאפשר שפי' כן, אבל יותר נראה דר' אבא קושטא קא משני לכו"ע, וזה כפי' א', אך יש לדחות דלר"י איצטריך מטעמי' דהרא"ש או מטעמא דתו' שאינו מתכוין לזכות, וכמשנ"ת לעיל, [שוב נתבאר לק' סק"ט דטעמי' דר' אבא משום דמתני' בצבע לשמן מתפרש בגד שלו, ואין הצבע זוכה בבגד שיוכל להקנותו, וה"ה אם הבעל בעצמו צבעו, ולפ"ז אפשר לקיים פי' השני עיקר].

שם ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלין חדשים שלקחן לשמן, מתני' לא זו אף זו קתני לא מיבעיא כסות שהם כבר משתמשין בו, אלא אפי' צבע שצבע לשמן, ומפרשים תו' דהבגד שלהם והוא צובעו להם, [וכ"מ דלא קתני בגדים שצבע לשמן, מיהו לק' סק"ט נתבאר דהבגד של הבעל עי"ש], וזוה החידוש דאע"פ שלא הקנה להם ממש נעשה כמי שהקנה כו' ולר' אבהו החידוש שדעתו לזכות להם בכח שליחותא, ואע"פ שאינו נותן דעתו לכך ממש, מ"מ סתמא דמילתא רצונו שיוחלט עבורם, וממילא קני להם בקבלתו, ולא רק צבע שנטפל לבגד שלהם נעשה שלהם, אלא אף בגד חדש שאין להם חלק בו ג"כ נעשה שלהם, [ונקט סנדלין דלא חשיבי ואפ"ה נעשה כו' ועוד שאין ניכר בין של איש לשל אשה ואפ"ה הוחלט עבורן, או שאינו מחויב לקנות להן נוסף למנעלין, אבל עיקר החידוש הוא אף בכסות חדשה, ולכאורה לקח לשמן ממילא מובן שהם חדשים שלא לבשום, אלא שלא נטעה דהחידוש בסנדלין לכן הוסיף לשמן].

ולכאורה נראה דאם אין האשה קונה הרי הבעל קונה, ול"ד לשליח דלא ניחא לי' לקנות לעצמו בשל חברו, אבל בעל דהכל שלו אם לא קנתה אשה קנה בעלה, דודאי נתחייב לקיים מקחו כלפי המוכר והאומן כיון

בעה"ת כתב דמסקנא דשמעתין כו' אבא, היינו משום דמשמעות הסוגיא דקושטא קא משני, דלדיחויא בעלמא לא הי' מחדש כ"כ, וכן כל שו"ט דאמוראי משמע כן, אבל אפשר דהוצרך לזה מפני שאין הבעל מכוין בהדיא לזכות לה, וכמ"ש תו', וכן משמעות המשנה שיש חידוש מיוחד בהני, ולא שמעינן מינה שאם ירצה בהדיא לזכות לה צריך להודיע לצבע, אבל פשטות הסוגיא מיושב טפי כמ"ש הרא"ש דלא מצי למיזכי לה, וכמשנ"ת, וזה כדעת רי"ו וכמ"ש בתור"פ ותו' הרא"ש וכ"כ בחדושי תלמיד הרשב"א וכ"כ הריב"ש בשטמ"ק ב"מ שם, [ועתו' הרא"ש שם ט"ז א'], ולפמשנ"ת לעיל סק"ד דאין המניעה מצד המוכר, א"כ זכה בזה בעל המעות, ואם בעל המעות שלח ע"י שליח, יכול לומר לשליח שיזכה לאחר.

ז. **שם** תדע דתנן כו' ואמאי לימא הכא נמי מי הודיעו כו' לשון תדע משמע שאף החולקים על בני מערבא צריכין לפרש כן, דאל"כ לא הוסיף על ידיעת רשב"ס בזה כלום, (ודברי התו' דחוקים בזה ועמהרש"א), אבל לשון לימא הכא נמי מי הודיעו כו' לתפרש דכמו דאמרי בחטים ושעורים יאמרו גם כאן, ולשון זה חוזר על בני מערבא, ומשמע דלהחולקים על בני מערבא אין מכאן קושיא. **ואפשר** ליישב בשני אופנים, א' דדיוקא קמא עיקר, והא דנקט לימא ה"נ, היינו משם דקאי ליישב פירכא אבני מערבא, ואה"נ דלר"י נמי קשיא, ב' דלר"י ל"ק דאיכא למימר דלא ס"ל דבעינן דעת מוכר כלל, והכל תלוי במקבל, אבל לבני מערבא דבעו דעת מוכר, פריך רשב"ס דע"כ טעמא דמהני בחטים וחטים משום דדעת מוכר לבעל המעות, א"ה חטים ושעורים נמי, ועלה קאמר ר"א שאין הטעם משום בעל המעות אלא משום שליחותא וכיד בעה"ב דמי, תדע דבמתני' אינה בעלת המעות ומ"מ זוכה בכח שליחותא, ולפי' ב' שינויא דר' אבא רק לדחויי הא דר'

שלא הודיעו, וצ"ע בתו' ד"ה מי (השני) שדימו הא דהכא לההיא דשליח, - גם מה דנקטו תו' דאם אין שבח סממנין ע"ג הצמר לא קנה אומן חלק בצמר, לכאורה ה"י נראה דבכה"ג שנתנו לו מדעת, נעשה שותף למ"ד אומן קונה בשבח כלי, שאף המשקה שדה זוכה בפירות כאריס ואע"פ שאין ניכר כלום בפירות, מיהו ל"ד דסו"ס הפירות ניכרין, ומש"ה לא פשטוה בגמ' מדר"א ושמואל צ"ח ב' צ"ט א', אבל אם אין אומן קונה י"ל דזכתה האשה וחייבת רק מעות, ולע"כ, [שו"ר בתשו' בני יעקב ס"ג שציין הגרע"א ז"ל ביו"ד סי' רכ"א ס"ח העיר מ"ט לא פשטינן מדר"א, ומה שתירץ רחוק דאיירי שמואל שם, ולע"כ].

שם וכי דעתו של אדם על עצמו למשכנו, צ"ב דהא דממשכנין היינו כדי לכופו להביא, וש"מ דאית לי' ממה להביא, ודבר שאין ראוי לגבות מזה אה"נ דלא גבינן ולא ממשכנין, ונראה דה"פ דזה שמקדיש כל נכסיו הרי הנדון מיד על כסות אשתו ובניו, ושפיר י"ל שאין דעתו ע"ז, אבל זה שמעריך, ה"י סבור שיוכל לשלם ערכו, ועכשיו שאירע שאין לו לשלם, לא שייך לומר שהי' דעתו שאם יארע שלא יוכל לשלם ג"כ לא יגבו מכסות אשתו, דא"כ הול"ל נמי שאם לא יהא לו לשלם שלא ימשכנוהו, [ובירו' בפרקין משני כשינויא קמא ולמדו מזה שיכול להתנות ע"מ שלא יסדרו גביית החוב מחפץ מסוים], ועיקר הקושיא דכשיש לו חוב קצוב כשיעור ערכו, הרי כל נכסיו משועבדין לחובו, ואין להוציא כסות אשתו אלא כשהנדון בתחלת ההקדש על כסות זו, ור"ז ואב"י סברי דמתני' מתפרשת שבשעה שהעריך את עצמו ידע שאין לו לשלם ונתכוין שלא לשעבד כסות אשתו, וכדמשני בירו', ובתוד"ה אין כתבו דהו"ל למיפרך תינח הקדש כו' אלא ערכין כו' בע"כ נערך כו' ולמש"כ זוהי באמת קו' דר"א, ולאומי לפירכי' מייתי הא דממשכנין אותו,

שו"ר בכ"ז בספר מרן זללה"ה סכ"א סק"ד ועיי"ש מ"ש לענין אם קונה המשכון להקדש.

שם אלא א"ר אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה כו' סוגית הגמ' מתפרשת דהנדון רק על הצבע והסנדלין שלקח לשמן, אבל מה שנתן להם לא בעינן נעשה, ולפ"ז אע"פ שהזכיר בלשוננו כסות אשתו ובניו הכונה אותם שהכין לשמן, וכן הזכירו מעיקרא ר"א ואב"י כסות על אלו שלשמן, וכן ר' אבהו פשיטא לי' שאם זכו הרי הוא שלהן, וכך מתפרשא חדושא דמתני' דאפי' לשמן עשו אותן כשלהן, אבל אם מה שנתן להם ג"כ אינו שלהם כ"ז שלא בא להקדיש, הול"ל דמעיקרא לק"מ אטו שלהן דידהו נינהו, וממילא אין חילוק בין שלהן ללשמן, א"ו שלהן לגמרי נתן להם, ותיקנו דלשמן כיון דסמכי דעתיהו ע"ז גמר ומקנה להו קודם שמקדיש נכסיו.

ובזה מבואר סוגיא דכתובות נ"ד א' דמייתי ממתני' דכסות אשתו דידה הוא, ולכאורה תמוה היכי מסייע מינה לשמואל, הרי שמואל גופי' מודה דצבע וסנדלין שלשמה שמין, ורק מה שעלי' אין שמין, [וכנראה מכלתא דבר אלישיב, ועי' להלן מהריב"ש בזה], וע"כ כדדחי דלמיקם קמי' שאני, ולמש"כ ניהא דהני דלשמה לא זכיא בהו אלא כשבא להקדיש נכסיו, ולכן אלמנה אין לה בהם חלק, אבל כל מה שברושתה דידה נינהו, כן ביאר בקצה"ח סי' צ"ז ס"ק י"ג, מיהו לפי האמת שמואל מודה אף בבגדים שברושתה דרק מה שעלי' אין שמין, כדמשמע עובדא דכלתא דבי בר אלישיב, וע"כ מודה לדיחויא דר"ג, וניהא דלא מחלקינן דאם אירע שהקדיש או שלוה, זכתה גם במה שקנה לשמה.

הרי"ף בפ' המקבל העתיק דינא דמתני' גם לגבי גביית בע"ח, ובהג"א כתב דל' אבא אין ללמוד בע"ח מהקדש, [והיינו דוקא הני דלשמן כמ"ש בקצה"ח שם], וי"ל הטעם

דעתו עליהן, [גם בחידושי מסיק כן בהוספה בסוה"ד, וג"ז צע"ג], והרי למאי דמסיק דנעשה כמי שהקנה להם מעיקרא נחא נמי סוגיא דכתובות, דקנתה קנין גמור, אלא דלפמש"כ לעיל בשם הקצה"ח לא מיירי בסוגיא דהתם על מה שצבע ולקח לשמן, דבהא מודה שמואל.

הרא"ש בכתובות שם כתב דגרושה נוטלת גם מה שצבע ולקח לשמה, וצ"ל דס"ל דלשמואל גם אלמנה נוטלת כ"ז, דאל"כ מאי מייתי סייעתא ממתני', [שו"ר בריב"ש סי' ש"א הביא כן בשם הרשב"א דעלי' כל הראוי לה קאמר], אבל לישני' דר' אבא קשה לפ"ז דהול"ל כיון דזימנין דמקדיש נכסיו או מעעריך ולוה הקנום לה רבנן מיד כשעשאו לשמה, ולישני' דר"א משמע שרק כשבא להקדיש הקנום לה, והיינו דלגבי אחרוני מקדים ליתן לה, אבל לא שמקנה לה מיד בצביעה ולקוחה, וא"כ גרושה ואלמנה דלא גמר להקנות להם לא קנו, - גם הרמב"ן במלחמות כתב דגרושה נוטלת מה שצבע לשמה, אלא שהביא ע"ז טעם, משום דקנאותו בשינוי, וטעם זה לא מהני לסנדלין שלקח לשמן, גם בעיקר הפי' בצבע משום שינוי כבר תמה בקצה"ח שם ס"ק י"ד עי"ש ובמ"ש אאמו"ר שליט"א בזה, וברמב"ן שבסה"ת מבואר דהסוגיא מיירי אף בלקח לשמן, וע"כ דלאו משום שינוי אתינן עלה.

כבר כתב בקצה"ח שם דהא דאמרין נעשה כהקנה בצבע וסנדלין, היינו דוקא משום דכסות שבידן שלהם הוא, ובכה"ג כיון שלקחו לשמן גמר בדעתו שיהא כאילו נתנן להן קודם שהקדיש, ודומה קצת למשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו, עי' גיטין י"ד א', ועי' רשב"א כאן, והכא עדיף שהרי ידעינן בודאי שעתיד ליתנו להן, אלא שלא השגיח ע"ז בשעת הקדשו למסרו ממש, ולכן אמרו דנעשה כהקנה להן, אבל אם גם מה שבידן לא קנו לא הוה מחדשינן שבזמן ההקדש מקנה להם

משום דבע"כ משתעבד, וכמ"ש הגרע"א ז"ל לחלק כן, ע"ד הטור סי' צ"ז, אבל בפשוטו נראה דנעשה כמי שהקנה להם קודם שבא ללוות באופן שלא יוכל המלוה לכופו לשעבדן, ועכ"פ סתמא הכי הוא שאם אינו תובעו בפירוש אינו משעבד לו כסות אשתו ובניו, וגם במעריך את עצמו מתפרש בענין זה, דאע"פ שבשעה שהעריך עצמו הי' לו נכסים מרובין, מ"מ נקבע הדין שלא נשתעבדו צבע וסנדלין שלשמן, וה"ה לבע"ח.

הא דאמרו בגמ' דנעשה כמי שהקנה להם מעיקרא לכאורה לא איצטריך אלא למקדיש כל נכסיו, אבל המעריך את עצמו וקודם שבאו לגבות ממנו לקח סנדלין לאשתו נעשין כשלה ואין הגובר גובה מהן, וכן בבע"ח, וסגי במעיקרא קודם שעת גבייה, אא"כ כתב לי' דאיכני ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי, ואז אף משבא לידן גובה מהן, ונמצא שאין חילוק בין מה שבידן ללשמן, וכ"מ בתשו' הרמב"ן לבעה"ת שער א' ח"א, אבל דברי הבעה"ת עצמו משמע דדייק לה מלשון מעיקרא, וכונתו בדבריו על מה שלקח לשמן דגובה גם בלא דאיכני וגם מהרמב"ן משמע דקני לה כ"ז שלא כתב דאיכני, שוב שמעתי מאאמו"ר שליט"א לדון דאפשר שלא יאמרו נעשה כשבא המלוה לגבות, דזוהי כהפקעה מידי של המלוה, מיהו פשטות המשנה דלעולם אין גובין בערכין מאלו שלקח לשמן, וזה צ"ע, - ומ"ש הרמב"ן שם דלר' אבהו שקנתה מיד המוכר לא גבי בע"ח מיני', יש לעי' שהרי שעבודו של מוכר מכח מעות הבעל הם, ולמה לא ישתעבדו גם הם תמורת המעות, ואפשר דחפצי המוכר אינם משתעבדים כשמכרם, דהוא לא כתב דאיכני, והמעות שקיבל אפשר דמשתעבדים, אבל אם אינם בעין י"ל דפקע, ולע"כ, וכבר העיר בזה מרן זללה"ה בסכ"א ס"ק י"א.

דברי הרשב"א בתשו' ח"ב סי' רפ"ו צע"ג, שהעתיק דברי ר"א כס"ד דמשום שאין

עפ"מ"ש בקצה"ח הנ"ל דדוקא לגבי אחריני מקנה לה קודם שמקדיש או לזה, אבל לא באחין לנפשיהו, אבל באמת לאו דוקא צבע דלשמן קאמר, אלא ה"ה סנדלין חדשים שבאו לידן, כיון שאינן עליהם ממש.

ח. דינים העולים

א. בעל המעות לעולם זוכה בלי להודיע למוכר, ואפי' א"ל שקונה לאחר, אזלינן בתור דעתו של בעל המעות. ב. אם בעל המעות אינו רוצה לזכות לעצמו אלא לאחר בתורת מתנה, י"א שגם בזה א"צ להודיע למוכר, והר"ז כמגביה מציאה לחבירו דקנה לכו"ע, וי"א שצריך להודיעו, ואם לא הודיעו לכאורה נראה דקנה לעצמו, ובתו' משמע דלא חל המקח. ג. בד"א כשבעל המעות בעצמו עושה הקנין, אבל אם הקנין נעשה ע"י שלוחו של בעל המעות, יכול לומר לו שיכין לקנות לאחר, וי"א שגם בזה צריך להודיע למוכר. ד. ראובן שביקש משמעון שיקנה עבורו חטים הרי שמעון זוכה לראובן בלי להודיע למוכר, כדלעיל דין א', ואפי' אם הוציא שמעון המעות משלו לצורך המקח, דכיון שראובן מתחייב לו מעות עי"ז, חשיב ראובן בעל המעות. ה. וכן אם שמעון נתחייב בקנין לזכות דבר לראובן, הו"ל כפועל, וזוכה בלי להודיע למוכר. ו. גזלן שמכר גזילתו וחזר ולקחה מבעלים הראשונים, ולא הודיע להם שמכרה לאחר, י"א דקנה סתמא ללוקח, [ואפי' חזר ואמר לעצמי נתכוונתי], וי"א שצריך להודיע למוכר, והא דמבואר בגמ' דקנה לוקח מיירי כשהמוכר יודע, או שחזר ומקנה ללוקח אחר שקנאה לעצמו, או שמזכה ללוקח המעות. ז. בע"ח אינו גובה מכסות אשתו ובניו, ולא מבגדים שלהם שצבען לשמן, [אבל מבגדים שלו שצבע לשמן גובה, ויש חולקין], ולא מבגדים שלקח לשמן ועדיין לא נתנם להם, ואע"פ שלא הודיע למוכר ולא זיכה להם בקבלתו, מ"מ נעשה כמזכה להם קודם ההלואה, [ולפמ"ש"כ סק"ז בדלא כתב דאיקני

מה שבידן, ולכן לא מצו למידחי דכולה מתני' רק סמוך להקדש מקנה להו, ועוד דלפ"ז אם הקדיש נכסיו או שהעריך או שלוח שוב אין שמין מה שעלי' לפי שזכתה מה שעלי' לגמרי, והרי האמת אינה כן דבשום גונא לא זכתה לרב.

פשמות הדברים דאף כשמת לא זכה הקדש בכסות אשתו, ואע"פ שעתה חזרו הנכסים לרשותו, מ"מ בשעת ההקדש היו במוחלט שלה, ואינם בכלל נכסיו, ומכאן ולהבא הוא דהדרי לרשות היורשין או הבעל, וצ"ע בזה די"ל דסו"ס מכח נכסיו שבשעת ההקדש הם חוזרין אליו, וזוכה בהם ההקדש, ולכאורה להרו"ה דגרופה שמין כסות שעלי', ראוי לומר שהם בכלל נכסיו כיון שבידו לגרופה, - הא דחשיבא אלמנה דנפקא מרצונה היינו מפני שיכולה לישאר בבית בעלה ולא לתבוע כתובתה, [כלשון הגמ' בכלתא דבר אלישיב], וכ"ה בשו"ע סי' צ"ט ס"א אלמנה שתבעה כתובתה], ולפ"ז אם היורשין פוטרין אותה בע"כ כאנשי יהודה, דינה כגרופה, וצ"ע, שו"ר שכ"מ בפ"ת אה"ע סי' צ"ט סק"ב בשם ב"מ עי"ש.

כתב הרמב"ם פ"א ממלוה ה"ה דבע"ח אינו גובה מצבע וסנדלין חדשים שלקחן לשמן, וסיים בד"א בכלי החול אבל בגדי השבת כו', וכבר הביא המ"מ דליכא למילף גביית בע"ח מאחין שחלקו, כמו שלא מדמינן להו לענין צבע שצבע לשמן, ומשמע דעת הרמב"ם שאם יש להן כמה בגדים של חול ג"כ אינו גובה מהם, ובזה מיושב מ"ש סנדלין חדשים וצבועין שלא לבשום עדיין, וע"כ שלובשים בגדים אחרים, ואפ"ה זכו גם באלו, אבל בסברא הדבר קשה דהא באחין שחלקו נותנין להם רק בגד אחד מה שעליהם, ואדרבה יש סברה יותר דבגדי שבת שלהן, טפי מבגד נוסף לחול, דיותר צריכין בגד לשבת, ואפ"ה גובה מהן, - מה שהוכיח המ"מ מצבע דלא קנה באחין שחלקו י"ל

אפי' לקח אחר ההלואה זכו בהן], ועי' דין ח'. וכגון שהמלוה מאמינו או שידענו ע"פ עדים שלקחן לשמן. ח. אם הבעל רוצה למכור כסות אשתו אינו רשאי, אבל מה שצבע ולקח לשמן רשאי, ואם לזה בינתים נעשה שלהם ושוב אינו יכול למכור, ויש חולקים דזוכה להם מיד בלקיחתו, וצ"ע באה"ע סי' צ' סט"ו ועי' בב"מ שם, ולע"כ. ט. כל הבגדים שנתן לה בין בגדי חול בין בגדי שבת זכתה בהם ואפי' תכשיטין של כסף וזהב, אבל הרמב"ם פ"א ממלוה ה"ה כתב דוקא בגדי חול, ומשמע אפי' כמה בגדים דומיא דסנדלין חדשים, ובשו"ע חו"מ סי' צ"ז סכ"ו סתם המחבר כהרמב"ם, והרמ"א כ' ויש חולקים, ובאה"ע סי' צ"ט ס"א סתם כהרמב"ם גבי גרושה, ועי"ש בב"ש, ולע"כ בסוגיא דגביית חוב.

ט. **שבת** וראיתי דמה שנקטו תו' דצבע שצבע לשמן מיירי בצמר של האשה, וכדמשמע לישנא דקאמר צבע שצבע ולא קאמר בגד שצבע, וכן לישנא דר' אבהו שנדון ההקנאה הוא על חלק הצבע, וכמו שתמך בקצה"ח סי' צ"ז ס"ק י"ד, כפי הנראה אין כן דעת ש"פ אלא פי' כפשוטו בגד שצבעו לשמן, ולא מיירי בבגד שלהם, אלא בגד של הבעל שצבעו בשביל אשתו ובניו, והא דקתני צבע ולא קתני בגד, [עתוי"ט ערכין פ"ו שהעיר בזה], מפני שכולל גם צמר ופשתן ורצועות שאינן בגד, וכמבואר ברש"י כתובות נ"ד א' בגדים שצבע לשם אשתו ולשם בניו ואע"פ שלא לבשום עדיין, ולא משמע כלל דהיינו בגדים שלהם שצבעם ולא לבשום מזמן הצביעה, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"א ממלוה ה"ה ולא מבגדים צבועין שצבען לשמן אע"פ שעדיין לא לבשו אותן, וכ"ה בשו"ע חו"מ סי' צ"ז סכ"ה, ובסמ"ע שם ובתשו' צ"צ כמ"ש בקצה"ח שם, וכ"מ במלחמות כתובות שם, וכן הרא"ש בב"ק הזכיר בגד הצבוע.

ובאמת הקושיא שהק' בקצה"ח סי' קפ"ג סק"א מכרעת דמיירי בבגד של הבעל, שאם הבגד של האשה זכתה בצבע, ואין עלי' אלא חיוב ממון כמ"ש תו' ד"ה מי, ואין הקדש חל על חוב ממון שחייבין לבעל, ועוד דהלשון משמע שעל גוף הבגד או הצבע קאמר, ולא בחובות ממון, שהרי אין לנו ענין ממה חייבת לו ממון, ואף אם יש בידו משכון את הבגד הצבוע, ועוד מאי קאמר מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה, הרי אין לו זכות בצבע אלא חיוב ממון, ולא משמע דסתמא דגמ' דאומן קונה בשבח כלי ויש שבח סממנין ע"ג הצמר, ועוד דכיון שהצמר של האשה אפשר דבזה לכו"ע קונה בעל הצמר וא"צ להודיע, וזה עדיף מחטים וחטים, וגם הדבר רחוק לפרושי במאורע שהי' לה בגד שאינו צבוע וצבעו לשמה, חדא דלשון לשמה משמע שהבגד שלו, דבשלה אומרים שצבעו לה, ועוד דמה ראה התנא להשיענו ד"ז שהוא פשוט דצבע נטפל לבגד ונעשה שלה, והרי גדולה מזו קתני בסנדלין, ועוד אפשר שהדין אינו מדוקדק, שאם הי' בגד שלה מנכסי מלוג וצבעו עבורה אין שמין אותו לה, דצבע מתנה קבועה היא כמוציא הוצאות על נכסי אשתו, ואינו יכול לתבוע זכות יורד כשיוצאת ממנו, וא"כ לא דמי לכסות וסנדלין, ופשטות הגמ' כתובות שם דלא למנה שמין צבע שצבע לשמה, ככל הני דמתני'.

ולאמור נראה דלמסקנא דר' אבא דברים כפשטן, דבעל שצבע בגד עבור אשתו נעשה כמי שהקנהו לה, דכיון שעשה מעשה חשוב עבורן, הרי"ז כקנאן עבורן, וזהו מ"ש הסמ"ע שזכו בהן בהשינוי, ואין הכונה כלל קנין שינוי, שהרי הבעל עשאו או שלוחו ובשעת עשיי' לא קנאה כלום רק סמוך להקדשו, אלא המעשה החשוב ששינה הבגד עבורן משוי' להו כשלהם, דהו"ל כקנאן עבורן, והטעם דכל דבר שהוחלט כשלהם ע"י מעשה חשוב או שעיקרו לקח עבורן, סמכא דעת'.

ודעתיהו ואמרינן דגמר ומקנה להו סמוך להקדשו, ואולי יש לדחוק עד"ז גם במלחמות.

ור' אבהו דלא סבר שקנאום מכח נעשה כו' אלא קנין גמור, הוצרך לידחק בטעמא דמהני, וסבר שבאמת רק את חלק הצבע קנו מן הצבע, וגוף הבגד עדיין של הבעל, או שסבר דאגב שמקנה להם הצבע מוותר להם הבעה"ב גם גוף הבגד, אבל למסקנא לא מיירי בצבע דוקא, דה"ה הבעל עצמו שצבע או תפר עבורן אמרינן נעשה, וכן כל שינוי חשוב, ויתכן דר' אבהו סבר אומן קונה בשבח כלי, ולרבא דסבר אין אומן קונה בשבח כלי, לא שייך לאוקומה הכי כלל.

ודאתאן עלה מבואר מה שהוצרך ר"א לאוקומה משום נעשה, דכיון דפשטא דמתני' שאף כשהוא עצמו צובע עבורן, לא חל ע"ז הקדש, ע"כ למיתי משום מעשה או שאין דעתו על דבר שהוחלט עבורן, וגם לא משמע לי' שהנדון עלהצבע לחוד, ועוד דאף הצבע אינו זוכה למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי, ולדעת תו' תלוי גם אם יש שבח סממנין ע"ג הצמר, ועוד דאף אם אומן קונה בשבח כלי אין לו זכות להקנותו לאחר, שהרי ע"י ממון חייב להסתלק, ועוד דמשמע במתני' שיש כאן חידוש בדיני המקדיש נכסיו, ולא בהלכות קנינים, [ולר' אבהו צ"ל דקמ"ל שדעתו להקנות לה], וסנדלין שלקח לשמן מיירי שלא נתכוין לזכות להם, וכ"ה פשטות הדברים שאין כונתו לזכות וכמ"ש תו'.

והשתא דאתינן להכי אפשר דבאמת לר' יוחנן לא בעינן דעת מוכר כלל, ושינויא דר' אבא לאו משום דעת הצבע הוא, ותדע דר' אבהו נאמר רק לבני מערבא,

וכדמשמע לישנא דהכא נמי לימא מי הודיעו כמ"ש"כ סק"ז, וביאור הדברים דרשב"ס הוכיח לבני מערבא דע"כ הא דמהני בחטים וחטים משום דדעת מוכר לבעל המעות בצירוף שליחותא, והקשה להם כיון דמודיתו שדעתו לבעל המעות, שפיר י"ל דאף בחטים ושעורים כן, וא"ל ר"א דטעמיהו לאו משום בעל המעות, ותדע דבמתני' ליכא בעל המעות ואפ"ה זוכה, וכל התדע רק לבני מערבא, אבל לר"י לא איצטריך כלל דהא א"צ דעת מוכר, ונתיישב בזה מה דנקטו הראשונים ז"ל דלמסקנא לא קיימא הא דבני מערבא בשום ענין.

הא דהקדים התנא צבע לסנדלין, היינו כדי שנדע דמיירי בגונא דלא נקנה עבורם בזמן המקח, וכמו בצובע בשל עצמו, וגם י"ל דצבע לשמן חשיב טפי מעשה לייחדו להם, והוי מקח רבואת טפי.

י. ק"ג א' כמאן כבני מערבא כו' לכאורה הכא הו"ל כחטים וחטים, שהרי לטובת ר"כ מכרום כדפרש"י, וניחא לי' בהכי, וא"כ לבני מערבא נמי קנה, ואם אין להם רשות למכור, הו"ל גזלנים לכו"ע, דלא מיקרי מעביר ע"ד בעה"ב אלא כשעשאו שליח לקנות במעותיו, ונראה דבאמת הו"מ למיפרך עלה, אלא עדיפא מינה פריך, ועיקר הענין לפי שנראה תמוה שיקבע הדין אם אמרו ללוקחים של מי הפשתן, וסברו בגמ' שזה מטעמייהו דבני מערבא, ואמנם היו צריכין לדחוק ולמצוא אופן שתהא מכירתם דומה לההיא דבני מערבא, אבל מ"מ נתיישב בזה קצת איך תלוי בהודעתן של מי הכיתנא, ודחי דלגבי נטילת זווי מהן כפי שווי פשתנו ודאי יכול ליטול, והנדון רק אם יטול דמים או פשתן.

תמצית הדברים בקצרה

סימן ב

בדין זכית בעל המעות בלי ידיעת המוכר, ובדין שליח ששינה, ובדין מכירה בבגדי אשתו

גמור הוא אפי' נתכוין לטובתו, וכן בצבע, ואם אחר שאינו שליח לקח המעות מן השליח וקנה בהם שעורים במקום חטים מיקרי גזלן, ורק בשני התנאים יחד שהוא שליח וניתן לו להוציאם, בזה אפשר לחשבו כשינוי.

שם ב' תניא חדא אם פחתו פחתו לו כו' יש לדקדק לר"א דמיירי בלאכילה למה הזכיר פחתו והותירו, הרי אינם עומדים להרווחה וכיון שקנאם בשינוי הול"ל חייב לשלם לו מעותיו, אבל לר' יוחנן ניחא דבלשון זה רמז התנא דמיירי בלסחורה, וי"ל דכיון דתרווייהו ר"מ קתני להו ומחלק בין אכילה לסחורה נקט חד לישנא דבלאכילה הותירו לו ובלסחורה הותירו לאמצע, ויתכן שרמזו למה חשב השליח שיתרצה בעה"ב, מפני שידע שיותירו ויתרצה בעה"ב, וכמש"כ לעיל דבכה"ג משכח"ל ניחא לי' בלאכילה.

שם ואם הותירו הותירו לו, יש לעי' לדעת רש"י ק' ב' שאם ירצה בעה"ב נותן לו שכרו משלם ונוטל את הצמר, אמאי לא נימא הכי בהותירו דהא ודאי ניחא לי', ואפשר לומר דצמר אם ניחא לי' הרי לא נשתנה בו דבר משעת הצביעה ואגלאי מילתא שלא שינה מדעתו, אבל הכא דניחא לי' מפני שהוקרו חטים, א"כ לא איגלאי דמעיקרא ניחא לי', וקנאם השליח בשעת השינוי ומ"מ משמע מזה כתור"פ והריטב"א שהדין נקבע בשעת השינוי, ונראה דאמנם זכותו של שליח לומר לעצמי זכיתי, אבל אם באמת לטובת בעה"ב נתכוין כפשטות הדברים שלצרכו קנאם, א"כ לא

א. ק"ב א' ת"ר הנותן מעות לשלוחו ליקח לו חטים כו' בכל האופנים שנחלקו ר"מ ור"י מיירי שהשליח סבור שבעה"ב יתרצה בשינויו, שהרי אין דעתו לגזול, ולצורך בעה"ב הוא עושה, ולפ"ז הדבר רחוק בלוקח לאכילה שיתרצה בעה"ב בשעורים במקום חטים, מיהו משכח"ל שמצא שעורים בזול וסבור שיתרצה בעה"ב בכך, עי' להלן רמז בברייתא לזה, או שהיו חטים רעות ושעורים יפות, ומ"מ זה דוחק לאוקומה הכי, ול"ד לצבע דצמר שסבור שהשחור יפה יותר, וכן כסא וספסל משמשין ענין אחד.

ונראה דר"י מפרש שתי הברייתות בלסחורה, דהא דלאמצע ודאי בהכי מיירי, ויש לפרש שתיהם בענין אחד, ולפמש"כ דדוחק לאוקומה בלאכילה ניחא הא דמוקים להו בלסחורה, (ור"י לטעמי' דתרי תנאי וחד טעמא עדיף), מיהו בדר"א משמע דאף לאכילה לר' יהודה לא הוי גזלן, ואין כאן קושיא היכי הוה עובדא דעלה בדעתו של שליח כן, אבל הרי האמת שלצורך בעה"ב לקחם, וע"כ שלפי הענין הי' נכון לחשוב כן, ואפשר דלאכילה אין הכונה דוקא אכילת אדם אלא לאפוקי לסחורה, ועכ"פ אין לחדש פלוגתא בין ר"י ור"א אליבא דר' יהודה בלאכילה.

עיקר הא דחשיב השליח משנה ולא גזלן היינו מפני שנתן לו בעה"ב המעות להוציאן, והצמר לשנותו, ולכן איבוד החפץ מן הבעלים נעשה בשליחות בעה"ב, ובתמורה שהביא במקום החפץ חשיב משנה, אבל אם לקח חטים של בעה"ב והביא לו שעורים גזלן

מקבל ריוח בלא פחת, ועכשיו אינו מקבל אלא מעותיו, מיהו פחת שלא מחמת השינוי איכא ביניהו, ואמנם סתמא אינו חושש לפחת זה, שהרי לצורך עיסקא שלחו, מ"מ כיון דקפיד נעשה גזלן, שהשינוי מעשה גולה, ולא אמרין שלא יקפיד בשינוי כדי שלא תהא גזילה ויוכל לבקש רווחים, כיון שבאמת מקפיד הוא וסגי בשינוי כזה לעשותו גזלן.

ב. כתב הרשב"א דפחתו דברייאא בתרייתא היינו רק פחת שבא מחמת השינוי, ובברייאא קמייתא אפי' פחתו באונס פחתו לו, דבברייאא קמייתא קנאם לגמרי, ונפ"מ נמי שגוף השעורים שלו, ובברייאא בתרייתא גוף השעורים של הבעלים, ואין בזה קושיא כיון דעיקר לשון פחתו והותירו מיותר בקמייתא, ונשנה רק כלפי בתרייתא לחלק בין ר"מ לר"י או בין אכילה לסחורה.

ומי"ש תו' לעיל א' שאם השליח משנה בעיסקא כל האחריות עליו היינו בפסידא שמחמת השינוי, כגון שלא שמרם בקרקע ונגנבו, אבל לא בהוולו דזה לא מחמת שלא שמרם בקרקע, ובשמעתין איפכא דזולא חשיב מחמת השינוי וגניבה שלא מחמת השינוי ואינו חייב באחריות גניבה בגלל השינוי, ולפ"ז ל"פ התו' והרשב"א, אבל הר"ן בתשו' נקט דתו' פליגי על הרשב"א וס"ל דמתחייב אף באונס שלא מחמת הפשיעה, ועש"ך סי' קפ"ג סק"ט ובקצה"ח ונה"מ שם, ובמ"ש מדברי המל"מ בשם הב"י, וכבר כתב מרן זללה"ה סכ"א סק"ו דאין להתיר משום ריבית אלא באונס הבא מחמת השינוי, וכ"כ אאמו"ר שליט"א ב"מ סכ"ו סקט"ז עי"ש.

ובפברא הי' מקום לחלק בין צמר שלא יצא מרשות בעלים כלל לשינוי במקח שאין הבעלים זוכה בו עד שיתברר לו שלא הי' בזה הפסד ויש לו זכות לקנות באופן זה כמו לזה שמזכה חובו למלוה שאינו יכול לחזור בו ואחריות על הלזה, אבל בגמ' נראה

יחדש גזילה עכשיו, וימשיך בתומתו שנתכוין להרויח לבעה"ב ויתן לו מחצה, וצ"ע.

שם והא ר"י דאמר שינוי אינו קונה, כאן מוכח דשינוי אינו קונה דר"י אינו ענין לשינוי במקומו עומד, שהרי המעות אינן בעין ואין כאן מה שיעמוד במקומו, א"ו ה"ק שינוי מדעת בעה"ב בלא כונת גזילה אינו קונה.

שם מתקיף לה ר"א ממאי דילמא כו' למש"כ טעמי' דר"י משום דמשמע לי' דתרווייהו בלסחורה בין מלשון הותירו ובין ממה שעלה בדעתו של שליח לשנות מחטים לשעורים לטובת בעה"ב, ויש להוסיף דר"י לשיטתו ב"מ ע"ח ב' דאף משינוי מהר לבקעה נקרא גזלן לר"מ, וס"ל דה"ה לסחורה, וריב"ח שם מוקים מתני' בע"א, ומחכו עלה במערבא היינו ריב"ח, ובריטב"א ב"מ שם כתב דלר"מ אף במידי דליכא קפידא גמורה נקרא גזלן, וזה דלא כר"א בשמעתין, ולמש"כ דר' יוחנן פליג בזה מיושבין דבריו שם בסוגיא דאזלא אליבא דר"י.

שם הא והא ר"מ, אבל לא משני דר"י מודה בלאכילה דנקרא גזלן שהרי השליח לטובתו נתכוין, וע"כ שלא הי' שינוי גמור, ועוד דאם ר"מ מודה בלסחורה לא איצטריך ר"י לאשמועין ככה"ג דפשיטא, שהרי אפי' לר"מ בזה לאמצע.

למאי דקי"ל כר"י אין נפ"מ לדינא בין ר"י לר"א.

ומבואר בגמ' דאע"פ שאינו גזלן בלסחורה לר"מ משום דלא קפיד כ"כ, מ"מ ההפסד על השליח, וביאור הדברים דהו"ל כהתנה עמו אם תשנה ויגרם הפסד תשלם, אבל לא תבטל השליחות, ונפ"מ שגוף השעורים שפחתו שייכים לבעה"ב והשליח צריך להשלים ההפסד, אבל ברישא קנאם השליח וגוף השעורים שלו, ולר' יוחנן מפסיד בעה"ב בקפידתו, שהרי אם לא הי' מקפיד הי'

שדינם שוה, וכן בפוסקים והטעם שאין למשלח זכות לקבל רווחים כשכל האחריות על השליח, ואף משום ריבית אסור.

יש להסתפק לצבוע לו אדום וצבעו שחור והי' השבח יתר על היציאה מחמת הצבע, אבל אח"כ אירע שצמר שחור הוזל, וכשבא ליד בעלים לא הי' בו שבח, אם חשבינן לפחת זה כלא בא מחמת השינוי כיון שבזמן השינוי הי' לשבח, ואין דעתו של בעה"ב אלא על השינוי, שפחת השחור מקרה הוא דה"נ אפשר הי' שיפחת האדום, וכן יש להסתפק בחטים ושעורים לאכילה שאין דעתו על יוקרא, ול"ד לסחורה שעיקר השינוי מתייחס ליוקרא וזולא, ופשטות הדברים דמפסיד בזולא, שהרי כתבו הראשונים ז"ל דלר"י לאכילה ולסחורה שוין, והיינו שמפסיד בפחת זולא, ואמנם אין הכרח מזה, דמתפרש דומיא דלסחורה, שידוע שעלול להשתנות השער של חטים ושעורים, משא"כ בצמר שהשינוי בזולא הוא מאורע ואם היו שואלים את בעה"ב אם חושש לשינוי דזולא, הי' משיב מנין לן מה יוזל, ולא משום חשש זולא רוצה באדום, ובספר מרן זללה"ה סכ"א סק"ו מבואר דמפסיד בזולא, ומשמע אפי' הי' זה מאורע שלא שייך לחוש לו מעיקרא דומיא דצמר, - הספק הוא רק אם משלם מביתו כשנפחת הקרן, אבל יציאות אין לו.

והנה בכל יורד שלא ברשות שהשביח וכשנודע לבעה"ב הוזל אינו מקבל אלא כדהשתא, ואפי' נעקרו האילנות שנטע באונס אינו מקבל מבעה"ב כלום, כיון שבשעה שנודע לו ומקבל שבחו אין שבח, והר"ז דומה לזכין לאדם שלא בפניו, שהחלות נקבע ברגע שנודע לבעלים, וה"נ אף באונס אינו מקבל שכן טרחתו כפועל בטל אצל בעה"ב, כיון שלבסוף אין ריוח, ולשון הרשב"א משמע שבאונס אינו מפסיד כלום, ואולי כונתו לענין לשלם מביתו, אבל שכרו מפסיד, ואפשר דמתפרש אחר שנודע לבעלים, מיהו שמעתי

שבתשו' הרשב"א כתב דיוורד שנעקרו נטיעותיו מקבל יציאותיו, ואפשר דהתם נמי כשנודע לבעה"ב וכבר נתרצה לזה בלבו, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א ב"ב ס"ב ועי' לעיל ס"א סק"ח ובספר מרן זללה"ה סכ"א סק"ו, וכל מה שנסתפקנו כאן בצמר הוא אם משלם מביתו הפסד זולא שלא הי' צפוי מעיקרא, ואף ביורד כה"ג י"ל שאינו משלם מביתו אע"פ שנארע הפסד מחמתו, כיון שא"א להגדיר מעשהו כמזיק כיון שהי' בזה שבח בשעת עשי'.

דינים העולים.

א. לצבוע לו אדום וצבעו שחור ונגנב או נשרף באונס פטור, אבל יציאותיו מפסיד, כיון שלא בא הריוח ליד בעלים, ובאומן שעשה שליחותו ונאנס מקבל שכרו משלם, אע"פ שלא בא שום ריוח ליד בעלים, - דברינו לרש"י והרמב"ם בביאור יציאה ושבח, וכמ"ש המחבר בסי' ש"ו ס"ג.

ב. אם נפחת מהקרן ע"י צביעתו משלם מביתו כדין מזיק, אבל אם בזמן עשייתו הי' שבח ואח"כ אירע הפסד כגון שהוזל רק צמר שחור, א"א לחשבו כמזיק לשלם מביתו, ורק שכרו ויציאותיו מפסיד, וצ"ע בזה בספר מרן זללה"ה סכ"א סק"ו דמשמע שמשלם מביתו, ושמא מיירי כשעלול להפסד זה.

ג. לקנות חטים וקנה שעורים לאכילה, דינו כצמר, אבל לענין יוקרא וזולא כיון שמצוי זולא באחד מהם חשיב שפיר שהוא גרם לזה, משא"כ בצמר שאין מצוי שיזול שחור טפי מאדום, ולענין אחריות כדין ד'.

ד. לקנות חטים וקנה שעורים לסחורה, אם לא הי' ריוח ולא נפחת מהקרן פטור, ואם הי' ריוח נוטל יציאותיו מחציו של בעה"ב כדין יורד או כפועל בטל, ואינו מפסיד מהריוח של הפלגא מלוה כלום, ואם הוזל ונפחת מן הקרן, משלם מביתו דווקא כשהוזלו

דלעולם מקנה המוכר לבעל המעות ואין דעתו למי שלפניו דוקא, ובני מערבא סברי שהמוכר מקנה למי שלפניו אא"כ הודיע לו בפירוש שיקנה לאחר, (ועי' ירו' דמאי פ"ו ה"ח שפי' שם מחלוקת תנאים בכל שליח אפי' בחטים וחטים אם השליח זוכה ומקנה לבעה"ב או שזוכה לבעה"ב מיד), ולבני מערבא קשה א"ה חטים וחטים נמי איך קונה המשלח, ומשני ר' אבהו דהתם טעמא מפני שידו של שליח כיד בעה"ב דמי וכנותן בחצרו דמי, וכאילו בעל המעות לפניו.

ונפ"מ כשבעל המעות רוצה לזכות לאחר במתנה, דלר' יוחנן צריך להודיע כיון שאותו אחר אינו בעל המעות, ולבני מערבא שיש סברא דבדניחא ל'י נעשה שלוחו וידו כידו, ה"נ ידו של בעל מעות כיד אותו שזוכה עבורו, וזהו שהוכיח ר"א סברתו מבעל שזוכה לאשתו במתנה ואע"פ שלא הודיע לצבע, ור' אבא דחי דהתם באמת לא קנאתן מן הצבע.

ומכאן למד הרי"ו נכ"ח ח"א הובא בב"י סי' קפ"ג ובש"ך שם שאם בעל המעות קונה בעצמו ורוצה לזכות לאחר צריך להודיע למוכר, וכ"כ תלמיד הרשב"א וכ"כ במחנ"א שם בשם הריב"ש בשטמ"ק ב"מ ט"ז א', וזה מוכח מתדע דא"ר אבהו, וקי"ל כר' אבא דבאמת לא קני בכה"ג, - הרי"ו ותלמיד הרשב"א כתבו אפי' אמר כן בפני עדים שרוצה לזכות לאחר, וכונתם שלא יהיו דברים שבלב ואפ"ה לא מהני כיון שהמוכר אינו יודע, וכ"מ בגמ' שהרי הגזבר לא יאמין לו שזיכה לאשתו, וע"כ שאמר כן בפני עדים, ואפ"ה אמרין שלא זכתה.

מיהו בסברא לא נתיישבו הדברים דהי' ראוי שהמוכר יקנה תמיד לבעל המעות או למי שבעל המעות רוצה להקנות, ואין לו לשתף דעתו אם בעל המעות רוצה בעצמו או לאחר, דראוי שהוא יבטל דעתו ויקנה לפי רצון בעל המעות לעולם, וכיון שכן אף

רק שעורים ולא חטים, ואם נאנסו פטור, וי"א דכיון ששינה חייב בכל אונסין, והעיקר כדעה ראשונה, אבל שכו כפועל מפסיד בנאנסו, [ובלא שינה מקבל שכרו אף בנאנסו].

ה. בד"א בפלגא מלוה פלגא פקדון, אבל אם הי' הכל פקדון ונוטל שכרו כאריס, כאן ששינה דינו כיורד שלא ברשות ומקבל רק יציאותיו, ואם הריוח פחות מיציאותיו מקבל רק לפי הריוח, כאריס.

בנה"מ סי' קפ"ג סק"ז כתב שאם בא השליח קודם שמכר השעורים ואמר לבעה"ב או קבל עליך השעורים לעיסקא או טול מעותיך אין שומעין לו, והדברים מחודשים דודאי יכול להפסיק מלעסוק עבורו, והא דקרי ל'י הרשב"א קנס היינו בזה שאינו מרויח בהותירו ומפסיד בפחתו.

בנדון אם השליח רשאי לשנות יעוי' ברא"ש ובתשו' מיימוני לספר משפטים סכ"ט, ובפשוטו בשמעתין שבעה"ב רוצה בריוח של חטים לא מהני מה שמקבל על עצמו אחריות שעורים, דמ"מ כיון שאם הריוח בשעורים פחות יפסיד בעה"ב, אינו רשאי לעשות כן, ורק בתנאים של שמירה י"ל דיכול לפטור עצמו מלטרות כשמירה מעולה, כיון שבעה"ב ניחא ל'י באחריותו, (בתשו' שם משמע שאם לא ישנה יהא כולו פקדון ויקבל שכר, ולענין ריבית יש עדיפות בכה"ג כיון שלא היתה הלואה כלל).

ג. שם מחכו עלה במערבא כו' וכי מי הודיעו לבעל חטים כו' מתקיף לה רשב"ס א"ה חטים וחטים נמי לא כו' א"ר אבהו כו' תדע כו' יעוי' בתור"פ ותו' הרא"ש ובחדושי תלמיד הרשב"א הנדמ"ח, ועד"ז ביאר הש"ך סי' קפ"ג סק"ב ובקצה"ח שם וכן במחנ"א שלוחין סי"ז ובספר מרן זלה"ה סכ"א סק"ג.

ותוכן הסוגיא לפ"ז דכו"ע מודו דבעינן דעת מוכר למי להקנות, ור' יוחנן סבר

זוכה הגזלן בסתמא ללוקח, ולכאורה אדרבה לבני מערבא פשוט יותר שקונה דכיון דשליחותי קעביד ידו כידו, וגם הריב"ש שחלק שם דלא מהני משמע דאף לבני מערבא לא מהני, ועמש"כ בזה לק' סק"ד.

ד. שם א"ר אבהו שאני חטים וחטים דשליחותי קעביד וכיד בעה"ב דמי תדע כו', סברת ר' אבהו אפשר לקיימה אף לר' יוחנן דכשעושה שליחותו ידו כיד בעה"ב וא"צ דעת מוכר לזכות לבעל המעות דחשיב שבעל המעות לפניו, תדע דבצבע האשה אינה בעלת המעות ואפ"ה זוכה לה הצבע, אבל פשטות הגמ' דר' יוחנן לית ליה טעמא דר' אבהו.

ואפשר עוד דסברת ידו כידה שהוצרכנו גבי צבע, היינו מפני שהבעל אינו מכיון להקנות לאשתו וכמ"ש תו' שאין לו ענין למהר חלות ההקנאה, משא"כ בשליח שאינו רשאי לזכות לעצמו, וגם ע"י שמקנה לבעה"ב האחריות והרווחים לבעה"ב, ולפ"ז יש כאן חידוש דידו כידה מהניא לקנות בלא כונת זיכוי, מכיון שאין לו מניעה מלהקנות לה, והדברים מחודשים דלמה נחליט קנין לאשה כשאין דעתו של בעל בפירוש לזכות לה, וע"י להלן.

ולפ"ז י"ל דכיון שנדחית ראי' דר' אבהו לא מחדשינן לבני מערבא דידו כידה אלא טעמייהו דכשעושה שליחותו סתמא קונה בעל המעות, ורק כשיש ניגוד דיעות שהשליח משנה מרצון בעה"ב, בזה להקנות לבעה"ב בכונה מפורשת.

ודאיתא עלה נתיישבו דברי הראשונים ז"ל ב"מ ט"ו ב' שנראה מדבריהם דלר' יוחנן לעולם נקנה המקח כרצון בעל המעות, ואף לבני מערבא לא מחדשינן דידו כיד משלח, אלא דבתרתי לטיבותא שהשליח עושה שליחותו ומכיון לבעל המעות נקנה המקח לבעל המעות, אבל בגזלן אע"פ שנעשה

כשנותן במתנה שפיר זוכה, ואפשר שכח ההקנאה לאחר שאינו בעל המעות אינו דומה לקנין הרגיל, כיון שהמוכר מזכה מיד לאחר ואין לו שעבוד לאותו אחר, וצריך לקבל מעות מדין עבד כנעני לצורך אותו אחר, וכיון שיש שינוי באופן קבלת המעות, צריך להודיע למוכר שהוא מקבלם מדין עבד כנעני ולא מדין מכירה דעלמא.

ובזה יש ליישב הא דאמרינן בסמוך גבי לוקח שדה בשם ר"ג לימא פליגא אבני מערבא, ולכאורה קשה דלר' יוחנן מי ניחא, הרי בפשוטו כשהודיעו בפירוש שיזכה לריש גלותא אף ר' יוחנן מודה שאינו מקנה לבעל המעות אבל אם צריך להקנות לר"ג ע"י שמקבל המעות מדין עבד כנעני, י"ל דבסתמא כ"ז שלא נתברר לו אם שלחו ר"ג, משעבד עצמו לבעל המעות ואינו מקבלם מדין עבד כנעני, א"נ י"ל כיון שאין ברור לו מזכה לפי רצונו של בעל המעות, וכבר נתקשה בזה הרשב"א ע"ש, ועסק"ד.

כתב המחנ"א שם סי"ח דמ"ש רי"ו שאם בעל המעות זוכה לאחר צריך להודיע למוכר היינו דוקא כשנותן מתנה מעצמו לאחר, אבל אם האחר שלחו לקנות עבורו אע"פ שהשליח מוציא מעות משלו, מ"מ כיון שהאחר מתחייב לשלם לו הו"ל איהו בעל המעות שהוא המשתעבד בעיסקא זו, ובזה יש ליישב מ"ש הרמב"ן ב"מ ט"ו ב' שהלוקח זוכה מהנגזל, והיינו מפני שהגזלן נפטר מחובו ע"י, והו"ל הלוקח בעל המעות, וכן מ"ש הרמב"ן ב"ב ט' גבי שותפין ג"כ מהני מה"ט, מיהו הריב"ש בשטמ"ק ב"מ שם כתב דאף בכה"ג לא זכה הלוקח, כמו שהביא שם בס"ז, ובתשו' הרמב"ן שבסה"ת ש"א ח"א משמע דלמסקנא דקי"ל כר' אבא באמת אינו יכול לזכות לאשה בלי להודיעו.

ויש לתמוה בלשון הראשונים ז"ל ב"מ שם שכתבו דכיון דלא קי"ל כבני מערבא

המניעה מצד הצבע אלא בגדרי הקנינים של הבעל, ולפ"ז אם האשה לא זכתה זכה הבעל, ואם החסרון הי' מצד המוכר הרי כשלא זכתה האשה נשאר של הצבע, ומיושב בזה משה"ק בסברא שאין למוכר לשתף דעתו, וניחא נמי ההיא דאמרינן גבי ר"ג, כיון דבאמת לר' יוחנן א"צ דעת המוכר, שהוא מרוקן הכל לבעל המעות, אלא שבעל המעות משנתרוקן הכל לרשותו אינו יכול לקנות לאחר, כ"נ לפי הרא"ש, ומ"מ דעת ש"פ נראה שהבעל ג"כ יכול לקנות לאשה, ועמשנ"ת לק' ס.

ד. לשון הרמב"ן ב"ב ט' א' אבל שותפין שאמרו כל מקח שיבא לידינו יהא הרווח בינינו במאי קנו כו' וא"ת נעשה כמגביה מציאה לחבירו, במה קנה שלא יחזור בו ויקח לעצמו, והוכיח במחנ"א מזה שיכול לזכות לחבירו בלי להודיע למוכר, דסתמא אינו מודיע, והרמב"ן לא הזכיר בני מערבא מפני שאפשר שמודיע למוכר, ומה שהזכיר מגביה מציאה עיקר כונתו מפני שעושה כן מרצונו כמגביה מציאה, שהמוכר נותן הכל לרשותו והוא מזכה לחבירו מרצונו, והקדים כן כדי להקשות דעדיין יכול לחזור בו, והרשב"א כתב שם דהו"ל כפועלים, וכפועל ששכרו ללקט מציאות, והריטב"א והר"ן פי' ג"כ דהו"ל כמגביה מציאה ונתחייב בזה כדין פועל, ולפ"ז הו"ל ממש כי בבעה"ב וכדין עבד כנעני דמה שקנה קונה מיד לרבו, ובזה א"צ להודיע למוכר כלום, ועוד דכיון שנתחייב לעשות כן הו"ל גם השותף כבעל המעות, כיון שמקבל ממנו תמורתו, וניחא אף לדעת ר"י.

לשון הרמב"ן ב"מ ט"ו ב' כשלקח לצרכו של לוקח לקח ונעשה כשלוcho דלא קי"ל כבני מערבא דאמרי מי הודיעו כו' א"נ הכא כיון דידע דמכרה קים ל' דלצורך לוקח הוא לוקחה כו', וכ"מ ברשב"א וריטב"א ותו' הרא"ש שם אבל הריב"ש שם כתב דכיון דהמעות של גזלן לא מהני בלי להודיע למוכר

כשלוcho של לוקח קשיא לבני מערבא היכי קני כיון שאין הלוקח נותן המעות, ובסברא הדבר מיושב לקבוע כן שאין המוכר משתף ידיעותיו ונותן הכל כרצון בעל המעות, וכ"ה פשוט הגמ' דכל היכא דמהני לבני מערבא כש"כ דמהני לר' יוחנן, וניחא ההיא דריש גלותא בפשיטות, כיון דלעולם דעתו כרצון בעל המעות, - מ"ש הרמב"ן ב"ב ט' א' דהו"ל כמגביה מציאה ר"ל כיון שהנותן נסתלק והשותף זוכה מרצונו, דמי לזוכה מציאה, דהיינו כמו שיכול להגביה מציאה לחבירו ולא אמרינן דכמגביה משלו לחבירו דמי, ה"ה התם דלא חשיב כמגביה מה שקנה כבר, כיון שמיד זוכה עבור חבירו, ואע"פ שתלוי רק ברצונו וכבר הוחלט מצד הנותן לרשותו של המזכה, מ"מ כ"ז שלא זכה יכול לזכות מיד לאחר, ותפס לשון זה כדי להקשות שיכול לחזור בו.

אבל עדיין אין הדברים מחוורין שאם הבעל אינו מכיין לזכות אינו בדין שיזכה מכח ידו כיד אשתו, וגם משמע שאם הודיעו לצבע מהני ומאי מהני אם אין דעתו של בעל להקנות, וע"כ נקבל דמוכח מראית הגמ' כהר"י שהבעל אינו יכול לזכות לאשה במתנה בלא דעת מוכר, מיהו אפשר לבאר שאין החסרון משום דבעינן דעת מוכר, דבאמת המוכר אינו משתף דעתו ורצונו ומבטל דעתו לצורך בעל המעות לגמרי, אבל הבעל אינו יכול לזכות לאחר דהו"ל כמגביה משלו דלא מהני וכמ"ש הרא"ש, ול"ד למגביה מציאה לחבירו שאין לו שום זכות בה ולא חשיב כמגביה בשלו, אבל כאן הצבע מרוקן זכותו לבעל, והו"ל כדידי, ואינו יכול להקנות אלא ע"י אחר או ע"י הודעה לצבע.

ולפ"ז החסרון דוקא כשבעל המעות צריך לזכות לאחר, אבל אם הבעל מסר ע"י אחר ליתן לצבע, שפיר זוכה לאשה בקבלתו מן הצבע, כיון שהוא אין לו זכ"י בצמר, והו"ל כע"י אחר שיכול לזכות לאשה, שאין

מתני' דצבע, וש"מ דלא ס"ל כר"י, וכ"מ מהשמטת הרי"ף, והרא"ש חידש סברה אחרת למה הוצרך ר' אבא לאוקומי בתקנת חכמים, ועי' לעיל סק"ד הנפ"מ בין הטעמים.

בחדושים מכת"י הגרע"א ז"ל ע"ד הטוח"מ סי' צ"ז נקט בדעת הרא"ש הקושיא רק מצבע והצמר נשאר של הבעל, ובזה מובן טפי מ"ש הרא"ש שאינו יכול להקנותו, אבל בפשוטו כונת הרא"ש מכולהו כסות וסנדלין וצבע, והטור הזכיר כלים חדשים וה"ה צבע.

הטור בסי' קפ"ג העתיק דברי הרמ"ה דהאומר לשלוחו זבין לי במעות השליח קנה המשלח, וכתב בד"מ שזה דלא כר"י, והש"ך בסק"ב כתב דכיון ששלחו והוא מתחייב לשלם לו הרי הוא כבעל המעות, מיהו אין הדבר ברור דמודה ר"י בזה, ובשטמ"ק בשם הרמ"ה מבואר דלא ס"ל כבני מערבא כלל, מיהו דברי הטור ניחא דלטעמ' דהרא"ש בככה"ג שהשליח עושה הקנין שפיר מהני.

ברשב"א מבואר דלר' יוחנן ניחא הא דזכתה האשה בכסות וצבע כיון דדעת המוכר לבעל המעות או למי שירצה בעל המעות, ולא צריכין לשינויא דר' אבא, וכ"מ בתשו' ח"ב סי' רפ"ו וסי' שס"ט, וכ"מ בשטמ"ק בשם הראב"ד, ויותר מזה בחדושו הנדמ"ח שהק' מאי תדע דקאמר ר' אבהו, וכ"כ בהג"א בשם ר"י.

נמצינו למידין דעת הראב"ד והרמ"ה והרשב"א ותו' והג"א מהרי"ח בשם ר"י דלא קי"ל כבני מערבא כלל, ואף במתנה יכול בעל המעות לכיין לזכות לאחר, וכ"מ מהשמטת הרי"ף, וכ"נ דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן ב"ב ט' א' ב"מ ט"ו ב', אבל דעת הרא"ש שאם בעל המעות זוכה לאחר בעינן דעת מוכר, ולא מפני דהמוכר מעכב אלא מפני שחסר במעשה קנין, ודעת

אף לר' יוחנן, ופי' דמקנה המעות ללוקח בההיא הנאה כו', ובסיוס דבריו כתב שהנגזל יודע שלצורך לוקח הוא לוקחה, ולכאורה לפ"ז א"צ להקנות המעות עי"ש, אבל דעת הראשונים הנ"ל דלא כהריב"ש והיינו דכיון שחייב מעות ללוקח ועי"ז נפטר מחובו הו"ל הלוקח כבעל המעות.

בתשו' הרמב"ן לבעה"ת מבואר דמסקנא דשמעתין כר' אבא, ולפ"ז אפשר דאידחי דר' אבהו אף לבני מערבא ואין הטעם משום דכידה דמי, אלא דבתרתי לטיבותא קנה בדעביד שליחותי דבעל המעות.

נמצינו למידין דפשוטות דברי הרמב"ן דלמאי דקי"ל כר' יוחנן א"צ דעת מוכר לפי שדעתו כרצון בעל המעות לעולם, אבל הדינים שכ' בב"ב וב"מ נכונים אף לדעת הרי"ו, דכשונתן מתנה לאחר בעינן דעת מוכר, וכ"ד הרי"ף שהשמיט כל הענין מבואר דלית לן דבני מערבא כלל אפי' בנותן מתנה לאחר.

ו. רא"ש סי"ח וליתא לחוכא דבני מערבא כו' ולא בעינן שידע בעל החטים שהוא זוכה לבעל המעות, לשון זה מתפרש דלא כר"י אלא אף במתנה א"צ דעת מוכר כלל, ולפ"ז ל"ק ממתני' דצבע לר"י, דהרי הבעל מכוין לזכות לאשה, וזהו שהק' הרא"ש דר' אבא כבני מערבא, ואמנם דוחה הא דר' אבהו, אבל מ"מ יישוב המשנה לא נצרך אלא לבני מערבא, ותירץ דאף לר"י נצרכה, ולא מפני שצריך דעת מוכר, אלא שאין הבעל יכול להקנות לאשה משלו, וכמשנ"ת סק"ד.

ולכאורה דבריו סותרין למ"ש בשטמ"ק בשם תו' הרא"ש, דשם מפרש דבעינן דעת מוכר אלא שמכוין לבעל המעות, ובאשה שאינה בעלת המעות צריך להודיעו, ולפ"ז אתיא דר' אבא בפשיטות אף לר' יוחנן, ולא הי' צריך לפרש שהחסרון בקנין, א"ו דעת הרא"ש כאן שא"צ דעת מוכר כלל, וכ"ד תו' והרמ"ה והראב"ד בשטמ"ק דלר' יוחנן ל"ק

עושה קנין ה"ה דסנדלין שלקחן כשלא הקנה להם מיירי, כשינויא דר' אבא, ונקט סנדלין דלא חשיבי ואפ"ה לא חל הקדש עליהו.

לכאורה פשוט שאף אם האשה לא קנתה קנה הבעל שהוא נתחייב לקיים מקחו כלפי המוכר, ול"ד לשליח דאפשר שהוא ג"כ אינו קונה כשלא הודיעו כיון שהמעות של משלח, וצ"ע בתו' שדימו הבעל לשליח, - גם מה שכתבו שאם אין שבח סממנין ע"ג הצמר אין האומן קונה בשבח כלי, צ"ע דכיון שכך סיכמו שפיר קונה, כמו אריס שקונה בהשקאת השדה, (מיהו שם יש פירות שניכרין ע"ג השדה), ומש"ה לא פשטו בגמ' נדון שבח סממנין מהא דאומן קונה בשבח כלי, שו"ר בתשו' ב"י שציין הגרע"א ז"ל ביו"ד סי' רכ"א ס"ח שהק' מ"ט לא פשיטנן מדר"א, ומה שתירץ דחוק, ובפשוטו אף שהשבח אינו ניכר ע"ג הצמר, מ"מ כיון שע"י מעשיו נתייקר קונה השבח.

שם וכי דעתו של אדם על עצמו למשכנו, צ"ב הרי הא דממשכנין היינו לכופו לשלם חובו, וש"מ שיש לו ממה לשלם ומה שייד לומר וכי דעתו כו', ומה המיוחד שמצא בחייבי ערכין, ונראה דהמקדיש נכסיו הרי הנדון מיד גם על כסות אשתו ובניו, ושפיר י"ל שלא נתכוין להקדישם, אבל המעריך את עצמו ליתן סכום מסוים להקדש והיו לו נכסים לשלם מהם, ואח"כ אירע שהוא נדחק ואין לו לשלם, א"א להוציא כסות אשתו ובניו לומר שהי' דעתו שאם ידחק שלא יקחו מהם, שהרי גם על כל נכסיו לא הי' רוצה שימשכנוהו אם ידחק מלשלם, וע"כ דמשנתחייב סכום קצוב גובין מכל נכסיו ואין להוציא כסות אשתו ובניו מנכסיו, כיון שאין הנדון על תחלת ההקדש שהרי נתחייב סכום קצוב, ולא נתייחס הקדשו לנכסיו כלל, ובתו' ד"ה אין כתבו דהו"ל למיפרך דבע"כ נערך כו' ולמש"כ זוהי באמת קושית ר"א, ולאומי לפירכי' הוסיף הא דממשכנין אותן, שו"ר

רי"ו ותלמיד הרשב"א והריב"ש דבמזכה לאחר במתנה בעינן דעת מוכר, וכ"מ בתור"פ ותו' הרא"ש, ולפ"ד מיושב תדע דקאמר, וכן חידוש המשנה דאיצטריך לאשמועינן בצבע ובכסות אשתו ובניו, מיהו לפמשנ"ת לק' סק"ט מיושב שפיר לכו"ע.

ז. שם תדע דתנן כו' ואמאי לימא הכא נמי מי הודיעו כו' לשון תדע משמע שאף החולקים על בני מערבא צריכין לפרש כן, אבל לשון לימא הכא נמי משמע כמו לעיל, וא"כ להחולקים על בני מערבא ל"ק, ואפשר ליישב בשני אופנים, א' דדיוקא קמא עיקר, והא דנקט לימא ה"נ משום דקאי ליישב קושית רשב"ס אבני מערבא, ב' דלר"י ל"ק כיון דלא בעינן דעת מוכר כלל, ותדע דקאמר היינו להוכיח דלא כרשב"ס שסבר להוכיח מחטים וחטים דדעת המוכר לבעל המעות, וע"ז קאמר תדע דהתם אין האשה בעל המעות ומ"מ זוכה, וש"מ שהטעם משום דשליחותה קעביד, וטעם זה ליכא בחטים ושעורים, ולפ"ז שינויא דר' אבא רק לדחויי לר' אבהו, אבל לר"י לא איצטריך, וכנראה פי' כן הראשונים שהוזכרו לעיל סק"ו, אבל פשטות הגמ' דר"א קושטא קא משני, וכ"מ בתשו' הרמב"ן לבעה"ת ש"א ח"א, וזה כפי' א', מיהו י"ל דהא דאיצטריך ר' אבא לשנויי היינו כטעמי' דהרא"ש שאין הבעל יכול לזכות, או כטעמא דתו' שאינו מתכוין לזכות, ולפמשנ"ת לק' סק"ט ניהא בפשיטות דכיון שהצמר של הבעל אין לאומן זכות בו כלל ואינו יכול לזכות לאשה אפי' יודיעוהו, ול"ד למוכר, ומתני' מתפרשת גם אם הבעל בעצמו צבעו לשמן, דאפ"ה נעשה כו' וכמשנ"ת שם.

שם ולא בצבע כו' ולא בסנדלין כו' למ"ש תו' שהצמר שלהם, לא זו אף זו קתני, כסות שכבר לבשום, וצמר שרק הצבע אינו שלהם, ואפי' סנדלין חדשים שלקחן לשמן, ואם מיירי שהצמר אינו שלהם קמ"ל דסנדלין דומיא דצבע, דכמו שמעשה הצביעה אינו

אין שמין, דעלי' כל הראוי לה קאמר, וכן צ"ל לדעת הרא"ש עי' להלן.

הרייף בפ' המקבל העתיק דינא דמתני' גם לענין בע"ח, ובהג"א כתב דלר"א אין ללמוד בע"ח מהקדש, והיינו בהני שלא זכו ממש, כמ"ש בקצה"ח שם, וטעם החילוק י"ל כמו שהזכיר הגרע"א ז"ל בנדרפס מכת"י ע"ד

הטור סי' צ"ז דכיון דבע"ח משתעבד אפשר שהמלוה רצה גם שעבוד של אלו, ואאמו"ר שליט"א כתב דזה חשיב ריוח שלו שיהא לבע"ח ממה לגבות, משא"כ בהקדש, מיהו גם במעריך חשיב ריוח שלו דסו"ס מוטל עליו חוב בסכום זה, מיהו י"ל שאם נתן סלע כבר נפטר מחמישים כדתנן רפ"ב דערכין, ובעיקר הדבר מסתברא כהרייף שכשבא ללוות נעשה כהקנה להם, שאינו רוצה להביא למצב שיגבו מהם כשחושבים שהוא שלהם, וכמו בהקדש.

הא דאמרו כמי שהקנה להם מעיקרא היינו במקדיש נכסיו, אבל במעריך סגי בשעת גביי', דכיון שאין שעבוד על המטלטלין כ"ז שלא בא הגזבר לגבות אם קנה סנדלין לשמן זכו בהן, ואאמו"ר שליט"א נסתפק דשמא כיון שכבר נתחייב להקדש לא אמרו נעשה להפקיע להקדש, וכן במלוה כה"ג, אבל פשטות הדברים שאין שום גביי' ממה ששייך להם, וא"כ הדין נקבע בשעת גביי', וכ"מ בתשו' הרמב"ן שבסה"ת שער א' ח"א שאם כתב דאיני ושיעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי גובה גם ממה שנתן להם ממש, ואם לא כתב אינו גובה אף ממה שעשה לשמן, אבל בעה"ת משמע דדייק לה מלשון מעיקרא, ומשמע דמה שלקח אח"כ לשמן גובין מהן, וזה צ"ע, וגם ברמב"ן ל"מ כן, ולפי מה שנסתפק אאמו"ר שלילט"א יש ליישב דעת בעה"ת, - לשון הרמב"ן שם משמע דלר' אבהו שהמוכר מזהה לה לא משתעבד אפי' כתב דאיני, וצ"ע אמאי שהרי מעותיו של בעל נשתעבד וג"ז משועבד לבע"ח, ואפשר דחפצי המוכר אע"פ שהוא משועבד לבעל שלקח ממנו, מ"מ

בספר מרן זלה"ה סכ"א סק"ד עי"ש, ור"ז ואביי סברי דמתני' מתפרשת כשבשעה שהעריך עצמו ידע שאין לו לשלם ועתידין לגבות מנכסיו, ונתן דעתו ע"מ שלא יגבו מכסות אשתו, וכ"מ בירו' שהוכיחו מזה שיכול להתנות ע"מ שלא יסדרו גביית חובו מחפץ מסוים.

שם אלא א"ר אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כו' זה על זה צבע וסנדלין, אבל כסותן שלהן לגמרי הוא, ונתחדש דלשמן נעשה כשלהן, ונפ"מ דצבע וסנדלין חדשים אם לא הקדיש נכסיו לא זכיא בהו, דרק כשבא להקדיש נעשה כהקנה להם מעיקרא, וכ"מ בגמ' דקו' דר' אבהו היא איך נעשה הצבע והסנדלין כשלהם, וש"מ דשלהם ודאי קנו, ובזה מיושב הא דמייתנין כתובות נ"ד א' ממתני' דכסות אשתו דידה הוא, והתם פשיטא לן דסנדלין וצבע שלא לבשתן אינם שלה, וא"כ מאי ראי' ממתני', א"ו חידושא דמתני' הוא דהני עשאום כשלה, וכיון שאינם שלה אלא כשבא להקדיש לכן כשמת לא זכתה בהן, אבל כסות שלה, מיד שלה הוא, כן ביאר בקצה"ח סי' צ"ז ס"ק י"ג, ועי"ש שביאר דאי לאו דכסות שלבשו שלהם ממש הוא לא היו מחדשין נעשה בלקח לשמן, ולכן א"א לומר דכולה מתני' נעשה סמוך להקדש, שלא היו ממציאין הקנאה מחודשת, אבל בדבר שכמעט בא לידם באמת בדעתו הוא כשלהם ולכן אמרינן נעשה כו', ועוד דאפי' אם הוה דחי דלא מקנה לה כלום אף כסות שלה, ורק כשבא להקדיש מקנה לה כולם וגם כסות אשתו בכלל חידושא דמתני' ובאמת ר"א ור"ז הזכירו לשון כסות אבל אכתי הוי קשיא לרב שאם הקדיש נכסיו בחייו או לזה שוב אין שמין מה שעלי', ול"מ כן, אבל למסקנא מודה שמואל דאף בגדים שכבר לבשתן שמין, ורק מה שעלי' ממש אין שמין, וכדמחלק ר"ג דלמיקם קמי' שאני, מיהו בריב"ש הביא בשם הרשב"א דלשמואל גם סנדלים שעשה לשמה

סנדליון, ואפ"ה אינו גובה, ולכאורה יותר יש לגבות מבגד שני של חול, ולא לגבות הבגדי שבת, וכבר הביא המ"מ שהרמב"ם דימה לאחין שחלקו, ויש לחלק, ובאמת שם רק מה שלובשין ממש אין שמין, והמ"מ הזכיר צבע שלא זכו באחין שחלקו אבל גם מה שבידן ממש לא זכו, ורק מה שלובשין בזמן השומא אין שמין.

ח. דינים העולים, א. בעל המעות לעולם זוכה לעצמו בלי להודיע למוכר, בין בלוקח ע"י שליח, ובין באמר למוכר שקונה לאחר ובאמת נתכוין לעצמו, ב. אם בעל המעות אינו רוצה לזכות לעצמו אלא לאחר בתורת מתנה י"א שצריך להודיע למוכר, וי"א שגם בזה אזלינן בתר דעתו של בעל המעות, וזו דעת ריה"פ וטוש"ע, אבל הש"ך הסכים לדעה ראשונה, ואם לא קנה האחר מסתברא דקנה בעל המעות, ג. אם בעל המעות שלח שליח וא"ל לזכות לאחר במתנה אפשר דלכו"ע מהני בלי להודיע למוכר, כיון שהאחר יכול לקנות דבר של בעל הממון לאחרים, וי"א שגם בזה לא קנה, ד. ראובן שביקש משמעון לקנות עבורו חטים אע"פ ששמעון נתן מעות משלו מ"מ חשיב שראובן בעל המעות כיון שמתחייב ע"י המקח לשלם לשמעון, ה. וכן אם שמעון נתחייב בקנין לזכות הדבר לראובן, נעשה כפועל, וא"צ להודיע למוכר, ו. גזלן שמכר גזילתו וחזר ולקחה מבעלים הראשונים ע"מ ליתנה ללוקח, זכה בה הלוקח בלי להודיע למוכר, ויש חולקין, ז. בע"ח אינו גובה מכסות אשתו ובניו, ולא מבגדים שקנה עבורם אע"פ שלא הקנה להם עדיין, ולא מבגדים שצבע לשמן, ואע"פ שלא הודיע לצבע, ואפי' לא חשב לזכות להם, ואם ירצה רשאי למכרן, מ"מ לגבי בע"ח והקדש נעשה כאומר כו', ואפי' לקח אחר ההלוואה אין בע"ח גובה מהן דנעשה כהקנה להם קודם שעת פרעון, וצ"ע בזה, ח. אין הבעל יכול למכור בגדי אשתו שלבשתן כבר, אבל מה שקנה עבורה ולא נתן

מטלטליו לא נשתעבדו וכשהוא מקנה לאשה הו"ל כמטלטלין שמכר, אבל אין נראה כן כיון שאלו נשתעבדו תמורת המעות, שו"ר שכבר העיר בזה מרן זלה"ה בסכ"א ס"ק י"א.

דברי הרשב"א בתשו' ח"ב סי' רפ"ו צ"ג שהעתיק דברי ר"א בס"ד, [וכן בחדושי מסיק כן בהוספה בסוה"ד דמשום דעתו הוא, וג"ז צע"ג], והרי למסקנא דנעשה כהקנה מעיקרא ניחא דקנתה קנין גמור.

הרא"ש בכתובות שם כתב דגרופה נוטלת צבע שצבע ולקח לשמה, וצ"ע דלכאור' אינו מקנה לה אלא סמוך להקדשו כדמשמע לישני' דר' אבא, ולפי דבריו צ"ל דלשמואל מה שעלי' היינו כל הראוי לה וכמ"ש הריב"ש בשם הרשב"א, ופשטות הגמ' דרק מה שעלי' ממש וככלתא דבר אלישיב, - גם הרמב"ן במלחמות שם כתב דגרופה נוטלת צבע, וכתב טעם שקנאתו בשינוי, ומה יעשה בסנדליון, ובתשו' הרמב"ן שבסה"ת מבואר דסנדליון וצבע שוין, וכבר תמה הקצה"ח סי' צ"ז ס"ק י"ד על טעמא דשינוי, ועי' לק' סק"ט מש"כ לפרש לשון שינוי על כונה אחרת.

בכתובות שם מבואר דמקנה לה הבגדים עד שימות, ויש לעי' א"כ כשמת יגבם הקדש, וי"ל דבשעת ההקדש לא היו בכלל נכסיו, וכשחוזרים אח"כ כמכאן ולהבא דמו, וצ"ע בזה בפרט להרד"ה שיכול לגרשה ויחזור לרשותו, - הא דאלמנה חשיבא כמרצונה היינו מפני שיכולה שלא לתבוע כתובתה ותשאר בבית בעלה, ולפ"ז אם היורשין פוטרין אותה בע"כ דינה כגרופה, שו"ר שכ"כ בפ"ת סי' צ"ט סק"ב בשם ב"מ עי"ש.

הרמב"ם פ"א ממלוה ה"ה כתב דבע"ח אינו גובה מצבע וסנדלים חדשים, אבל גובה מבגדי שבת שלהן, ומשמע דמכל הבגדי חול אינו גובה אע"פ שיש להם שני בגדים, והכי משמע שהסנדליון חדשים ויש להם עוד

ללמוד מזה לחטים וחטים, וגם הדבר רחוק לפרושי במאורע שהי' לה בגד שאינו צבוע וצבעו לה, ועוד דמה הוצרך להשיענו בצבע שהבגד שלה ובמאורע שאינו מצוי, הרי זה נלמד בק"ו מסנדלין, ועוד דאפשר שאם הבגד שלה מנכסי מלוג וצבעו לה אין שמין אותו לה, שזוהי הקנאה גמורה, וא"כ מ"ט שנוא בהדי כסות וסנדלין ששמין לה באלמנה.

ולא אמור נראה דלמסקנא דר' אבא אפי' אם הבעל בעצמו לקח בגד וצבעו לשמה כיון שעשה מעשה חשוב כזה לשמה, הרי סמכה דעתה ודעתו שהוא כשלה, ונעשה כהקנהו לה קודם שהקדיש נכסיו, וזהו מ"ש הסמ"ע שזכו בהן בהשינוי, ואין הכונה שינוי דגולה, אלא שזה כאילו עשאו עבודה, ועשייה וקנייה חד טעמא הוא, שגם כשקונה אין כונתו לעשות הקנין עבודה מיד המוכר וכמ"ש תו', אלא כיון שעשה מעשה חשוב עבורן סמכא דעתי' ודעתייהו ומקנה להו, ואולי זו כונת המלחמות.

ור' אבהו דלא סבר נעשה הוצרך לידחק דמקנה להם ממש, ואמנם את שלו אינו יכול להקנות, וא"כ תתפרש מתני' על הצבע בלבד, או שאגב הצבע מקנה להם הכל, ויתכן דר' אבהו סבר אומן קונה בשבח כלי, אבל לרבא דאין אומן קונה לא שייך כלל לדון מהקנאת הצבע, וע"כ דמתני' ענין אחר הוא.

ודא תאן עלה אפשר לפרש דתדע דר' אבהו רק לבני מערבא, וכדמשמע לישנא דהכא נמי נימא מי הודיעו, וכמש"כ סק"ז, וכדנקטו הראשונים ז"ל דלר' יוחנן א"צ להודיע למוכר בשום גונא, עסק"ו דכ"ה דעת ר"ה פ', ותוכן הסוגיא דרשב"ס בא להוכיח לבני מערבא דע"כ הם מודים לסברת בעל המעות עכ"פ בתרתי לטיבותא דעביד שליחותי' ובעל המעות, וא"כ הו"ל מודה במקצת לומר כן גם בחטים ושעורים, ודחי ר"א דהתם טעמא אחרינא ואינם מודים בסברת

לה יכול למכור, ואם לזה או הקדיש בינתים שוב א"י למכור, וי"א דזוכה להם מיד בלקיחתו, וצ"ע באה"ע סי' צ' סט"ו ועב"מ שם, ט. כל הבגדים שנתן לה בין בגדי חול בין בגדי שבת זכתה בהן ואפי' תכשיטין של כסף וזהב, אבל הרמב"ם כתב דוקא בגדי חול, ובשו"ע חו"מ סי' צ"ז סכ"ו כ' כהרמב"ם והרמ"א כ' וי"ח, ובאה"ע סי' צ"ט ס"א סתם כהרמב"ם גבי גרושה, ועיי"ש בב"ש, ועי' לעיל בדברי המב"ם בשני בגדים.

מ. שבת וראיתי דמה שנקטו תו' שהצמר של האשה והנדרון בהקנאת הצבע בלבד, כדמשמע לישנא דקאמר צבע שצבע ולא בגד שצבע, וכן לישני' דר' אבהו, וכן תמך בקצה"ח סי' צ"ז ס"ק י"ד, כפי הנראה אין כן דעת ש"פ, אלא פ' כפשוטו בגד שצבעו לשמן, וכלשון רש"י כתובות נ"ד א' בגדים שצבע כו' שלא לבשום עדיין, ולא משמע כלל דהיינו בגדים שלהם שלבשום ורק אחר הצביעה לא חזרו ללבשן, וכ"ה לשון הרמב"ם ושו"ע חו"מ סי' צ"ז סכ"ה ולא מבגדים צבועין שצבען לשמן אע"פ שעדיין לא לבשו אותן, וכן בסמ"ע ותשו' צ"צ במ"ש הקצה"ח, וכ"מ במלחמות כתובות שם, וכן בלשון הרא"ש ב"ק שם.

ובאמת קושית הקצה"ח בסי' קפ"ג סק"א מכרעת דמיירי שהבגד של הבעל, שאם הבגד של האשה זכתה מיד בצבע וחייבת לבעל רק ממון ואין הקדש חל על חוב ממון, והלשון מוכח שהנדרון על הצבע עצמו ולא על חוב ממון שמחמת הצבע, ועוד דמשמע שהצבע יכול להקנות, ואיזו זכות הקנאה יש לו, דאפי' אומן קונה בשבח כלי, הרי אין לו זכות תפיסה לעצמו שחייב להחזירו כשישלמו לו שכרו, וגם קושית הגמ' בסתמא לא משמע דאתיא אי יש שבח סממנין ע"ג הצמר ואומן קב"כ, ועוד מאי קושיא מצמר דילמא בזה מודו בני מערבא שמזכה לבעל הצמר כיון שהצבע נטפל לצמר וא"א

בעל המעות כלל אלא משום דידו כידו, תדע דבצבע ליכא בעל המעות ואפ"ה זוכה, אבל לר' יוחנן דסגי בדעתו של בעל המעות לק"מ ממתני', ודחי ר' אבא דמתני' טעמא אחרינא הוא, וזה פשיטא לי' מכח הקושיות שאמרנו דמשמע דמתני' אשמועינן חידושים בדיני הקדש ולא באיזה אופנים קונין, ומתני' מתפרש גם כשהבעל בעצמו צבע, וגם משמע שכל הצמר שלהם זה אינו שייך לצבע, וגם את הצבע אינו קונה שיוכל להקנותו ויש לו רק זכות ממון, וגם תלוי אם אומן קונה בשבח כלי, וגם בסתמא אינו ממחר להקנותו לה אלא בצבע ולא בסנדלין כמ"ש תו', דמה תועלת יש לו בזה, וסתמא דמילתא אם ירצה חוזר בו קודם שיתננו להם, א"ו זהו דין מיוחד

בהקדש שנעשה כהקנה להם, ולא אמר דברים אלו ליישב דר' אבהו אלא קושטא קאמר, ונתיישבו בזה דברי הראשונים ז"ל דמסקנא דשמעתין שא"צ דעת מוכר כלל.

י. ק"ג א' כמאן כבני מערבא כו' לכאורה הכא הו"ל כחטים וחטים, אם יש להם זכות למכור, ואם לאו גזלנים ניהו, וי"ל דהו"מ למיפרך הכי ועדיפא מינה פריך, אלא לפי שנראה מסתמות העובדא שתלה הדבר בהודעה ומשמע מזה כסברת מי הודיעו, דבסברא חיצונית אין שום טעם אחר לקבוע שיהא תלוי בזה, ואמנם היו צריכין לידחק באיזה אופן הי' שיהא תלוי בהודעה כבני מערבא, ודחי שהנדרון רק...

סימן ג

עוד בדין שליח ששינה ושלח שקנה לעצמו

א. ק"ב ב' תוד"ה מי, אם נפרש דמה"ט כו' לוקח דהיינו שליח קנה להו כו', יש להבין מה הספק, הרי השליח ודאי סבור שקנה למשלח, שהרי אינו מתכוין לגזול ואם חושב שצריך להודיע הי' מודיעו, וא"כ בודאי אין לו כונה לקנות לעצמו, וי"ל דיש בדעתו שאם א"א לקנות מהמוכר אלא ע"י שיזכה בזה הוא עצמו תחלה, הרי הוא זוכה לעצמו ואח"כ יזכה לבעל המעות, דבודאי אינו רוצה שישאר הכל של בעל החטים, וסבור דהכי ניחא לי' לבעל המעות כדי שירויח.

ולפ"ז צ"ע מ"ש תו' דהו"מ לאוקומי הותירו הותירו לו בכה"ג אף לר"י, ואמאי הרי כל ההיתר שלו לזכות לעצמו תחלה, הוא רק בתורת זכ"י למשלח, כדי שירויח אם יותירו, ואיך אפשר לשנות שהותירו לו, הרי אם נוטל הריוח לעצמו נעשה גזול בעיקר הזכ"י, וצ"ל דכונתם שזוכה לעצמו במשיכה בלא מעות, כיון שנשתעבד לקיים המקח, ויהיו המעות פקדון, דכיון שלא הודיעו שהוא שליח, הר"ז כלוקח חטים ומשלם במעות שאינן שלו, דהמוכר רשאי לקיים המקח ולתבוע ממנו מעות אחרות, אבל קשה דבפשוטו הזכות ביד המוכר להחליט כשנודע לו, וא"כ אם הותירו יאמר שבטל מקח, ויקח הריוח, ואם יפחתו יאמר שמקיים המקח, וי"ל דשמעתין מיירי כשלא חזרו אצל המוכר דסתמא דמילתא הנדון בין השליח והמשלח, ובכה"ג נשאר זכות ביד השליח לקיים המקח בכל שעה שירצה, דאדעתא דהכי י"ב לי' שיוכל לקיים המקח, ואמנם אם המשלח יבא לתבוע מעותיו מן המוכר יהא הדבר תלוי ברצון המוכר אם לבטל המקח או לקיימו, וכ"כ בשטמ"ק בשם הרמ"ה וה"מ לענין דינא דשליח בהדי בעה"ב

אבל לענין דינא דבעה"ב בהדי מוכר כו' וה"ל כגזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה כו', ור"ל דבשמעתין מיירי כשאין דו"ד בין המשלח למוכר, וביאר מרן זללה"ה בסכ"א סק"ב דמיירי בדסמכא דעת' דמשלח על השליח ולא קפיד על המעות שביד המוכר, וגם המוכר יודע שהם יסתדרו ביניהם ולא יבאו לבטל המקח, ולפמש"כ כ"ז שלא חזרו אצל המוכר הר"ז בבעלות השליח והמשלח, וא"צ לחזור אצל המוכר, להודיע על הסמכתם, אע"פ שלא הוחלט המקח בודאי, שאם ירצה המשלח יחזור אצל המוכר.

בקצה"ח סי' קפ"ג סק"א הק' דלמאי דקי"ל בסי' קפ"ב ס"ב דבלא הודיעו שהוא שליח המקח קיים, א"כ אפי' אין דעת השליח לקנות לעצמו, ע"כ צריך לקיים המקח כיון שלא הודיעו, ולכאורה התם הנדון לגבי זכותו של המוכר לתבוע קיום המקח מן השליח, [כדאמר ב"ב קס"ט ב' זיל זבנה מינ' שלא באחריות], אבל אם המוכר אינו רוצה בקיום המקח כיון שהמעות אינן שלו ובלא מעות אינו רוצה להקנות, בטל מקח, וא"כ ה"נ אם הותירו אפשר דניחא לי' למוכר דליבטיל מקח, וא"א להחליט בברייתא דהותירו לשליח, ומרן זללה"ה בסכ"א סוסק"א כתב שאם המוכר מתרצה למכור לשליח בהקפה, ודאי קנה שליח, וכונתו כמש"כ שיש זכות למוכר לתבוע קיום המקח, אבל אפשר שאם יקח הרווחים לעצמו הו"ל כגזול, דנהי דהמוכר מתרצה למכור בלא מעות, אבל מ"מ איגלאי שהמעות נתנן בגזל למוכר, אבל אם נותן הרווחים למשלח, מעיקרא אדעתא דהכי נחית, ששינה מפני שחשב לטובת משלחו, וכמשנ"ת בספרו לעיל שם.

דהתם הבעל נתן מעות משלו אלא שלא הודיע לצבע דכונתו לאשה, ובכה"ג אין נדון אלא בין הבעל לצבע, ובזה ודאי יכול הצבע לתבוע מהבעל קיום המקח, וממילא גם הבעל מחליט זכייתו, והאשה תקנה כשיכנס לרשותה, וצ"ע, ועי' לעיל שם סק"ט דדעת ריה"פ שהצמר של הבעל, ובזה נראה דאף להתו' הבעל קונה לעצמו, ולא דנו אלא כשהצמר של האשה, שאין דעת הבעל לקנות זכות בשלה.

ב. **תניא** בתוספתא ב"מ פ"ד הי"א הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ובאחרונה א"ל לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת, ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו על כרחו, וכ"ה בירו' שם פ"ה ה"ג, והובא בשו"ע יו"ד סו"ס קע"ז ובחו"מ סי' קפ"ג ס"א, ופשטות הענין נראה דנקטינן שלקח הפירות כפי שהתנו ביניהם, ואם הי' הפסד הי' מטיל על הנותן חציו, ועכשיו שהי' ריוח טוען שלא התעסק, ורוצה להחזיר לנותן הקרן בלבד, ונמצא שבאמת שייך חצי הרווחים לבעלים, ואף מי שדעתו מתחלה לעשות כן אין רצונו להחליט גזילתו מתחלה, שהרי אז יתחייב באחריות על הכל, בין בזולא בין באונסין, ולכן לעולם חשיב ששינה דעתו אחר שהרויח במכירתו, ולא איירי כלל בטוען שנתכוין לגזול ולהרויח לעצמו, כדקתני בהדיא שהוא אומר לא לקחתי, וכ"כ הרשב"א בתשו' ח"ב סי' שס"ט דמדאמר לא לקחתי כבר הודה שלא נתכוין ליעשות גזול על המעות ולזכות לעצמו במקחו, ובחדושים וכן בתשו' בתירוצ' קמא כתב דמיירי שלקח סתם, והכל תירוצ' אחד.

הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן קדושין נ"ט א' כתבו בשם הרב בעל מתיבות דטעמא דלא זכה רבב"ח במקחו של רבי, מפני שרב קנה במעות של עצמו, והרשב"א בשמעתין דקדק מזה דס"ל דלא סגי בזה שרב אמר שלעצמו הוא לוקחו, דהא עובדא הכי הוא, ולמה הוצרך לטעמא דזווי דיד' הו',

עוד כתב מרן זללה"ה דלא אמר הרמב"ם [שהוא מקור דברי השו"ע שהביא הקצה"ח], דהמקח קיים בלא הודיעו אלא כשיש במקח רק חסרון הצריך תיקון, כגון אונאה או אחריות, ולכן עיקר המקח קיים, אבל כאן כל המקח לא נעשה כדין כלפי המשלח, ולכאורה הדבר פשוט דלא דמי, דהתם המשלח זוכה במקח, וכאן קיימינן לבני מערבא שהמשלח ודאי לא קנה, וי"ל דמה שבעה"ב לא קנה לבני מערבא זהו חסרון בקנינים, וזה יכול השליח לתקן ע"י שיזכה לעצמו ויחזור ויזכה לבעה"ב, כענין שאמרו ב"ב קס"ט ב' זיל זבנה מיני' שלא באחריות כו', וע"כ דהא דלא אמרינן כאן כן היינו מפני שעקר כל השליחות, וכמו לר"מ דנקרא גזול, ה"נ לבני מערבא אם לא חל המקח, לא קבעינן לי', ועמ"ש מרן זללה"ה שם סק"ב בטעמא דבלוקח לאכילה קונה במעות שאינן שלו, וכללא דמילתא דזכות ביד המוכר לבטל המקח, וכן ביד המשלח, והכא קיימינן איך ראוי לקבוע המקח כשאין קפידא מצד המשלח והמוכר על ענין המעות.

ונראה דהמקח מיתלא תלי, שאם המשלח יתרצה שהשליח יקנה ויחזור ויקנה לו או שיקנה לעצמו, יחליטו כן כשיוודע למשלח, וסתמא דמילתא דעתו שהמוכר יקבל מעותיו במוחלט, [וא"צ להודיע למוכר אפי' הותירו], ואם ירצה לבטל המקח ולחזור אצל המוכר לתבוע מעותיו, [ונימא דיש לו זכות לעשות כן כיון שלא עשה שליח שליחותו להקנות לו, עסקי'ג], אז יקבע המקח לפי רצון המוכר, שאם ירצה להקיף לשליח יכול לתבוע ממנו לקיים המקח, [ולתבעו לשלם מיד, וכש"כ אם נאכלו החטים שע"כ לתבעו מעות, דבכה"ג נתקיים המקח], ואם ירצה יבטל המקח ויטול חטיו.

וכבר נתקשינו לעיל ס"ב סק"ז בדברי התו' גבי צבע ובעל שכתבו דאפשר דלא קנה הבעל אליבא דבני מערבא, ולכאורה לא דמי

פקדון, ואינו יכול להחליט שגזול המלוה, ומתחייב באחריות כל מה שגזל, וממילא גם הרווחים שלו.

והרשב"א בתשו' הזכיר אפשרות זו, וסיים ואין נראה כן מדברי הרב אלא מתוך מ"ש הוא ז"ל שם נראה שהוא סבור שאפי' נטל חלק חבירו לעשותו מלוה על עצמו והרויח בו לעצמו לא עשה כלום, וצ"ע, וכנראה כונתו ממה שדימה הרי"ף דא"כ גם חלק הפקדון יטול עי"ש, והרי חלק הפקדון ודאי גזל הוא, אבל כונת הרי"ף מתפרשת כמש"כ דכל חלק יש בו פלגא מלוה ופלגא פקדון, ולא שייך ליטול חצי כמו שאין שייך ליטול כולו, אבל לא מיירי בהלכות גזלנים בפני כמה יודיע על גזילתו, וז"פ לכאורה, דהא מתפרש בדברי הרי"ף דכל העיסקא קיימא כדמעיקרא, והיינו שאינו חייב באחריות כגזלן, והיכן מצינו המגביה ע"מ לגזול שאינו מתחייב כגזלן, א"ו לא מיירי בגזלנים כלל, וכן מתפרש בחלוקת רב ספרא ואיסור ותרי כותאי דמייתי התם, שאין כונתם לגזל כלל, וכיון שמן הדין נשאר כדמעיקרא דעתו לקנות לבעל המעות דאל"כ הו"ל גזלן, ולכן נשאר הכל כדמעיקרא.

דברי הרמב"ם בפ"ז מה' מכירה הי"ב ג"כ יש לפרשם כשאומר אחר המקח לעצמי קניתיים דאמרינן שחזר בו אחר המקח, דאל"כ הו"ל שיש זכות למשלח לקנות, וממ"ש דהמקח של המשלח ש"מ שכבר קנאו, והיינו דנקטינן ששינה דעתו אחר המקח, דאף אם יש זכות לבעלים היינו זכות לעשות הקנין כמשנ"ת להלן מדברי מרן זללה"ה, ולכן הוסיף הרמב"ם בלשונו, מיהו לענין שקונה לעצמו בזה פליג הרמב"ם דבשום ענין לא קנה לעצמו, ורק להחליט קנינו למשלח שייך לומר דהיינו בכה"ג שלא אמר בפני עדים, ועי' דרישה שהאר"י וביאר מה שיש לדקדק בכ"ז עי"ש.

א"ו כל מה שלוקח במעות המשלח זכה המשלח, וצ"ע היכי משמע מיני' ד"ז, הרי ודאי ראוי לתרץ האמת שרב לא לקח מעות רבב"ח שלא ברשותו, ואיך אפשר לדקדק ממ"ש התירוצ' הנכון, ולא תירץ דרב הודיע שנוטל המעות לעצמו, ואמנם הו"מ לשנויי דכיון שאמר שלוקח לעצמו שוב אין לנו ענין זווי דמאן נינהו, מ"מ ודאי ראוי לומר האמת דרב לא לקח זווי שלא ברשות, ואם הי' אומר שלוקח לעצמו בזווי דרבב"ח, ג"כ י"ל דכיון דלא ניחא לי' למהוי גזלן, דעתו שיקנהו רבב"ח כדי שינצל הוא מגזל, ובריטב"א באמת סיים דאף בזווי דמשלח יש לחלק כיון שאמר מתחלה שלוקח לעצמו, - ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"א ס"ק י"ח שקושית הראשונים ז"ל מ"ט פריך ממנהג רמאות ולא אמרו דזכה בה רבב"ח, אבל למסקנא דבאגא דאלימי אפי' בזווי משלח קנה שליח.

גם דברי הרי"ף פ' המקבל שכתב דלא מועיל תנאי בפני ב"ד להרויח לעצמו בחלק המלוה, מתפרשים בשאין דעתו להיות גזלן, דאטו ב"ד שרו לי' למהוי גזלנא, אלא כלפי הסוברים שכיון שחציו מלוה יכול לחלוק שותפותו כמו בכל שותפין, כלפי זה כתב הרי"ף שלהשתמש בחצי לצורך עצמו הר"ז כלהשתמש בכולו לצורך עצמו, שכל חלק וחלק משותף לשניהם וזוהי עיסקא, ול"ד לשותפין שיש לכל אחד חלקו, ולכן בעיסקא לא שייכא חלוקה כלל, [ואם חלק בטעות אפשר דלא מהני מידי דהא לא ניחא לי' למהוי גזלנא והו"ל כגזלן בטעות, ועי' קצה"ח נה"מ סכ"ה סק"א, [שו"ר שהרשב"א בתשו' שם דימהו לעודד בנכסי הגר וכסבור שהם שלו, דלא קנה, וצ"ע], ול"ד לר"מ דנתכוין לשנות ומזיד הוא כמשנ"ת לעיל ס"א סק], ולא מיירי כלל בגזלנים דניחא להו למיגזל, ואם הודיע בפני עדים שהוא רוצה לגזול נראה שנעשה גזלן על חצי הפקדון, לפי ערך שגזל, דהיינו שבכל מה שלוקח בגזילה יש חצי

זוכה לעצמו במשיכה וחייב מעות אחרות למוכר, ולא קנה המוכר מעות שגזל].

ולפ"ז אם שינה שליחותו שא"ל לקנות חטים וקנה שעורים אף להרי"ף קנאם בשינוי, וכמ"ש מרן זללה"ה שם סק"י, וכ"כ בחדושי תלמיד הרשב"א הנדמ"ח בדעת הרי"ף וז"ל ואפשר שהרב אלפסי ז"ל לא אמרה אלא כו' והוא אינו משנה כו' דבמאי קני להו למעות דלהוי רווחא ידיד', אבל היכא דא"ל בעלים להתעסק בהן בריבית והוא נתעסק בהן לסחורה כבי הא אפשר שהי' מודה הרב ז"ל דמהני תנאיה דנעשה גזלן על המעות וקננהו בשינוי למהוי רווחא דילי', וזו היא סברא נכונה, עכ"ל, וכ"כ ב"י סי' קפ"ג ס"ב בשם רי"ז בנכ"ז ח"א ודוקא כששינה דקנינהו בשינוי כו', ובאמת בזה הדבר מוכח בגמ' דהותירו לו שאין לחלק בין נתכוין לשנות מדעת בעה"ב לר"מ, לבין נתכוין לגזול לר"י, ואע"פ שיש מקום לחלק ולומר דכשאינו מתכוין לגזול, לא קפיד משלח כ"כ ומניח לו לקנות במעותיו, משא"כ במתכוין לגזול ממש, מ"מ אין נראה כן, אלא משמע דלר"מ הטעם משום דכמתכוין לגזול דמי, ועי' לק' סק"ג בסכ"ז.

נמצינו למידין דפלוגתא הראשונים ז"ל בשליח שעשה שליחותו אלא שהקדים לומר בפני עדים שלעצמו הוא קונה, דבזה לדעת הרשב"א קנה לעצמו, ולדעת החולקים קנה למשלח, אבל אם שינה לכו"ע קנה לעצמו, דכיון שאומר שקונה לעצמו נעשה גזלן, וכששינה קונה בשינוי, מיהו פשוט משמע ברי"ף דלענין אונסין נמי כדמיעקרא קאי, ולכאורה כיון שנתכוין לגזול חייב באונסין, ולכן פירשנו לעיל דהרי"ף מיירי בלא כונת גזילה, ועוד דדברי הרי"ף מתפרשים אף אם קנה ומכר כמה פעמים עד שנשלם זמן העיסקא, וכן מתפרש בתוספתא, ובזה ודאי שאין זכות למשלח אם השליח לא קנה עבורו, ורק באותן חטים שלקח שייך לומר שנשארו

מיהו יש לדון היכא דמתכוין לגזול המעות אם מיקרי שינוי כשלוקח בהם חטים לעצמו, או"ד כיון דבעה"ב ג"כ חטים קאמר הרי"ז עדיין כברשות בעה"ב, כמו לצבוע לו אדום וצבעו אדום אלא דקודם הצביעה הגביה ע"מ לגזול דמסתברא דלא קני בשינוי דצביעה, דכיון דבעה"ב נמי א"ל לצבעו כך, אין צבע זה נקרא שינוי, ואע"פ שנתחייב באונסין משעה שהגביה ע"מ לגזול, מ"מ לא קני לי' בשינוי, והנ"ל יש לדון אם לקיחת החטים כשינוי, ואם אינן כשינוי י"ל דקני להו משלח כיון דאכתי המעות לא נפקי לגמרי מרשותו דהו"ל קודם יאוש, וא"כ המוכר קיבל המעות מהמשלח ונותן לו זכות לקנות החטים, ואמנם חסר במעשה קנין כיון שהשליח לעצמו נתכוין, מ"מ שפיר זוכה בעה"ב בחטים לענין שבח יוקרא, כיון שהמוכר נותן לו זכות זו תמורת המעות, וכשיבאו לידו יעשה בהם קנין, [כך מתבאר בספר מרן זללה"ה שם סק"ב].

ולפ"ז אפשר להבין פלוגתא הרשב"א והחולקים בשעשה שליח שליחותו ואמר שמתכוין לעצמו, דדעת המתיבות שהוא כצמר שנתכוין לגזולו וצבעו כדעת בעה"ב, ודעת הרשב"א כיון שאינו זוכה לבעה"ב בלקיחתו, חשיב כהוציא המעות לצורך עצמו, וכל מה שקונה בהם חשיב שינוי, [והעיר אחי ה"ר יוסף שליט"א שאם שלחו לקנות קרקע ועשה קנינו בכסף נקנה שפיר לבעל המעות מיד, ובזה אין זכות לשליח לקנות בשינוי כיון שא"צ למעשה קנין שלו, וא"כ אין ראי' מדברי בעל מתיבות לענין מטלטלין, אבל ממה שדימה ד"ז להתוספא דמיירי בפירות, ש"מ דאף בלקח בשטר יש ליתן הזכות לבעל המעות, ויותר נראה לדעת הרשב"א אף בקרקע הנקנית בכסף לא קנה בעל המעות כיון שהם גזולים ואינן ברשותו לקנות בהן, ועי' רמ"ה בשטמ"ק שכ' שאין לחלק בין קרקע למטלטלין, ועי' לק' סק"ט דאפשר דחשיבי ברשותו, ואפשר דלדעת הרשב"א

שהריוח לבעלים, ושני הצדדים צ"ב, דהבעלים אינו קונה כ"ז שלא זכו עבורו, והשליח אינו קונה דכיון שהמוכר לא קיבל מעות, אין דעתו להקנות בלא מעות.

ובגמ' מצינו דשליח ששינה קונה לעצמו לר"מ, ויש לשאול איך קנה הרי המעות של הבעלים והמוכר נותן לבעל המעות, ולכאורה נראה דכל מי ששולח שליח הר"ז כאומר למוכר שיתן לשליח כפי מה שיאמר לו, ולכן כ"ז שאין המשלח תובע את המוכר הרי המקח הוחלט מצד המוכר ונשאר בין המשלח והשליח, ולכן אנו רואים המקח כנעשה מן המעות, דכלפי המוכר הר"ז כמוסכם שמה שיתן יהא תמורת המעות, וכיון שהמוכר נסתלק חזר הדין והר"ז כצמר שצבעו בשינוי שקנה הצבע, לר"מ בכונת שינוי ולר"י בכונת גזילה, וכ"כ מרן זלה"ה בסק"ב אלא שכ' שהמשלח נותן לשליח זכות לקנות לעצמו, ולמש"כ המשלח נותן למוכר זכות לקבל המעות במוחלט תמורת המקח, [ואף אם יכול לתבוע מן המוכר מ"מ כ"ז שאינו תובעו מתקיים המקח ע"ד כן כמש"כ סק"א], ואפשר לחלק בזה בין אם השליח סבור לטובת המשלח או שכונתו לגזול לעצמו, ואפשר דאף בכונתו לגזול היינו בדרך הלואה, וכל שאין דעתו לגזול ממש נשאר הדין בין המשלח והשליח, ודעתו שהמוכר יסתלק, וכמשי"ת.

ועיקר הדברים יש להוכיח מדברי הרמ"ה בשטמ"ק שכ' דאף לר' יהודה דנקנו השעורים למשלח, מ"מ אם ירצה המשלח יכול לבטל המקח כיון ששינה השליח שליחותו, ונמצא דכל מה שקונה המשלח היינו מפני רצונו שלא לבטל המקח מן המוכר, ובענין זה מתפרש לר"מ דכשפקע מן המשלח נעשה של השליח, אבל אם ירצה המשלח להוציא מעותיו מן המוכר יכול להוציאם ולבטל המקח, ולכן יש לנקוט הדינים בשמעתין כשהמשלח מקיים המקח

של המוכר עם זכות קנין למשלח, אבל אם מכרן אין למשלח זכות בריוח המכירה, ואף לגבי המוכר כלאחר יאוש דמי.

ומרן זלה"ה כתב שם דהשליח אינו מתחייב בפחתו, כיון שהחטים לא נמסרו לזכות השליח כלל, ואינו בדין לחייבו בפחת כשהכל נעשה בלעדו, דטעמא דקונה בעה"ב, הוא מפני שהמוכר נותנם לבעל המעות, ואמנם עדיין לא עשה קנין עד שיבאו לידו, אבל עכ"פ אינו זוכה מכח השליח כלום, ובכה"ג אינו בדין להטיל אחריות על השליח, וביאר שם דבעה"ב מקבל עליו אחריות אונסין כלפי המוכר, כדי שירצה להקנות לו, ולא לשליח, ואפשר להגדיר הדברים דכחזרו המעות ליד בעלים דמי, כיון שקיבלם המוכר והניח לפני הבעלים תמורתן, ויתיישב בזה משמעות הרי"ף שאין אחריות אונסין על השליח, אלא כדמעיקרא דפלגא פקדון, אבל לפ"ז יש לשאול למה אחריות גו"א על השליח, ואם מקבל שכר כפועל בטל, דפשוט דברי הרי"ף שהכל כדמעיקרא, וזה מתיישב רק כמש"כ דאינו מתכוין לגזול, מיהו גם בעיקר הדבר יש לדון דהשליח חייב באחריות כגזול, כיון שנוטל חטים שאינם שלו ברמאות, וחייבו או כלפי המוכר או כלפי בעה"ב, ואין לפטרו אא"כ נאנסו קודם שמשך והוציאן מרשות מוכר, ובזה באמת מעות אינן קונות, דמשיכתו מעשה גזילה שמושך החטים לעצמו, (שו"ר די"ל דכונת מרן זלה"ה בזה רק על פחת זולא, אבל אונסין י"ל דחייב מטעמא שכתבנו, אבל בד"ה ונראה כתב דבין זולא בין אבידה אחריות על המשלח, ובאמת כיון שעשה שליחותו הרי זולא אינו פחת שמחמתו דהא ניחא לי' בחטים והם שהוזלו).

ג. עוד בביאור פלוגתת הראשונים ז"ל בדין נותן מעות לשלוחו ליקח חטים ולקח חטים ואמר בפני עדים לעצמי אני לוקחם, והנני זוכה תחלה המעות בהלואה, דדעת הרשב"א שהריוח לשליח והביא דעת הרי"ף

מצד המוכר אליו, וכאילו הוחלטו השעורים תמורת המעות.

ויש להסתפק שליח שאמר בפני עדים שמתכוין לזכות במעות לעצמו בתורת הלואה (או גזילה) ואח"כ קנה בהם כדברי המשלח או בשינוי מדבריו, אם גם בזה המשלח מסלק זכותו כלפי המוכר, ומשאיר הדו"ד עם השליח, ואם נימא דבכל ענין כיון ששלחו ואין השליח כופר במעותיו, נשאר בדין שלוחו כלפי המוכר בסתמא (כ"ז שלא תבעו המשלח), א"כ בכה"ג בשינה ודאי לא קנה המשלח, כדחזינן בדר"מ, ואף בלא שינה, המשלח עדיין לא קנה כ"ז שלא בא לידו, ואם המקח כבר הוחלט, ע"כ שהוחלט לשליח, וזוהי דעת הרשב"א, ובאמת לא מצאנו חולקים שיאמרו דבטל מקח, ועדיין ברשות מוכר הן, כיון שהמשלח אינו מסכים לזכות לשליח, והשליח לא זכה למשלח, ובדברי החולקים מבואר שהמשלח זכה בכה"ג, וכמ"ש בתוספתא דמוציאין ממנו בע"כ, וזה מוכיח דלא מיירו בנדון שלפנינו, דבזה אין צד שהמשלח זכה כבר, א"ו כונתם דנקטינן שלצורך המשלח לקחם מתחלה, והשתא הוא דהדר ב', וכמש"כ לעיל שאם ה' רואה הפסד ה' תולה קנינו למשלח, ורק עתה משהוחלט הריחוק אומר שלקח לעצמו.

ואם באנו לומר שהמקח בטל, דכיון שנטל מעותיו לעצמו, המשלח מוציאן מיד המוכר, י"ל דבין בשינה בין בלא שינה הדין כן, דהמשלח מפסיק שליחותו משהגביה המעות לעצמו בהלואה או בגזל, אבל בפשוטו אינו מפסיק שליחותו, וכמשנ"ת מדברי הרמ"ה דאף לר"מ יכול לבטל המקח, וכיון דחזינן דלר"מ מעביר ע"ד של בעה"ב חשיב כגזלן, ומ"מ מקנה מעות למוכר להחליט המקח לשליח, ה"ה בכל גונא שנוטל המעות לעצמו, מיהו אפשר דדוקא בדרך הלואה, דהא ר"מ שוגג קרי לי' בגמ' צ"ה ב'.

ולעיל הבאנו מדברי רי"ו ותלמיד הרשב"א דבשינה ודאי שלא קנה המשלח, דלא עדיף גזלן גמור ממעביר ע"ד של בעה"ב לר"מ, ואם באנו לומר שזכה המשלח זה יתכן רק בלא שינה, שאז נחא לי' לבעה"ב לקנות, וחסר רק במעשה הקנין, אבל לפמשנ"ת דהמשלח ודאי לא קנה, והנדון אם נותן לשליח זכות לקנות, כיון שהסכים שהמוכר ישתמש במעותיו, א"כ אין סברא פשוטה דבשינה מקנה לו, וגם בלא שינה י"ל דמקנה לו, ויש לחלק כן רק לפי סברת מרן זללה"ה דבלא שינה כיון שהוא עצמו רוצה במקח, הרי הוא מעכב זכותו של שליח, ומשאיר זכות הקנין לעצמו, משא"כ בשינה שאינו חפץ במקח לעצמו, [ואף לב"ש אי ס"ל דשינוי אינו קונה הדין כן, אבל לר"מ כשמתכוין לקנות לבעה"ב, לכאורה תלוי בדין שינוי קונה], והרי אנו דנים דין המקח קודם הקנין כלאחר הקנין, דבשינה הרי אפי' בצמר כה"ג, קנה השליח בשינוי, כיון שנתכוין לגזול ושינה, אבל בלא שינה אם המקח הוחלט כתחת המעות, אין כאן שינוי.

אבל לפ"ז אין שייכות לשליח בחטים שלקח, דגזילתו הם המעות שביד המוכר, ומקח החטים עדיין של המוכר, ואין לחייבו בזולא ולא באחריות גו"א כלפי המשלח, ואינו מקבל שכר על פעולתו, [מיהו כלפי המוכר חייב באחריות כיון שלקח מרשותו חטיו ברמאות, דעדיין של מוכר הם, ודינו כגזלן], והמוכר יכול לחזור בו כ"ז שלא משך המשלח, וכ"ז אינו מיישב דברי התוספתא והראשונים ז"ל שכתבו דהמשלח זכה והכל כדמעיקרא, וע"כ דבריהם כשאינו מכוין לגזול וכמשנ"ת, וכ"מ מדווכה בעה"ב הכל עד גמר העיסקא ואע"פ שקנה ומכר כמה פעמים בינתיים, ובזה ודאי אין זכות למשלח, אא"כ זכה השליח עכורו, [ועי' פ"ת סי' קע"ו ס"ק כ"ד, ולע"כ], וי"ל דהמשלח מעכב רק הפלגא פקדון, וע"ז באמת

פטור מזולא כדין עיסקא, ועי' לק' סק"ט נתבאר עוד.

ומבואר ברמב"ם פ"ז ממכירה ה' שד"ז בין בקרקע בין במטלטלין וכ"מ בראשונים שדימו עובדא דקדושין נ"ט א' לתוספתא דפירות, ומבואר מזה דלאו משום קנין מעות אתינן עלה, וכמ"ש"כ לעיל שהמעות אינן קונות למשלח כיון שאינם ברשותו שלקחן השליח לעצמו, וכעת ראיתי בנה"מ סי' קפ"ג סק"ד שכתב לבאר דבכה"ג מעות קונות אף במטלטלין, וזה צ"ע.

כעת ראיתי מובא מב"מ אה"ע סי' פ"ו ציינו הגרע"א ז"ל בחו"מ סי' קע"ו סי"ד דשותף שמכר אין מוציאין מהלוקח, ולפ"ז י"ל דמה"ט אין מוציאין מהמוכר.

ד. **ב"מ** י' א' וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי, פשטות הסוגיא שאין כאן נדון בנאמנות, אלא דמתני' מיירי כשמתחלה הגביה לדעת הרוכב, ועכשיו חוזר בו כ"ז שהמציאה בידו, ולמ"ד המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו יכול לחזור בו כ"ז שהיא בידו, ולמ"ד קנה חבירו מפרש ר"י דכיון דא"ל תנה לי ולא אמר זכה לי לא נתכוין זה אלא למלאות שליחותו, ובתו' הרא"ש הוסיף ביאור בזה דהרוכב רצה להעלים מן המהלך שזו מציאה, וא"ל תנה לי כאילו שהחפץ שלו ומבקש שיגביה לו מה שנפל ממנו, ובכוונה הסתיר בלשון תנה לי, ולכן לא עלה על דעת המגביה לזכות לו, ולכן משהבין שזוהי מציאה יכול לזכות לעצמו כ"ז שהיא בידו, אבל בא"ל זכה לי, או שא"ל שזוהי מציאה אפי' אמר תנה ג"כ בסתמא זכה עבורו, ואינו יכול לחזור בו.

וכבר ביארו הראשונים ז"ל דטעמ' דר"י משום דמשמע לי' דמתני' בדלא אמר תחלה, ולא ניחא לי' לפרושי דתנא בסיפא תחלה וה"ה ברישא, ויש להוסיף דלישנא דמתני' זכה בה משמע דהשתא זכה בה,

דאל"כ הול"ל נאמן, דהא ודאי אם אמת הוא שזכה תחלה זכה בה, א"ו זכיתי בה השתא קאמר, ולכן הוצרך התנא להוסיף בסיפא תחלה, משום דלישנא דזכיתי בה מתפרש עכשיו, והא דקתני בסיפא לא אמר כלום ולא קתני אינו נאמן היינו מפני שבכלל זה דאפי' דאם נאמן הרי חזר ונתנה לו במתנה כדפרש"י במתני', ולפמש"פ בתו' הרא"ש שהמגביה לא ידע שהיא מציאה, מתפרשא נמי מתני' דהני דבטעות לא חשב לקנות לעצמו מ"מ לא קנה.

אבל הטור והרמ"א בסי' רס"ט ס"ו כתבו דבא"ל זכה לי אע"פ שהמציאה בידו אינו נאמן לומר לעצמי הגבתי', ורק בתנה לי מהני, וכבר נתקשה בזה אאמו"ר שליט"א בס"י סק"ד דהא לעולא ור"נ תנה לי זוכה לי שכונתו שיזכה עבורו, ובסתמא זוכה מיד ואפ"ה קתני דנאמן לומר זכיתי בה תחלה, וא"כ מנ"ל להטור דבדר"י נתחדש דזכה לי עדיף, הרי בדבריו רק נתחדש דתנה לי לאו זוכה ומתפרש דלא כדס"ד מעיקרא, אבל לא דזכה עדיף מדס"ד מעיקרא, שו"ר בש"ך סק"ד ה' ובנה"מ ועיי"ש בשם הב"ח בתשו' גאוני בתראי שכ' ע"ד הגר"א דר"י מפרש מתני' דאמר תחלה ואפ"ה דוקא תנה לי וכתב אאמו"ר שליט"א דלפ"ד מבואר ברש"י וברמב"ן ורשב"א וריטב"א דלא כותי'.

וגם עיקר הדין מחודש טובא דכיון שהוא מוחזק א"צ לגלות דעתו לשום אדם, ואיך אפשר להחליט עבורו שנתן מתנה לחבירו, הרי המציאה בידו ויעשה בה כרצונו, ובנה"מ סק"ד כתב כיון דאיכא עדים צריך להודיע, וג"ז צ"ע דכ"ז שלא אמר אתם עדי אינו מחויב לחבירו כלום, ואפי' אמר בפירוש יש מקום לדון דמשטה בו כ"ז שלא אמר אתם עדי, וכ"כ בנה"מ סק"ה דבמגביה מעצמו אפי' אמר קודם ההגבהה שמגביה לחבירו יכול לחזור ולומר משטה הייתי בך, ולכאורה כש"כ כשלא אמר כלום רק הראה עצמו כעושה שליחותו.

ולענין הלכה נראה דאין מוציאין מידו, כיון דלדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א והריטב"א נאמן לומר לעצמי הגבהתי, וגם דברי הרמב"ם והמחבר מתפרשים בעיקר הדין מתי יכול לזכות לעצמו, ולא מיירי בנאמנות, וכיון שהדבר במחלוקת א"א להוציא מן המוחזק, ובפרט שדעת הטור נראה כיחידאה.

ה. ב"מ י' א' מציאת פועל לעצמו בד"א כו' בבבגר"א סי' קפ"ג סק"ה ר' ז' דקדק מכאן דאע"פ שנתכוין לזכות לעצמו כמו ברישא, אפ"ה בשכרו לעשות מלאכה מציאתו לבעה"ב, ובעינן שיאמר שמפסיק מלהיות פועל, כדאמר ב"ק קט"ז ב', ובפשוטו מהאי ברייתא אין ראוי, דהתנא קמ"ל עיקר הדין כשהפועל שואל אם ראוי לו לזכות לבעה"ב או לעצמו, ובא"ל נכש עמי רשאי לזכות לעצמו אע"פ שזה על חשבון זמן הניכוש, דינכה לו בעה"ב זמן זה כמ"ש רש"י, אבל שכרו למלאכה אין ראוי לו לזכות לעצמו כיון שג"ז בכלל מלאכה, וגם משכח"ל כשאינו מתבטל ממלאכת הניכוש ע"ז, כגון שממתין לבעה"ב שיתקן המעדר וכיו"ב, דבשכרו למלאכה צריך לזכות לבעה"ב, ובשכרו לניכוש זוכה לעצמו.

מיהו אם הפועל לא חוזר בו משכירותו, אלא שרוצה לזכות לעצמו לכאורה זוכה בו בעה"ב, דכ"ז שלא הפסיק קנינו א"א לו להחליט שלא תהא ידו כיד בעה"ב, ואף למש"פ רש"י שמפסיק מזמן הניכוש, מ"מ בשכרו לכל מלאכה שהמציאה ג"כ מעבודת בעה"ב, הרי ידו כיד בעה"ב, וזהו שאמרו ב"ק קט"ז ב' דכשאמר לעצמי אני מציל, הו"ל כפועל שחוזר בו, אבל אם רוצה לישאר בפעולתו אינו יכול להפסיק לרגע ההגבהה בלבד, משא"כ בשכרו לנכש שאין ידו כיד בעה"ב, [וכ"ז לרבא אבל לר"פ י"ב ב' אף בשכרו סתם אין מציאה בכלל].

ויש להסתפק אם הפועל חשב בלבו [או אמר בלחש] שחוזר בו משכירותו ומגביה או שמציל לעצמו, אבל לא אמר כן לבעה"ב או לעדים, אם נאמן מאחר שהוא תפוס בידו, או"ד כיון שעדים ראו שהגביה המציאה או שהציל מהשותפות הר"ז בחזקת שעשה לצורך בעה"ב והשותף והשתא הוא דהדר ב', ואם נימא שאינו נאמן האם חשיב עי"ז כדברים שבלב, דכיון שידוע שלא תתקבל חזרתו, אף הוא אינו חוזר בלב שלם, ונפ"מ אם תפס באופן שא"א להוציא מידו, אם לעצמו מותר ליקח, ועיקר הדין מבואר בש"ך סי' קע"ו ס"ק מ"ה דאפי' בינו לבין עצמו סגי כשיש לו מיגו, וכ"כ שם בנה"מ בשם הט"ז, וכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון הש"ך סי' קפ"א סק"ה, ועי"ש דה"ה כשנאמן בשבועה, וכשהבעלים לפנינו ולא אמר להם ולית לי' מיגו כ' בקצה"ח ונה"מ סי' קפ"א בשם הב"י וכ"נ בש"ך שם דחשיב דברים שבלב, ובקצה"ח מחלק דבזוכה מן ההפקר אף בדברים שבלב מהני, ובנה"מ כ' דבמקום הפסד הוי אומדנא דמוכח, ודבריו שלא בפני בעה"ב, אבל בפני בעה"ב כ' דכל שלא אמר לא מתייאשין הבעלים, ולע"כ בכ"ז, אבל לענינינו בפועל שחוזר בו וזוכה המציאה לעצמו אם אין בעה"ב או עדים לפנינו סגי במחשבה, ובב"ח נראה דבכה"ג נאמן בשבועה דוקא, אבל בדאיכא עדים ואין לו מיגו בפשוטו אינו נאמן אפי' בשבועה, כגון ששכרו ללקט מציאות דכ"ז שלא התנה בפני עדים מוציאין מידו, ובדברי הרמ"א סי' קפ"א ס"ב והש"ך סק"ה כבר דנו האחרונים ז"ל עי' גליון הגרע"א ז"ל קצה"ח ונה"פ ופ"ת שם, (ומחלקים בין מקום הפסד דהוי אומדנא דמוכח), ובנה"מ ופ"ת סי' קע"ו סכ"ח, ובמל"מ פ"ב מגו"א ה, ואם בעה"ב לפנינו ולא התנה אפשר דחשיב דברים שבלב גם לגבי עצמו, ואם חשב שיהא לו מיגו או שיתפוס לא מיקרי דברים שלב לגבי עצמו, ולשון הב"י והאחרונים ז"ל דברים

שבלב יש להסתפק אם כונתם גם לגבי עצמו, כגון שלא חשב שיהא לו מיגו ונזדמן לו אפשרות תפיסה וכיו"ב, ובקצה"ח חילק אם צריך למעשה קנין של השליח.

ו. ב"מ ס"ט א' רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו כו' מאן פלג לך ועוד כו' בפשוטו נראה שלא עשה חלוקה מתחלה כלל, אלא עכשיו בזמן החלוקה הסופית אמר לבעה"ב דבשעה שהגיעו הולדות לזמן חלוקתם ה' הכל שוה כך וכך, ומשם ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו, וא"ל אביי מאן פלג לך מי העריך השומא בשעה שהגיע זמן חלוקה, וכיון שלא היתה שומא בפני שלשה אין כאן זכות חלוקה, וכ"מ ברמב"ן בכונת רש"י, אבל על החלוקה של עכשיו אין לשאול מאן פלג לך, לפי שיכול ליטול עכשיו ג' בנ"א, וגם אפשר שעשה כן בהסכמת בעה"ב, דהשתא הנדון על זכותו בולדות ולא על השומא.

ולפ"ז מבואר בגמ' דבלא חלוקה אינו נוטל חצי מחצה בשל חבירו, דהא א"ל אביי מאן פלג לך בזמן שהעריך אותם והחליט חלוקתן, וממילא בטלה החלוקה ההיא, וש"מ דבעינן חלוקה דוקא, והרמב"ן כתב דהענין הוא כמו באחין גדולין שמשביחין בנכסים דבעינן תנאי, וה"נ צריך להתנות ראו מה שהניח הבעה"ב לחלקו, ובלא שומא אין כאן ראי' מה שהניח ואינו יכול להתנות, ואפשר לומר דבלא"ה שותף לחבירו משתעבד וכ"ז שלא חלקו הרי הוא חייב להתעסק בשל חבירו, ואם רוצה לבטל השותפות זכותו לחלק בפני ב"ד, [שו"ר שכ"כ בהגהמ"י פ"ד ה"ד משלוחין בשם רש"י והובא בב"י סי' קע"ו], ובמעות צריך להודיע בפני שנים שמתכוין לחלק, וכ"נ ברמב"ן.

וכן יש לפרש בירו' יתר מכאן חלקו של בעה"ב והשום עליו, דהיינו אם מברר חלקו של בעה"ב ועושה השום עליו נוטל

מחצה בשלו, אבל כ"ז שלא עשה חלוקה חולקין ברווחים לבסוף, כדמסיים שאין דרך בנ"א לעשות כן, דהיינו שזכותו של מקבל לעשות חלוקה מיד בהרווחת כ' דינרין, ואז יקבל יותר בחלקו של חבירו, אבל אין דרך בנ"א לעשות כן רק חולקין הכל לבסוף, ואז באמת אין מגיע לו יותר בשל חבירו, דאפי' ירצה לתבוע עכשיו אינו יכול, דכ"ז שנהג להמשיך שותפות העיסקא, אינו נוטל בשל חבירו יותר.

וא"ל אביי ועוד, שאפי' יתברר שהעריך הבהמות ע"י ג' בנ"א וא"ל שדעתו לחלק, הרי נהגו לגדל, ואפשר דרב מנשיא סבר דמתני' אשמועינן שריותא מהלכות ריבית, אבל אם אינו רוצה לגדל יכול לחלק מיד, והא דלא פלג בפני ג' מפני שלמעשה לא עשה שום חלוקה.

והרמב"ן בשם תו' פ' דאף בלא חלוקה יש לו חצי מחצה בשל חבירו, והא דא"ל מאן פלג לך היינו על עצם החלוקה שנוטל חצי הולדות, ואם הכונה שבא עכשיו ליטול חצי שלו, כפשטות הדברים שלא הוזכר שחלק חצי שלו בפ"ע מעיקרא, צ"ע דלא הול"ל מאן פלג לך אלא זיל שום בפני ג', וגם מנ"ל שלא עשה כן בפני ג' או בפני בעה"ב, דבפשוטו לא באו לפני אביי על השומא שניתנת לברר כעת, ורק על נטילת חצי מחצה בשל חבירו או על השומא דמעיקרא, ועוד דהו"ל להזכיר תחלה טעמא דמקום שנהגו לגדל הוא, ואח"כ להזכירו שיקח ג' להעריך מה שלקח לעצמו דהטענה הראשונה אינה טענת ממון אלא הנהגה שאפשר לתקנה, וצ"ל לפרתו' שחלק מעיקרא חצי שלו בפ"ע והשביח חצי שלו יותר משל חבירו, וע"ז א"ל מאן פלג לך, וכ"מ ברמב"ן שנטל מקצת ולדות לעצמו ושבח, כו', ולפי' זה תרוייהו צריכי, דבטעמא דנהגו לגדל אמנם לא ה' מקבל בשל חבירו, אבל עדיין ה' נשאר לו השבח שהשביחו בחצי שלו יותר,

שו"ר לשון התו' מועתק באו"ז ומבואר כן, עי"ש.

ולפ"ז אף בלא התנה כלום נוטל מחצה בשל חבירו, ולכאורה לדבריהם אף לפרש"י סגי בהתנה בפני ג' אפי' לא עשה חלוקה ממש, שכתבו דלא דמי לאחין שצריך להתנות, אבל קשה דלפ"ז למה צריך ג', בתרי סגי, א"ו חלוקה דוקא בעינן, אלא דלהרמב"ן הטעם משום דלא מצי למימר ראו חלקי וחלק חבירי כ"ז שלא העריכן ע"פ ג', ולפמש"כ לעיל כ"ז שהם שותפין הרי הוא משועבד לחלק השותפות ולא מהני תנאי, דזכותו לחלוק אבל לא לשנות התנאים כ"ז שהם שותפין, מיהו קשה דגבי אחין מסתברא דאפי' אמר בפני שנים סגי, ואע"פ שלא ידענו בבירור מה הניח אביהם, מ"מ מהני התנאי שיצטרכו לשום עתה, מה ה' שוויים מתחלה, וכ"נ לכאו' בסי' רפ"ז ס"א, ולפ"ז הכא נמי סגי בהתנה בפני שנים, ולשון הגמ' מאן פלג לך משמע דבעינן כל דיני חלוקה, דהיינו ג', וכן הזכיר הרמב"ן דכיון דליתא לשומא לא מצי לאתנויי, וכן בסוה"ד שם מבואר דבעינן תנאי בפני שנים במעות ובפני ג' בדברים הצריכין שומא, וי"ל דבאמת מהני תנאי בפני שנים אלא כדי שיהא מבורר כמה הניח בעינן ג' בין באחין בין בשמעתי, והרמב"ם בפ"ח משלוחין ה"ד פתח בשומא בפני ג' וסיים ואם לא התנה כן בפני ג' כו', ובאמת גם האחין שותפין, אלא שלא נשתתפו מדעתם דנימא שהסכימו לעשות כ"ז שלא חלקו, משא"כ הכא שמתחלה נתחייב לעשות, וכ"ז שלא חלק בחיובו קאי, שו"ר שכ"כ בהגהמ"י פ"ד משלוחין ה"ד בשם רש"י עי"ש.

ובאו"ז (בפרקין סי' ר"א) העתיק לשון הר"א בשם ר"י שדן אם צריך להתנות עם השותף או דסגי בפני ג', וע"ז הכריע דסגי בפני ג', וסיים דכיון שא"צ להתנות עמו א"כ אף בלא עשה חלוקה ג"כ נוטל חצי בשל חבירו, דא"צ שיהא חלקו מבורר.

נמצא לפ"ז ג' סברות לדון מ"ט בלא חלוקה אינו מקבל מחצה בשל חבירו, א. דכ"ז שלא התנה שעושה לעצמו מחל, ולפ"ז מהני תנאי בלא חלוקה. ב. דצריך שחבירו יסכים שיעבוד בשלו בשכר, ולפ"ז אף בפני ג' לא מהני, אלא דמ"מ אם חלק ממש בפני ג' מקבל כדין יורד, ואם לא חלק ולא התנה עם בעה"ב אמרינן שמחל לו, ג. שחיובו מהלכות שותפין לעסוק בשל שניהם בשוה כ"ז שלא חלקו ממש, ולא משום דבעינן דעת בעלים, ולא משום דש"מ שמחל, אלא כ"ז שלא חלק הרי הסכים להשאר בתנאי השותפות, ולא מהני תנאי בפני שלשה, כיון שחיובו מעיקר הדין כ"ז שלא חלק.

ולענין הלכה דעת הרמב"ם והטור ורי"ו נכ"ז ח"א והרמ"א ביו"ד סי' קע"ז ס' כדעת רש"י דבלא חלוקה אינו נוטל בשל חבירו כלום, ובדעת המחבר שם כתב בבהגר"א סק"נ דס"ל כרש"י והרמב"ם, והוא מליקוט, ובס"ק נ"ג כתב דס"ל כהתו', דלעולם מקבל בשל חבירו מחצה, [ואפי' במעות שכ' ב"י בשם תלמידי הרשב"א שנהגו לחלקו הרווחים רק לבסוף לא העתיקו המחבר כיון דלא ברירא שנהגו כן בכל מקום, כ"כ בבהגר"א, ולכאורה נראה דבירו' לאו דוקא מעות אלא בכל מילי אין דרך לחלוק באמצע, ועמש"כ בזה לעיל, ודעת הרמב"ן ודעימ' נראה דלאו דוקא מעות, ואמנם סתמו כתלמודן שלא הוזכר שנהגו שלא לחלוק, וא"כ לעולם יכול ליטול בשבח של חבירו אם המשיך לעסוק אחר שהגיע זמן חלוקה], ודעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן משמע דס"ל עיקר כתו' דבכל ענין נוטל חצי בשל חבירו.

ז. **ב"מ** ל"א ב' אול ר"ס פלג ל"י כו' באפי' בי תרי כו' א"ל זיל אייתי תלתא כו' פשטות הדברים שאם בטלה חלוקה הרי ר"ס ואיסור שוין בחלוקת הרווחים, דאל"כ הו"ל לפרושי כמה יטול אם לא פלג באפי' בי תלתא, ויש לעי' הרי ר"ס דפלג באפי' בי תרי

השותפות אין כאן מצב מיוחד דנימא שיקבל שכר מיוחד על ההתעסקות, דאורחיהו דשותפין בהכי ומה שמתעסק ר"ס היום יתעסק איסור למחר, משא"כ במקבל בהמה וולדות, שרק המקבל מתעסק לטובת הנותן, אבל אין נראה בירו' ובראשונים שמחלקים בזה, שהרי הביאו דוגמא לזה מעיסקא דמענות, וכתבו דמן הדין מגיע לו בשניהם ותלמידי הרשב"א שבב"י כתבו דבמענות המנהג לוותר, וזה אפשר ליישב כסברא שכתבנו, אבל כיון דש"פ מדמו להו וכפשטא דתלמודן שלא הזכיר ענין הויתור, א"כ אם בדבר ספרא מתפרש שאינו מקבל בשל חבירו כלום, אין מקור לחלק בגידול בהמות, וכן מבואר ברמב"ן ב"ב שם שדינם שוה, וע"כ צ"ל דדעת הרמב"ן דגם בדור"ס מקבל מחצה בשל איסור, ונפ"מ רק שהרביע מגיע לאיסור, ואילו חלק בפני ג' הי' הכל לר"ס, ופשטות הפוסקים דחולקין בשוה, ועי' בסמוך.

בפ"ת סי' קע"ו ס"ק כ"ד הביא דברי השב"י דדוקא כשהסחורה בעין הריח לאמצע, אבל אם מכר והרויח במעות הכל שלו, ואין הספר תח"י, והביא בשם תמים דעים סי' ק"ס פלוגתא הראשונים ז"ל בד"ז, ופי' דברי הטור רק על אם חלק תוך הזמן, ודבריו ז"ל צ"ע דמה שחילק בין תוך זמן השותפות לאח"ז השותפות ל"מ כן, דכיון שאין לו רשות להשתמש בסחורה שחלק לעצמו, אין חילוק אם איסורו מפני שלא חלק בפני ג' או מפני שלא הגיע זמן, דמ"מ השתא בתוך זמן דין השותפות קיימי, ואם באנו לומר דנעשה כגולן על המעות והריח שלו אין חילוק אם זה בתוך הזמן או לאו, ובפשוטו נראה דכיון שחלק בטעות אינו כגולן כלל, (כדחזינן בדור"ס אא"כ נימא שלא נשתמש בהן, והנדרן ביוקרא), וכשנודע לו שהחצי של חבירו נתכוין להתעסק גם עבורו, ונותן לו חצי הרווחים, נורק אם עשה במעות דברים שאינם מותרין בתורת עיסקא בזה יש לדון דחשיב

הר"ז כפירש ואמר ראו שלעצמי אני מתעסק, והדין נותן שיטול בחצי שנתעסק בו שלשה חלקים, מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו, כדלק' ס"ט א', וכדין אחין שנתעסקו בנכסים ב"ב קמ"ג ב' עי"ש ברמב"ן שנוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל אחין, וכ"כ בר"ס דנטל זווי ועבד בהו עיסקא.

ולכאורה משמע מכאן כדעת רש"י והרמב"ם ס"ט א' דבלא חלוקה אינו נוטל יותר מחבירו, ולדברי הרמב"ן והריטבא והר"ן ותלמיד הרשב"א שכתבו דהנדרן אם צריך שיתנה ע"כ צריך לדחוק בשמעתין שר"ס נוטל כאריס או מחצה במה שנתעסק משעת חלוקתו, דכיון דכשחלק ר"ס כהתנה דמי פשיטא דנוטל חצי מחצה בשל איסור, דלפי דבריהם אף רש"י מודה בהתנה, אבל לפמשנ"ת לעיל סק"ו דהנדרן מפני ששותף משועבד לחבירו כ"ז שלא חלקו, ה"נ אם בטלה חלוקה הריח לאמצע, וכ"כ בריטב"א בשמעתין דהריח לאמצע, אע"פ שבדף ס"ט שם נראה שתומך בדעת תו', וכן בשו"ע חו"מ סי' קע"ו סי"ח דאם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום, והיינו דהכל לאמצע כלשון הטור, ולא הזכירו כאן לדון שיקבל חצי מחצה בשל חבירו, וכ"כ בהגהמ"י פ"ד משלוחין ה"ד בשם רש"י והובא בב"י דהכל לאמצע, וסיים ואין להקשות כיון דפליג וגלי דעת' דבההיא מחצה לא טרח לחבירו הול"ל השבח לעצמו כדאמרינן בפ' מי שמת כו' י"ל דהכא שותפין שאני דמעיקרא אדעתא דהכי נחית למיהוי שליח חבירו למיטרח קמי' וכ"ז דאין חלוקתו חלוקה עורנו בתנאי הראשון, והמרדכי העתיק ד"ז בדף ס"ט א' רמז שכ"ו, ומבואר דהיינו הך וכמשנ"ת.

ובמברא אפשר לחלק בין גידול ולדות שיש זמן מוגדר בגידולן ומכאן ואילך כל שטורח חשיבא כעיסקא חדשה, ולכן ס"ל להתו' והרמב"ן דאע"פ שלא התנה מקבל בשל חבירו מחצה, משא"כ בעיסקא דכ"ז שממשיך

מלהרויח, יש לדון אם חייב לשלם כדין אם אוביר ולא אעביר או שדינו כמבטל כיס בלבד, ואם נתעסק בסחורה שקרובה להפסד אם הפסיד לעצמו ואם הרויח לאמצע, וה"ה אם הסכימו תחלה שלא להתעסק בסחורה מסוימת, ועכשיו לאחר חלוקה נתעסק בה, דינו כמו אם נתעסק קודם חלוקה שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע.

והב"י השיג על הטור שדינו כשליח ששינה, וצ"ע מאי פסקי' דהב"י שהשותף שינה, הרי צריך לבאר תחלה מה עשה בחצי שלו, וכמשנת', והד"מ והדרישה כבר השיגו על הב"י שלא חשיב שינוי כלל מה שחשב שכל המחצה שלו, ולא הפסיד בגרמתו שהרי נתעסק בסחורה כראוי לעיסקא, מיהו אם הוציא המעות לצרכי עצמו למישתי ב"י שיכרא, נעשה גזלן עליהם בשוגג, וגם בזה אין לו להפסיד בחצי הסחורה הנשארת, ומשלם כשעת הגזילה, על החצי שלקח לעצמו, - מ"ש הט"ז ע"ד הסמ"ע שאינו נכון כלל, לא נתפרש.

בבהגר"א ס"ק פ"ט כתב וסברא הראשונה ס"ל דשם שאני דמ"מ מה דעבד עבד משא"כ כאן דאין החלוקה כלום, וצ"ב כונתו ז"ל שהרי בחצי שלו מאי דעבד עבד, ושיעור ההפסד נמדד לפי החצי שנשא, וממילא מפסיד כל הפחת, כגון אם הסחורה שוה ק' ומכר נ' ואח"כ נתייקרו הנ' הנותנים ושוים ס', נמצא שהפסיד עשרה דינרים ע"י שמכר החצי, ובחצי הזה מאי דעבד עבד, ומפסיד כנגד זה כל היוקרא שבסחורה הנשארת.

ח. **שו"ע** סי' קע"ו סי"ד בהגה אבל אם מכרה קודם זמנה הוי פשיעה וחייב לשלם לחבירו חלקו, בב"מ אה"ע סו"ס פ"ו הביא לדקדק מכאן שהמקח קיים והלוקח א"צ להחזיר המקח ולכאורה נראה דכיון שהמוכר יכול לתבוע מהלוקח לקיים המקח אם יוכל,

כגזלן בשוגג, ע"י להלן], וכדעת התמים דעים שם, וכ"מ בריטב"א, וכן פשוט להסמ"ע וכן דעת הב"י והד"מ וש"פ.

טור שם סל"ד וי"א שכל ההפסד שלו כו' ולא נהירא לי כו' דברי רבינו מתפרשים כשנתעסק בחלקו כפי הראוי לטובת העיסקא, ולא שייך כללל לדון שהוא גרם כאן הפסד, דכל מה שעושה הוא בשליחות שניהם לטובת העיסקא, כמו בלא חלוקה, אלא דהי"א סוברין שיש זכות לשותף לבטל החלוקה אבל אם ירצה לקיים החלוקה קיים, ולכן כשיראה הפסד יאמר שרוצה לקיימה, וע"ז פליג הטור דלא חיילא החלוקה כלל, ואפי' יתרצה השותף היינו מכאן ולהבא.

ובהגמ"י פ"ד ה"ד הביא מראב"ן שאם המחלק הפסיד כגון שנתייקר החצי שנשא, איהו דאפסיד אנפשי', וכ"נ לראב"י דהו"ל כאילו נתרצה ומחל ריוח שלו מפני דוחק שהי' צריך למעות, ואין הדברים מבוארים, אבל במדרדכי סופ"ב דב"מ כ' וז"ל כתב ראב"י ראייתי שכ' ראב"ן זקני שאם חלק ראובן פרקמטיא שלא מדעת שמעון שותפו שלא בפני ב"ד מפני שהי' צריך למעות ושוב נתייקרה אע"ג דשמעון מצי מעכב ראובן לא מצי מעכב דאיהו דאפסיד אנפשי' שחלק כו' וסיים בדברי ראב"י הנ"ל עי"ש, ומבואר דראובן לא נהג בחלוקה כפי הראוי בעיסקא, אלא אדרבה מכר סחורה להוציאה מכלל העיסקא, ויש לדונו כמזיק העיסקא, ואפשר שדינו רק כמבטל כיסו של חבירו, [ותלוי מה נכנס בגדר אם אוביר ולא אעביר ע"י נה"מ סי' קפ"ג סק"א, וסי' קע"ו ס"ק ל"ח], מיהו יש לדון משום מחילה כמ"ש הראב"י.

ולאמור אין חילוק בין אם חלק ונתעסק רק בחצי שלו לבין אם נתעסק בכל השותפות, שאם עסק בדבר הראוי לעיסקא הריזת וההפסד לאמצע, ואם מכר הסחורה והחזיק מזומנים באופן שביטל כיס השותפות

והרי השותף מוכן לקיים המקח אם יוסיף להשלים הפסדו, א"כ חשיב שביד הלוקח לקיים המקח, אבל אה"נ אם השותף ירצה לבטל המקח י"ל דהרשות בידו, אלא דסתמא דמילתא שכל שישתוו ביניהם המשלח והשליח לא יבאו לבטל המקח, וה"נ כיון שהנדון רק בהפסד מעות אין לשותף זכות לבטל המקח בלא סיבה, ועי' לעיל סק"ב ג' בד"ז.

ט. **שו"ע** סי' קפ"ג ס"ג שליח שקנה לעצמו כו' מיהו אם אמר כו' בדברי הרמ"א מתפרש דהשו"ע מייירי בלא אמר בפני עדים, ובש"ך סק"ד העיר מדברי המ"מ דמוכח מינ' דהרמב"ם מייירי אף באמר בפני עדים, ואמנם כך מתפרש ברמב"ם שלא זכה לעצמו אלא בקנה במעות עצמו, אבל מ"ש שקנה המשלח זה לא מצאנו מפורש ברמב"ם בשלא אמר בפני עדים, ואפשר שזוהר בלשונו כיון דהתוספתא דמוציאין ממנו בע"כ לא מייירי באמר בפני עדים, ועי' לעיל סק"ב ג' דצ"ע היכי קני להו משלח, ובנה"מ ציין לדברי המחבר יו"ד סו"ס קע"ז שכ' דבאמר בפני עדים קנה לעצמו, [ובב"י שם כתב דכ"ה במ"מ, וזה צ"ע], ובלא אמר בפני עדים קי"ל דקנה למשלח היכא ידיענין שקנה במעות המשלח, והיינו דאינו נאמן שקנה לעצמו כדנתיא בתוספתא שמוציאין ממנו בע"כ, אבל אם אין ידוע באיזה מעות קנה נאמן שקנה לעצמו, במיגו שקנה במעות שלו.

וי"ש להסתפק אם חשב שקונה לעצמו, והמשלח מאמינו, אם חשיב כדברים שבלב כיון שבשעה שלקח ידע שלא יאמינוהו דקיימי עדים וידעי שקונה במעות המשלח, וא"כ מחשבה קלישתא היא, או"ד דמ"מ מהני לגבי נפשי', ונפ"מ אם תפס או שהמשלח מאמינו.

ובבהגר"א סק"ה ו' ציין לדין פועל ששכרו בעה"ב (ללקט מציאות לר"פ או) לכל מלאכה לרבא ב"מ י' א' ב"ק קט"ז ב'

דדוקא אמר שקונה לעצמו מהני, וה"נ כשהמעות של משלח כ"ז שלא אמר הר"ז כפועל, [וציין הגר"א ואפי' זקפן במלוה לא מהני דבנכש עמי כונתו להחזיר זמן הניכוש כדפרש"י], והנה שם מתפרש שפיר משום דלא מהימן שחזר בו, וכמשנ"ת לעיל סק"ה דבינו לבין עצמו מהני חזרה בדאית לי' מיגו, וא"כ י"ל דאף בדלית לי' מיגו לא חשיב דברים שבלב, ועוד יש לחלק דהתם ידו כיד בעה"ב ובעינן אמירה להפקיע, אבל כאן בעינן דעתו לקנות למשלח, וסגי בדברים שבלב שאין דעתו לקנות עבורו, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ה, אבל נאמנות של מוחזק לית לי' כיון דאיכא עדים איך בא חפץ זה לידו, ומרן זללה"ה בסכ"א סק"י כתב דהוי דברים שבלב, מיהו היינו דוקא כשאינו סבור לתפוס או שידוע שלא יאמינו המשלח, וכמשנ"ת לעיל שם.

בעיקר הדברים יש מקום לומר ששליח התופס מעות המשלח ואומר שמכיון ללוותם או לגזולם אינו נעשה גולן והמעות עדיין ברשות המשלח לכל דבר, דכיון דקיימי עדים ויודעים שהמעות של המשלח אין בדברים אלו משום הוצאה מרשות, שהרי הוא ג"כ מודה שהם של משלח, ול"ד לגב' שמגביה ברשות בעלים שיכול לטעון שהם שלו וגם להסתירם מן הבעלים, אבל כאן שאינו מכחיש ולא מסתיר שום דבר הר"ז עדיין רק בגדר מחשבה לגזול, ולפ"ז אפשר להבין שהמעות יקנו למשלח, כיון שהמוכר כמקבל המעות מן המשלח, ובקרקע כה"ג מקנה למשלח, אם יודע שכונת הנותן ללוותם שלא ברשות הבעלים, וה"נ במטלטלין דראוי לקיים המקח לבעל המעות, ויתכן שהשליח עצמו יודע שהדבר ספק אם מהני לנפשי', וגמר בדעתו לקנות מהמוכר, ואם לא יחול לעצמו יחול למשלח, ועי' בהגר"א שם סק"ז.

ולפ"ז אפשר עוד דכיון שהמעות נשארו של משלח לגמרי הרי המוכר כקיבל מעות מיד המשלח דמי, ורשאי לקיים המקח במעות

ע"פ דברי המרדכי בפ' המפקיד, [ועי' להלן בזה], ועכ"פ יש ללמוד מזה בדעת הרמ"א כמש"כ שאין כאן שני דינים אלא לעולם אינו מקבל ריוח בלא קבלת אחריות של הפסד, וכ"נ דעת מרן זללה"ה דאין זכות למפקיד לקבל רווחים אלא משום דשליחותי' קעביד, ואז מקבל ע"ע הפסד, עי' סכ"א ס"ק י"ב י"ג י"ד, ואם מתעסק בע"כ של מפקיד הדין נותן שלא יקבל רווחים כלל, דהו"ל גזלן, וכדין שליח ששינה לר"מ דהותרו לשליח, ומרן זללה"ה שם ביאר הדברים כשהמשלח נחא לי' בעיסקא, אבל בפשוטו כשתובע מעותיו לא נחא לי' בעיסקת השומר, ואע"פ שבדיעבד מעדיף רווחים, מ"מ לא מהני שאף בדר"מ נחא לי' ברווחים של השעורים, ומ"מ אינו מקבל כיון שהוא כגזלן ששינה אלא שדברי מרן זללה"ה כשהמפקיד מקבל ע"ע הפסד כנגד ריוח, ובההיא דר"מ הרי אינו מקבל ע"ע הפסד כלל.

המהרש"י ביש"ש פ"ט ס"ל תמה במה מתחייב ליתן לו ריוח משעת תביעה ואילך, ולכאורה נראה דבתורת פרעון שקלינן לי' מיני', דנהי דלית לי' מעות ליתן למפקיד, אבל יש לו עיסקא שיכול להקנותה למפקיד בפרעון חובו, ובכה"ג מחייבין לי' להקנותה לו, ואם מוציא עתה המעות מחייבין לי' לזכות עבור המפקיד, ואם כבר הוציאם הי' ראוי לחייבו להקנותה בדרכי הקנינים, ובפשוטו משמע דאף בלא קנין מחייבין לי' ליתן הרווחים, וביאר מרן זללה"ה שם ס"ק י"ד דמעיקרא נעשה כעוסק על תנאי שאם יתבענו המפקיד ישאר שלו ויקבל הרווחים משעת תביעה ואילך, ובהוציא המעות ברשות, יעוי' מ"ש מרן זללה"ה בסכ"ב סק"ג דאפשר דבזה אין ריוח לבעלים אפי' מכאן ולהבא, [אלא דלמש"כ גם בזה הי' ראוי להקנות לו אלא שצריך קנין וכ"ה פשטות לשון הרמ"א דמכאן ולהבא בכל ענין מקבל ריוח].

לחוד כיון דאית לי' לקבולי מי שפרע אם יחזור בו, ויתיישב בזה דברי הראשונים ז"ל שהמקח קיים אע"פ שהשליח לא נתכוין למשוך לבעל המעות, דשפיר נקבע המקח כדין מעות קונות, והמוכר אינו עתיד לחזור בו בכה"ג, כיון שיודע שהוחלט המקח בין השליח והמשלח, וגם י"ל דבכה"ג שחייב מי שפרע כלפי המשלח, הרי השליח מכוין למעשה הקנין ג"כ עבור המשלח, וכמש"כ לעיל.

י. **שו"ע** סי' רצ"ב ס"ז בהגה מיהו אם בא בעל הפקדון ואמר תן לי פקדוני ואני ארויח כו' חייב ליתן הריוח מכאן ולהבא אבל אם אומר הנפקד כו' קבל עליך העסק בין לשכר בין להפסד הדין עם הנפקד, הלשון משמע שיש כאן שני דינים א' אם לא הוציאם בעסק והם בידו ומסרב ליתנם למפקיד שאז נותן לו ריוח בלא השתתפות בהפסד, ב' אבל אם כבר הוציאם ואינו יכול להחזיר לו המעות בעין, אינו מקבל ריוח אא"כ מקבל עליו גם הפסד, אבל בפשוטו אין לחלק בד"ז דלעולם אינו יכול להתחייב שכר בלא הפסד משום ריבית, ורק בשינה ידו על התחנותה, כ"ז שלא עמד בדין עם הבעלים, וא"כ אם מוציא המעות עתה נגד רצון המפקיד דינו כאילו כבר הוציאם, ואין המפקיד מקבל ריוח אם אינו מקבל ע"ע הפסד, ולפ"ז מיושב כגירסא שהביא הגהות הב"ח במרדכי פ' הגזול סי' קכ"ה ורוצה להיות עמו קרוב לשכר, (או כגירסת או רוצה, או כמש"פ בחדושי אנ"ש דקאי על הנפקד), וכ"נ שהכל המשך התשובה מתחלה עד שחותם ראבי"ה, ואין כאן חזרה כלל, [שו"ר שנמצא הכל בראבי"ה וגרס ורוצה], ובמל"מ פ"ז ממלוה הי"א ד"ה ועוד כתב דכשיש בידו המעות בעין חייב ליתן הריוח אע"פ שאינו מקבל עליו הפסד, ופי' כן דברי הרמ"א עי"ש, אבל בד"מ נראה שפסק כסברא הראשונה שבמרדכי, והיינו דגריס ואינו רוצה כו', והכריע כסברא ראשונה

שלא בשליחות המפקיד, ומנלן לשתף את המפקיד בעיסקא ואין מקור לחלק בין אם רוצה להרויח בהם או לא, וגם מש"כ שזה בדין גביית החוב, בפשוטו צריך לזה גדרי קנינים, ומנלן שסתמא קבעו כן חז"ל, ולא מצאנו בדברי הראשונים ז"ל אלא כששלחו מתחלה לעשות עיסקא, אבל בעשה מעצמו עיסקא בפקדון פשטות הדברים כמהרש"ל.

ומדברי הרי"ף והרשב"א וש"פ שדנו בעיסקא שחלק המקבל לעצמו, ולא אמרו דחייב מדין מבטל כיסו שהרויח יש ללמוד שאין חיוב כזה, דברי"ף מתפרש שאין חלוקתו כלום אבל אם ה' זוכה כגזלן ה' פטור, וכן ברשב"א, אלא שמרן זללה"ה כתב לפרש גם כאן החיוב מדין שליח לעיסקא, שו"ר בתשו' הגרע"א ז"ל בכו"ח סי"ב שכ' דמדברי שניהם מוכח שאין חיוב מבטל כיסו, ועי"ש בשם הב"מ, ועי' תשו' הגרע"א ז"ל ח"ג סמ"ח שביאר הענין כמ"ש מרן זללה"ה, וכ"מ בחדושי הרשב"א ב"ק כ'.

נראה דגזלן או שולח יד בפקדון ע"מ שלא להחזיר הפקדון כלל, אינו בדין מבטל כיסו של חברו לענין לשלם רווחים, אפי' משעה שתבעו, דכיון שגזלו אין כאן כיס של חברו, ודברי הגאונים מתפרשים ע"ד הירו' כמ"ש המרדכי דבמקום שאמרו דמבטל כיסו פטור, אמרו שאם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בע"כ, וזהו הדין שהעתיקו הגאונים, ומתפרש כשהמעות עדיין ברשות הבעלים, אם משום דלא מהמיננין ל' שגזלם ולקח לעצמו, או דאף כשלקח לעצמו לא ה' גזלן בעיקר המעות, שהרי מודה שהם של הבעלים ודעתו להחזירם ויש עדים שמעות אלו של הבעלים, והו"ל ככונת גזילה בלבד, וחשיב כאומר בפני עדים שמכין שהרויח שמגיע ממעות המשלח יהיו לעצמו ואין בדברים אלו ממש, או שחושב שמוותר לו ללוותן לעצמו ואינו נעשה גזלן בכך, וכשיודע שאין לו זכות זו, אינו רוצה להיות גזלן, אבל

ומרן זללה"ה ביאר דחיוב הנפקד למפקיד כדין שליח, כיון דבעלים ניחא ל' בעיסקא, הרי"ז כשליח שאמר שלוקח לעצמו, וקודם תביעה כיון דלא ידעינן דניחא ל' לבעלים בעיסקא פלגא בהפסד אינו מקבל בריוח כלום, וכבר נתקשינו לעיל דבפשוטו כה"ג לא ניחא ל' למפקיד בשליח כזה לעסקיו, וגרע משליח ששינה מחטים לשעורים, וכאן דינו כגזלן לכו"ע, ומנ"ל לאוקומה בדניחא ל' לקבל ע"ע פסידא, [אבל למש"כ מיירי כשכבר הוציאן בעיסקא ואינו יכול להחזירן לו, ובזה אם רוצה להרויח יקבל העיסקא ע"ע בשכר והפסד], והחת"ס בתשו' סי' קע"ח הובא בנחלת צבי דין ד' כתב דדינו כשליח ששינה ואם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע, וזה דלא כדברי מרן ז"ל שדינו כשליח שלא שינה, דהא בדלא ניחא ל' למפקיד דעת מרן ז"ל שאינו מקבל בריוח כלום, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בסכ"ב סק"ג, אבל בפשוטו המציאות היא דלא ניחא ל' [וצ"ע שלא העיר מרן ז"ל בזה שהחת"ס פסק דאם פחתו פחתו לנפקד ורווחא למפקיד, שו"ר שם בד"ה כ' עוד כו' שכ' והדברים סתומים].

ובנ"צ כתב דהנפקד יכול לומר קים ל' כמהרש"ל והש"ך, ולא יתן רווחא למפקיד, ומרן זללה"ה כתב דהש"ך לא כתב להסכים עמו, וגם מהרש"ל לא בא לחלוק על הגאונים אלא מפני שדבריהם אינם מובנים וע"כ דמיירי בע"א עי"ש ביש"ש, ולפי מה שיישב מרן ז"ל קי"ל כותיהו, ויש לעי' לדעת מרן זללה"ה אכתי מצי למימר קים לי כהרשב"א והריטב"א בקדושין נ"ט א', וכמ"ק דעת המ"מ, וכ"ד הרי"ו ותלמיד הרשב"א בשינה, וכן סתם המחבר ביו"ד סו"ס קע"ז, וכ"כ שם בבהגר"א יו"ד סי' קע"ז סק, וגם הנה"מ נקט דהש"ך חולק, וגם לא נתברר לן שכ"ד הרי"ף ומתיבות, עי' לעיל סק"ב ג', ועיקר הדברים מחודש שהרי הוציאם בעיסקא

דברי רה"ג שכ"כ בשולח יד בפקדון צ"ע, וכמשה"ק הרשב"ט שם, והמרדכי דחק לאוקומה מכאן ולהבא דאז חשיב מבטל כיסו, אבל ג"ז מחודש דכשארין לו רשות להשתמש במעות כלל, לא שייך דין שליחות, ומ"מ אין לקיים הדברים אלא בפקדון שנטלו בהלוואה ואינו כופר בו, דבזה שייך לחשוב את המפקיד כבעל הסחורה שלקחו במעותיו, וכמו שנתבאר לעיל, אבל לא בגזלן שכפר בפקדונו.

כתב המרדכי בסו"פ המפקיד דהמפקיד מעות אצל שולחני מותרין, ונשתמש בהן והלווה בריבית לגוי והרויח א"צ ליתן מהריוח למפקיד, אבל משמע שם שאם כשבא המפקיד לתבוע מעותיו לא שילם רק אמר הריני משלם אז הרויח למפקיד, כדין כפל דהוי רווחא דמעלמא, [שו"ר שהעתיקו הסמ"ע שם סק"כ ובבאר הגולה], והדברים צ"ע דודאי אפי' לא שילם ואפי' כפר בפקדונו אין למפקיד חלק ברווחים, ול"ד ליוקרא וכפל שזה שייך לבעל הקרן, אבל שכירות וריבית זכה בהם הנפקד, [עי' ב"מ ל"ה ב'], וכש"כ כשמכרן ועשה בהם עיסקא שאין עליו אלא חיוב דמים ואין המפקיד שותף כלל, ובסוה"ד סיים במרדכי כללא דמילתא דדוקא כשגילה דעתו שנותן לו לשם עיסקא שייך לומר שהרויח לבעל המעות, וזה כמש"כ, [וזהו שכ' בד"מ סי' רצ"ב

דבמרדכי כאן מבואר דבלא הסכמה לעיסקא אינו מקבל ברווחים, עי' לעיל], אבל הא דתלי לה בדין שואל עד שישלם צ"ע, [שו"ר בנה"מ סוס"ק י"ב שכבר העיר בזה עי"ש], שו"ר בש"ך סי' רצ"ה סק"ח [וכנראה לזה נתכוין בגליון הגרע"א ז"ל] שהעתיק מהמרדכי דנפקד [כצ"ל בש"ך], שאבד ממנו חפץ שהי' במשכון של עכו"ם ביד המפקיד ושילם ואח"כ נמצא המשכון זכה בריבית, ולא מצאתי במרדכי, וגם הדין צ"ע, אא"כ כונתו בריבית שמשעת תשלומין ואילך, אבל ריבית דמעיקרא כשכירות דמי ולא חשיב כמעלמא, וצ"ע.

שם ברמ"א הדין עם הנפקד, היינו שאינו יכול לבקש ריוח בלא השותפות בהפסד, אבל ודאי שיכול לתבוע מעותיו דוקא, אלא דמיירי שהלווה לגוי ואינו יכול לתבוע ממנו תוך זמנו.

שם ברמ"א או במקום שאסור להשתמש שמסתמא עסק בהן לצורך בעל הפקדון, בנה"מ כתב לפרש כשהמפקיד גילה דעתו דניחא לי' בעיסקא שאז אם עוסק לצורך בעל הפקדון אינו גזלן, ובזה אמרין דסתמא עשה בהיתר, ואז האחריות פלגא על המפקיד, וכן צידד מרן זללה"ה בסכ"א סוס"ק י"ג דבכה"ג סתמא למפקיד אף לדעת הרשב"א.

תמצית הדברים בקצרה

סימן ג

עוד בדין שליח ששינה ושלח שקנה לעצמו

והמשלח ג"כ לא זכה, אבל אין זכות ביד המוכר לבטל המקח, אם המשלח אינו תובעו מעותיו, וסתמא דמילתא המשלח דעתו שיתקיים המקח כלפי המוכר, והוא ישתווה עם השליח בדין, ואם פיתחו והמשלח לא ניהא לי, אז מפסיד השליח, ואינו יכול לבטל המקח כיון שכלפי המוכר הוא גמר המקח כיון שלא הודיע לו, כדעת הרמב"ם מההיא דב"ב קס"ט ב', אבל אם המשלח יתבע מעותיו מן המוכר, (עסק"ג אם רשאי, או דבכה"ג חשיב כאמר למוכר לסמוך על השליח), אז הזכות ביד המוכר לבטל המקח, ואם ירצה יקיים המקח ויתבע מן השליח מעות מיד.

ביר"י דמאי פ"ו ה מיייתי פלוגתא דר"י ור"י בשליח שעשה שליחותו אם השליח קונה לעצמו ומקנה למשלח או שקונה מיד למשלח, וכנראה מפרשים שם דהיינו דקתני לוקח סתם שאינו מודיע למוכר שקונה לבעל המעות, וזה דלא כתלמודן אף לבני מערבא, שהרי בחטים וחטים מודו, ועי' בזה לק' ס"ד סק"ה.

בקצוה"ח סי' קפ"ג ק"א הק' דלמאי דקי"ל בסי' קפ"ב ס"ב דבלא הודיעו שהוא שליח המקח קיים, א"כ ע"כ צריך השליח לקיים המקח, ולפמשנ"ל ל"ק, דאמנם זכותו של המוכר לתבוע מן השליח לקיים המקח, אבל הוא יכול לוותר על זכותו ולבטל המקח, כגון אם הותירו, ולכן א"א לסתום בברייתא דהותירו לשליח, וכ"כ מרן זללה"ה שם סק"א שאם המוכר מתרצה למכור בהקפה ודאי קנה השליח, ור"ל כמש"כ שזכותו של

א. ק"ב ב' תוד"ה מי, אם נפרש דמה"ט כו' יש להבין מה הספק, הרי השליח אינו מתכוין לקנות לעצמו, אלא שהי' סבור שא"צ להודיע למוכר, וא"כ איך אפשר לומר שיקנה לעצמו, הרי עי"ז נעשה גזלן, וי"ל דיש בדעתו להחליט המקח לטובת המשלח, ואם לא חל הקנין אלא אם יזכה לעצמו תחלה הרי הוא זוכה לעצמו ע"מ לזכות למשלח, אבל לכאורה בכה"ג הריחוק למשלח, שאם יקח הריחוק לעצמו נעשה גזלן, ולפ"ז צ"ע מ"ש תו' דבכה"ג הותירו לשליח, וצ"ל לדבריהם שאם המשלח לא קנה הרי המעות פקדון, והשליח קנה במשיכה לפי שנתחייב לקיים המקח כלפי המוכר כיון שלא הודיעו שהוא שליח, אבל קשה דבכה"ג אם הותירו ירויה המוכר, דכיון שלא קיבל מעות רשאי לבטל המקח, דבאופן זה לא הסכים על המשיכה, וי"ל דכ"ז שלא חזר המשלח אצל המוכר לבקש מעותיו הרי המקח קיים, דכ"ז שהמשלח והשליח משתוים בדין ביניהם, הרי זכו במקח ביניהם, וכ"כ בשטמ"ק בשם הרמ"ה שאם ירצה המשלח לגבות מעותיו מן המוכר רצה מזה גובה, ור"ל דשמעתין כשהמשלח אינו רוצה לתבוע המוכר, ומשתווה בדין עם השליח, והרי השליח חייב לקיים המקח כלפי המוכר אם יוכל, וכן ביאר מרן זללה"ה בסכ"א סק"ב דמייירי בדסמכא דעת' דמשלח על השליח ולא קפיד על המעות שביד המוכר, וגם המוכר סמכא דעת' ע"ז, ולפמש"כ אע"פ שיש ביד המשלח לבטל, מ"מ כ"ז שלא ביטל זכותו לקיים המקח, וא"צ ליטול רשות מהמוכר אם הרויה.

נמצינו למידין דלבני מערבא לא הוחלט המקח כיון שהשליח לא זכה לעצמו,

מוציאין ממנו על כרחו, וכ"ה בירו' שם פ"ה ה"ג והובא בשו"ע חו"מ סי' קפ"ג ס"א ובי"ד סו"ס קע"ז, ופשטות הענין נראה דמחייבין לי' משום דנקטינן שלקח סתם ולא זכה לעצמו במעות תחלה, ורק עכשיו משהרויח חוזר בו ורוצה לעכב הרויח לעצמו, ולכך אינו מודיע תחלה שלוקח לעצמו כדי שאם יהא הפסד יפסיד הבעה"ב עמו פלגא, ועוד שאם יודיע בפני עדים יעכב עליו ויטול מעותיו, ונמצא שבאמת לא זכה לעצמו מתחלה, אלא שחושב לגנוב לבסוף אם יהיו רווחים, ולכן מוציאין ממנו בע"כ, ותדע דלא מיירי באומר שהודיע בפני עדים שזוכה המעות לעצמו שהרי אומר לא לקחתי, וגם לקח סתם (שהרי יש עדים שלקח ומכר באותן המעות), כ"כ הרשב"א בתשו' ח"ב סי' שס"ט.

הרמב"ן והרשב"א קדושין נ"ט א' הביאו דברי בעל מתיבות שפי' דרב לקח השדה במעות של עצמו, דאל"כ הי' זוכה רבב"ח בשדה כדתניא בתוספתא הנ"ל, והרשב"א הוכיח מזה דאע"פ שרב לעצמו לקח לא מהני כיון שלקח במעות המשלח, וצ"ע מה הוכחה יש בזה, הרי בודאי התירוץ היותר פשוט ואמיתי שרב לא נשתמש במעות רבב"ח שלא ברשותו, ולא הי' לו לבעל מתיבות לתרץ דרב אמר (בפני עדים) שמבטל שליחותו ולוקח לעצמו, ועוד שעדיין לא ידענו אם רב לקח סתם (ואמנם למסקנא דבאגא דאלימי הוו מתפרש שלקח לעצמו, אבל קושית הראשונים ז"ל מס"ד דגמ' דקרי לי' מנהג רמאות, כ"כ מרן זללה"ה בסכ"א ס"ק י"ח, מיהו לפי' רי"ו שבב"י סי' קפ"ג דראה רב שאינו לכבוד לרבב"ח לקנות אצלם, א"כ י"ל דסתמא זבן, אלא דאז ג"כ פשיטא שקנה לעצמו, ובריטב"א שם באמת סיים דאף בזווי דמשלח יש לחלק כיון שאמר מתחלה שלוקח לעצמו.

עוד הוכיח הרשב"א מדברי הרי"ף פ' המקבל שכ' דלא מהני תנאי בפני ב"ד שנוטל בפלגא מלוה לעצמו, ש"מ דלא מהני התנה

המוכר להחליט אם רוצה בקיום המקח, מיהו אף בכה"ג שהמוכר מקיים המקח בהקפה, מ"מ אם יתן השליח הרווחים למשלח לא חשיב גזל, אבל אם יקחם לעצמו נמצא שנתן מעות המשלח למוכר להשתמש בהם שלא כדיון.

ומרן זללה"ה כתב ע"ד הקצה"ח דבההיא דסי' קפ"ב ס"ב עיקר המקח קיים אלא שצריך תיקון כגון אחריות או שיעור אונאה, אבל כאן שקנה מה שלא א"ל המשלח, י"ל דלא חל המקח אע"פ שלא הודיעו, דהו"ל כגזולן שלא הודיע, ובאמת אף לדעת הקצה"ח ע"כ ל"ד כלל, דהתם אם השליח מקבל אחריות קנה המשלח, וכאן המשלח ודאי לא קנה לבני מערבא, אלא דד"ז אפשר לתקן ע"י שיקנה עכשיו לבעלים, ואין כאן חסרון בשליחות אלא במעשה הקנין, וכמו בחטים וחטים אם נימא שג"כ צריך להודיעו, דהמקח קיים ויעשה הקנין עכשיו, וא"כ גם כאן כיון שיכול להודיעו שיזכה למשלח א"כ ביד השליח לקיים המקח, וכונת מרן זללה"ה דלא מתדשנין מקח מכח זה שלא הודיעו, אבל מקח שחסר בו רק תיקון, מחייבין לשליח לקבל על עצמו התיקון ולקיים המקח, כיון שלא הודיע למוכר, וצ"ע בסוגיא שם.

במה שדימו תו' ההיא דצבע שצבע לשמן כבר נתקשינו לעיל דהתם הבעל נתן המעות לצבע ובידו לקיים המקח וודאי יתבענו הצבע לקיימו, ול"ד לשליח ששייך ביטול מקח מפני שהמשלח יתבע מעותיו, אבל כאן הבעל לא יוכל לתבוע מעותיו וודאי חל המקח, ועי' לעיל שם סק"ט דדעת ש"פ שהצמר של הבעל ובזה אף להתו' קונה לעצמו אע"פ שחשב לשמן.

ב תניא בתוספתא ב"מ פ"ד הי"א הנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר ובאחרונה א"ל לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח ומכר

מקחו קיים כלפי הלוקח, ע"ש, והכא עדיף שהנדון במעות ולא בחפץ מסוים.

וה"ז מבואר בגמ' בשליח ששינה ק"ב ב' דלר"מ הותירו לו, ולא אמרין שנשארו השעורים ברשות המוכר, ואף לר"י שהותירו לאמצע יכול המשלח לומר דלא ניחא ל' בהו כלל, וכ"כ בשטמ"ק בשם הרמ"ה, ואפ"ה כ"ז שאינו מבטל המקח יש כאן קנין מעות גמור כלפי המוכר.

וביזו שכלפי המוכר הוחלט המקח הרי הנדון בין המשלח והשליח, ובפשוטו כיון השליח מתכוין לקנות המעות לעצמו נעשה גזלן לכו"ע, והרי כשנעשה גזלן שנינו בדר"מ דהותירו לו, וזו דעת הרשב"א, ועדיין יש לשאול כיון שעשה שליחות הבעלים, א"כ אין כאן שינוי, שיקנהו השליח, וי"ל דכיון שהמעות הוחלפו בפירות ולא הקנם לבעלים הרי הפירות דבר חדש, ולא דמי לצמר שנתנו לצבע לצבוע אדום וצבעו אדום דאע"פ שנתכוין לגזלו תחלה לא חשיב שינוי, שהצמר נשאר של הבעלים ולא נשתנה כיון שצבעו כרצון הבעלים, אבל כאן אע"פ שלקח בהם כרצון הבעלים, מ"מ צריך להקנותן תמורת המעות לבעלים, ואם לא הקנה הר"ז כאיבד המעות ואין לבעלים חלק בפירות שלקח.

אבל לדעת החולקים שנקנה המקח למשלח צ"ע היכי קני ל', ומרן זלה"ה ביאר דבאמת לא קנה אלא שהמוכר נותן לו זכות לקנות, והיינו דהמשלח מקנה המעות למוכר ואינו נותן זכות לשליח לקנות לעצמו, וכן בעיסקא כשהנדון על הפלגא פקדון, וצ"ע א"כ למה השליח חייב באחריות גו"א על הפירות, הרי אינם של המשלח, ולמה נותן לו המשלח שכר כפועל בטל, דהא משמע שהעיסקא בכל דיני' כדמעיקרא, ואפשר שהמוכר מזכה לבעלים כאילו מעות קונות, דכיון שראוי לקיים המקח ע"י מעות לחוד, רשאי לנהוג כן כאילו הם של המוכר, ואף מה שהשליח מוכר

בפני עדים שדעתו לגזול, ובפשוטו אין מזה ראי' דדברי הרי"ף מתפרשים שאין זכות חלוקה בשותפות זו, ואף כשמחלק בפני שלשה נשאר פלגא פקדון בכל חלק, ולא מיירי כלל ברוצה לגזול, והרשב"א בתשו' שם הזכיר אפשרות זו, אלא דקשיא ל' ממה שסיים הרי"ף דא"כ גם חלק הפקדון יטול לעצמו, ואם בגזול לעצמו מודה הרי"ף, א"כ מה שיך להזכיר חלק הפקדון גזול גמור הוא, אבל למש"כ נראה דכונת הרי"ף לומר שאין כאן אפשרות חלוקה שאם נוטל חלק המלוה ע"כ חציו פקדון, והר"ז כבא ליטול גם הפקדון.

ולכאורה מוכח כן בדברי הרי"ף שהרי מתפרש בדבריו דהעיסקא קיימא כדמעיקרא, ובנתכוין לגזול הרי כל האחריות עליו, ובעיסקא רק פלגא עליו וכן מתפרש ממ"ש הרי"ף דומיא דר"ס ודכותאי, והתם הנדון כשאינו מכין לגזול, ובטעות אינו נעשה גזלן, עי' קצוה"ח ונה"מ ס"כ סק"א.

בעיקר הדברים צ"ב כיון שהשליח מכין לקנות לעצמו ולא למשלח, והמעות נשארים של המשלח כיון שלא נתיאש, א"כ א"א שיקנה לא המשלח ולא השליח, ואין נקט הרשב"א שהשליח זוכה, ונקט בדעת החולקים שהמשלח זוכה.

ולענין אם המוכר יכול לבטל המקח כ"ז שאין המשלח תובע מעותיו ממנו, כבר נתבאר לעיל דכ"ז שהמשלח מסכים להשאיר הדו"ד בינו לשליח הרי המקח קיים, והטעם מפני שסתמא כששולח שליח הר"ז כאומר למוכר שסמוך עליו, וכ"ז שאינו טוען שהשליח כגזול מעותיו שלא ברשות, הרי הוא מקיימו כשלוחו כלפי המוכר, וכן הדבר ראוי בתקנת השוק לקיים מקח של שלוחין, וכ"כ בב"מ אה"ע סו"ס פ"ו ציינו הגרע"א ז"ל בסי' קע"ו סי"ד עפ"ד הרמ"א שם ששותף שמכר

ומרויח בפירות שייך הכל למשלח, שהמשלח והמוכר כמחליטין המקח ע"י מעות.

ויתכן דבכה"ג גם השליח גמר ומקנה למשלח, שהרי נגמר המקח כלפי המוכר, מפני שהשליח והמשלח ישתוו ביניהם, וכיון שהדין קובע שאין לשליח שום זכות במעות, הרי הוא כמשלים שליחותו, והר"ז כשליח שעשה קנין במעות באופן שאינו מועיל לקנות, דשפיר י"ל דכשאיגלאי מילתא שלא קנה, חשבינן מעשה הקנין במקח למשלח וה"נ כאן כיון שאינו מכוין לגזול לגמרי, אלא בדרך הלואה או חלוקה, א"כ עדיין הוא בדין שליח, וכפי הכרעת הדין נקבע המעשה שלו.

בב"י סי' קפ"ג ס"ב הביא דברי רי"ו דאף כשאמר בפני עדים שקונה לעצמו אינו נקנה לשליח אלא כששינה, והטעם דבזה קונה בשינוי לר"י בכנות גזילה, כמו לר"מ במעביר ע"ד של בעה"ב, וכ"כ בתלמיד הרשב"א והרא"ש הנדמ"ח בדעת הרי"ף דמודה בשינה, משא"כ בעשה שליחותו שבזה בעה"ב ניחא ל"י לזכות לעצמו, ואמנם הדברים מיושבים בסברה דגזלן גמור לר"י כמעביר ע"ד של בעה"ב לר"מ, אבל אם נימא דכאן הבעה"ב ודאי לא קני כיון שאין השליח זוכה עבורו, ואפי' בחטים וחטים, א"כ הנדון הוא רק אם בעה"ב נותן זכות לשליח לזכות לעצמו, ובזה יש להשוות עשה שליחותו לשינה, דהנדון כיון שכונתו לגזול או ללוות לא מקנה לו, ול"ד לההיא דר"מ שכונתו לטובת בעה"ב, ואם גם כאן אין בעה"ב מונע ממנו לקנות, א"כ בחטים וחטים נמי, מיהו למש"פ מרן זללה"ה דבעה"ב נשאר לו זכות לעשות קנין, וכן אם נימא דבעה"ב זוכה בקנין מעות לחוד, שפיר יש לחלק כן דקונה רק כשעשה שליחותו דניחא ל"י בהכי, ואם נימא דהשליח זוכה לבעה"ב באופן שאינו יכול לזכות לעצמו, ניחא בפשיטות דהיינו ממש כההיא דר"מ.

נמצינו למידין דלדעת הרשב"א כשהודיע כונתו לגזול קונה בשינוי בזמן המקח, כיון שאינו זוכה עבור בעה"ב, ולדעת החולקים הר"ז כקונה סתמא, דכיון שאמירתו לא הועילה כלום, הר"ז כקונה במעות של בעה"ב ואומר לעצמי קנתי, מיהו כשאומר כן למוכר בהדיא כעובדא דרב קדושין שם, צע"ק איך קונה המשלח, וברמב"ם פ"ז ממכירה הי"ב מבואר שהמשלח קונה, ואפשר לדחוק דקנין גמור נעשה רק בדלא מהימנינן ל"י שזקפן במלוה, עי"ש במ"מ בלשון הרמב"ם, מיהו גם כשהודיע בפני עדים מתפרש ברמב"ם שלא זכה השליח, שרק בקונה במעותיו כתב בה"י שקנה השליח, אבל מ"מ קנין גמור שייך לדחוק שהמשלח קנה רק בדלא מהימנינן ל"י, ודוחק, וצ"ל דכיון שהמקח הוחלט כלפי המוכר ונשאר הדין בין השליח והמשלח, הרי הדין נקבע לפי דין המעות וכיון שהם של המשלח במוחלט ולא זכה השליח כלום בהם, הרי גם השליח זוכה למשלח, וכן המוכר מזכה לבעל המעות.

בדין המעות שביד שליח שלוקחן לעצמו הי' נראה לכאורה דחשיבי אינן ברשותו של משלח, כיון שהלה דעתו לעצמו, ולכן אף בקרקע הנקנית במעות לא קנה המשלח, אבל אפשר דבכה"ג לא חשיבי אינן ברשותו כיון שהשליח מודה שהמעות של המשלח, ועדים רואין המעות בידו, דהא בלקח במעות המשלח קיימין, א"כ עדיין הכל ברשות משלח ואף קניני גזילה וחיוב אונסין אין על השליח, שיש כאן רק רצון ללוות שלא ברשות, ול"ד לשולח יד בפקדון שהמעות מוסתרי בידו וכשנוטלם לעצמו הוסתרו מהבעלים, אבל כאן כ"ז שהכל גלוי בהודאתו הו"ל בגדר מחשבה בלבד, ולפ"ז ניחא טפי איך המקח נקנה למשלח, דבקרקע סגי בדעת המוכר, ובמטלטלין ג"כ המוכר יכול לקיים המקח במעות לחוד, דלא ליקום במי שפרע.

דרישא מתפרש עכשיו, ובסיפא קתני לא אמר כלום כיון שאפי' אם זכה בה תחלה הרי עכשיו חזר ומסר לו כמ"ש רש"י במתני'.

ולפ"ד הראשונים ז"ל אף בזכה לי נאמן לומר שזכה בה תחלה, וכמ"מ בדעולא ור"נ דסברי דתנה לי זכזה לי ואפ"ה מהימן, וצ"ע בטור ורמ"א סי' רס"ט ס"ו שכ' דבזכה לי לא מהימן, ועש"ך סק"ד ה', ובהגר"א ובנה"מ בשם הב"ח בתשו' פי' דמשמע רישא נמי בדאמר תחלה, וזה דוחק, וגם אין משמעות בגמ' דבדר"י נתחדש דין דבזכה לי לא נאמן, ובסברא ג"כ ראוי שיהא נאמן שהרי הוא מוחזק, ואיך נחליט שודאי נתכוין לזכות לחבירו במתנה, ובנה"מ כ' דכיון דאיכא עדים צריך להודיע, וצ"ע דהא לא אמר אתם עדי.

ולענין הלכה נראה דאין מוציאין מידו, כיון דלדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א והריטב"א נאמן לומר לעצמי הגבהתי, וכן מתפרשים דברי הרמב"ם והמחבר שהגדון עד מתי יכול לחזור ולזכות לעצמו, ולא בנאמנות ובפרט שהטור נראה כיחידאה בד"ו.

ה. ב"מ י' א' מציאת פועל לעצמו בד"א כו' בבהגר"א סי' קפ"ג סק"ה ו' ז' דקדק מכאן דאע"פ שמתכוין לעצמו לא מהני, דסיפא דומיא דרישא, ולכאורה יש לדחות דהתנא אשמועינן מה ראוי לפועל לעשות, וכששכרו לכל מלאכה אסור לו לזכות לעצמו א"כ מפסיק לגמרי שכירות עבודתו, ובשכרו לניכוש רשאי להפסיק מהניכוש וישלים אח"כ זמנו כדפרש"י, או כגון שאין זה ממעט ממלאכת הניכוש.

מיהו בעיקר הדברים נראה דאפי' אם במעות מהני כשמתחיל ליתלם לעצמו, מ"מ בפועל שרוצה לישאר בפעולתו לא מהני שמכוין לזכות לעצמו, דידו כיד בעה"ב, וכעבד כנעני שאמר שזוכה לעצמו דלאו כלום הוא, וז"ש ב"ק קט"ז ב' דדוקא אמר לעצמי

ודין המעות כלפי השליח בפשוטו נראה דודאי אינו יכול לקנות בקנין כסף כיון שאינו שלו, ואף אם יכול להחליף המעות בשלו, אבל אין לו זכות כסף ללוותן לעצמו, והנותן למוכר מעות שאין לו בהם זכות שימוש אלא זכות להחליפן עם מעותיו לא חשיב קנין כסף כלל, שאין כאן שוה פרוטה, וכאן משכח"ל שהשליח יקנה במשיכה או בשטר, וגם אפשר דכיון שהוא שליח והמשלח מחליט הקנין כלפי המוכר הרי הוא ג"כ נותן זכות לשליח לקנות וסומך שיתבע מעותיו ממנו, שאין לו ענין לתבוע מן המוכר יותר מלתבוע מן השליח, וכמ"ש בשטמ"ק בשם הרמ"ה דבשליח ששינה בין לר"מ בין לר"י יש לבעה"ב זכות לתבוע מעותיו מן המוכר.

ג. נתבאר בתוך סק"ב.

ד. ב"מ י' א' וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי, פשטות הסוגיא שאין הגדון בנאמנותו למה נתכוין מתחלה, אלא מתני' מיירי כשמתחלה נתכוין לצורך הרוכב, ולמ"ד מגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו יכול לחזור בו כ"ז שלא מסרה לידו, ולמ"ד קנה חבירו מפרש ר"י דטעמא דיכול לחזור בו מפני שנתכוין למלאות רצון הרוכב וכיון שלא אמר זכה לי לא זכה לו, וביאור הדברים כמ"ש בתו' הרא"ש שהרוכב הסתיר מן המהלך שזוהי מציאה, וא"ל תנה לי שיחשוב שזה ה"י חפץ שלו מתחלה, ולכן לא חשב לזכות עבורו, וכשהרגיש שזוהי מציאה יכול לזכות לעצמו, ולפ"ז ניחא טפי דאין חילוק בדיוק הלשון בין זכה לי לתנה לי אם יודע שכונתו לזכות עבורו.

וכבר ביארו הראשונים ז"ל דר"י משמע לי' דמתני' בדלא אמר תחלה, מדקתני רק סיפא בדאמר תחלה, ויש להוסיף דלשון זכה בה משמע עכשיו, דאי מתחלה קאמר הול"ל נאמן, דודאי אם הגביה מתחלה לעצמו זכה בה, ולכך שנה בסיפא תחלה כיון דלשון זכיתי

אני מציל מיהדר קא הדר ב', ולר"פ י"ב ב' מיירי בשכרו ללקט מציאות.

ויש להסתפק אם הפועל צריך להודיע בפני עדים שחוזר בו, והיכא שאין עדים יודעים שזוכה עכשיו ודאי מהימן אפי' אמר או חשב לעצמו וכמ"ש הש"ך סי' קע"ו ס"ק מ"ה, ובדאיכא עדין לפנינו ולא חזר בו בפניהם לא מהימן אפי' בשבועה, וכש"כ בדקאי גם בעה"ב לפנינו ולא התנה, אבל יש להסתפק אם חשיב כדברים שבלב ואף לגבי נפשי' לאו חזרה היא כיון שיודע שלא תתקבל חזרתו, ונפ"מ כשאירע לו אפשרות תפיסה או נאמנות או שמאמינו, ובקצה"ח ונה"מ סי' קפ"א ס"ב כתבו בשם הב"י וכ"נ בש"ך סק"ה דהו"ל דברים שבלב, אבל אפשר דלגבי נפשי' מהני, ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"א סק"י, ובמקום דלא מהימן אף שבועה לא מהני, ובדברי הרמ"א סי' קפ"א ס"ב כבר דנו האחרונים ז"ל שם וחילקו בין היכא דאיכא אומדנא שחוזר בו, ולע"כ, ועי"ש עוד בקצה"ח ונה"מ.

ו. ב"מ ס"ט א' רב מנשיא בר גדא שקל מחצה כו' מאן פלג לך ועוד כו' נחלקו הראשונים ז"ל אם המשיך לגדל ולא התנה ולא עשה חלוקה אם ג"כ מגיע לו מחצה בשל חבירו, ומקום הספק נאמרו בו ג' טעמים, א' דכ"ז שלא התנה מחל להתעסק בחנם, כדין אחין שהשביחו לאמצע, (רמב"ן בשם תו') ב' דבעינן הסכמת הנותן לשלם מחצה להתעסקות, וכ"ז שלא התנה עמו אמרינן שמחל לו, ולפ"ז לא מהני התנה בפני ב"ד, (או"ז בשם תו'), ג' דכ"ז שהוא שותף הרי הוא חייב להתעסק כתנאי השותפות, וזכותו רק לבטל השותפות, אבל כ"ז שלא חלק הרי הוא משועבד בתנאי השותפות, ולא מהני שום תנאי עד שיחלקו ממש, (הגהמ"י בשם רש"י).

דעת רש"י דבלא חלוקה אינו מקבל בשל חבירו, ולפ"ז נראה דרב מנשיא לא עשה שום חלוקה מעיקרא אלא עכשיו בא ליטול חצי בשל חבירו, וא"כ אין לשאול מאן פלג לך דמשמע שנטל חצי לעצמו שהרי לא נטל כלום אלא דכיון שצריך להעריך הולדות מזמן הראוי לחלוקה א"ל מאן פלג לך לידע כמה הוא מחצה שלו, וכיון שלא עשו שומא באותה שעה נשאר בתנאי העיסקא כדמעיקרא, ולפ"ז מבואר בגמ' דבלא חלוקה אינו מקבל מחצה בשל חבירו, שהרי רק לענין זה א"ל מאן פלג לך, דלהעריך החצי אפשר גם עכשיו, שהרי לא לקח החצי לעצמו.

ובן יש לפרש בירו' שאם מברר חלקו של בעה"ב מקבל השומא עליו, אבל אם אינו מברר הרי הוא נשאר בדין שותפין עד זמן חלוקה, וזהו שאמרו שבנ"א נוהגין שלא לעשות חלוקה באמצע וכיון שלא עשו חלוקה הרי מן הדין שמקבל רק מחצה.

ובטעם הדבר נראה ברמב"ן שהוא כדין אחים גדולים שהשביחו דכ"ז שלא התנו הרי מחלו, ובהגהמ"י פ"ד משלוחין ה"ד כתב בשם רש"י דהטעם מפני שנשאר בחיובי שותפין כ"ז שלא חלקו.

והא דא"ל אביי ועוד, היינו שאפי' אם יתברר שהעריך הולדות ע"פ שלשה בזמן שהחליט חלוקתו, מ"מ כאן נהגו לגדל, ורב מנשיא סבר דמקום שנהגו רשאין לגדל משום ריבית, אבל אינם חייבין לגדל, ויתכן שאמר בפני שנים שעוסק לעצמו, ויתכן שלא ידע המנהג.

והרמב"ן בשם תו' פ"י שכבר נטל חצי ולדות לעצמו והם השביחו יותר משל חבירו, וא"ל מאן פלג לך והשבח לאמצע, וזה קאי על החצי שנטל לעצמו לגמרי, וטעמא דועוד קאי על חצי מחצה בשל חבירו, ולשון התו' הועתק באו"ז סי' ר"א ע"ש, אלא ששם

הנדון מפני שצריך הסכמת הנותן לשלם לו מחצה, וע"ז כתבו דסגי בפני ג' וא"צ חלוקה.

לכאורה לדעת הרמב"ן דטעמי דרש"י מפני שצריך להתנות שאינו מוחל, הדין נותן דבפני שנים סגי, כמו באחין, דנראה כן לכאורה בסי' רפ"ז ס"א, והא דצריך ג' היינו לשום כמה הולדות שוין באותה שעה, וה"ה באחין, ובמעות בתרוייהו סגי בשנים, אבל לשון הגמ' מיושב יותר לפי הגהמי"י דבעינן ג' לעיקר כח החלוקה, דהיינו שרק אם חלק ממש מקבל מחצה, ולא סגי בתנאי שאינו מוחל.

בעיקר פלוגתתם עמש"כ סק"ז בסוגיא דאיסור ור"ס ל"א ב'.

ולענין הלכה דעת הרמב"ם והטור ורי"ו נכ"ז ח"א והרמ"א ביו"ד סי' קע"ז ס כדעת רש"י, וכ"כ בבבאגרא ליקוט סק"ג בדעת המחבר, אבל בס"ק נ"ג כתב דהמחבר כתו', ודעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן משמע דס"ל עיקר כהתו' דאע"פ שלא חלק מקבל מחצה בשל חבירו, ובפשוטו אין חילוק בין מעות לבהמה, וגם כונת היר' י"ל כן, אבל תלמידי הרשב"א שהביא בב"י כתבו בשם ירו' דבמעות נהגו שלא ליטול מחצה בשל חבירו, ואין נראה כן דעת ש"פ, ובבבאגרא כתב שהמחבר השמיטו מפני שאין ידוע אם נהגו כן בכל מקום.

ז. ב"מ ל"א ב' אול ר"ס פלג לי' כו' פשטות הדברים דכיון שבטלה חלוקתו של ר"ס חולקין בשוה, דאל"כ הול"ל שיטול חצי מחצה בשל איסור, מאותה שעה שחלק בפני שנים, דהו"ל כהתנה שלעצמו הוא מתעסק, ערמב"ן ב"ב קמ"ג ב' שאף במעות נוטל חצי מחצה בשל חבירו, ולכאורה משמע מזה כדעת רש"י והרמב"ם ס"ט א' דכ"ז שלא חלקו אינו מקבל יותר בשל חבירו, ולדעת תו' והרמב"ן צ"ל דבאמת קיבל ר"ס כאריס בשל איסור, והריטב"א בשמעתין כתב שהריוח לאמצע,

ולק' ס"ט א' כנראה נקט כתו' והרמב"ן, וכן בשו"ע חו"מ סי' קע"ו סי"ח כתוב דלא עשה כלום, והיינו כלשון הטור דהכל לאמצע, ולא הזכירו שיטול בשל חבירו כלום, וכן ביאר בהגהמי"י שם בשם רש"י דבזה חלוקין שותפין מאחין, דהתם שלא נשתתפו מדעתם סגי בהודיעו שעושין לעצמן, אבל נשתתפו משועבדין לשותפות כ"ז שלא חלקו.

והי אפשר לחלק בין גדול ולדות שהזמן מוגדר מתי נגמר השעבוד ונעשית החלוקה מאל"י לענין שיקבל שכר על הטירחא בשל חבירו, משא"כ במעות עיסקא דבעינן חלוקה ממש שאין זמן להפסיק העיסקא, אבל אין נראה כן דעת הראשונים ז"ל, וכ"כ בהדיא מהירו' שדינם שוה, ורק דנו משום מנהג, וכ"כ הרמב"ן ב"ב קמ"ג ב'.

בפ"ת סי' קע"ו ס"ק כ"ד הבי דברי השבו"י דדוקא כשהסחורה בעין הריוח דיוקרא לאמצע, אבל אם מכר והריוח במעות הכל שלו, ואינו תח"י, ובפשוטו כיון שחלק בטעות אינו רוצה להריוח משל חבירו שלא כדין ואף מעות שקיבל תמורת הסחורה נשארין בשותפות, והביא מתמים דעים סי' ק"ס פלוגתא בזה, ודעת הת"ד וכ"ד הריטב"א דהריוח לאמצע, וכ"פ להסמ"ע וכ"ד הבי' והד"מ, ומ"ש לפרש דברי הטור בחלק תוך הזמן, ל"מ כן, אלא כל שחלק שלא כדין בטלה חלוקה.

טור סי' קע"ו סל"ד וי"א שכל ההפסד שלו כו' ול"נ כו' הנדון הוא אם גם לזה שחלק שלא כדין יש זכות חזרה, או שאם ירצה חבירו לקיים מה שעשה זה מדעתו, הרשות בידו, ואז אם יראה הפסד יאמר שרוצה לקיים ומיירי כגון שנהגו בחצי שלו כפי הראוי לעיסקא דלא שייך לומר ששינה או שגרם הפסד, וכבר תמהו הד"מ והדרישה על הבי' בזה, ודעת הטור שאין כאן חלוקה כלל, ואם נתעסק בחצי שלו למישתי ב'

בפני עדים הרי הדבר ספק, ואין מוציאין ממוחזק, ועי' לעיל סק"ב שיש לדון אם הוי דברים שבלב כשלא אמר בפני עדים, ולגבי נפשי' נמי לא מהני, ובבהגר"א ציין לדין חזרת פועל ב"ק קט"ז ב' ויש לחלק דהתם ידו כיד בעה"ב וא"צ דעתו לקנות לבעה"ב, ולכן צריך דוקא אמירה לביטול קנינו וגם התם אם אין עדים שמצא מציאה נאמן לומר שחזר בינו לבין עצמו, עי' סק"ה.

כבר נתבאר לעיל סק"ב דשליח שמודה בפני עדים שהמעות של בעה"ב אלא שרוצה ללוותם לעצמו, עדיין לא נעשה גזלן להוציא המעות מרשות בעה"ב ואף לא לחיוב אונסין, ול"ד לשומר שמגביה ברשותו ע"מ לגזול שמסתיר המעות מבעה"ב ועתיד לכפור בו ואין עדים רואין עתה המעות בידו שהודה עליהם, אבל כאן אפשר דחשיב רק בגדר מחשבה לגזול, וא"כ י"ל דבקרע המעות קונות לבעה"ב כדין מעות שברשותו, וא"כ גם במטלטלין י"ל שהמוכר יכול לקיים מקחו כאילו מעות קונות, כיון דקאי במי שפרע, ודאטאן עלה י"ל שהשליח ג"כ זוכה למשלח כיון שהמקח קיים עבורו בדין מעות קונות בדרגת מי שפרע.

י. שו"ע סי' רצ"ב ס"ז בהגה מיהו אם בא בעל הפקדון ואמר תן לי פקדוני ואני ארויח כו' חייב ליתן הרויח מכאן ולהבא אבל אם אומר הנפקד כו' קבל עליך העסק בין לשכר בין להפסד הדין עם הנפקד, הלשון משמע שיש כאן שני דינים א' כשהמעות עדיין ביד הנפקד ומוציאין שלא ברשות, בזה דינו כשליח ששינה דפחתו לו והותירו לאמצע, ב' אם כבר נתנם בעסק בזה צריך בעה"ב לקבל עליו שכר והפסד, אבל הדבר קשה דלעולם אינו רשאי להתחייב שכר בלא הפסד משום ריבית, ושליח ששינה הטעם מפני שנשאר זכות לבעלים כשיודע להם לומר אם ניחא להו בעיסקא, ולכן כשיש ריוח אומרים דניחא להו, וכשהפסיד אומרים דלא ניחא להו,

שיכרא נעשה כגזלן בשוגג על חצי זה, ואינו מפסיד ברווחים של החצי השני.

ובהגהמיי' פ"ד משלוחין ה"ד הביא דברי ראב"ן וראבי"ה שאם נתייקר החצי הנשאר הפסיד המחלק, ובמרדכי ב"מ סופ"ב העתיק לשון ראבי"ה ושם מבואר שהחולק הוצרך למעות לצרכו, ונמצא שהוציא המעות מן העיסקא למיشتי ב' שיכרא, וע"ז דנו אם הפסיד או שדינו כמבטל כיס בלבד, וראבי"ה כתב שמחל כיון שהוצרך למעותיו, אבל אם נתעסק במעות כפי הראוי לעיסקא נשאר שותפין כדמעיקרא, ואם נתעסק בסחורה הקרובה להפסיד פחתו לו והותירו לאמצע.

ח. שו"ע סי' קע"ו סי"ד בהגה אבל אם מכרה קודם זמנה הוי פשיעה וחייב לשלם לחבירו חלקו, הגרע"א ז"ל ציין לעיין בב"מ אה"ע סו"ס פ"ו ושם הביא לדקדק מכאן שהמקח קיים, דשותף שמכר אפי' שלא כדין הר"ז כבהסכמת שניהם והדו"ד ישאר ביניהם, עי"ש, ואפשר לדחות דבאמת אם ירצה בדוקא חפציו יוכל לבטל המקח, אבל כיון שמתרצה בהשלמת ההפסד נשאר חיוב המוכר כלפי הלוקח לקיים את המקח, כיון שבידו לקיימו אם ישלים לשותפו את ההפסד.

ט. שו"ע סי' קפ"ג ס"ג שליח שקנה לעצמו כו' מיהו אם אמר כו' דברי הרמ"א מתפרשים דהשו"ע מיירי בלא אמר בפני עדים, וכבר העיר הש"ך מדברי המ"מ שפי' דברי הרמב"ם אף באמר בפני עדים, ואמנם ברמב"ם מתפרש דרך במעות של עצמו קנה, אבל מ"ש שקנה משלח זה אפשר שרק כשלא אמר הדין כן, דהא בתוספתא מיירי בלא אמר, ועי' בזה לעיל סק"ב, ובשו"ע יו"ד סו"ס קע"ז מבואר במחבר כהרמ"א, ודברי הב"י שם צ"ע.

ולענין הלכה בלא אמר בפני עדים מוציאין ממנו בע"כ, ואם אין ידוע באיזה מעות קנה אין מוציאין ממנו, וכן אם אמר

אבל משנודע לבעלים חייבים להחליט מיד, ואינם יכולים להמתין ולראות אם יהא ריוח לבסוף, והראב"ה ביאר דהתם לא נפיק מרשות בעלים והריוח משלו ולא משל שליח, אלא שאם גרם הפסד, יכול לחייבו, ובאמת התם אחריות שלא מחמת השינוי נשארת על הבעלים מיהו גם בכה"ג אין להתיר קרוב...

ולכן הגרסא הנכונה במרדכי כמו שהגיה הב"ח ורוצה במקום ואינו רוצה, וכן מובא מכת"י, ומחדש נדפסו שו"ת הראב"ה ושם נמצאת התשובה בשלימות בסי' תתקנ"ז בהרחבה, וגרס ורוצה, ושם כתב שא"א לקבל שכר בלא הפסד משום ריבית, ובטעמא דחייב ליתן לו ריוח מכאן ולהבא כשמקבל עליו הפסד כנגד שכר, ביאר משום דחשיב שמפסיד לו ריוח שיכול להרויח, וגם שייך קנס כההיא דר"נ ב"ק צ"ו ב', והיינו דמעיקר הדין הי' נראה כקושיא רשב"ט דמשלמין כשעת הגזילה, אך טעמיהו דהגאונים שייך עד"ז, והיינו דמה"ט עשאוהו כעושה בשליחותו, עי' להלן.

נמצאנו למידין דרק כשמקבל המפקיד אחריות על המעות כדין עיסקא בזה מקבל רווחים מכאן ולהבא, ואף דלמ"ש המל"מ פ"ז ממלוה הי"א ד"ה ועוד, גרסין ואינו רוצה, ומחלק בין אם המעות עתה בידו, מ"מ לא קי"ל הכי, וגם בד"מ נראה דעתו לפסוק כסברא ראשונה במרדכי, וכ"נ דעת מרן זללה"ה בסכ"א ס"ק י"ב י"ג י"ד, ודברי החת"ס בתשו' סי' קע"ח הובא בנ"צ דין ד' שכ' שדינו כשליח ששינה וריוח לאמצע ופחתו לו, צ"ע, וכבר כתב מרן ז"ל בסכ"ב סק"ג שהדברים סתומין.

מהרש"ל ביש"ש פ"ט סי' ל' מסיק דאינו חייב לשלם רווחים אפי' משעת תביעה ואילן, וכקושיא רשב"ט שבמרדכי, והעתיקו הש"ך, (וערשב"א ב"ק כ' א'), וכן מוכח מדברי הרשב"א דשליח שעסק לעצמו

זכה לעצמו, ואף לדעת הרי"ף היינו מפני שזכה המשלח, אבל בחיוב תשלומין ליכא למ"ד, ואמנם יש יושר לחייב את הנפקד להקנות את העיסקא למפקיד, דנהי שאין לו מעות מזומנים לשלם לו, מ"מ הרי העיסקא מזומנת ויכול להקנותה לו, אבל אכתי בלא קנין איך זוכה בה, ואם מוציא עכשיו המעות שפיר מחייבין ל' לזכות עבור המפקיד, אבל בפשוטו מיירי שכבר הוציאן.

ומרן זללה"ה בסכ"א ס"ק י"ב ביאר דכיון דהמפקיד נחא ל' בעיסקא הר"ז כעשאו שליח לכך, והשומר כשליח שרוצה לזכות לעצמו, דלהרי"ף והרמב"ם זוכה למשלח, ואע"פ שכבר הוציאם תחלה שלא בשליחותו, צ"ל דמעיקרא עדעתא דהכי עוסק בהם שאם יתבענו הנפקד יזכה בעיסקא משעת תביעה ואילן, ודוקא מקבל עליו הפסד כדין עיסקא, וכ"כ הגרע"א ז"ל בתשו' ח"ג סמ"ח בביאור טעמי' דהמרדכי, ועי"ש שביאר דהיכא דלא נחא ל' בעיסקא שעשה לא נעשה שלוחו, מיהו אם מקבל עליו אחריות פסידא, אפי' בדיעבד, חשיב דניחא ל', ובדר"מ שאינו מקבל ריוח היינו מפני שמשעת תביעה כבר אינו מתעסק, ולמפרע כ"ז שלא קיבל עליו הפסד, אין לו ברווחים, ושם הזכיר שדנו כן חז"ל או מדינא או מקנסא, ובתשו' כו"ח סי"ב הביא דהב"מ כתב דלהרשב"א בסי' קפ"ג ס"ג מבואר דאינו חייב לשלם ריוח מדין מבטל כיסו, והגרע"א ז"ל כתב דאף להרמב"ם שם רק מפני שזכה מיד למשלח, אבל אם זכה והרויח לעצמו אינו משלם לבעלים, (ועי"ש מ"ש ע"ד הב"מ שכ' ליישב קושיא היש"ש, וכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון החו"ד יו"ד קס"ט ביאורים י"ד).

ולאחמור פשטות הראשונים ז"ל דלא ס"ל כהגאונים שבמרדכי, אלא כדעת היש"ש, וגם הראב"ה דוחק עצמו ליישב פסק הגאונים מדינא או מקנסא, וכ"כ בנה"מ דהש"ך פליג, ושפיר כ' בנ"צ דמצי למימר

קים לי כהיש"ש והש"ך, ואף לדעת מרן זללה"ה דתלי לה בפלוגתא המתכות והרשב"א, מצי למימר קים לי כהרשב"א, וכדסתם המחבר ביו"ד סוס"ק ע"ז, וכ"ד הריטב"א קדושין נ"ט א', וכ"ד הרי"ו ותלמיד הרשב"א בששינה, וגם דעת הרי"ף והרמב"ם מתפרשים רק בגלל שמעיקרא חל הקנין לבעלים, אבל להקנות מכאן ולהבא לא שמענו.

ונראה דבגזלן גמור או שולח יד בפקדון שלא ע"מ להחזיר כו"ע מודו שאינו משלם אלא כשעת הגזילה, דכיון שנשתמש בו אין כאן כיס של הבעלים, ואפי' לא קנאו בשינוי מ"מ הוציאו מרשותן, ורק בכה"ג שהשומר סבור שמותר לו ללוותן, ועכ"פ אינו כופר בפקדון אלא נוטלו להלוואה, בזה יש לדון לחשוב העיסקא כבשליחות הבעלים כמש"פ מרן זללה"ה, דהגאונים קיימי ע"ד הירו' דמבטל כיסו פטור ושם שנו דבידוע שלקח מוציאין ממנו בע"כ, וזהו הדין שהעתיקו הגאונים, ולכן אין בכלל זה אלא כשהמעות ברשות בעלים ולא מהימנין לי' שלקח לעצמו, או שמודה שהמעות של בעלים ומודיע שכונתו להשתמש בהן לעצמו, במזיד או בשוגג, אבל גזלן פשוט שאינו משלם יותר מהגזילה אפי' הרויח בה הרבה מן התביעה ואילך, ואפי' הסכים בעה"ב להשתתף בעיסקא.

נמצינו למידין, א. גזלן או שולח יד בכונת גזילה, אפי' הרויח אינו משלם לבעלים אלא כשעת הגזילה. ב. אם תבעוהו הבעלים להחזיר פקדונו והוציאן כבר בעיסקא, ואין לבעלים הפסד כיון שאינם עושים בהם עיסקא, פטור מלתת רווחים. ג. אם הבעלים רוצים להרויח בהם בעסק אחר, ואינם מוכנים לקבל על עצמן פסידא דעסק זה של השומר, פטור מלתת רווחים. ד. אם הבעלים מוכנים להשתתף בעסק בקבלת אחריות כעיסקא, לדעת הרמ"א חייב ליתן להם רווחים מכאן ולהבא כדין עיסקא, ומשמע דהיינו פלגא

מלבד שכרו כפועל, או שיקבל אחריות על הכל וישלם כאריס, ולדעת מהרש"ל פטור, ולא נתברר אם חיובו מן הדין או קנס, ובפשוטו הי' נראה שא"א להוציא מן המוחזק בכה"ג, אבל מרן זללה"ה לא כ"כ. ה. אם הבעלים באו קודם שהוציא המעות והוציאן בע"כ, ואמרו דניחא להו בכל עיסקא שיעשה מוכן טפי שיחלקו הרווחים, ומ"מ ג"ז צ"ע כיון שהוציא בע"כ. ו. אם הפקידו מעות מותרין שיכול להשתמש בהם, וכשהגיעו הבעלים אינו יכול להחזיר להם המעות כגון שהלווה לגוי, אפשר דאינו משלם רווחים מכאן ולהבא, ומ"מ אפשר לחייבו להקנות להם העיסקא בתורת פקדון.

שם בסמ"ע סק"כ הביא דברי המרדכי בסו"פ המפקיד, דשולחני שקיבל פקדון והלווה לגוי בריבית, הרייח לשולחני, אבל אם כשתבעו הבעלים להחזיר הפקדון לא שילם אלא אמר הריני משלם לא מקנה לי' רווחא כדאמרינן שואל עד שישלם, רצ"ע דיוקרא וכפל ששייך לבעל הקרן בזה צריך הקנאת הבעלים, אבל ריבית ושכירות רווחא דשומר הוא, כדאמרינן ב"מ ל"ה ב' הדר אגרה מיני' תמנין יומין, והרי השולחני כשואל שרשאי להשכיר, וכש"כ בעיסקא וריבית דודאי אינו תלוי בהקנאת הבעלים בשעת החזקת הפקדון, שו"ר בנה"מ ס"ק י"ב שכבר העיר בזה, ובסוה"ד במרדכי כתב דדוקא כשיגלה בדעתו שחפץ בעיסקא נותן ריוח לבעל המעות, ולזה ציין הד"מ כאן, ועכ"פ דיני' דהמרדכי דמדמה לה לרווחא דממילא צ"ע, וראיתי תשו' הגרע"א ז"ל בכו"ח ח"א סי"ב שהביא דברי הב"מ לדמות מבטל כיס לגזלן שהשכיר לאחרים, וכתב דלא דמי, ועי"ש שמובא שהרשב"א ב"ק ל"ג ב' חולק על הרמ"ה וס"ל דהשכר לגזלן, אבל בנד"ד שרשאי להשכיר ולהלוות בריבית פשיטא דרווחא ידידי'.

ובש"ך סי' רצ"ה סק"ח העתיק מהמרדכי דנפקד (כצ"ל) שאבד ממנו חפץ שהי'

משכון של עכו"ם ביד המפקיד ושילם ואח"כ נמצא המשכון זכה בריבית של החוב, וכנראה פי' כן בדברי המרדכי שהבאנו וכנראה לזה ציין הגרע"א ז"ל בגליון, וריבית דקודם תשלומין פשיטא דלמפקיד אלא כונתו משעת תשלומין ואילך.

שם ברמ"א הדין עם הנפקד, פי' שא"צ ליתן ריוח בלא קבל הפסד, אבל ודאי שחייב

להחזיר מיד המעות אם יכול להוציאן מן הגוי או שיש לו אחרים.

שם ברמ"א או במקום שאסור להשתמש כו' בנה"מ פי' כשהמפקיד גילה דעתו דניחא לי' בעיסקא ובקבלת אחריות, דאז אם משתמש לצרכו אינו גזלן, ולכן סתמא נקטינן הכי, וכן צידד מרן זללה"ה בסכ"א סוס"ק י"ג.

סימן ד

בדיני שליח שקיבל מעות לעשות סחורה

ויותר נראה דלענין אונסין אינם כשותפין, ורק ע"י המקח נעשין כשותפין, דמסתברא שאם בא אחד מהן לחזור בו יכול לתבוע מעותיו דוקא, כדין מפקיד מעות אצל שולחני כדנקטו האחרונים ז"ל בסי' רצ"ב ס"ז דלא כהש"ך שם סק"ח עי"ש בפ"ת סק"ג ובגליון הגרע"א ז"ל והגהות אמ"ב, [ועיקר דין התו' ב"מ כ"ט א' אינו מוסכם, ערמב"ן וריטב"א מ"ג א'], וכאן י"ל דהש"ך ג"כ מודה כיון שאין הגדון בזכותו של השליח, אלא בזכות המשלחים להתערב במעותיהן, ושפיר י"ל דכ"ז שלא נתערבו, כל חד לנפשי קאי, וה"נ מסתברא דלענין מעילה לר"ה ב"מ מ"ג א' מועלין מיד בזכות השתמשות, וכאן מסתברא שלא מעל הנותן כ"ז שלא קנו במעות כלל, ולא חשיב כנתן שני שלישי מעות לשני השותפין, וכש"כ לר"ג דקי"ל כותי', ובוזה מיושב טפי הא דחשבינן ל' זבן לחד מינייהו, כיון שבאמת המעות מוחלטין לאותו אחד, וקמ"ל רבא דבמקח הם מתערבין, שאין השליח מדקדק מאיזה מעות הוא מוציא, וקונה מיד לכולן.

ולפ"ז נראה שאפי' לקח כבר במעות של אחד מהן וזכו כולן בשליש המקח, עדיין אינם כשותפין שוין בשאר המעות, אלא בעל המעות שקנו בשלו, נעשה שותף שלישי בשל כל חד מינייהו, ואם אבד צרור אחד הפסיד בעל הצרור הזה שני שלישי ובעל המעות שלישי, ובעל הצרור השני לא הפסיד כלום, אבל דעת אאמור"ר שליט"א בזה דכיון שהתחילו בעסק יחד נעשו כשותפין בכל המעות בשוה.

לפי' הרמב"ן לא מיירי סוגיין בכחו של השליח לשנות, אלא לפי ששנים שנתנו

א. ב"מ ע"ד א' אמר רבא הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד כו' זבן לחד מינייהו זבן לכולהו ולא אמרן כו' שני פירושים נאמרו בגמ', א' פי' הריטב"א בשם הרמב"ן דלא מיירי שהשליח נתכוין לחד מינייהו, אלא שהשתמש במעות של אחד מהם, והלשון מתפרש כמו זבן בשל חד מינייהו, ודומיא דצר וחתיים דאמרינן למאן דזבן זבן, ומתפרש דבמעות של מי שלקח לדידי' לקח, (ולא אמר בחד מינייהו דהוה משמע שחלקו מבורר בדוקא), ואפשר דאפי' אמר שקונה לראובן הרי כולם בכלל, אא"כ חזר בפירוש משליחותו ואמר שקונה רק לראובן, ובפסקי הרי"ד פי' כגון שמסר לאחד והלך השליח, דאמרינן ג"כ שלכולם נתכוין, ב' פי' הרמב"ם דמיירי שהשליח נתכוין לחד מינייהו, ואפ"ה קנו כולם כיון שלקח מן המעות המשותפין לכולם, והחידוש שנעשין כעיסקא אע"פ שלא נשתתפו בהדיא לעיסקא.

ויש' לעי' לדעת הרמב"ן מ"ט דנו בגמ' במקח ולא דנו לענין אונסין דמיד נעשו כשותפין בכל המעות, וכדין עירבן עם מעותיו שכ' הרמ"א בסי' רצ"ב ס"י שההפסד לפי ערך, וי"ל דאפי' אם נימא דאף לענין אונסין נעשו כשותפין, מ"מ אין הטעם מפני שרשאי לערבן, דודאי אם נתנו לו לקנות לכל חד מידי אחרינא, לא נעשו כשותפין אע"פ שהרשוהו לערבן, דכ"ז שלא עירבן כל חד לחודי' קאי לענין אונסין, ורק בכה"ג שמקח אחד לכולן ואפי' אם יקח בשל אחד מהן יזכו כולם, בזה י"ל דנעשו מיד כשותפין אף לענין אונסין, ונמצא שדין האונסין נקבע כתוצאה מדין המקח המשותף, ולכן שפיר נקט רבא דין המקח.

ואין נראה לומר דכיון שיכול לערב המעות, השתא נמי שלוקח משל שמעון לראובן הר"ז כעירב ואח"כ לקח לראובן, דאף שליח יכול לערב עם מעותיו, ומ"מ כ"ז שלא עירב אינו יכול ליקח לעצמו, והכא גרע שאין לו לערב עם מעות אחרים כשאין כונתו לקנות להם בשותפות.

מן האמור נתבאר לדעת הרמב"ן א. עירב המעות יחד ולקח סתם לקח לכולם, ב. וה"ה אם לא עירבם רק נתנו לו מותרין בב"א, אבל לענין אחריות עדיין של כל חד לעצמו, ג. נתנו לו צוררין בפ"ע או זה שלא בפני זה, ולקח סתם לקח לבעל המעות בלבד, - ודין מפרש, א. במעות מעורבין קנה למי שפירש, ב. כ"ז שלא עירב אסור לקנות במעות שמעון לראובן, ואם קנה י"ל דזכה לו, דחשיבי קצת כמעורבין שחלקן, ויותר נראה דדמי לדין ג', ג. בצוררין או שקבלן בזא"ז, הר"ז כשליח שלוקח במעות משלחו לעצמו ויש לו מעות אחרים בתוך ביתו דאסור לו להחליפן, כ"ג, והכא גרע כיון שאין דעת המשלח לקנות משל אחר.

ב. **הרשב"א** בב"ק ק"ב ב' פ' זבן לחד שנתכוין לקנות רק לאחד מהם, וקשיא ל' א"כ מ"ט לא קנה כדין שליח שקונה לעצמו, ותיירץ דהחסרון מפני שאין דעתו של מוכר להקנות אלא לבעל המעות או למי שקונה ממנו, אבל לאחר שאינו בעל המעות לא, וצ"ע דמגלן שלא אמר למוכר דזבין לחד מינייהו, שהרי מתפרש להרשב"א באמר בפני עדים דומיא דשליח, ואין סתמו בגמ' דלא קנה, ולא פירשו כשלא אמר למוכר, וגם עיקר הדין צ"ע שאין דעתו של מוכר אלא למי שמתכוין בעל המעות או הקונה, ואם הקונה יכול לקנות בשביל עצמו ה"ה בשביל אחר, ואפשר דכונת הרשב"א כמש"כ לעיל סק"א דכאן אין דעתו של הקונה לקנות במעות של אחר שלא ברשות, דאין השליח רשאי לחלק את המעות לחד מינייהו בלא

מעות לשליח בזא"ז למיזבן להו מידי, וזבן ממעות דחד, הדבר פשוט שקנה לבעל המעות, דכל אחד צרור כספו באחריות בעליו, ואין שום קשר ביניהם, ואע"פ שהשליח רשאי לערבן עם מעותיו דמסתמא לא קפדי, אבל כ"ז שלא עירבם ברשותא דמרייהו קיימי לכל דבר, ואם תבעום הבעלים חייב להחזיר להם אותן מעות וכמשנ"ת, וקמ"ל רבא דכשמסרו לו במעמד אחד לצורך מקח אחד נעשה כשליח משותף לקנות להם בשותפות, ואע"פ שמסרו מעותיהם בפ"ע, כ"ז שלא צרו וחתמו באופן שנראה שמפקידין, ואין רצונם להשתתף.

ולפ"ז יש לדון מסברא מה הדין כשהשליח רוצה לקנות רק לחד במעות מעורבין, או לקנות לכולהו במעות הצוררין, והנה ודאי שהשליח יכול להוציא משלו לקנות עבור חד מינייהו, ואח"כ לגבות מן המעות המעורבין מה שנתן עבורו, וכיון שכן הדין נותן דמעיכרא ג"כ יכול ליקח מהמעות המעורבין ולזכותן לחד מינייהו ולקנות רק עבורו, ואין צ"ל כשעדיין לא נתערבו הצוררות שלוקח משל אחד וקונה עבורו בלבד, וזהו שכ' הריטב"א דבזבן בפירוש לחד מינייהו ודאי מהני.

מיהו יש להסתפק אם יכול ליקח ממעות של ראובן ולקנות עבור שמעון, בין בדצר וחתים ובין בנתנו בב"א בלא קשר וחותם, דכ"ז שלא עירבם הר"ז כלוה מן הבעלים, ונראה דלכתחלה ודאי אסור לעשות כן, דכמו שאם הוציא משלו לצורך ראובן, אסור לו לגבות מצוררו של שמעון, ה"ה דכשבא ליקח לצורך ראובן לחוד אסור לו ליקח מצוררו של שמעון, ואם אמר בפני עדים שקונה לצורך ראובן, י"ל דתלוי בדין שליח שלוקח לעצמו, בשו"ע סי' קפ"ג ס"ג, ואפשר דהכא גרע כיון שאין המשלח רוצה לזכות לעצמו בממון שאינו שלו, משא"כ בשליח שגוזל לעצמו.

רשותם, ולנפשי' מהני גזילתו אבל לא לאחרני, אא"כ יודיע למוכר שיקנה רק אחד מינייהו אע"פ שהמעות משותפין, וזהו שהזכיר הודעה למוכר, דכיון שאין כאן רצון הזוכה להפקיע המעות, א"כ בעינן דעת המוכר שיקנה לו המקח בכל גונא, ולפ"ז אף אם הודיע למוכר שיקנה לראובן לא מהני, עד שיאמר לו שיקנה לראובן אע"פ שאינו בעל המעות.

ונראה מדברי הרשב"א שאין השליח רשאי לחלק המעות דהו"ל כמעות משותפין לעיסקא זו, וכדין עיסקא דאינם רשאי ליחלק כמ"ש הרי"ף, אבל אם ה' השליח רשאי לחלק המעות הו"ל אותו אחד גם בעל המעות ושליחותי' קעביד דאפי' לבני מערבא קנה, וע"ז קשיא לי' לשיטתו דאף באינו רשאי לחלק מהני חלוקתו, ותיריך דמהני לנפשי' ולא לאחרני, אא"כ המוכר יכוין להקנות לאותו אחר בכל ענין, וכמשנ"ת.

ג. **לשון** רש"י דלא צר וחתים מעות של כל איש ואיש לבד, מתפרש על השליח שהוא צר את של כל אחד לבדו, דאל"כ הו"ל דלא צר וחתים כל איש מעותיו לבדו, שו"ר שכ"כ בפרישה [וכבר כ"כ מרן זללה"ה ב"ק סכ"ב סק"י], ולפ"ז הנדון בדעת השליח איך מתפרש קנינו בסתמא, וכמ"ש הרי"ד, אבל בלשון פסקי הרי"ד מבואר דהחילוק איך נתנו לו, ואעפ"כ אם רוצה יכול לחזור משליחותו ע"י ש.

ובאמת לשון הגמ' משמע כפרש"י שהשליח צר, שאם המשלחים ציירי הול"ל ולא אמרן אלא דלא ציירי וחתמי כל חד לחודי', ולשון איניש איניש שייך על השליח שהפריד וצר של כל אדם לחוד, וגם הול"ל דציירי וחתמי זוזיהו, ואין להזכיר לחודי' דמעות כל אחד נפרדין בידו, והדבר תלוי איך מסרם שאם חתמם בקשר ש"מ שאינו רוצה לערבן, וגם צר לשון יחיד משמע על השליח, וביאור

הענין שהשליח מקבל מכל אחד צרור בפ"ע ויכול לצררן בפ"ע או לערבן, אבל אין הכונה שהפריד מעות מעורבין, נויש לדחות דאה"נ כיון דכל אחד נותן צרור כספו גם אם כונתו כדי לערבן, לכן נופל לשון איניש איניש לחודי' לבאר הענין שניכר שנתכוונו להיות נפרדים], וכן בסברא אין חתומין סימן שלא יערבם, שהרי יודעים שהוא יפתח הקשר, ומנלן שזהו סימן שלא יערב, ולשון זבן לכולהו ג"כ משמע קצת שאין זכיתם נגד רצון השליח, דאל"כ הו"ל זבן אחד קנו כולם, אבל אם הנדון מה נתכוין השליח או שלא נתכוין כלום והדין קובע, נחא דאמרינן דזבן לכולהו, ולפי' הרמב"ם דהשליח עשה כרצון הנותנים מיושב הכל, דצר וחתים לפי רצונם, ע"י להלן].

והטור בסי' קפ"ד כתב גם בדעת הרמב"ם שתלוי בשליח אם עירב מעותיהם או שהניחם צרורין כל אחד בפ"ע, אבל לכאורה לשון הרמב"ם מתפרש שפיר שלא שינה השליח ממה שנתנו לו וכשנתנו לו מעורבין קנה מהמעורבין, וכשנתנו לו צרורין קנה מהצרורין ולפ"ז אפשר שאם נתנו לו ע"מ לערב והוא לא עירבן, אפי' קנה בשל אחד לכולם קנו כולם, ואם עירב את הצרורין וקנה מהתערובת לאחד מהם קנה האחד בלבד, כיון שיש זכות ביד השליח לבטל השותפות, דאע"פ שעירבן שלא כדין לא נעשו שותפין ע"י, ויכול לחזור ולחלק דמעות כמאן דפליגי דמו, וכ"כ בפרישה בדעת הטור, ולפ"ז מיושב לשון הגמ' דמשמע שהשליח צר וחתים, אבל הענין מתפרש דלפי מה שקיבל כך עשה, שלא שינה מכונת הנותנים.

במאירי העתיק הגמ' דהחילוק בדעת הנותנין, שאם לא נתכוונו להשתתף זבן רק למי שקנה עבורו, וסיים בדברי הרמב"ם דאפי' נתכוין השליח לכולם לא מהני, וכתב והוא תימה, ולא נתפרש מאי תימה, הרי זהו ממש דיני' דהרמב"ם בפ"ז הי"ב דשליח שלקח

בפירוש מהני, ומחשבה אפשר דלא מהני, כיון שצריך לקבוע חלוקה בדמיהם, ועפ"י יתיישבו דברי הרמ"א דלמסקנת הטור לא פליגי, מיהו י"ל דגם בזה סגי במחשבה כיון שמדעתו עירבן, ונראין הדברים דכונת הרמ"א ע"פ מסקנת הטור דדעת הרמב"ם ורש"י שתלוי בשליח אם קנה מעורבין או לא, לפי שכ' בד"מ דעפ"י אין לחלק כמ"ש תלמידי הרשב"א בין נתנו כאחד או זה שלא בפני זה, (ובדפו"ח מובא מכת"י כנראה גליון ע"ד הטור שכ' הר"י ולשון הרמב"ם הם שוים לחלוק על תחלת ההלכה), ועפ"י נקט דבאמר בפירוש הדין נותן דמהני, דע"י נעשית חלוקה משא"כ בקנה מעורבין ורוצה שיהא אחד דזה לא מהני, ומיירי כשיש לשליח זכות לחלק ולערב כרצונו, והנודן רק בדעתו.

בב"י כתב בדעת הרמב"ם דבקיבלן נפרדין ועירבן וקנה מהתערובת קנה לכולם, ובדעת הטור כתב דבכה"ג קנה למי שנתכוין, ויש לעי' ה"ד שנתכוין לאחד מהן, אם קונה משל כולם לאחד, איך לוזה מעות אחרים לאחד, וע"כ שמחלק המעות וזוכה לאותו שלוקח עבורו, והדין נותן שהשליח יכול לחלק מעות שעירבן מרצונו, וכשמגביה זוכה עבורו חלקו, ולמה נפרש מעשיו שקונה בשל אחרים עבורו, וכ"כ הפרישה בדעת הטור, וצ"ל דמיירי כשלא נתכוין לחלק המעות, אלא שסבור לקנות משותפות לאחד.

אב"י מרן זללה"ה בסכ"ב סק"י נקט דמשעירבן השליח זכו בכח שותפות ושוב אין לו זכות לחלק מעותיהן שלא מדעתם, שכבר זכו בשעבוד עיסקא וצריך הסכמתן לחלוקה, ומסיק כן לדינא, ונקט שגם הטור והר"י מודים דמשנתערבו מעותיהן אין לו זכות לחלקן, והדברים מחודשים טובא דשליח שעירב מדעתו, הר"י כנתערבו שלא בכונה או כנתערבו במעות השליח דודאי רשאי ליטול מעותיו, וה"נ רשאי ליטול מעות אחרים שעירבן מדעתו, והרי אם לקח לאחד

לעצמו במעות המשלח קנה המשלח, וכש"כ כאן שאין המשלח רוצה לקנות במעות חבירו, ורק אם נפרש בדעת הרמב"ם כהטור דתלוי בדעת השליח בזה יש לשאול דנהי דלא עירבן השליח, אכתי כשבא לקנות לכולן להוי כעירבן, וצ"ל דמ"מ כ"ז שלא עירבן אין כאן שותפות לענין אונסין וכמש"כ סק"א, וס"ל להרמב"ם שדינו כלוקח במעות שאינן שלו, דמשמע ל' בגמ' דקמ"ל שאין תלוי בדעת השליח אלא במצב המעות, ולכן ביאר ברישא אפי' נתכוין אחד ובסיפא אפי' נתכוין לכולהו.

בבדק הבית כתב דחתומין לאו דוקא אלא ר"ל שאינן מעורבין בו, וכונתו למ"ש הטור בדעת הרמב"ם דלא תלוי במסירתם, אלא במציאות אם השליח עירבן, ובזה באמת אין לחלק אם צרן וחתמן או לא, אבל לפי הטור דהנודן בדעת הנותנין בזה צייר וחתים דוקא, שהרי כל אחד נותן צרור כספו בשקו בפ"ע, מיהו גם בזה חתים לאו דוקא שהרי השליח יתיר הקשר, רק תלוי איך נתנום לו לפי הענין, ולשון הטור צרור כספו לבדו, ואח"כ כתב נתנו לו המעות מעורבין, ועי' פרישה.

הרמ"א הביא דברי הר"י ע"ד הרמב"ם ומשמע דמחלק בין חשב בלבו לאמר בפירוש שחוזר משליחותו, וזה מתפרש כמ"ש בס"י קפ"ג ס"ג דבלא אמר בפני עדים שחוזר בו זכה המשלח, ובאמר פליגי, וכ"כ בבהגר"א סק"ב דדעת הר"י כסברא הראשונה דבאמר קנה לעצמו, ואם אין עדים שקנה ממעות התערובת הדין נותן שנאמן אף בחשב בלבו, ועי' רמ"א סי' קפ"א ס"ב ובש"ך שם סק"ה וסי' קע"ו ס"ק מ"ה, וכבר כתב הסמ"ע בסק"ב דמשמעות הטור דהרמב"ם והר"י פליגי, ולהרמב"ם אף בפירוש בהדיא זכר לכולהו.

מיהו אם נפרש דעת הרמב"ן בשערבן השליח, בזה מסתברא שאם חזר והפרידן

ואחריות על כל אחד לפי ערך כמ"ש הרמ"א בס' רצ"ב ס"י, ואם לקח בסתמא קנה לכולן.

ג. אם השליח חוזר בו ורוצה להפריד מעות שעירב, ולזכות לכל אחד מעותיו בפ"ע, לכאורה נראה דבנתנו לו צרוּרין או זה שלא בפני זה ודאי רשאי לחלקן, ואפי' נתנו לו באופן שיכול לערב רשאי לחזור ולהפריד מה שעירב, ולכן אם אמר בפני עדים או חשב שלוקח לאחד בלבד, הר"ז כחלק מעותיו וזכה לו, אבל הב"י נקט בדעת הרמב"ם דכיון שעירבן שוב לא מהני שלוקח לאחד, ואמנם הטור והר"י פליגי ע"ז, והרמ"א העתיקן (כאילו לא פליגי, וסמ"ע חולק ע"ז), ואפשר דלא פליגי אלא בנתנו לו ע"מ לערב אם ירצה, אבל זה שלא בפני זה או אפי' בצרוּרין ע"מ שלא לערב יכול לחלקן, ואין כן דעת מרן זללה"ה אלא דכיון שנתערבו זכו בכח השיתוף אפי' אירע זה שלא מדעתם כלל, דהואיל ויש מעלות בשותפות אין כח ביד השליח להפרידן כלל, ולו"ד ז"ל הי' נראה דודאי יש כח לשליח להפריד מה שנתערב בשוגג או במזיד, ורק בעיסקא משותפת קצת יש לדון אם יכול לחלק, וגם בזה דעת הרמ"א כהטור והר"י, (וכ"ע דעת הריטב"א והרא"ה והרמב"ן), מיהו בזה דעת הרמב"ם והרמ"ה והרשב"א שאם כבר עירב אינו יכול לחלק מדעתו, (מיהו ברשב"א משמע שאם יודיע למוכר מהני), וגם בדבריהם אפשר לפרש דהיינו בנתנו לו ע"מ לערב בודאי.

ד. נתנו לו מעות מותרין זה בפני זה הר"ז כנתנו לו ע"מ לערבן אם ירצה, ואם לא עירבן, ולקח בצרוּר של אחד מהן לכולן זכו כולם, ואפי' לקח בסתם בשל אחד זכו כולם, ואין כן דעת הרמב"ם אלא זכה בעל המעות, - לקח בפירוש לבעל המעות זכה לו, [וצ"ע בדעת תלמידי הרשב"א בזה, ומרן זללה"ה פ"י דבריהם באופן שידעינן שנתכוונו לעיסקא משותפת, ולא שיהא תלוי ברצון השליח],

מהן במעות השליח ודאי יכול לחזור ולגבות חובו מן התערובת, ונראה דדברי מרן זללה"ה דוקא בנתנו זה בפני זה ונתנו ע"מ לערב אם ירצה, דבזה אם באמת עירב הרי הם זכו בכח שותפות, אבל בעירב מדעתו כגון שקיבלם זה שלא בפני זה פשיטא דרשאי לחלק, מיהו גם באופן זה צ"ע לדינא, דמסתבר טפי כדעת הטור וכהבנת הב"י והפרישה, [שו"ר דמשמע דעת מרן ז"ל שגם בזה זהו בכח שיתוף וצ"ע], ומרן זללה"ה נקט בדעת הטור שנתנו מעורבין והוא נזהר והפרידן שמיד דקדק שלא יתערבו לגמרי, ולקח משל אחד, וצ"ע, שו"ר דבסמ"ע סק"א העתיק כהבנת הב"י ברמב"ם, וצ"ע.

בש"י סק"א כתב בשם הב"ח דבצייר וחתים אינו יכול לקנות בשל ראובן לכולם או בשל ראובן לשמעון אפי' במפרש בהדיא לכו"ע, ואפי' אמר בפני עדים לא מהני, כמ"ש הב"ח, ואפי' לדעת הרשב"א שבס' קפ"ג ס"ג היינו דוקא לעצמו, אבל אינו נעשה שליח לזכות לאחר שלא כדין, וכ"כ בגליון הגרע"א ז"ל ובנה"מ, ולעיל סק"ב צדדנו שזו כונת הרשב"א במ"ש שצריך להודיע למוכר, ואפי' אם נימא דהשליח רשאי לערב מעותיהן לכתחלה, [ובפשוטו נראה דשלא לצורך אסור], מ"מ כ"ז שלא עירב הרי כל אחד נשאר בשלו לחזרה ולאחריות כמ"ש סק"א, וודאי דלא ניחא לי' שיקנו בשלו לאחר.

ד. דינים העולים

א. שלשה שעירבו מעותיהם ונתנו לאחד לקנות להם סחורה, נעשו שותפין לעיסקא זו, ואין ביד השליח לעשות חלוקה ולקנות רק לאחד מהם, ואפי' התנה בפירוש בפני עדים דובין לחד קנו כולם.

ב. נתנו לו מעות כל אחד בפ"ע, והשליח עירב המעות, בין נתנו ע"מ שיוכל לערב בין נתנו לו צרוּרין בין נתנו לו זה שלא בפני זה, נעשו כולן שותפין במעות התערובת,

לקח לאחד במעות של חברו מסתברא דלא קנה, עי' דין ה'.

ה. נתנו לו מעותיהם זה שלא בפני זה או צוררין וחתומין באופן שנראה שאינם משתתפין לעיסקא אחת, אין לו לערב מעותיהם שלא לצורך, ואם לקח סתם בצרור אחד, זכה לבעל המעות, לקח בפירוש לכולם או לאחד במעות של חברו כתבו הב"ח והש"ך דלא קנה וזכה בעל המעות, שאפי' התנה בפני עדים אינם רוצים ליהנות בממון של אחרים בלא רשותן.

ו. אע"פ שנתנו לו צוררין או זה שלא בפני זה יכול לקנות הסחורה לכולם בשותפות וכשיבא לביתו יבררו חלקם, וכן שנינו בפ"ו דדמאי לוקח סתם ופטור.

ז. לענין אחריות אם נתנו לו כל אחד לעצמו אחריות כל אחד על שלו, ואם חזר בו חייב השליח להחזיר לו צרור שלו דוקא, ונראין הדברים דאף בשנתנו מותרין הדין כן כ"ז שלא עירבן, מיהו אם לקח בצרור אחד לכולן יש להסתפק אם נעשו שותפין שוין בכל הצרורות, או שבעל הצרור שקנו בשלו לכולם נעשה שותף עם כל אחד לפי ערך שלקח משלו, ודעת אאמו"ר שליט"א דכיון ששיתפן יחד בחלק מהעיסקא כבר נקבע הכל כעיסקא אחת ונעשו שותפין שוין.

ה. **דמאי** פ"ו מ"ב ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק כו' לוקח סתם ופטור ואם אמר כו', פשטות המשנה דרישא דומיא דסיפא שלוקח לו ולע"ה, ואע"פ ששלו ושל ע"ה מעורבין פטור מלעשר, דאינו כמוכר לו, כיון שמעולם לא הי' כאן חלק מבורר לחבר, והר"ז כשנים שקיבלו שדה באריסות או שירשו כו' במ"ח, וכן חבר וע"ה שירשו כו' במ"ט, ואמרינן יש ברירה דמעיקרא הי' לע"ה מה שקיבל לבסוף, [וכ"ז שלא חלקו האחריות על שניהם לפי ערך], וכ"מ עירובין ל"ז ב' דר"י פליג משום דס"ל דאין ברירה, אבל אם

לוקח רק לע"ה אין בזה חידוש דפטור, שאין זכות לחבר במקח זה כלל, ועוד דלא קתני במתני' שלא אמר למוכר שקונה לע"ה, דלוקח סתם מתפרש שאינו אומר שלי זה וזה של חברי, ובאמת בתלמודן ב"ק ק"ב ב' הדבר פשוט לכו"ע דבחסים וחסים קונה בעל המעות אע"פ שלא הודיעו למוכר, ומוקמינן לברייתא דהתם כר' יהודה, וש"מ דלכו"ע בדעביד שליחותי' קונה בעל המעות, (ונראה דלתלמודן מפרשין ברייתא דמייתי בירו' ובתוספתא דפליגי ר"י ור"י בבביריה, עי' עירובין שם דלעולא לר' יהודה יש ברירה, מיהו בתלמודן לא מייתי בברייתא ר' יהודה אלא רבנן].

אבל בירו' משמע דמפרשי לוקח סתם אע"פ שלא הודיע למוכר שלוקח לע"ה, ומתני' ר' יוסי היא דהמוכר מקנה לבעל המעות, ולפ"ז מתפרש לוקח סתם אף כשלקח רק לע"ה, אבל מסיפא יש ללמוד דבלקח סתם לו ולע"ה ג"כ פטור, מדקתני דוקא בהוכרו ונתעברו.

מידו הר"י במ"צ פי' דמתני' אף כר' יהודה וכגון שאמר למוכר שהוא שליח, דעיקר חידושא דמתני' בלוקח לו ולע"ה, ולכן אף בהודיע למוכר יש חידוש וז"ש הר"ש כלומר שאומר כו' פי' דמתני' ככו"ע כשאומר למוכר כו', ושם דייק דמתני' דקתני קח לי ככו"ע, כדמפרש בירו' דכשא"ל צא וקח לי שלוחו הוא, מיהו פשטות הירו' דמתני' כר"י, ואין דיוק מלשון המשנה דע"כ שיאמר לו הע"ה קח לי, ולשון הירו' צ"ל דקח לי היינו שיאמר למוכר שלוקח עבורו, ואולי לישנא בעלמא הוא לבאר ענין סתם, ואפשר דכונת הירו' לענין היתירה שאם א"ל קנה לך ר"ל שירויה היתר יעוי' בר"ש שכ' בסוה"ד ואולי יש חסרון דברים בר"ש שכ' כשאומר למוכר שהוא שלוחו של פלוני ולכך פטור מלעשר, וכונתו לאוקומי מתני' אף כר' יהודה, וכפי'

הריבמ"צ, דאל"כ אינו מוכן מ"ש דלכך פטור מלעשר, שהרי בכה"ג לכו"ע פטור.

בתוספתא פ"ח ומייתי לה בירו' פליגי ר"י ור"י בדין נתנו לו אחת יתירה, דלר"י לשליח ולר' יוסי לאמצע, ולפי הירו' הענין מתיישב דר' יהודה לשיטתו שהמוכר מקנה עיקר המקח ללוקח, וממילא גם היתירה ללוקח, ולר' יוסי דאמר לאמצע מפרש טעמא דנחי דעיקר המקח מקנה לבעל המעות, אבל היתירה מגיע גם לשליח, כיון שהוא ובעל המעות יחד גרמו את המקח, והמוכר מכיר טובה לשניהם, ולפ"ז אף בהודיעו שהוא שליח חציו לשליח לר' יוסי, וה"ה לר' יהודה דבהודיעו לא פליגי, (ויש להסתפק במ"ש בירו' דבאל"כ קח לי שלוחו הוא, וקח לך שלו הוא, אם הכונה שהתנה עמו שהרווחים שלו, דהא ודאי כונתו שיקנה עבורו, ונפ"מ דלר' יהודה באמר קח לי הרווח לאמצע, אבל לר' יוסי אף באמר קח לי, מגיע לשליח חציו).

ולתלמודן כתובות צ"ח ב' לא מצינו פלוגתא בעיקר המקח, וכמ"ש תו' שם בדבר שאין לו קצבה לא פליגי, ואפי' את"ל דפליגי לענין יותר מהמחיר, מ"מ בעיקר המקח ודאי מקנה לבעל המעות, דהא בפשוטו האלמנה אומרת שהיא שליח, וא"כ ע"כ דלא תליא בדר"י ור"י לפי הירו', ולתלמודן ב"ק ק"ב ב' בלא"ה לכו"ע לבעל המעות, [ולשון התוספתא מסייע לירו' דמתפרש דתליא בפלוגתא דר"י ור"י ברישא, אלא דלתלמודן לא גרסינן ר' יהודה ברישא כמבואר עירובין ל"ז ב', ולא תליין המחלוקת זו בזו].

שם במשנה ואם אמר שלי זה וזה של חברי ונתערבו כו' בפשוטו מתפרש כלפי רישא דקתני לוקח סתם, וסיפא שלא לקח סתם, אלא שפירש זה שלי וזה של חברי, והיינו שאמר כן למוכר, וכן מתפרש וזה של חברי (וכ"מ בר"מ פ"י ה"ח), מיהו אף מעצמו הדין נותן שיהא רשאי לחלוק, ואע"פ שנעשו שותפין

ולכא למימר ירק וגלוסקין כמאן דפליגי דמו, ב"מ ס"ט א', דמ"מ כיון שביד השליח הי' מעיקרא אפשרות לקנות עבורו איזה ירק שירצה, עכשיו שקנה לו בשותפות לא גרע לעצמו שלא יוכל לאכול לחמו וירקו בלא להראות למשלח את שניהם, ולפ"ז ה"ה אם אחר שלקחן בעירוב אמר שלי זה וזכה לעצמו ונתערבו חייב לעשר, וכ"כ אאמו"ר שליט"א.

ובירו' שהביא הר"ש משמע דמפרש דארישא קאי שקנה בתערובת דיש ברירה ואפ"ה אם הוא חלקן בעצמו ונטל אחד ונתנו לע"ה חייב לעשר, ורק אם הע"ה נטל את שלו מעצמו תחלה אז פטור, או שהחבר לקח את שלו תחלה, אבל אם נטל מתוך התערובת ונתן לע"ה תחלה חייב לעשר, והיינו דאף אם לא נתערבו לא שרינן לחבר ליתן לע"ה מן התערובת תחלה שאז הוא עושה החלוקה בנתינה לע"ה וכמוכר לו דמי, אלא יקח שלו תחלה וממילא מה שנשאר הוא לע"ה, ולא חשיב שנותן לו בידים או יתן לע"ה לברור תחלה, ולא נתיישבו הדברים יפה, ובפי' הגר"א מפרש לה אסיפא דנתערבו [ומה"ט מחק ד"ז בהגהות הגר"א מהר"ש], שאם אינו נותן לע"ה בידים מן התערובת אלא נוטל שלו או מניח לו ליטול לבד א"צ לעשר, דכיון שאינו נותן בידים לא מחמירין, והדברים מחודשים, גם לישנא דמתני' חייב לעשר ואפי' הן מאה לא משמע שיכול ליטול ירק שלו תחלה וליפטור, וצ"ת, ועי' להלן ד"ה ויש לעי'.

ויתכן דכונת הירו' לומר דאם אמר שלי זה כו' א"צ שיאמר כן למוכר, אלא אפי' חילקו בידו אחר שלקח, חשיבא חלוקה, ואם נתערבו אח"כ חייב לעשר, ודוקא כשעשה קנין לזכות בשלו, אבל אם אמר רק זה של חברי, לא חשיבא חלוקה, כיון שאינו יכול לזכות לחבירו, וכגון שלא הגביה את שלו עדיין, משעה שהגביה חלקו של הע"ה, ובמאה הדבר מצוי כן, שאמר זה של ע"ה ועדיין לא בירר

מתוך השאר את שלו, ובכה"ג אינה חלוקה כיון שיש לו רק זכות לברר לעצמו את שלו, וצ"ע, ועי' להלן.

שם ואפי' הן מאה, יש בזה חידוש שחייבוהו להפסיד כל חלקו, שהרי דמאי מפריש אחד ממאה לתרו"מ, ונמצא שחייב לעשר וליתן הכל לע"ה.

ויש לעי' למה צריך לעשר את כולם, יקח אחד ממאה מאגודה אחת, ויזכה בה לעצמו [ברשות הע"ה], ויעשר את חלקו בכל מקום שהוא, ואח"כ יקח אגודה אחת לעצמו ויעשר, עי' לעיל מ"ז מעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא, ושם הנדון מפני שמוכר כל החצי לחבירו, אבל כאן שזה רק אחד, שפיר מעשר כשיעורו של אחד בתערובת, וחזור ומעשר את האחד שנוטל לעצמו, [ואולי זו כונת הירו' שאם נוטל שלו תחלה יכול לעשר על מה שנטל ועל חלקו בכל מקום שהוא, ורק אם הוא נותן לע"ה תחלה בידיו אמרינן ל' שחייב לעשר כל אחת שמא היא שלו], ואפשר שאם יעשר את שלו בכל מקום שהוא, שוב לא יוכל הע"ה לתקן פירותיו, דכל אגודה שיטול לעשר נחוש שמא זו היא שעישר השליח, ולכן אינו רשאי לעשר את המעורבת בכל מקום שהיא, מיהו עדיין יכול לעשר מכל אגודה בפ"ע, כמו שעושה החבר בזו שנוטל לעצמו, [ובמ"ז דמעשר חלקו בכל מקום שהוא, אח"כ יוכל הע"ה לעשר מיני' ובי', כיון דיש בילה], ושמא לא התירו שליחות זו אלא כשיכול לתלות שמא הע"ה יעשר, אבל בכה"ג שמעשר חלקו בכל מקום שהוא, גורם מכשול שהע"ה בודאי לא יעשר, דמסתמא לא יטול מכל אחד, ובכה"ג לא התירו לסייעו בהבאת הדמאי, וצ"ע בכ"ז.

ו. **שם** בירו' תני רשב"ג אומר אם החליף את המעה צריך לעשר, אר"י הדא אמרה הנותן מעות לחבירו והחליפן ואברו חייב באחריותן, נראה דרשב"ג מיירי אף במפרש

למוכר שקונה עבור פלוני, חדא דדבריו מתפרשים אף לר' יהודה דצריך לעשר ברישא, ולדידי' נפ"מ רק בפירש דבעלמא א"צ לעשר ובהחליף צריך לעשר, ועוד דהא מיירי משהחליף אף קודם שלקח כגון שנשתמש לעצמו כבר בטעות, והול"ל אם החליף צריך שיפרש למוכר, ועוד דלתלמודן לא דנו בדעת המוכר כלל, כמ"ש סק"ה, ולכן אין לפרש טעמא דרשב"ג משום שצריך להודיע למוכר, ועוד דבכה"ג דשליחותי' קעביד לכו"ע לא בעינן הודעה למוכר, תדע דבאמת כשלקח חשיבא השבה לבעלים, וא"כ הו"ל ממש בעל המעות, ועדיפא מגזל שדה ומכרה וחזר ולקחה מבעלים הראשונים, ערמב"ן ב"מ ט"ו ב', וכבר כתב אמו"ר שליט"א דמה"ט אין לפרש הירו' כמ"ש המחנ"א בה' שלוחין סי"ח עי"ש, ושם ג"כ הזכיר כן ליישב ההיא דהטור בשם הרמ"ה דל"פ על רי"ו, ועי"ש סי"ז.

אלא הטעם כמ"ש בבגה"ר דעכשיו כשקונה מעותיו הרי"ז פורע חובו שלקח מעות חבירו, ועי' קניית הירק מחזיר החוב לבעליו, ונמצא משלם חובו בדמאי ואינו יכול לזכות לבעלים מעות קודם המקח, דבעינן דעת בעלים להשבה, אבל עי' הקנייה בשליחותו חשיבא שפיר השבה, ונכנס הירק ברשות בעלים לאחריות, [ואם נשתמש במעות במזיד באופן שעבר על שליחות יד, אפשר שלא תחשב השבה אף כשעשה שליחות בעלים, ויתיישב בזה מ"ש הרא"ש דמיירי דוקא בשוגג, ולכאורה ה"ה במזיד, ולמ"ש"כ נפ"מ דלא חשיבא השבה, ואפשר דכונת הרא"ש דבמזיד פשיטא דחייב באחריותו, ולכאורה עיקר החידוש דאע"ג דלא קפיד מ"מ חייב באחריותו, וא"כ גם במזיד איצטריך לאשמועין], (ובמחנ"א ה' שומרים הביא מרדכי פ' החובל דמלוה שאמר ללוה שיעשה עיסקא במעות החוב לא נפטר מחובו, והובא ד"ז ברמ"א סי' קע"ו ס"א וסי' שד"מ ס"א וסו"ס ק"כ, [וענה"מ סי' שד"מ מ"ש בזה],

שמצפה עוד להשתמש בהם, וא"כ כאן שרק להחליף הרשה לו, א"כ אין לו תועלת כ"כ לצפות לזה ושישאר ברשותו ועי' בסמוך], אבל בהחליפן בלא רשות צריך דעת בעלים, ומ"מ כשקנה להם הירק חזר לרשותם דלזה יש דעת בעלים, לשנות מעותיו לירק, ואפשר דכל שכבר נעשה לזה צריך דעת בעלים לחזרה דשמא ניחא להו שישארו באחריות, וכיון שנהנה בהלואה, אפשר שצריך דעת בעלים.

ונראה דאם לא החליפן אלא שעירבן באופן שאינם ניכרין אינו חייב באחריות, דכשהחליפן יצאו מרשות בעלים וצריך השבה, אבל בעירבן נעשו שותפין והכל ברשות בעלים, ולא מיבעיא קודם שנטל את שלו מתוכן, אלא אף לאחר שהוציא חלקו לחוד, חזרו המעות לרשות בעלים, ואם לקח בהם א"צ לעשר.

ז. **בדין** שליח אם רשאי להחליף את המעות, לכאורה מוכח מהירוש' דאסור להחליפן, וא"כ כש"כ דללוותן כדין מעות מותרין אסור, אבל אם נימא דמשלוה אותם אינו יכול לזכותם לבעלים בלא להודיעם, אין ראוי מהירוש', די"ל שמותר לו להחליף אלא דלא נפקי מרשותו לאחריות כ"ז שלא הודיע לבעלים שחזר וזיכה להם מעות אחרים, וכבשו"ע סי' רצ"ב ס"ז, וזה תלוי איך מפרשים טעמא דמילתא שם, אם מפני שדעתו ללוותן, או מפני שכבר נהנה בהלואה, וכבר זכו הבעלים בהנאה כנגדה שיהיו באחריות, ואע"ג דסתמא ניחא להו במעות מזומנים טפי, מ"מ צריך להודיעם, עי' ערכין ו' א' דאמרינן אמר זו משתמש בה כי היכי דליחייב באחריותה, אבל למש"כ דבהחליף אם מותר ראוי לומר דיכול לזכות להם, א"כ מוכח מהירוש' דאסור להחליף.

בעיקר דין מותרין ישתמש בהן לכאורה נראה דזה שייך רק בשולחני וחנוני שהנותן

וצ"ע דכיון שלקח בהם עיסקא הר"ז כלקח ירק למלוה, ושמא מיירי קודם שלקח רק הסכים ליקח במעות שהזמין להחזיר.

ונראה דדוקא החליף אבל נתערבו לו לוקח בשניהם יחד לו ולע"ה, דודאי אמרינן שלקח בשל ע"ה ולע"ה, ואע"פ שנעשו שותפין במעות המעורבין, מ"מ לענין מה שהשותפות יכולה להתברר, ודאי אמרינן בריה, ומסתברא דבכה"ג כיון שלא יצאו מרשות בעלים אלא שנעשו שותפין, סגי בבירור חלקו לעצמו, או בזיכוי החלק לבעה"ב.

ונראה דכש"כ אם קנה שלו ועדיין מעה של ע"ה נשאר בכיסו דודאי צריך לעשר, שאין זיקה לע"ה שיקנה לו הירק, והחבר כנותן לו משלו, אלא שגובה חובו אח"כ, ורבותא אשמועינן דאפי' החליף והוציא כבר את המעה של ע"ה, ועכשיו בא לשלם בשלו, ועם גמר המקח נעשית השבה לבעלים, אפי"ה צריך לעשר כיון שפורע חובו עי"ז, ולא כשליח בעלמא הוא.

שם בירוש' אר"י הדא אמרה הנותן מעות לחבירו והחליפן ואבדו חייב באחריות, פי' הר"ש והרא"ש, דהו"ל שולח יד בשוגג, ואע"פ שהחזיר מעות כשיעור שלקח, מ"מ לא נקנו לבעלים קנין גמור והם באחריות השומר, והחידוש דאע"פ שאין הבעלים מקפידין על החלפת המעות, ולא הי' מצב שלא היו מעות תח"י להחזיר להם או להשתמש לצרכן, שרק החליף המעות בטעות, אפי"ה נפקי מרשות בעלים וצריך השבה, וול"ד לנתערבו דלא נפקי מרשות בעלים, ולכאורה אף אם נתנו לו הבעלים רשות להחליפן, הדין כן, כדין שולחני שרשאי ללוות פקדונו, ומ"מ אינו חוזר לרשות בעלים בלא הקנאה, מיהו גם בשולחני הדין נותן שיכול להקנות לבעלים, וא"כ כאן אם הקנה לבעלים א"צ לעשר, [ועי' שו"ע סי' רצ"ב ס"ז דחייב באונסין עד שיחזירם לבעליהם, אבל שם כ' הרא"ש עוד טעם מפני

באחריותן מפני שיכול להשתמש, ואפשר דלאחר שעשה שליחותו יכול להשתמש בהם עד שיגיעו המעות למקום הבעלים באופן שלא יתעכב במסירתו להם, [וכ"כ בנה"מ שם בשם התומים בשם הרשב"א, ע"ש ולע"כ].

ח. **עוד** בדין החלפת מעות, נראה דאיסור החלפת מעות אינו משום דרוצה במעות שלו דוקא, שהרי להוצאה נותנם לקנות לו אגודת ירק, אלא דכשמשמש בשל חברו נעשה לזה, שאין המשלח זוכה במעות אחרים ע"י השימוש הזה, ואין לו רשות ללוות מעות המשלח, וזהו שכתבו הר"ש והרא"ש דחשיב שליחות יד, דכשנשתמש בשל משלח הרי הוציא מעותיו לצורך השליח עצמו, ויש כאן גזל גמור, אלא שדעתו לשלם מיד.

ולפ"ז אפי' הכין מעות תמורתן מיד לא מהני, כיון שאינו זוכה בהן ע"י שימוש, וכבר תמה במחנ"א ה' שומרין סכ"ה ע"ד מהרש"ך שכ' דבהניח מעות שמיד עם שימוש יכנסו לרשות בעלים לא חשיב שליחות יד וא"צ דעת בעלים, דאיך זכו בעלים במעות האחרות, והביא דבירו' מיירי גם כשעדיין המעה של הע"ה בכיסו או שהמעה של החבר בכיסו, שהרי רק החליף ולא לזה, (ועש"ך סי' קכ"ה סק"ח הביא תשו' מהרש"ך ח"ב סי' צ"ט שצריך לזכות הפרעון ע"י אחר, וחלק עליו שאין הלזה נפטר עי"ז), וכן הק' אאמור"ר שליט"א בס סק"ו ע"ד הסמ"ע סי' קפ"ג ס"ק י"ב, ובט"ז שם והביאו בנה"מ שם סק"ד שאם מייחד מעות אחרות מיד מותר לו להשתמש, וקשה שהרי אינו זוכה באותן המעות ע"י שימוש בשלו, ולפ"ז יש לדון שאם נתן לאחר שיחזיר בהם לטובת המשלח ויזכה בהם עבורו מיד עם הוצאת מעותיו ע"י השליח, מותר, אבל בירו' משמע דאם החליף את המעה בכל ענין חייב לעשר, ואפשר לדחות דהיינו כשלא הקדים לזכות לו מעות תמורת מעותיו, ואפשר דלענין מעשר כיון דעדיין האחריות על החבר, דנהי דזכה המשלח

להם מעות אינו במקרה, אלא משפני שעוסקין במעות ושומרין נותן להם לשמור, ולכן אם נתן להם מותרין הר"ז כאומר אם תרצה תערבם עם מעותיך, וממילא גם תשתמש בהם, אבל המפקיד אצל בעה"ב אין סרך היתר השתמשות כלל, אא"כ יודע בו שעוסק במעות להלוות בריבית וכיו"ב, ולפ"ז מ"ש בשו"ע סי' רצ"ב ס"ז ובעה"ב שרוב עסקיו בריבית דינו כשלחני לפי שצריך תמיד למעות, היינו דוקא בכה"ג שהענין נראה דהפקיד אצל זה שעוסק במעות תמיד, ולכן מתפרש שמתיר לו להשתמש, אבל לא בכל אדם אפי' בזה"ז, ועסמ"ע י"ח י"ט, [ובב"מ אה"ע סי' צ' ס"ט, וכן בהגהת אהע"ז על הש"ך סו"ס מ"ז הובא בנה"מ שם כתבו דשולחני אסור להשתמש במעות מותרין אלא לעיסקא, אבל לא למשתי ב' שיכרא, ועי"ז נשארין המעות בזכות המפקיד כעיסקא אפי' מת השולחני, אבל אין נראה כן מסתמות הפוסקים, עי' לק' סק"י].

ולפ"ז ע"ה שנתן לחבר לקנות לו, וכיו"ב, אינו בכלל היתר השתמשות לכו"ע, שאין במעשה זה שום סתמות של היתר השתמשות, וכן בדרכ רובב"ח קדושין נ"ט א'. **אבל** בשולח מעות ע"י סוחר לקנות לו סחורה, או בנותן לו סחורה למכור, בזה שייך לדון אם דינו כשולחני וחנוני, ולכאורה קודם שיעשה שליחותו לא ניחא לי' שיוציא מעותיו שמא לא יודמנו לו מעות אח"כ, וכ"כ הבי' יו"ד סי' קס"ט ד"ה ומדברי הרמ"ה דבשליחות למסור מעות ללוה או למלוה אף שולחני אינו יכול להשתמש, ציינו הנה"מ סי' קכ"א סק"י וכ"כ הגרע"א ז"ל בתשו' ח"ג סי' פ"א, [ולדעת הש"ך סי' קכ"ו ס"ק כ"ט דבמותרין שמותר להשתמש חשיבי אינן ברשותו, וכדעתו בסו"ס מ"ז, וסי' רצ"ב סק"ח, ודאי דבשליחות חשיבי ברשותו, וש"מ דלא ישתמש בהן], מיהו בב"י חו"מ סו"ס רצ"ז הביא תשו' רשב"ץ דראובן שנתן חפץ לשמעון שימכרנו וישלח לו המעות כו' וכתב דחייב

המשלח, ג"כ מוכח שאסור להחליף, דאם יכול לייחד תמורתן מעות בביתו, איך אפשר להחליט שזכה בהם המשלח, ואף לדעת הרשב"א היינו דוקא כשמתכוין לגזול, אבל בהיתר אין אפשרות להשתמש במעות חבירו לקנין, וכמ"ש המרדכי הובא בב"י אה"ע סל"ה דחשיב קידשה בגזל, ואף לדעת הרשב"א אינו יכול לעשות קנין כסף במעות הגזל שעדיין לא יצאו מרשות בעלים, ולכן אינה מקודשת, (ואף לדעת הרמב"ם לא שייך שתתקדש למשלח בלי אמירתו לה שתתקדש למשלח, ול"ד למוכר שדעתו על המעות בלבד ומקנה לבעל המעות), ורק לענין ממונות שייך לומר שקונה לעצמו במשיכה או בשטר, והמעות גזל, אבל חלות קנין לכו"ע לא חל במעות גזל.

בשומר אבידה ב"מ כ"ט א' חזינן דאף שאין לבעלים שום זיקה למעות שקיבל בשביל האבידה אפ"ה אסור להשתמש בהם לר"ע, ולר"ט התירו לו מפני שטרח בה כדאמר שם ב', דניחא ל' לאיניש שיהיו מעותיו מזומנים, שע"ז קרובים להשבה, ואע"פ שיש יתרון דאחריות כשמשמש בהם, מ"מ א"א להחליט לעשות כן בשל אדם פרטי בלא רשותו, אבל בסלע זו לצדקה שרינן ל' ללוותה ומפרש טעמא ערכין ו' א' דניחא לן דתיקום באחריותו, ושם יש יתרון כיון שמרצונו התנדב, מסתמא יחזירנה לצדקה.

ט. **נמצינו** למידין דאסור להחליף מעות של חבירו אפ"י נותן לו מעות אחרים תחתיהם מיד, ואפ"י נתנם בידו להוציאן, אבל לערבם עם שלו, אם יש לו צורך בכך יש להתיר, (וראיתי מובא ממהרל"ב בתשו' דשלא כד"ן עושה), דבכה"ג לא הוציא כלום מרשות בעלים, ואם זיכה לו תחלה מעות אחרים צ"ע אי מהני, אבל מותר לו לעשות שליחותו במעות שלו ואח"כ לגבות מעות המשלח לעצמו, וכמבואר בב"ש אה"ע סל"ה סקט"ו מדברי הרי"ד והריא"ז ר"פ האיש

במעות שלא יוכל השליח להוציאם ויהיו לו מעות מזומנים תמורת מעותיו, אבל לא נפטר השליח לגמרי מחובו בלא דעת בעלים, כדין לזה מעות מותרין בשו"ע סי' רצ"ב ס"ז דבעינן השבה לבעלים, ולכן לענין מעשר חשיב שלוקח הירק במעות של החבר.

ובזה ניחא דאף אם נימא שמותר לשליח לכתחלה לערבם עם מעותיו, אפ"ה להחליפן אסור, ואע"פ שכשמערבן שוב לא יוכל להחזיר למשלח מעותיו דוקא, מ"מ הרי מעותיו ברשותו בכיס זה, ואין נגרע מזכותו במעותיו לשום דבר, שהרי אין לו זיקה לסוג המטבעות כלל, אלא לערך וכח המעות לרשותו, משא"כ כשמחליפן שהוציא מעותיו מרשותו, אלא שחושב לזכות לו אחרים תמורתן.

ולפ"ז נראה דה"ה דיכול לקנות לע"ה ירק במעות של החבר ולחזור ולגבות מעות של הע"ה לעצמו, והא עדיפא מלערב במעות שלו, שהרי אין לע"ה ענין אלא בירק, והרי קנה לו, ורק להוציא תחלה של הע"ה ואח"כ לקנות אסור, אבל לקנות ואח"כ להוציא מותר, ובה מיושב מ"ש הב"ש אה"ע סי' ל"ה ס"ק ט"ו דבכסף א"צ לקדש דוקא בכסף של המשלח, דהיינו שיכול ליתן משלו ואח"כ לגבות משל הבעל, ואין ללמוד מזה למ"ש הב"ש שם ס"ק כ"א שאין הקפידא לבעל אם מחליף במטבע שלו, דודאי קפיד על שימוש בשלו לצורך השליח, ורק אם עושה שליחותו תחלה יכול לגבות חובו ממעות המשלח, ובנ"צ סי' רצ"ב ג"כ חילק דבעושה שליחותו לא קפיד, אבל למש"כ בעינן דוקא שעשה שליחותו תחלה, ואח"כ גובה חובו, וכן השיג בספר המקנה בסוף הספר ע"ד הב"ש שאין היתר להחליף אלא במקום שרשאי להשתמש, שו"ר בפ"ת סי' שנ"ט סק הביא כ"ז, ועי"ש.

מדברי הרמב"ם פ"ז ממכירה הי"ב ששליח שקנה לעצמו במעות המשלח זכה

עוד הביא שם דברי הרא"ש ב"מ מ"ג א' שכ' בשולחני שנשתמש בפקדונו בהיתר דאע"פ שהחזירים למקומם דמדינא לא בעי דעת בעלים כו' ואפ"ה חייב באחריותו כו' וכ"ה בשו"ע סי' רצ"ב ס"ז, וכתב המחנ"א דכיון שנעשו המעות שלו אינו יכול לזכותם לבעלים, וכונתו כדין כל לזה שאינו יכול לזכות חוב למלוה וליפטר מאחריות, אבל לכאורה יש לחלק דכאן הבעלים ניחא ל' בפקדון אלא שהסכים להלוואה ג"כ, ושפיר חשיב זכות אם מזכה לו מעותיו ומחזירן למקומם, ול"ד לשולח יד דכיון שנשה גזלן צריך דעת בעלים שרוצה שיחזרו מעותיו למקומן, דלא מהני מה שמתחלה רצה בכך, אבל בכה"ג דמפקיד אצל שולחני שפיר י"ל דחוזר ומזכה לו, ובנה"מ שם סק"י כתב דהרא"ש הוצרך לטעם כשהוציא רק מקצת הפקדון דהנותר עדיין ברשות בעלים קאי, ולשון הרא"ש שהחזירים למקומם ל"מ כן, ובמרדכי סו"פ המפקיד משמע קצת דמשנטלם מן הארנקי להשתמש אע"פ שלא הוציאם עדיין, מיקרי שכבר נשתמש בהם, אבל הדברים מחודשים דסו"ס יש כאן רק כונה להשתמש, ופשטות הדברים נראה דאי לאו טעמי' דהרא"ש הי' יכול לזכות לבעלים דחשיב כהתנו שאם ירצה יחזיר הפקדון למקומו, ועי' לעיל סוסק"ו בזה, (ועי' בסמוך בדברי האהעו"ז והנה"מ סו"ס מ"ז, שהמעות בעיסקא, ולפ"ד מובן טפי שיכול לזכות לו העיסקא, דכלא נפקא לגמרי מרשותו דמי, אבל ל"מ כן, עי' בסמוך].

י. **בדין** מותרין ישתמש בהן פשטות הדברים דאף למשתי ב' שיכרא שרי, שלא הוזכר כלל במה ישתמש בהן, והרי הדברים סתמן כפירושן דלכל מילי שרי, [וכמ"ק בתו' ב"מ כ"ט א' וברמב"ן מ"ג א' שאפשר דאע"פ שבאו בעלים קודם שהוציא א"צ ליתן להם אותן מעות דוקא, ואם איתא שצריך להוציא המעות בעיסקא דוקא, א"כ כ"ז שלא הוציאם

מקדש, וכ"נ בירו', [ועש"ך סי' קכ"א ס"ק מ"ג], וייחדו לחוד ודאי לא מהני אא"כ זיכס לו ע"י אחר, וכמ"ש במחנ"א ה' שומרים סכ"ה, עי"ש שהק' ע"ד מהרא"ש ומהרש"ך.

עוד הביא שם דברי המרדכי פ' החובל בשם ר"י דמלוה שאמר ללוה אחר ההלוואה שמעתה יהיו המעות עיסקא ונאנסו חייב, דבדיבור לחוד לא נעשו פקדון, והובאו דבריו ברמ"א סי' ק"כ ס"ב וסי' קע"ו ס"א וסי' שד"מ ס"א, ולשון המרדכי משמע שהמשיך להתעסק במעות בתורת עיסקא, וצ"ע דבכה"ג יש לחשבו שקנה הסחורה למלוה, וחשיבא השבה מעליא, וצ"ל דכונתו קודם שהמשיך להתעסק, ועדיין הסחורה הראשונה ברשותו, וגם בזה יש לדון דכיון שקיבל עליו ליתן לו ריוח מעתה, הסכים המלוה שיהיו ברשותו לאונסין, דאל"כ הריוח יהא בדין ריבית, ואפשר דכונתו שאף הריוח אסור לו ליטול, כ"ז שלא זיכה לו ע"י אחר, וענה"מ סי' שד"מ בזה, ולע"כ.

עוד הביא שם דברי הרא"ש פ' הכונס סי"ב שכ' שאם היו להם גדישים של עדשים מזומנים ליתנם במקום הגדישים של שעורים, אפי' אין בעלי גדישי שעורים לפנינו מותר לזכות להם גדישין של עדשים ע"י אחר וליקח גדישים של שעורים דזכות הוא לו כו', ואמנם מבואר בדבריו דבלא זיכוי ע"י אחר אסור, אבל עדיין הדברים מחודשים שיהא מותר ליקח שעורים של חברו ולהאכילם בלא רשותו ופשטות הגמ' שהיו העדשים מזומנים שם ואעפ"כ אסור, דאל"כ אין להזכיר גדישין של עדשים, אלא ע"מ לשלם דמיהם או יותר מדמיהן, אלא שעדשים אינן ראויין לבהמה ולכך הוצרכו להחליפן, וצ"ע, שו"ר בש"ך סי' שני"ט סק"ד פירש בשידוע בודאי שהבעלים לא יחזיקנו בעצמו רק ימכרנו, וק"ק מנ"ל להרא"ש דמיירי בשעורים בכה"ג, שו"ר בקצה"ח שם, ולע"כ.

הכי ברור, ולא הזכיר שם משומר אבידה שהתירו לכל אדם, [ועי' מרדכי סו"פ המפקיד, ובמש"כ בזה לעיל ס"ג סק"י].

ואמנם הי' מקום שיתקנו כן חז"ל, אבל לא יתכן כלל לומר שזה מתפרש בלשון ישתמש בהן סתמא, ובפרט שאמרו כן בכל מוצא אבידה, ולא משמע כלל שמדקדקים לידע מה קנה במעות אלו, ול"ד לעיסקא שהוא משועבד להתעסק בסחורה משם פלגא דפקדון, ומחייבין להוציא כל המעות באותה עיסקא, אבל בשומר אבידה לא הוזכר כלל שיתחייב להיות סוחר במעות אלו, ולידע מה קנה בהם, ושלא יקנה דבר שעלול להפסד, [עי' מרדכי סו"פ המפקיד ועי' בסמוך מ"ש עוד בדבריו], וע"כ דלכל מילי שרו לי' רבנן להשתמש בהם בין בשומר אבידה בין בשולחני, [ובמעילה הלשון לפיכך אם הוציא מעל, וש"מ דישתמש ויוציא היינו הך, וכ"כ בב"מ שם].

מיהו אכתי צ"ע לענין שביעית דודאי לא יתכן שתשטמ את החוב של השומר אבידה, וזה קשה אף לדעת האבן העזר והב"מ כיון דקי"ל חו"מ סי' ס"ז ס"ג דשביעית משמטת את הפלגא מלוה דעיסקא, וה"נ ודאי דלא עדיפא מעיסקא, [ועי"ש בקצה"ח דנקט בדעת רש"י והרמב"ם דאינה משמטת פלגא מלוה, ולפ"ד ניחא], ויתכן לומר דכיון שאין הבעל אבידה יודע מי מצאה לא קרינן בי' לא יגוש, ומשידע באמת תהא ככל הלואה, אבל אין לחדש כן מדנפשי, ושמא נאמר דחשבינן לי' כחוב של פקדון, ונפ"מ לענין שמשלם מעידית כשומרין, והכי מסתברא, ויתיישב בזה משה"ק תו' כ"ט א' מ"ט אמרו דהוי שואל עלייהו ולא אמרו להו, ולפ"ז אפשר דאף בשולחני הדין כן, דכ"ז שהמעות בידו בתורת פקדון אע"פ שהוא לקחן להלואה לא קרינן בי' לא יגוש, שאינו

הרי המעות האלו ברשות בעלים, דכ"ז שלא העמיד סחורה תמורתן לא הותר לו להוציאם, א"ו לכל מילי רשאי להוציאם, ולכן חשיבי שפיר כאילו הוציאם מיד, ויש לדחות דשפיר נפקי מרשות בעלים בזכותו להוציאם, אע"פ שבאמת לא הותר לו להחזיקם כשלו, כ"ז שלא העמיד אחרים תמורתן, ומ"מ פשטות הדברים דנעשו חוב אצלו ולכך א"צ להחזיר אותן מעות, וש"מ דמותר לו ללוותם בלא תמורה, מיהו לאו ראי' היא דאף בעיסקא גמורה הרי הפלגא מלוה ברשותו וא"צ להחזיר אותן מעות, אע"פ שאינו רשאי למישתי בי' שיכרא, ומ"מ קצת סיוע יש בזה מדלא דנו דמה"ט יחשבו המעות כברשות בעלים לחורה כיון שלא הוחלטו להלואה, וגם משהוחלטו גריעי מכל הלואה דלהוצאה גמורה ניתנה], ולפ"ז אם מת השולחני אין גובין שעבודו אלא מקרקעות, דאין במטלטלין שלו שום זיקה למעות שלוה מן הפקדון, ולא חששו חז"ל לזה בשומר אבידה, כמו שלא חששו מה"ט בסלע זו לצדקה ערכין ו' א', והעדיפו קבלת אחריות דיד', טפי מחשש מתה דיד', ושלא יהיו לו קרקעות.

אבל הגאון אבן העזר הגיה ע"ד הש"ך סמ"ז סק"ט וכתב דלא התירו לשולחני ולחנוני אלא להוציאם בעיסקא, וכן בשומר אבידה, ודין העיסקא שתמורת המעות כדין עיסקא ב"מ ק"ד ב' שאינה נעשית מטלטלין אצל בניו, ומה"ט קרו לי' שואל ב"מ כ"ט א', ואף בע"ח אינו גובה ממעות אלו, וכ"כ בנה"מ שם חדושים סק"ד, וכ"כ בב"מ אה"ע סי' צ' ס"ט דלא התירו אלא שולחני מפני שדרכו בעיסקא, ודייק כן מדאמרו מ"ג א' בההיא הנאה דאי מתרמי לי' זכינא דאית בה רווחא כו' משמע דוקא באופן זה, ועי"ש שהאריך, וכתב שם הן אמת דבסי' רצ"ב סותם השו"ע דשולחני מותר להשתמש ואינו מחלק, מ"מ כל כמה דלא מצינו להיפך, מסברא לענ"ד

נוגש מצד המלוה שנתנם לו לפקדון, ואף כשיבא לתבעם לא יחשבו הלואה כ"ז שלא זקפן במלוה, דמעות פקדונו הוא תובע.

והמרדכי בסו"פ המפקיד כתב דרשאי השולחני לתת רווחים למפקיד, ולא חשיב ריבית מלוה למלוה כיון שלא נתנם לו

בתורת מלוה ולא בתורת מקח אלא לפקדון, והדברים מחודשים, אבל יש בזה סייעתא למש"כ דלא קרינן בי' לא יגוש.

ויתכן דבאבידה מיקרו ב"ד המלוים, והו"ל כמוסר שטותיו לב"ד, ולפ"ז בשולחני משמט.

תמצית הדברים בקצרה

סימן ד

בדיני שליח שקיבל מעות לעשות סחורה

לשתפם, וגם אם קונה לכל אחד דבר אחר סתמא דמילתא רשאי לערב מעותיהם אם זה נוח לו כך, וכשקונה מהמעורבין קונה לאחד, וה"נ באותו מין ג"כ, תדע שאם רוצה קונה משלו לאותו אחד, וחוזר וגובה מעותיו מן המעות המעורבין.

לדעת הרמב"ם מתפרש שנתנו לו מעות מעורבין או ע"ד לערבן ועירבן, ועי"ז נעשו כשותפין ואינו יכול להפריד שותפותן מדעתו, ועל כרחו זבין לכולהו.

יש לעי' לדעת הרמב"ן מה דין המעות קודם שעירבן לענין חזרה ולענין אחריות, ולכאורה מדאשמועינן שהמקח לכולן משמע שהמעות אינן כמעורבין לענין אחריות, דאלת"ה מה זבין אחד יש כאן, הרי כבר בטל זכותו של האחד ליחשב מעות שלו, ויש לדחות דהכל מכח העיסקא המשותפת, שהרי אם נתנו לו לקנות שני דברים שונים, אינם כשותפין כ"ז שלא עירבן, וכיון ששותפותן באה מכח זה שזבין אחד זבין לכולהו, לכך נקט רבא ד"ז, אבל יותר נראה דרק ע"י המקח הם משתתפין, אבל אם חוזר בו קודם המקח חייב להחזיר לו מעותיו צרור שלו, כדין מפקיד מעות אצל שולחני, ועי' בזה בש"ך סי' רצ"ב סק"ח וחלקו עליו שם, וכאן עדיף כיון שאין לשליח ענין בזה, והמשלחים לא זכו בכח שותפות, כיון שלא נשתתפו בהדיא, תדע דלענין מעילה אם לא קנו במעות לא מעל אפי' לר"ה ב"מ מ"ג א'.

ולפ"ז אפשר דאפי' התחיל לקנות לא נעשו כולן שותפין שוין בכל הצורות, אלא זה שלקחו במעותיו נוטל חלקו בצרור חבריו,

א. ב"מ ע"ד א' אמר רבא הני בי תלתא דיהבי זוזי אחד כו' ענין המימרא דשלשה שמתחברין בשליחותם אצל אחד אע"פ שאינם שותפים וכונת כל אחד לעצמו, נעשין כשותפין לעיסקא זו, ולא אמרן אלא כשלא גילו דעתם שאינם חפצים בשותפות, דבסתמא כיון שנתנו זה בפני זה ולא צררו מעותיהם לחוד כונתם להשתתף, ועכ"פ יודעים שמסתמא ישתפם ולא יפריד כל אחד לבדו, ואמרו בגמ' נפ"מ שאם קנה לאחד קנה לכולם, ושני פירושם נאמרו בביאור זבין אחד, א' פי' הריטב"א בשם הרמב"ן שקנה במעות דחד מינייהו, ולא הי' בדעתו לאותו אחד דוקא, קמ"ל דקנו כולם במעות דחד, ב' פי' הרמב"ם שהשליח נתכוין אחד ואפ"ה קנו כולם, ולפי' זה מיירי שהמעות מעורבין, והרי"ד פי' בדלא ידעין למי נתכוין השליח אלא שמסר מה שלקח או שלחו לאחד מהם, וע"ז אמרינן דמסתמא כונתו לכולם, ועי' קונטרס הראיות לריא"ז שחלק ע"ז.

לפי הרמב"ן הול"ל דזבין בחד מינייהו, אלא לפי שיעקר המימרא שנתנו באופן שלא יפריד מעותיהם ניחא לי' למימר אחד, לומר שאירע שנשתמש בחד קודם שעירב ולא מפני שהפרידן בדוקא, ואפשר דאפי' אמר שקונה לראובן כונתו לכולהו, אא"כ חזר בו מהשליחות בהדיא, וקונה רק אחד, ופי' כן דומיא דסיפא דלמאן דזבן זבן, מתפרש שקנה במעות צרורין דחד מינייהו.

לדעת הרמב"ן רשאי השליח לקנות רק לאחד מן המעות המעורבין, דבאמת אין כאן שותפות מוחלטת, אלא שנותנין ע"ד שיוכל

אבל דעת אאמו"ר שליט"א דמשהתחילו בעסק בשותפות נקבע הכל בעיסקא ונעשין שותפין שווין בכל הצוררות.

יש להסתפק לדעת הרמב"ן במעות צוררין אם יכול ליקח בשל אחד לכולן, כיון שיכול לקנות לכולן ביחד ולחלק אח"כ ביניהם, וא"כ גם במעות יכול לעשות כן, או"ד שאני מקח שלא נתחייב ליתן להם מקח מבורר, אבל ליטול משל אחד לחבירו אסור בלא רשות, ומסתברא דשלא לצורך אסור לו אפי' לערבם, אלא שאם יש לו סיבה לא הטריחוהו לשמרם בפ"ע, אבל ליקח לאחד בשל חבירו אין להתיר כלל, שאפי' לעצמו אין להתיר אלא לערב, אבל לא ללוות ע"מ להחזיר אפי' מזומנים בביתו, וה"נ בצוררות נפרדים אפי' מזומנים בכיסו ואף להסוכרים שהמתנה בפני עדים שלוקח לעצמו קנה, היינו דוקא לעצמו, אבל אינו יכול לזכות לאחר במעות שלא כדין, דלא ניחא לי' בכעין גזל, ולפ"ז אפי' נתנום לו מותרין כ"ז שלא עירבם אינו יכול ליקח בשל אחד לחבירו, לפמשנ"ת שהם עדיין ברשות בעלים לחזרה.

ב. הרשב"א ב"ק ק"ב ב' כנראה פי' שמעתין שאין השליח יכול לקנות לאחד ממעות התערובת, וקשיא לי' אמאי הרי אפי' מעות פקדון אם התנה בפני עדים שלוקח לעצמו מהני, ותיירץ דדוקא לעצמו אבל לאחר לא מהני, לפי שהמוכר מקנה רק לבעל המעות או ללוקח שעומד לפניו, ובפשוטו משמע שתלוי בהודעה למוכר, אבל קשה דמי לא עסקינן בשמעתין שאמר למוכר דזבן לחד דמתקרי ראובן, ואין משמעות סוגיין בהודעה למוכר כלל, ועוד שאם השליח יכול לחלק המעות הרי הוא נעשה גם בעל המעות, ועוד דשפיר מקנה המוכר ללוקח או עבור מי שירצה הלוקח, ולכן נראה דכונת הרשב"א שאין שום סיבה שיקנה האחר, דהא לא ניחא לי' במקח שלא כדין, ואינו עושה קנין אלא במעות ולא במקח, וא"כ מאיזה כח יקנה,

אא"כ יכוין המוכר להקנות לו בכל ענין, וע"ז הזכיר הודעה למוכר, ולפ"ז לא מהני עד שיודיע למוכר שיקנה לו אע"פ שאינו בעל המעות.

ג. לשון הגמ' צר וחתים איניש איניש לחודי', מיושב יותר על השליח שלא הניח מעותיהם בתערובת אלא צרר של כל אחד לחוד, וכ"ה לשון רש"י מעות של כל איש ואיש לבד, וכמ"ש הדרישה בכונת הטור וכ"כ מרן זללה"ה בסכ"ב סק"י, אבל לכאורה אין לקבוע הענין ע"פ השליח אלא ע"פ הנותנים, וכ"כ הטור בפשיטות בתחלת הסימן, וכ"מ בריטב"א מהרא"ה והרמב"ן ובתלמידי הרשב"א וברי"ד וריא"ז, ואפשר לפרש דהשליח יודע דעת הנותנים, והם פורטין וסופרין מעותיהם לפניו, ואם כונתם לכל אחד בפ"ע נותנין לו ע"מ לצרור כ"א לעצמו, וכיון שזוהי פעולה משותפת של הנותנין עם השליח, אפשר לתפוס הלשון על השליח שצר וחתם כל אחד בפ"ע, וכ"נ בדעת הרמב"ם.

ד. לשון הטור בדעת הרמב"ם ורש"י משמע שהם נתנו לו כל אחד מעותיו, ותלוי אם הוא עירבם בכיסו או שהניח מעות כל אחד בפ"ע, וכן פי' בדו"פ שהם נתנו לו מעות נפרדין ותלוי אם הוא עירבם או שהניח בצרור בעליהם, והרחיק מאד לפרש צר וחתים השליח, אע"פ שדייק כן מלשון רש"י, אבל מבואר בדבריו דכונתו להרחיק מלפרש שהשליח בירר וחילק מעות מעורבין וצררן, אלא הכל מיירי במעות נפרדין, ותלוי אם עירבן, ולפ"ז מתפרש שפיר צר וחתים השליח, אלא שלא הוא חידש החלוקה אלא צרר וחתם מעות כ"א לבדו כפי מה שניתן לו, דסתמא כל אחד נותן מעותיו בפ"ע, וצר וחתים צריך השליח, להפרידן באמתחתו, וזהו המיושב לי בלשון הגמ' שאין דרך הנותנין לחתום כיון שנותנין לו להוצאה, וגם מונין כספן לפניו, וגם הול"ל דציירי וחתמי זוזיהו, דהא אצל כל אחד מעותיו לחוד, ולשון איש ואיש ג"כ

משמע ע"ז שמחזיק מעות של כמה אנשים, אבל לפמש"כ אין נראה שהשליח חידש וקבע לפי דעתו, אלא כפי מה שנתנו נהג בהם, ובטור ל"פ כן, ולשון זבן לכולהו משמע שהדין מגדיר המעשה כן, ואם זכו נגד רצונו הול"ל זכו כולם.

הרמב"ם כתב דבצורוין וקנה בשל אחד לכולן קנה בעל המעות, ובמאירי כתב שזה תימה, ולא נתפרש מאי קושיא, הר"ז זהו דיני' דהרמב"ם פ"ז הי"ב דשליח שקנה לעצמו במעות המשלח קנה המשלח, וכאן גם המורים מודים כיון שאין המשלח רוצה לזכות בגזל, ורק אם תלוי במעשה השליח שהי' יכול לערובם אם ירצה, בזה יש לדון אם קנה לכולן, שיחשב כעירבן.

בבד"ה כתב דחתומין לאו דוקא, והיינו למש"פ הטור דתלוי במעשה השליח, ואין חילוק אם השליח צרן או ששומרן באופן נפרד, אבל אם זהו סימן לדעת הנותנין בעינן צרור וחתום באופן שניכר שאינו חפץ בשותפות.

הרמ"א העתיק דברי הר"י ע"ד הרמב"ם וכבר העיר בדרישה וסמ"ע דפליגי, ונראה דכונת הרמ"א למסקנת הטור דלהרמב"ם מיירי שהשליח עירבן מדעתו וקנה במעורבין, א"כ י"ל שזכותו לחזור ולהפרידן, וע"י שאומר בפירוש מפריד המעות, משא"כ במכוין לקנות דלא מהני, שעדיין אין כאן הפרדה, ויש סמך לזה בד"מ ע"ש, ויתכן לפרש כונת הרמ"א כדעה ראשונה בסי' קפ"ג ס"ג וכ"כ בבהגר"א סק"ב, ולפ"ז הנדון משום נאמנות.

בשי"ך סק"א בשם הב"ח כתב דבצורוין אף להר"י לא מהני פירוש, ואפי' התנה בפני עדים אינו יכול להקנות גזל למשלח שלא שלחו לקנות בשל אחרים, ולעיל סק"ב ביארנו כן דברי הרשב"א דלכך לא מהני אפי' לשיטתו, וכן ביארו הגרע"א והנה"מ דכאן לכו"ע לא מהני.

הב"י נקט בדעת הרמב"ם דאם השליח עירב הצורוין ולקח לאחד מהם קנו כולם, ויש לעי' למה לא יוכל להפריד מה שהוא עירב שלא כדין, וכשנותן למוכר עבור האחד היינו חלוקתם דוויזי כמאן דפליגי דמו, והלשון משמע שקנה מהמעורבין ולא נתכוין לזכות החלק לאחד, וצ"ע, ומרן זללה"ה נקט דמשעירבן זכו ביתרונות שיש להיות שותפין ושוב אינו רשאי לחלק בלא רשותן, והדברים מחודשים דבשלמא אם נתנו ע"ד עיסקא משותפת שייך לומר כן, אבל אם נתערב בשוגג או במזיד אין לחדש דניחא להו בשיתוף, והרי מתחלה נתנו צורוין שאין רצונם להתערב, והי' אפשר לפרש דברי מרן זללה"ה דוקא בנתנו זה בפני זה שיודעים שאפשר שיערבו אבל מסקנתו לדינא משמע דבכל ענין אינו רשאי להפרידן, וצ"ע.

ד. דינים העולים. א. שלשה שעירבו מעותיהם ונתנו לאחד לקנות להם סחורה דינם כשותפין לעיסקא זו ואין ביד השליח לעשות חלוקה ולקנות רק לאחד, אבל הנותנים יכולים לחזור בהם, שלא נשתעבדו לעיסקא, וא"צ לחלוק בפני ג' דוויזי כמאן דפליגי דמו.

ב. נתנו לו המעות כל אחד בפ"ע, והוא עירבן, בין נתנו לו ע"מ לערב אם ירצה בין אם עירבן שלא מרצונם, נעשו כולן שותפין במעות התערובת, ואחריות כל אחד לפי ערך מעותיו, ואם לקח בסתמא קנה להם לפי ערך.

ג. אם השליח רוצה לחזור ולהפריד מה שעירב, וזוכה מעות של אחד בפ"ע כדי לקנות עבורו, בפשוטו זכות הוא לו ומהניא חלוקתו, לא מיבעיא בנתנו לו צורוין או זה שלא בפני זה, אלא אפי' נתנו ע"מ לערב אם ירצה, מ"מ זכין לבעלים להפריד כשרוצה לקנות רק עבורו, מיהו בדעת הרמב"ם נקטו שמשעירב אינו יכול להפריד, אלא שיש לדחות דמיירי כשנתנו לו מעורבין, וכדין א',

ודעת מרן זללה"ה דבשום ענין אינו יכול להפריד.

ד. נתנו לו מעות מותרין זה בפני זה הר"ז כנתנו לו ע"מ לערב אם ירצה, [ולדעת תלמידי הרשב"א דינם כמעורבין בדין א' אף קודם שעירבן, ומרן ז"ל פ' כונתם באופן שמוכח שנתכוונו לכך], ואם לא עירבם ולקח בסתם בצרור של אחד מהם זכה לכולם, ולדעת הרמב"ם אפשר דזכה רק לבעל המעות, ואם לקח בפירוש לבעל המעות זכה לו, לקח לאחד במעות של חבירו מסתברא דלא קנה, ע' דין ה'.

ה. נתנו לו מעותיהן זה שלא בפני זה או צרורין וחתומין באופן שנראה שאינם משתתפין לעיסקא אחת, אין לו לערב מעותיהם שלא לצורך, ואם לקח סתם בצרור אחד זכה לבעל המעות, ואפי' לקח בפירוש לכולם זכה רק בעל המעות, ואפי' לדעה א' בסי' קפ"ג ס"ג כיון שאין רצונם לזכות בממון אחרים, כ"כ הש"ך בשם הב"ח, (ועי' ראבי"ה סי' תתקנ"ז).

ו. אע"פ שנתנו לו מעותיהן צרורין יכול לקנות הסחורה לכולם בשותפות, וכשיבא לביתו יברר חלקם, וכדתנן בפ"ו דדמאי לוקח סתם.

ז. לענין אחריות אם נתנו לו כל אחד בפ"ע, הרי כל אחד אחריותו על שלו, ואם חוזר בו חייב להחזיר לו אותו צרור שנתן, ונראין הדברים דה"ה אם נתנו לו באופן שיכול לערב מ"מ כ"ז שלא עירב הר"ז ברשות בעלים לחזרה ולאונסין, מיהו אם קנה כבר בצרור אחד לכולם, יש להסתפק אם נעשין שותפין עי"ז בכל הצרורות, או שרק זה שקנו בשלו נעשה שותף עם כל אחד לפי ערך שנשתמשו במעותיו, ודעת אאמו"ר שליט"א דמשהתחילו בעסק המשותף נעשו שותפין בכל המעות.

ה. דמאי פ"ו מיי"ב ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק כו' לוקח סתם ופטור כו'

פשטות המשנה שלקח שתי אגודות לו ולע"ה, דומיא דסיפא, וקתני ברישא לוקח סתם דהיינו בתערובת ופטור, דאמרין יש ברירה ומה שנתן לע"ה לבסוף זהו מה שנקנה לו בתחלה, וכדין שנים שקיבלו שדה כו' לעיל מ"ח, וחבר וע"ה שירשו את אביהם כו' לעיל מ"ט, וכ"ז שלא חלקו האחריות על שניהם, וכ"מ עירובין ל"ז ב' דטעמא דר"י דצריך לעשר משום דלית לי' ברירה, ונראה דזוהי הברייתא דמייתי בירו', דכיון דאשכחן בתלמודן דטעמי' משום ברירה, אין להמציא כאן מחלוקת נוספת משום דעת המוכר, והרי לתלמודן מתפרש לוקח סתם שלא פירש איזו אגודה שלו ואיזו של ע"ה, אבל למוכר אפשר שאמר שלוקח גם לחבירו, ובב"ק ק"ב ב' לכו"ע בחטים וחטים שעשה שליחותו א"צ להודיע לבעל המעות, ולר' יוחנן אליבא דר' יהודה אף בחטים ושעורים כן, וע"כ דתלמודן לית לי' דירו' דמפרש לה משום הודעה למוכר.

אבל בירו' נראה דלוקח סתם היינו שאינו מודיע למוכר שלוקח לחבירו, ואף בלוקח רק לע"ה פליג ר' יהודה, דכיון שלא הודיעו הרי המוכר מקנה לשליח, ונמצא שהוא מוכר דמאי לע"ה, ומתני' ר' יוסי היא שהמוכר מזכה לבעל המעות, מיהו מהסיפא יש ללמוד דאף בלוקח לו ולע"ה אם לא הוכרו פטור מלעשר, דדוקא בהוכרו ונתערבו קתני דחייב לעשר.

בפי' הר"י במ"צ מבואר דלמסקנת הירו' מתני' אף כו' יהודה כיון דקתני קח לי, ובכה"ג אף ר"י מודה, ולפ"ז לוקח סתם מתפרש בלוקח שנים כדמפרש בתלמודן, ואפשר שזו כונת הר"ש בסוה"ד שכ' שאומר למוכר אני שלוחו של פלוני ולכך פטור מלעשר, ואינו מוכן דבאומר בהדיא כו"ע מודו, ואפשר שיש חסרון תיבות וכונתו לפרושי מתני' אף כו', מיהו פשטות הירו' דמתני' כו' יוסי, ולשון קח לי דמתני' לא משמע מיני' כלום, ומ"ש בירו' דקח לי הרי

החבר להמתין מלאכול הירק שלוקח לעצמו עד שיבררו בפני הע"ה, וכ"כ אאמ"ר שליט"א, דה"ה אם חילקן אחר המקח ונתערבו דחייב לעשר.

אב"ל בירו' לפי פר"ש והרא"ש מבואר שאם לקחן בתערובת ובא לחלקן בידו ג"כ חייב לעשר, ורק אם לקח של עצמו תחלה או שנתן לע"ה ליקח בעצמו תחלה פטור מלעשר, אבל שיברור החבר מן התערובת לע"ה תחלה, דמי למוכר לו וחייב לעשר, ולא נתיישב הענין יפה מ"ש אם לוקח לעצמו תחלה, הרי ממילא כשמוציא לע"ה משאיר לעצמו.

והגר"א מפרש הירו' על הסיפא דאע"פ שנתערבו אם נותן לע"ה ליקח מהתערובת בעצמו א"צ לעשר, וכן אם נטל שלעצמו תחלה, ורק אם הוא בורר ונותן לו חייב לעשר, והדברים מחודשים, ופשטא דמתני' דחייב לעשר ואפי' הן מאה לא משמע שיש לו עצה ליפטור מלעשר מאה ע"י שיקח אחד לעצמו.

ויתכן דכונת הירו' שאם לקחן בתערובת ובא לחלקן בידו בעינן שיעשה קנין החלוקה בשל עצמו, ולא מהני אם מגביה חלק הע"ה שאין לו זכות לקנות לע"ה, אלא זכות ליטול את שלו לעצמו, והדבר מצוי שמפריד אגודה אחת שאינו חפץ בה ואומר שזו תהא לע"ה, וקמ"ל דלא מהני, או יתכן דקאי אנתערבו שאם נוטל לעצמו תחלה יכול לעשר מזה על חלקו בכל מקום שהוא, ע"י להלן בזה, ועדיין צריך יישוב.

שם ואפי' הן מאה, פי' דאע"פ שצריך לעשר מאה בגלל אחד שלו חייב לעשר כולו, ויש בזה חידוש שע"י שמעשר מפסיד את כל האגודה שלו, שהרי בדמאי נוטל אחד ממאה לתרו"מ, ונמצא שחייב לעשר ולתת הכל לע"ה.

הוא שלוחו, היינו שא"ל בהדיא שיודיעו שהלקיחה עבורו, אבל במתני' אינו מתייחס לצורת המקח, אלא מבקש שיביא לו מן השוק ירק, ובירו' בא"ל קח לי אפשר דנפ"מ לענין היתירה שאם א"ל שיודיע למוכר הרי היתירה גם לבעלים אף לר' יהודה.

בירו' מייתי פלוגתא דר"י ור"י לענין אם נתנו לשליח יתירה, דלר' יהודה שהמוכר מקנה לשליח, הרי היתירה עבורו, ולר' יוסי שמקנה לבעל המעות, היתירה לשניהם, לפי שכונתו להיטיב גם עם השליח שהוא גרם המקח ברגליו, כענין חנוני שמחלק קליות ואגוזים לתינוקות להרגילן אצלו ב"מ נ, ואם הודיעו שהוא שליח בזה אף לר' יהודה היתירה לשניהם, דבהודיעו לא פליגי, וגרסת התוספתא פ"ח מתפרשת יפה ע"פ הירו' דשתי המחלוקות תליין זו בזו, ולפ"ז אף בעיקר המקח פליגי, ולא רק בדבר שיש לו קיצבה.

אב"ל לתלמודן כתובות צ"ח ב' אין הענין תלוי כלל בהודעה למוכר, והרי בפשוטו האלמנה מודיעה ללוקח שהקרקע של היתומים, ולענין עיקר המקח לכו"ע הכל לבעל המעות, ופליגי בדבר שיש לו קצבה אף בהודיע שהוא שליח, אם כונת המוכר להכיר טובה לשליח או לבעל המעות, מיהו עי"ש בתו' דיש שני אופנים בדבר שאין לו קצבה, ולא פליגי ר' יהודה בגונא דמתני'.

שם במשנה ואם אמר שלי זה וזה של חברי, בפשוטו אמר כן למוכר, דלעצמו אינו אומר וזה של חברי, וכן מתפרש הענין דכלפי לוקח סתם דרישא, קתני סיפא ואם פירש שלוקח זה לעצמו וזה לחבירו ונתערבו כו', וכ"מ ברמב"ם פ"י ה"ח, מיהו עיקר הדין יש לקיים אף אם חילקן אחר המקח, דמסתברא שזכות החלוקה בכה"ג ביד החבר, דכיון שהי' יכול ליקח לו מתחלה את זה שבורר עבורו לבסוף, שפיר סמך עלי' הע"ה ויתיר לו החלוקה ע"י עצמו, וכן בסברא שלא יצטרך

ויש לעי' למה באמת חייב לעשר כל המאה, יקח אחד ממאה מאגודה שבורר לעצמו, ואומר אם זו שלי הרי טוב, ואם שלי במאה שנשארו הריני נוטל אחד ממאה מאגודה ומעשר על שלי בכל מקום שהיא, וכדתנן לעיל מ"ז מעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא, ובפשוטו מתפרש שמעשר חצי שלו דיש בילה ויש לכל אחד חצי שלו וחצי של חבריו, ומעשר שלשה חלקים, שני חלקים ששייכים לו אחר חלוקה, ועוד חלק שלו שנמצא ביד הע"ה, [כ"פ אאמו"ר שליט"א, ועי"ש בר"ש בשם ירו' ולע"כ], וה"נ הי' ראוי לומר במתני', וי"ל ששם אינו גורם הפסד לע"ה עי"ז, כי יכול לעשר בחצי שלו מיני' ובי', דאע"פ שחציו מעושר כשיקח אחד ממאה יגיע לו לפי ערך בשוה מן הטבל דיש בילה, ועוד שחל החיוב בתערוכת ולא הי' מבורר מתחלה, ולא חשבינן לי' כמערב, אבל כאן ע"י שיעשר חלקו בכל מקום שהוא, יגרום שהע"ה לא יוכל לעשר מאגודה אחת על הכל, אלא יצטרך להפריש מכל אגודה, וכיון שגורם קלקול בשל ע"ה לא שרינן לי' לעשר בתוך התערובת, ואע"פ שיודע שהע"ה לוקחן לעצמו ואינו עתיד לעשר, דהא בהכי מיירי מתני', מ"מ לא שרינן לגרום קלקול בשל חבריו, ואע"פ שיכול לתקן מכל אחד ואחד, דכל ההיתר להביא דמאי לע"ה קולא היא, וכשגורם שלא יוכל לתקן בקל, לא התירו, וצ"ע.

ו. שם בירו' תני רשב"ג אומר אם החליף את המעה צריך לעשר, נראה דרשב"ג מיירי אף במפרש למוכר שלוקח עבור הע"ה, חדא דדבריו מתפרשים אף לר' יהודה דבסתם צריך לעשר, וע"כ דהחליף אף בפירוש חייב, ועוד דהול"ל אם החליף צריך שיפרש למוכר, ואם לא פירש צריך לעשר, ועוד דלתלמודן אין נדון של הודעה למוכר כמשנ"ת לעיל, וע"כ לקיים דברי רשב"ג אף לתלמודן, ועוד דהיכא דעביד שליחותי' לכו"ע א"צ להודיע למוכר,

ולכן א"א לפרש טעמי' דרשב"ג כמ"ש המחנ"א בה' שלוחין סי"ח, דהיינו כהרי"ו דבמזכה לאחר במעותיו צריך להודיע למוכר, דכאן חשיב הע"ה בעל המעות כיון שעם קניית הירק חשיבא השבה מעליא למעות שהחליף, ועדיף מגולן שלקח השדה מהגזול ברמב"ן ב"מ ט"ו ב', וכבר כתב אאמו"ר שליט"א דמה"ט אין לפרש כהמחנ"א, והמחנ"א גופי' שם כתב חילוק זה דהיכא דהמשלח מתחייב עם המקח הו"ל בעל המעות עי"ש.

א"א הטעם כמ"ש בבהגר"א דכיון שהחליף את המעות נעשה לזה עליהם, וכשלוקח במעות של עצמו לע"ה, הרי"ו פורע חובו מדמאי, שע"י שעושה שליחותו חוזרין המעות לרשות הע"ה, ואינו יכול לזכות לע"ה מעות קודם המקח, דבעינן דעת בעלים להשבה, או יתכן דכונת הירו' אם לא קדם וזיכה לו מעות אלא שזיכה לו ע"י המקח, ועי' בזה לק' סק"ח, ובפשוטו אף בהחליף במזיד הדין כן ואע"פ שנעשה שולח יד בפקדון, מ"מ כשעושה שליחותו הוא השבה מעליא, בפרט בכה"ג דלא קפדי אינשי ע"ז, וצ"ע ברא"ש שכ' דוקא בשוגג.

ונראה דדוקא החליף אבל נתערבו המעות נותנן למוכר בתערוכת וקונה לע"ה בשלו, ויותר מזה נראה דיכול להפריד המעות ולזכות לע"ה חלקו ולקנות עבורו ופטור מן המעשר, דכיון שנשארו מעות הע"ה בתערוכת לא נפקי מרשותו ולא נעשה לזה שפורע חובו, ויכול החבר לעשות חלוקה במעות כדאמר ב"מ ס"ט א' זווי כמאן דפליגי דמו, וכן לענין אחריות אינו חייב באחריותן כמש"כ בסמוך.

ונראה דכש"כ אם קנה בשלו לע"ה ואח"כ נוטל מעות של ע"ה לעצמו דחייב לעשר, דאין הירק שייך לע"ה אלא מכח החבר, ואח"כ גובה החבר חובו תמורת הדמאי שנתן לע"ה.

שמסר חפץ לשמעון רשאי להשתמש במעות שקיבל, ואפשר דלאחר שעשה שליחותו אינו חושש אם ילווה מעותיו, אבל קודם לכן חושש שתתעכב שליחותו ע"ז, ועי"ש בנה"מ בשם התומים עפ"ד הרשב"א כע"ז.

וי"ש כאן לבאר בעיקר הדין דמותרין ישתמש בהן, שאין הטעם מדלא פירש מסתמא ניהא ל"י, דלא סגי בטעם זה להתיר להשתמש במעות של חבירו, וגם המפקיד מעותיו אין סיבה שיצטרם בקשר משונה, דסתמא נשאר פקדונו במקומו, אלא הענין שהמפקיד מעות אצל שולחני אין הכונה שמפקיד מעותיו אצל ראובן שהוא במקרה גם שולחני, אלא שבדוקא בא להפקיד מעותיו אצל שולחני בשולחנות שלו מפני שמעות מצויין אצלו ושומרם יפה, ואם נותנן לו מותרין הר"ז כמפרש שיכול להשתמש בהם בשולחנות שלו או לעיסקא של מעות, דכיון שכל פקדונו אצלו הוא בגלל שמשמש במעות תמיד, מתפרש שיקבלם כמעותיו ויהיו באחריותו, ומה"ט נחלקו בחנוני שאינו משתמש במעות כ"כ, אבל מ"מ הוא מצוי בלקיחת סחורה, קצוץ ש"ד אין ההיתר משום דלא קפיד לחוד, אלא משום דהו"ל כמפרש שלכך הפקיד בחנותו כדי שיוכל להשתמש ויהיו באחריותו, ועי' לק' סק"י אם יכול למישיב ב"י שיכרא, או דדוקא בעיסקא התיירו.

ולפ"ז מ"ש בשו"ע סי' רצ"ב ס"ז דבעה"ב שרוב עסקיו בריבית דינו כשולחני לפי שצריך תמיד למעות, היינו דוקא בכה"ג שהענין נראה שהפקיד אצלו מפני התעסקותו במעות והו"ל כשולחני, אבל בכל אדם אפי' בזה"ז אסור לו להשתמש, וצ"ע ק' בלשון המרדכי סו"פ המפקיד והרא"ש פ' הזהב ועסמ"ע ס"ק י"ח י"ט.

ומה שדנו האחרונים הנ"ל בשליח אם יכול להשתמש בהם היינו סוחר שנתנו לו לקנות סחורה או למכרה, אבל סתם בנ"א

שם אר"י הדא אמרה הנותן מעות לחבירו והחליפן ואבדו חייב באחריותו, פר"ש והרא"ש דהו"ל שולח יד בשוגג, וצריך דעת בעלים, והחידוש דאע"פ שאין הבעלים מקפידין על החלפת המעות, בפרט בכה"ג שנתנום להוצאה, אפ"ה כשהשתמש בשל חבירו הו"ל לוה, שהרי לא נקנו לבעלים מעות מיד עם לקיחתו, ואע"פ שהמעות מזומנים בכיסו שהרי בטעות החליפן, אפ"ה לא נקנו תמורתן לבעלים בלא הקנאה, ולפ"ז אפי' נתנו לו הבעלים רשות להחליפן חייב באחריותו, מיהו בזה הדין נותן שיועיל לזכות להם ע"י אחר למיהוי השבה גמורה, ואע"פ ששולחני שנשתמש בפקדונו לא מהני הקנאתו לבעלים עד שיגיעו לידם, כמ"ש השו"ע סי' רצ"ב ס"ז, התם טעמא כמ"ש הרא"ש שעדיין נשאר בזכות שאלה, אבל בהחלפת מעות הדין נותן דמהני, וגם טעמ' דהרא"ש לא שייך כ"כ בכה"ג שלא נתכוין ליהנות בהלוואה כלל, וכבר נתבאר לעיל דכשקנה הירק חזר לרשות בעלים במוחלט, ואם אבדו אינו חייב באחריותו.

ואם לא החליפן אלא שעירבן עם מעותיו אין כאן הוצאה מרשות בעלים, וא"צ השבה, ואף לכתחלה אם יש לו צורך בכך אפשר דמותר, ויכול לחלק המעות ולזכות חלקו לעצמו, אע"פ שע"ז אפשר שמחליף המטבעות ונוטל את של חבירו, שאין קפידא איזה מעות אלא שלא ילוה מעותיו לעצמו בלא רשות, ועי' סק"ח עוד בכ"ז.

ז. בדין שליח שקיבל מעות מותרין לקנות בהם למשלח אם מותר לו ללוותם עד שיגיע למקום שמוכרין אותו דבר, הביא הגרע"א ז"ל בתשו' ח"ג סי' פ"א מדברי הבי"י יו"ד סי' קס"ט ד"ה ומדברי הרמ"ה כו' דאפי' השליח שולחני אסור לו להשתמש כיון שנמסר לו לזמן קצר לעשות שליחות מסוימת, וכ"כ בנה"מ סי' קכ"א סק"י, מיהו בב"י חו"מ סו"ס רצ"ז בשם תשו' תשב"ץ מבואר דראובן

פשיטא דאסור, ולפ"ז רבב"ח שמסר מעותיו לרב לקנות לו שדה, קדושין נ"ט א', וע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק ונתן לו מעות, לא שייך כלל לדון היתר השתמשות, משום מותרין, ואין הנדון משום גוף המטבעות דלערבן אפשר דמותר, אלא ללוות מעות בעינן דעת בעלים.

ח. עוד בדין החלפת מעות, כבר נתבאר פשטות הירו' שאסור להחליף מעות משלח בשלו, אבל אין הטעם מפני שהבעלים חפץ במטבעות שלו, שהרי נתנם להוצאה לקנות לו אגודת ירק, אלא דכשמוציא המעות נעשה לזה עליהם, והלווה פקדון שבירו' נקרא שולח יד, וכמ"ש הר"ש והרא"ש דמאי שם, ואמנם כונתו ליתן להם מיד תמורתן, אבל כיון שבמציאות לא זכו הבעלים בתמורתן, הר"ז הלואה, ולכן לא מהני שיש לו בכיסו להחזיר לבעלים, וכן הק' המחנ"א ה' שומרין סכ"ה ע"ד מהרש"ך שכ' דבהניח מעות תמורתן לא חשיב שליחות יד דבעינן שיזכה להם ע"י אחר, וכן הק' אאמור"ר שליט"א ע"ד הסמ"ע סי' קפ"ג ס"ק י"ב שכ' דאם מייחד מיד מעות אחרים מותר, והובא בט"ז ונה"מ סק"ד, דכיון שלא זכה בהם לא שייך לומר שקיבל תמורתן.

ולפ"ז אם זיכה לבעלים התמורה ע"י אחר, שמיד עם שימושו במטבע של בעה"ב תכנס זו לרשותן, י"ל דמותר, שאין כאן אלא החלפת מטבע, אבל בירו' משמע דבכל ענין חייב לעשר, ואפשר דהיינו דוקא כשלא זיכה להם מעות עם שימוש מיד, א"נ לענין מעשר כיון שנשאר קצת באחריותו לא שרינן לי' בלא מעשר, היינו אם נימא דדינו כשולחני שלוה בשו"ע סי' רצ"ב ס"ז.

ובזה ניחא דלערבם עם מעותיו אפשר דשרי, ואפ"ה להחליף אסור, כיון שאין לבעלים זיקה עם מטבעות אלו, וכשעירבן לא יצאו מרשות בעלים, מיהו בלא סיבה אין לערב לכתחלה.

ולפ"ז ה"ה דיכול להקדים לקנות לע"ה במעות של החבר, ולגבות חובו ממעות הע"ה, ובכה"ג לכתחלה שרי ועדיף מלערבם עם מעותיו, ומיושב בזה מ"ש הב"ש באה"ע סל"ה ס"ק ט"ו בשם הרי"ד והריא"ז ר"פ האיש מקדש דשליח יכול לקדש בכסף אחר ממה שנתן לו המשלח, דמתפרש שפיר כשמוציא תחלה משלו לטובת המשלח, אבל ליטול מעות של המשלח תחלה לא שמענו, וכ"ש בגונא שכ' שם הב"ש ס"ק כ"א שמשתמש במעות המשלח לעצמו, דודאי אסור, ובנ"צ סי' רצ"ב השיג על הב"ש וכן הביא בפ"ת סי' שנ"ט ס"ב מספר המקנה, ובנ"צ שם כתב שאם עושה שליחותו מותר, ולמש"כ דוקא אחר שכבר עשה שליחותו אבל לא כשכונתו להחזיר לו בעשיית השליחות.

וב"מ ברמב"ם פ"ז ממכירה הי"ב ששליח שקנה לעצמו ממעות המשלח קנה המשלח, ואם איתא שיכול להחליף המעות, מאי פסקא דזכה המשלח, ואף לדעת הרשב"א דוקא בכונת גזילה יכול לקנות, ולא בהיתר החלפה, ומה"ט אף להרשב"א אינה מקודשת, דהו"ל קידשה בגזל, ול"ד למו"מ שהקנין יכול לחול ע"י משיכה או שטר, וכשזוכה במעות לעצמו חשיב שהמוכר קיבל גזילתו, ומשתמש מכחו, אע"פ שעדיין לא זכה בהם לעשות עי"ז חלוקת קנין כסף ובשינוי בסחורה פעמים שאין המשלח מקפיד כלפי המוכר, ע"י חזו"א סכ"א סק"ב, אבל בקידושין ודאי לא זכה במעות זכיי' גמורה לקנות בקנין כסף, והו"ל קדשה בגזל כמ"ש המרדכי ר"פ האמר.

ז. בדין שולחני שנשתמש במעות ורצה לזכותם לבעלים שיחזרו להיות בדין פקדון שאינו חייב באונסין, כתב הרא"ש ב"מ מ"ג א' בדעת הרי"ף שאינו נפטר מאונסין עי"ז דכיון שכבר נשתמש בהן לא פקע מיני' דין לזה וגם הוא קרוב להשתמש בהם ואין חזרתו גמורה, דהיינו שהוא באמת נשאר בזכות שואל ע"ז, ובמחנ"א שומרים סכ"ה וכן בנה"מ סי'

ולעשות קנין, ובלא זה אם נוטל ריוח ה"ל ריבית, שעדיין לא נתבטל שם הלואה מן המעות, ואם הסכימו ביניהם שיותר לו על הלואתו, וסומך שיתנהג בממון כעסקא י"ל דמותר ליטול ריוח, וכיון שכן יש לפטור מאונסין, וענה"מ סי' שד"מ, ולע"כ בד"ז.

י. בדין מותרין ישתמש בהן פשטות הדברים דאף למשתי ב' שיכרא מותר, שלא הוזכר שום הגבלה במה ישתמש, וסתמן כפירושן דבכל מילי שרי, וכמ"ק בתו' כ"ט א' דמיד המעות של השלחני, ואע"פ שלא קנה שום דבר תמורתן, ויש לדחות דכמו בעיסקא שהמעות של המקבל, אע"פ שאסור לו להוציאן למשתי שיכרא, מ"מ א"צ להחזיר אותם מטבעות לנותן, אבל מ"מ הו"ל להזכיר דלא דמי לכל מלוה דהתם להוצאה לגמרי ניתנה, וברש"י קדושין מ"ז ב' משמע קצת דעיסקא ג"כ חשיב המלוה כבעין.

אבל הגאון אבן העזר בגליון הש"ך סמ"ז סק"ט כתב דלא התירו לשולחני וחנוני ושומר אבידה אלא להוציאם בעיסקא כדין פלגא מלוה דעיסקא, ב"מ ק"ד ב', דלא מתקני רבנן שישתמש בהם ואם ימות יעשו מטלטלין אצל בניו ויפסיד הבעלים, ומה"ט קרו ל' שואל כמשה"ק תו' שם, ובע"ח ג"כ אינו גובה מהם, והעתיקו בנה"מ שם חרושים סק"ד, וכ"כ בב"מ אה"ע סי' צ' ס"ט, ודעתו דמה"ט התירו רק לשלחני וחנוני שהם עוסקים בעיסקות, וזהו שאמרו מ"ג א' דאי מתרמי ל' זבינא דאית ב' רווחא כו' משמע דוקא באופן זה, עיי"ש עוד, וכתב הן אמת דבסי' רצ"ב סותם השו"ע דשולחני מותר להשתמש ואינו מחלק, מ"מ כל כמה דלא מצינא להיפך, מסברא לענ"ד הכי ברור, ושם לא הביא משומר אבידה שהותר לכל אדם, ואע"פ שאינו בעל עיסקא.

והנה אף שהי' מקום לתקן כן כשהתירו להשתמש, אבל לא יתכן כלל שיתפרש

רצ"ב סק"י הקשו דבלא טעם איך יכול ליפטר מאחריות של המלוה, כמו שכל לוח אינו יכול לזכות לבעלים וליפטר, ועי' בזה בש"ך סי' ק"ה סק"ח, (ועסק"י דלהנה"מ מיירי שהמעות בעיסקא, וזה קל יותר להחזיר לבעלים), ולכאורה כאן שצריך כונת הבעלים לפקדון, מסתברא שאם ירצה להחזירו למצב של פקדון רשאי, [ועי' לק' סק"י לענין שביעית, ול"ד לשולח יד בפקדון שצריך הסכמת בעלים להשיב הפקדון בידו, כיון שנעשה גזלן, מיהו יש לדון דכיון דניחא להו לבעלים באחריות אונסין, מכיון שנהנה בהלואה, צריך הסכמת בעלים שיחזור ויפטר מאונסין ע"י זיכוי המעות להם, וטעם זה ליתא בשליח שהחליף המעות בטעות, ולכן הדין נותן שיוכל לזכות להם מעות להשבה, אבל אם עשה איסור בלקיחתו נעשה גזלן בשוגג ולכן לא מהני חזרתו, והכי משמע בירו' דע"כ חייב לעשר וכמשנ"ת.

בערכין ו' א' מבואר בגמ' דהאומר סלע זו לצדקה התירו לו ללוותה, משום דניחא לן שתהא באחריותו, ואפשר דהתם פטור מחיובי שמירה כדין מעות עניים ב"ק ס"ב א', ולכן הא עדיפא, ומ"מ בלא דעת בעלים להתיר כן, דיותר מצוי שיחזרו המעות כשהם אצלו מזומנים, וכ"מ בגמ' כ"ט א' בשומר אבידה דאע"פ שאין לבעלים שום זיקה למעות שקיבל המוצא עבור האבידה, אפ"ה לר"ע או לר"ט בדלא טרח אסור להשתמש בהם.

במורדכי פ' החובל כתב בשם ר"י דמלוה שאמר ללוה בגמר הזמן שמעתה יהיו המעות בידו בתורת עיסקא לא פקע ממנו חיוב אונסין בדיבור בעלמא, והובאו דבריו ברמ"א סי' ק"כ ס"ב וסי' קע"ו ס"א וסי' שד"מ ס"א, וצ"ע דמשקנה עיסקא במעות הרי עשה שליחות המלוה והוא השבה מעליא דיש כאן זיכוי ע"י אחר, ואם כונת המלוה לזכות סחורה בעין שביד הלוה, צריך לפרט מה זוכה

רוצה שישארו בידו, ומשעת התביעה לא יעשה חוב עד שיזקפם עליו במלוה, ולפ"ז אף בשולחני אינו משמט, [ושמעתי דנפ"מ אם משלם מעידית כדין שומרין או מבינונית כלוה, ובאמת מסתבר שלא הקלו בזה ודינו מעידית, ויתכן דאבידה כמוסר שטרותיו לב"ד שהם המלוים, ויתכן דכיון שאין המלוה ידוע, לא קרינן ב" לא יגוש.

דינים העולים,

א. שליח שנתנו לו מעות לקנות אסור להשתמש בהם ע"מ ליתן אחרים תחתיהם, אע"פ שהם מזומנים בכיסו, ואם נשתמש וחזר וזיכה מעות לבעלים, לא הוחלטו המעות לבעלים ועדיין השליח חייב באחריותו, אבל אם קנה בהם המקח למשלח, נפטר מאחריות.

ב. מותר לשליח לקנות למשלח במעותיו, ולהשאיר מעות המשלח לעצמו ויכול להשתמש בהם משזכה המקח למשלח, ויש להסתפק אם זיכה למשלח מעות אחרות קודם שנשתמש במעותיו, דמיד שהוציאם יש כבר למשלח תמורתן, אם ג"ז אסור, או"ד כיון שאין למשלח שום ענין במעות אלו, שהרי להוצאה ניתנו, מותר להחליף.

ג. לערב מעותיו עם מעות המשלח, אם צריך לכך יש להקל, כיון שנשארו המעות בערכם למשלח, ואינו מקפיד בזה שאין ידוע איזה מטבעות שלו, ואם אבדו ממעות התערובת, ההפסד לפי חשבון, ואחר שעירב יכול לחזור ולהפרידן דוויזי כמאן דפליגי דמו, ועי' לעיל סק"ד דעת מין זללה"ה בזה.

ד. שליח אינו רשאי להשתמש במעות אע"פ שעדיין אינו יכול לקיים שליחותו, ואפי' אם הוא שולחני, אבל אם עשה כבר שליחותו ויש בידו מעות המקח, ומזדמן לו סחורה בחזרה י"ל דיכול להשתמש בה עד שיגיע אצל המשלח, ודוקא סוחר דסתמא מתפרש כן, ולדינא נראה דבלא רשות לא ישתמש בהן.

כן בסתמות הדברים, לכלל אדם נאמר באבידה ישתמש בהם ואע"פ שאינו בעל עיסקות, וגם הו"ל להזכיר שלא יקח עיסקא מסוכנת הקרובה להפסד, ולא משמע כלל שצריך לזכור מה קנה במעות אלו, ול"ד לעיסקא שמשועבד להתעסק בפלגא פקדון, ומחויב לעסוק הכל ביחד המלוה עם הפקדון, ולכן שפיר ניכר מה לקח במעות ההלוואה, אבל כאן שלא הוזכר העיסקא כלל ע"כ דלא חששו חז"ל שמא ימות, ולא יהא לו קרקע, כמ"ש ערכין ו' א' דעדיף לן שילוח הסלע של צדקה משום אחריות, (ואע"פ שיעשו מטלטלין אצל בניו), ולשון המשנה במעילה לפיכך אם הוציא לא מעל, והיינו דמותר להוציאם, ועי' מרדכי סו"פ המפקיד, ובמש"כ בדבריו להלן, ולעיל ס"ג סק"י.

מיהו אכתי צ"ע לענין שביעית דודאי שומר אבידה שלוח דמי האבידה אין שביעית משמטתו, דאיך יתקנו חכמים להפסיד לבעלים כל האבידה, אלא שזה קשה אף לדעת האבהעו"ז והב"מ דהא קי"ל חו"מ סי' ס"ז ס"ג דשביעית משמטת את הפלגא מלוה שבעיסקא, [ועי' תומים וקצוה"ח שהביא חולקים ע"ז], ויש להוכיח מזה דאינו נקרא כחוב של מלוה אלא חוב של פקדון, וכעין הקפת החנות, ובספרי ממעט גזל ופקדון, דלא מיקרי משה ידו, (מיהו ה"ה במעות אבידה אי לא טעמא דלא טרח בהו, שאין תלוי מפני שהאבידה היתה חפץ ודמי להקפת החנות ממש), ואמנם במרדכי סו"פ המפקיד כתוב דמותר ליטול רווחים מעיסקא של השולחני ולא חשיב ריבית כיון שלא נתנם לו בתורת מלוה אלא לפקדון, והדברים מחודשים לענין ריבית דדמי לריבית מאוחרת, אבל לענין שביעית יש לקיים כן, ויתיישב בזה משה"ק תו' כ"ט א' מ"ט קרי לי' שואל ולא לזה, ואפשר שסברא זו מהניא רק לענין לא יגוש דכיון שהמפקיד רוצה שישאר ברשותו גם אם אינו צריך להלוואה, א"כ אינו נוגשו דאדרבה

ה. המפקיד מעות מותרין אצל שלחני וחנוני מותרין להשתמש בהן, וה"ה בעה"ב שמתעסק בהלוואות בריבית לגוים וכיו"ב דינו כשולחני וחנוני, אבל דוקא בכה"ג שידוע שמפקיד אצלו מפני שרוצה שישמרם עם סחורתו, ויש להניח דניחא לי' שילווים משום אחריות, ואינו חושש כיון שהפרעון מזומן לו בחנות, (כעין פקדון בבנק), אבל פקדון אצל אדם פרטי אין היתר להשתמש אפי' בזה"ז.

ו. מותר להשתמש בהם לכל צרכיו, וא"צ להשתמש בהם לעיסקא דוקא, וא"צ לידע

מה קנה במעות אלו, בין בשולחני בין בשומר אבידה, ואם מת נעשה מה שלקח במעות האלו מטלטלין אצל בניו, והאבן העוזר והב"מ חולקים בזה, ולענין שביעית בשומר אבידה אינה משמטת, ואפשר דאף בשולחני.

ז. כ"ז שלא השתמש במעות דינו כש"ש, משהשתמש ובא להחזיר חובו אע"פ שזיכם לבעלים ע"י אחר, דינו כלוה, אבל אם עשה שליחותו לקנות עבורו וכיו"ב, נקנה המקח לבעלים והלה נפטר מאחריות.

סימן ה

בדין אלמנה ושלוח ב"ד ושלוח בעה"ב למכור נכסים

או בשיעור ביטול מקח והיא רוצה לקיים המקח, או שהתנתה עם הלוקח שיתקיים המקח בכל ענין, בכל אופנים אלו דינה כבעלים לקיים המקח, ואם היתה מוכרת בב"ד מומחין הי' דינה ככל בע"ח שגובה הקרקע עצמה מן היתומים, ונגמר המקח בגבייתה ואין לנו ענין בכמה מכרתו, אבל כאן שמוכרת שלא בב"ד, ע"כ היא שליחת היתומים, ומ"מ הקלו בשיעור כתובתה שיהא מקחה קיים כפי רצונה.

ולפ"ז נראה שאם האלמנה רוצה לבטל המקח הרשות בידה ולא תפסיד, דכל עיקרה דמתני' הוא שהחלטת המקח תלוי בה, ואין ביד היתומים לא לבטל ולא לקיים, ולכן אם מכרה שוה מאתים במנה והוקר ועמד על שלש מאות והאלמנה רוצה לקיים המקח אין היתומים יכולין לבטל, ואם הוזל ועמד על חמישים והיא רוצה לבטל אין היתומים יכולין לעכב, [באופן שמצד הלוקח היא יכולה לבטל], דכל שאיגלאי מילתא שלא מכרה אין ליתומים עלי' כלום, ולא שייך לומר את אפסדת במה שהיתה סבורה שמכרה קיים, ובלא מכירה לא נפיק מרשות היתומים כלום.

ובירורי לפנינו פריך בשוה מנה במאתים אין סופו לחזור משום מקח טעות תיפתר שהוקיר המקח, פי' דאמאי נתקבלה כתובתה הרי הלוקח עתיד לבטל המקח, ומשני בדניחא לי' לקיים המקח, מפני שהוקר ועמד על מאתים, [ומוכח מכאן שהמקח קיים למפרע, שאם קנינו רק בגלל מה ששוה עתה מאתים, א"כ אין כאן חידוש שהכל לבעל המעות דבמאתים שקיל לי' ושוה מאתים, א"ו חל המקח דמעיקרא שהי' שוה ק', ובזה ס"ד שיהא לשליח כולו או חציו, ועי' לק' סק"ב],

א. כתובות צ"ח א' מתני' אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה כו' נראה דמיירי שמכרה כפי שומת ג' הדיוטות, דאין לפרש סתם מתני' כשמכרה שלא כדין, ולדעת רזה"פ ב"מ ל"ב א' אם מכרה שלא בג' הדיוטות מכרה בטל וכמ"ש אאמו"ר שליט"א בס סק דכן עיקר לדינא, ואף לדעת הרמב"ם שהובא בשו"ע אה"ע סי' צ"ג סכ"ה וסי' ק"ג ס"א מ"מ סתם מתני' לא מיירי בעשתה שלא כדין, ואין לפרש שידעה שומת הב"ד ומכרה ביותר מזה או בפחות, דבפשוטו שומת הב"ד היינו לקבוע המחיר איך תמכור, ולא רק איך להעריך הנכסים כלפי היתומים, שהרי מכח היתומים היא מוכרת ואם משנה המחיר הר"ז שייך רק אם באה מכח עצמה שאומרת אני אשלם כשומת ב"ד, והרי אינה שמה לעצמה, אלא מיירי שגם ההדיוטות טעו, [שוב ראיתי בב"ש סי' ק"ג ס"ק י"א שכ' דמיירי בלא ב"ד, ובפשוטו דוקא בלא ב"ד מומחין אלא הדיוטות, אבל באופן שמכרה בטל פשיטא שאינו כלום, עי' טוהו"מ סי' קע"ו סל"ד, וצ"ע במ"ש שם דאפי' כשמכרה בטל מפסדת].

ועיקר דין המשנה הוא שנתנו לאלמנה כח שיתקיים מקחה בשיעור נכסים המגיע לה, כאילו היא המוכרת, ואע"פ שהיא מודיעה שהיא שליחת היתומים, והשטר על שם היתומים, מ"מ לא יוכלו לבטל המקח, שהיא כמוכרת את של עצמה, והענין לטובתה כדי שיסכימו לקנות הימנה, שאם יהא הענין תלוי בהסכמת היתומים היינו בהסכמת ב"ד, הר"ז כאילו הצרכנוה למכור בב"ד.

ונפ"מ שאם טעתה בפחות מכדי אונאה או בקרקעות למ"ד אין אונאה לקרקעות

ליתומים, אבל אם גם היתומים ירצו בביטול המקח תחזור הקרקע אליהם כגון שהוקר ועמד על שלש מאות, כ"כ אאמו"ר שליט"א, וכ"ה הלשון בתו' הרא"ש דהוי כמו נתכוונה לקנות הקרקע כו' ושוב אינו חוזר ליתומים, וכ"מ בתו' ד"ה כאן שכתבו דהכא והכא קנאתן, ופי' מהרש"א דקנאתן לחובה קנאתן לגמרי שלא תוכל להחזיר להם הקרקע, אבל לזכות אינה אלא כשליח, (וביאור חסר דף

ראשים ולומר דאיגלאי מילתא דמעיקרא נתרציתי, שהרי גם למוכר יש זכות חזרה לדעת הרא"ש, וכשהוקר הרי גם המוכר מיד חוזר בו כמו שהלוקח מקיים, אלא שמשום שלא יהא חוטא נשכר נתנו זכות קיום המקח ללוקח, ולכן אינו יכול לתבוע גם האונאה משום ברשותי אייקור, שהרי לא הסכים לו בשעת הזול, שו"ר בעליות הר"י ב"ב שם שכ' במ"ש דמשנתרצה המתאנה אין המאנה יכול לחזור בו ועוד בר מן דין איכא למימר לאלתר שנתרצה זכתה לו חצרו ברצון המוכר כו', ויש להסתפק אם כונתו לטעם הראשון חל הקנין דמעיקרא, או דלא שרינן ל' לחזור בו, ויעשה המתאנה קנין עכשיו.

נמצינו למידין דלהסוברים שאין המאנה יכול לבטל המקח אף ביותר משתות, ע"כ דבהסכמת המתאנה לוותר על אונאתו נתקיים המקח מעיקרא, [והא דהוצרכנו לטעמא דאי לא דאוניתן כו' היינו בכה"ג שנשתנה המקח ועכשיו האונאה על המאנה, דלא יהינן ל' זכות לבטל המקח], ולהסוברים שאף המאנה יכול לחזור בו, מסתבר ג"כ שא"צ קנין חדש, וחל הקנין למפרע, [וכ"כ בנה"מ סי' רכ"ז סק"א דחל למפרע], אלא דלענין שירויח היקרא לא אמרינן דחל הקנין למפרע, כיון שעם היוקר נמצא שנתאנה המאנה, ואילו המתאנה הרי לא הסכים למקח אלא אחר שנודע לו שנתייקר, בד"א בנתאנה יותר משתות אבל במום דמקח טעות אין המאנה יכול לחזור בו, כדתנן יפות ונמצאו רעות

וכן העתיקו הירוש' במלחמות ואו"ז ב"מ נ"ז א' ועוד ראשונים, ולפנינו לא הקשו בירוש' בשוה מאתים במנה שתבטל המקח, ולא אוקמה בשוהזול, כיון דכל עיקרה דמתני' הוא כשהיא רוצה לקיים המקח וקמ"ל שהזכות בידה, אבל אם תרצה לבטל אפי' בהוול יכולה לבטלו, שא"א לקיים עלי' המקח בעל כרחיה, ולומר לה את אפסדת, ואם יבטל המקח ע"כ תחזור קרקע ליתומים.

ובמזור סי' ק"ג באמת כתב דמיירי כשהיא רוצה לקיים המקח, אבל קשה א"כ למה הוצרך לאוקמה בשוהזול המקח, הרי לגבי פסידא דידה אין חילוק אם הוול או לא, ובפרישה כתב כשאין לה ריוח בביטול המקח, וצ"ע אמאי הרי תרויה שההפסד יהא של היתומים, ועי' ב"ח, וכן תמהו על הטור הב"י והמפרשים עד"מ וח"מ וב"ש, ואפשר דהטור בשיטת הר"י והרא"ש חו"מ סי' רל"ג שבמקח טעות המקח חל מכאן ולהבא מזמן הסכמת המתאנה, וא"כ ה"נ כשהאלמנה מסכמת למכירה כבר הוול ברשות היתומים, וקמ"ל דחשבינן המקח כחל משעת מכירה להוציאו מן היתומים, ולא כשעת ההסכמה, ובזה הדברים מובנים, ולשונו ז"ל משמע כן עי"ש, אבל קשה לפרש כונתו דלא כתו', וצ"ע.

אבל בתו' העתיקו מהירוש' דאף בשוה מאתים במנה משני בשוהזול המקח, והקשו תו' דנחי דהיתומים לא ירויחו בביטול המקח, אבל אכתי האלמנה תחזיר הקרקע ליתומים, ע"י שתבטל המקח מן הלוקח, ותירצו דכשרצתה למכור הקרקע ללוקח הרי כמי שנתכוונה לקנות הקרקע באותה שעה ואז היתה שוה מאתים, וביאר אאמו"ר שליט"א דכונתם שהאלמנה כזוכה הקרקע ומוכרתו ללוקח, כיון שמעיקר דין גביי' הרי בע"ח מקבל הקרקע לעצמו, אלא דכאן כיון שמוכרת שלא בב"ד, אינה שמה לעצמה, ולכן כששמאנו ללוקח חשבינן כשמאנו לעצמה וממנה לוקח, ולכן אף אם תבטל המקח תחזור הקרקע אליה ולא

לוקח יכול לחזור בו, ובזה לכו"ע חל המקח למפרע, [אפי' אם כשנודע לו נשתנה המקח, כגון שנתייקר, כיון שלא הי' זכות חזרה למאנה, ויש לדון בזה עי' בסמוך].

במעמא דמילתא דמהני כשנתרצה המתאנה אחר שהוקר, אע"פ שהאמת דמעיכרא לא הוה ניחא לי', יש לפרש שהמאנה כשנותן למתאנה באונאה, נותן לו הזכות להסכים למקח כמות שהוא, ואם כשיוודע לו יתרצה למקח קנאו למפרע, כדין זכין לאדם שלא בפניו שנקבע למפרע לפי דעתו בשעה שנודע לו, כמ"ש אאמור"ר שליט"א בכריתות ס סק וכו"מ במלחמות גיטין, ואף אם נשתנה הענין עד שנודע לו, דמ"מ קיבל הזכות להסכים לזכותו ולא לחובתו, וכדין לזה ששולח מעות למלוה שא"י לחזור בו ומ"מ האחריות על הלוה, ואם שלח לו חפץ והוקר יכול המלוה לומר דניחא לי' בפרעון זה, ואם הוזל יכול לומר דלא ניחא לי' בפרעון, וכן הדין במקח שיש בו מום שיש זכות ללוקח לומר שאינו מקפיד על המום, ואף אם האמת שרק עכשיו החליט שלא להקפיד, מ"מ הדין נקבע כפי השעה שנודע לו, וכן הדין במקח שיש בו אונאה יותר משתות להסוברים שאין המאנה יכול לחזור, הר"ז כנתן לו זכות להסכים במחיר זה, וכשמסכים בשעה שנודע לו מהני למפרע, [ולפ"ז אפשר לפרש אי לאו דאוניתן כו' שאין הטעם שלא יהא חוטא נשכר, אלא מעיקר הדין שהרי נתן לו ע"מ לקנות אם ירצה, וכיון שרוצה ומפסיד האונאה, לא גרע מאילו הסכים ולא הי' אונאה, וכמו ששם ברשותי' אייקר השתא נמי דניחא לי' אגלאי מילתא דברשותי' אייקר], ולהסוברים ששניהם יכולין לחזור בהם היינו שעדיין לא הוחלט המקח, (כדין מדד עד שלא פסק המחיר דלא סמכא דעת', עי' ב"ב פ"ה פ"ו ולע"כ), אבל שפיר י"ל שאם הסכימו לבסוף חל למפרע, (וכו"ז בדבר שלא התנו בפירוש, אבל אם התנו לא שייך לומר

אגלאי מילתא דהוה ניחא לי', [עריטב"א כתובות ע"ב א'], ושייך רק לדון דביתר כנתקיים התנאי דמי', ולא קאימנא כעת בסוגיא דאונאה.

נמצינו למידין דפלוגתא דרשב"ג ורבנן היא בטעתה והוזילה אם נתנו לה זכות לקיים המקח כשתפצה את היתומים ולפ"ז י"ל דאלמנה שרואה שנשאר בשדה פחות מט' קבין ראוי לה למכור גם השאר, ואמנם אין לה להחליט ד"ז בלא ב"ד, אבל אין מחלוקת בין רשב"ג ורבנן כמה הדבר הגון, דלכו"ע ראוי שלא להשאיר היתומים בפחות משיעור שדה, ולכו"ע אין לה זכות להחליט כן בלא ב"ד, ופלוגתא דרשב"ג ורבנן שייכא גם במטלטלין כגון בזה"ז שתיקנו הגאונים שיגבו ממטלטלין או בדשעביד לה מטלטלי אגב מקרקעי (וכתב דאקני), דלרשב"ג אם משלמת ההפסד מקחה קיים, ולרבנן אף בחפץ אחד דודאי ע"כ למכור כולו, מכרה בטל כדין שליח שטעה, והסברא שאמר רשב"ג היא מוסכמת דכשהפסידה להם שיעור שדה אין החזרת דינר תיקון לעיוות שהפסידתן.

שם במשנה היתה כתובתה ארבע מאות כו' לכאורה הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם דלא כרשב"ג, [ועריטב"א לק' ב' ובלח"מ פ"ז מאישות הט"ו נתקשה מ"ט לא קי"ל כרשב"ג, (ועי' ב"מ), ולפ"ז ניחא אף להסוברים דהלכה כרשב"ג], ויש לדחות דמשכח"ל כגון שנשאר ליתומים קרקע והרי הדינר ראוי להצטרף לשיעור שדה, וכדפרש"י, ועמש"כ סק"ד בביאור רבותא דמתני'.

ד. **צ"ח ב'** מאי לאו דזבין שוה מנה ודינר במנה ודינר כו' נראה דס"ד לדחוק כן משום דסיפא בדאוויל כדפריך בסמוך, אבל פשטות הלשון ודאי משמע שמכרתו במנה, דאל"כ הול"ל רק ומכרה שוה מנה ודינר, וכן הא דקתני אפי' היא אומרת כו' משמע שתלוי בדידה, ואי אוסופי קא

מוסיף הרי לא חל בדינר כלום, וכש"כ במעביר שא"צ להסכמתה להחזיר הדינר, וי"ל דכיון שביד הלוקח לבטל המקח שאינו מחויב לקבל חציו, עי' ר"ן ר"פ האיש מקדש מ"ב ב', שייך לשון זה שהיא אומרת שתחזיר הדינר מרצונו ותקיים המנה.

בשממ"ק בשם הרא"ה והריטב"א תמהו איך מתפרשים דברי רשב"ג דבשיירה שיעור שדה מכרה בטל, אדרבה כיון שמחזירה להם את הקרקע, יותר ראוי לקיים המקח, כשנשאר להם שיעור שדה, ופי' דרשב"ג מיירי במחזירה מעות, ולפ"ז פליגי רשב"ג ורבנן אי אוסופי קא מוסיף, דמדאיירי רשב"ג במחזירה מעות משמע דקרקע ודאי יכולה להחזיר, [ועריטב"א שכן דמדרבנן פריך משום דקי"ל כותיהו], ול"מ כן, ומשמע דמפרשי דרשב"ג באוזול, וג"ז צ"ע, ולכאורה יש לפרש דרשב"ג סבר דלא חשיב מעביר ע"ד של בעה"ב כשמכרה פחות משיעור שדה, כיון שזוהי טובה ליתומים שלא ישארו בקרקע מועטת, ואמנם אם ירצו תחזיר להם קרקע כדתנן אפי' היא אומרת כו' אבל לא חשיבא מעביר כשעשתה דבר הגון, (ד"ז למדתי ממה שצייד אאמו"ר שליט"א לפרש פלוגתתם למסקנא, ולפ"ז גם כאן הי' אפשר לפרש אם יכולה למכור התוספת, אבל מסקנת? אאמו"ר שליט"א שאף לרשב"ג אין לה רשות למכור יותר, ויש לקיים ד"ז כאן רק לענין שתחשב כמוסיף).

שם ארהברדר"נ לא בדאוזיל, ואין מזה ראי' לבעיין, כמ"ש תו' דיש סברא לומר דכשחשבה שמוכרת כדין יש לקיים המקח, ואמנם כ"ה האמת לרשב"ג דדוקא כשסבורה למכור כדינה ס"ל דמקחה קיים, אבל נתכוונה להוסיף שוה מנה ודינר במנה ודינר, הרי בדינר ודאי בטל ואי מעביר הוא בזה כולו בטל.

צ"ט א' הא מדסיפא בדאוזיל הוי, פי' תו' דליכא למימר במנה שלה דהא כתובתה ד' אמות זוז, ולכאורה קשה דשפיר מתפרש במנה אחרון שנשאר לה, אלא כונתם דכל עיקר הפי' במנה שלה דחוק, אלא דבמקום שכל כתובתה מנה שייך לומר דנקט הכי שהיא ידועה כבעלת מנה, אבל כשכתובתה ד' מאות אין המנה האחרון ידוע להתייחס אליו שמכרה במנה אחרון שלה, ויש להוסיף דלשון יפה מנה ודינר משמע שווי המחיר, משא"כ הכא דקתני שוה מנה ודינר, [ולקושטא דמילתא צ"ב שינוי הלשון, ובגמ' הוזכר גם לשון שוה בסיפא], ועוד דלזה במנה ולזה במנה מתפרש שקיבלה מהם מנה אפי' מכרה שוה נ' במנה, וגם דשם לא מתפרש במנה שלה כשיש לה ד' וג' מאות.

שם אבל הכא ניגזור מנה ראשון אטו מנה אחרון קמ"ל, לכאורה תמוה לחדש ביטול מקח במנה ראשון דוקא בדלא איסתלקא, ונראה דאין הגזירה שמא תטעה גם במנה אחרון, אלא דכל שטעתה במנה ראשון וכסבורה שנתקבלה מכתובתה רק מנה ובאמת נתקבלה מנה ודינר, ממילא גם מנה אחרון בטל, כי מגיע לה ממנו רק צ"ט, ובין אם כולו בטל או רק התוספת, עי' בזה לעיל סק"ד, מ"מ שייך לגזור שיבטל הראשון שטעתה בו, ואמנם משנודע טעותו של הראשון כבר ידעו שנתקבלה ק"א, מ"מ אם נודע הדבר אחר שמכרה האחרון יש מקום לומר דעדיף לבטל הראשון שהיתה בו הוולא, ועי"ז יתקיים האחרון, מלבטל האחרון שנמכר בשויו, וסתמא דמילתא הדבר נודע רק לאח"ז ואז כבר מכרה כולם, וטעמא דלא עבדינן הכי הוא מפני שהמקח הראשון ראוי להתקיים ואין לבטלו מפני העתיד, שהרי אילו נודע מיד יש לקיימו, וכמש"כ.

ה. **צ"ט ב'** מתני' שום הדיינים שפיתחו שתות או הוסיפו שתות מכרן

וביותר משתות נחלקו הראשונים ז"ל אם שניהם יכולין לחזור, אבל כאן בפחות משתות, יש לדמות למום, כיון שהמקח קרוב לאמת, עי"ש דטעמי דהר"י משום דפסיקא דיותר משתות כלא נקבע מקח דמי, ואע"פ שלמאנה אין זכות חזרה, וא"כ ראוי לקיים כן גם בדיינים, שלא באו לגרע כחם של יתומים.

ונראה דלא קשה דודאי אם ב"ד מכרו לאחד מן השוק שקונה ע"ד עצמו ואינו סומך על ב"ד, אמנם הדין כן דלגבי ידי' ב"ד כשליח ויש זכות ליתומים לקיים המקח, אבל כאן שב"ד הם שלוחים של שניהם וכמ"ש הרא"ש בשם הר"י, ע"כ לקבוע דין מוחלט לשתות, ואין להעדיף את היתומים, וכ"ה פשטא דמתני' דמכרן בטל.

וכן מתפרש בקדושין מ"ב ב' בדאמרו ניפלוג בשומא דבי דינא דהיינו שהחלוקה תעשה לפי הכרעת ב"ד בערך הנכסים, ולא יהא שום אחד כמאנה לחבירו, ואף אם החליטו ביניהם ערך הנכסים יכולין לקבוע שיהא הערך המוסכם ביניהם כאילו נקבע ע"י ב"ד, [דיש אפשרות חלוקה כמו"מ, שכל אחד קובע כמה הוא מעריך הנכסים, ואם הוא מוסיף על ערך שדה מסוימת טפי מאחיו הרי הוא נוטלה לפי הערכתו, ויש שקובעין הערך ע"פ ב"ד או בשיעור מוסכם ביניהם, ואח"כ עושין החלוקה בשוה, ואז לא שייך לחשוב אחד כמאנה לחבירו, שהרי אפשר שיזכה זה במה שזכה חבירו, וכן שמעתי מאמאמ"ר שליט"א לפרש הגמ' שם], וע"ז אמרו בגמ' כגרסת תו' והגאונים דבשתות בטל מקח, והיינו משום דב"ד כשלוחין דתרווייהו, וה"נ דכוותה.

ובזה אפשר לבאר בכל אונאה דבשתות קנה ומחזיר אונאה, איך אפשר לחייב את הלוקח להוסיף שתות מעות בזמן שלא הסכים להוציא על מקח זה יותר, ואילו ידע שיצטרך להוסיף לא הי' לוקח כלל, ולא משום שמעריך החפץ בפחות, אלא שאין לו ממה לשלם, וכן

בטל, בגמ' ק' ב' מבואר דמתני' מיירי בין בקרקע בין בעבדים ושטרות ומטלטלין, ולפ"ז אע"פ שעבדים ושטרות וקרקעות אין בהם אונאה בשתות לכו"ע, אפ"ה מכרן בטל, דכיון דעד שתות בעלמא מחלי אינשי, ש"מ שזה טעות מתקבלת, ובזה כח ב"ד יפה לקיים המקח, (כענין טעות בשיקול הדעת), אבל טעות גמורה אף בדיינים בטל.

ולמאי דקי"ל דשליח כאלמנה, [ושליח דעלמא אפשר דלכו"ע כאלמנה], א"כ לרבנן נתחדש דכח ב"ד יפה שמקחן קיים עד שתות, ולא מצי אמר לתקוני שדרתיך, אבל בשתות אינם יכולין לכוף היתומים לקיים המקח ולקבל האונאה מן הלוקח, ולפ"ז עדיין כח ב"ד פחות מבעה"ב עצמו, אלא דעדיפי משליח, ולרשב"ג כח ב"ד בשתות כמו בפחות משתות שמכרן קיים וא"צ להחזיר אונאה, שכחם לקבוע המחיר במוחלט, וכמו באגרת בקורת לרבנן.

ויש להסתפק לרבנן דבשתות מכרן בטל, אם הכונה רק שאינם יכולין לכוף היתומים לקיים המקח, אבל אם ניחא להו שיקנה ויחזיר אונאה קנה, או"ד בכה"ג בטלה שליחותם לגמרי, ונחלקו בזה הראשונים ז"ל דדעת הרמב"ם פ"ג ממכירה ה"י י"א דלא יהא כח הדיוט חמור מכח היתומים, ודעת הרא"ש דכיון שיש ליתומים זכות לבטל המקח אינו בדין שיורע כחם של לקוחות שיהיו חייבין לקיים המקח לפי רצון היתומים ולכן יש לקבוע דלעולם בטל מקח.

ולבאורה קשה דכל שליח שטעה דקי"ל דמכרו בטל, [עכ"פ כשאמר ללוקח שהוא שליח], מסתברא שיש למשלח זכות לקיים המקח אם ירצה, שהרי המוכר לשליח באונאה יודע שתלוי בדעת המשלח וע"ד כן נתנו לו, וזכה המשלח באפשרות קיום המקח ככל מתאנה שזכה בכח קיום המקח, [עי' לעיל סק"ב דבמום לכו"ע קונה למפרע,

לשלם בע"כ), ולא קאימנא בדיני אונאה, וצ"ת.

ודאתאן עלה אפשר להשוות דברי הרמב"ן והרא"ש דלכו"ע ב"ד שמכרו בשוק ולא נסתמך הלוקח על שומת ב"ד, דינו כהדיוט, לענין שאם נתאנה הלוקח בקרקעות אינו חוזר, ומתני' מיירי כשגם הלוקח סמך על שומת ב"ד דנעשו ב"ד שלוחים של שניהם, והו"ל כההיא דאמר קדושין מ"ב ב' ניפלוג בשומא דב"ד, ובזה אף להרמב"ן מכרן בטל, ואין כח בשום צד לקיים המקח אפי' בשתות בין בקרקע בין במטלטלין, והיינו דקתני מתני' מכרן בטל, אלא דהרמב"ן סבר דכל שלוקח מב"ד בסתם דינו כלוקח דעלמא, אא"כ הגבוהו ב"ד לפי שומתן, והוא אינו חפץ בקרקע, [מיהו יש לו זכות שלא לקבל הקרקע עד שיתברר הענין יפה], והרא"ש והר"י סברי דכל שלוקח מב"ד סתמא סומך על שומתן, וכ"ד הראב"ד, וד"ו תלוי לפי הענין, שאם בא לוקח ע"פ הכרזה, י"ל דסמך אדנפשי', ואם הגבוהו לבע"ח אפי' מרצונו, י"ל דסמך אב"ד.

ובי"מ בשו"ע חו"מ סי' ק"ט ס"ה הא דאמרינן שאם טעו ב"ד כו' היינו כשהורידו לבע"ח בשומת ב"ד אבל ב"ד שמכרו כו', והרמ"א הביא דעת החולקים, ופלוגתתם בקונה סתם מב"ד איך דינו, אבל יסוד הדין מוסכם דכח ב"ד יפה כלפי כל הסומך עליהם בתורת שלוחין, דעד שתות המקח קיים, ובשתות ויותר מזה בטל המקח.

אב"י מה שסתם המחבר שם דאם רצו ב"ד לקיים המקח הרשות בידם, ובאה"ע סי' ק"ד ס"ה הביא שיש חולקים בזה, לא מצאנו חבר להרמב"ם בזה, ופשטות דברי הרמב"ן כהרא"ש שאין ביד ב"ד לקיים המקח כשהכריחו את הבע"ח לקבל השדה, דבכל מקום שב"ד שלוחין של שניהם, אין הגון לתת יתרון לאחד מן הצדדים, וכן סייע הגר"א

המוכר לא הי' מוכר אם הי' יודע שלא יאשר בידו מן המקח הסכום שקיבל, כגון שקונה במחיר חפץ אחר, ואם יפחת לו שתות אינו יכול לקנותו, ולמה זה נקבע להם שיקיימו מקחם ויוסיף או יחזיר מעות, והשתא דחזינן דהיכא שבאמת לא אינה אחד את חבירו, בטל מקח, י"ל דדין שתות קנה נקבע כשיש מאנה ומתאנה, וקים להו לחז"ל דבכה"ג אין לעשות ביטול מקח, כיון שזה בגבול בין מחילה לביטול מקח, וזכה המתאנה במקח ויחזירו לו האונאה, אבל אם המתאנה יודע שלא נתכוין להונות, באמת ראוי שלא יחייבנו לקיים המקח בכה"ג, דהו"ל כנפלוג בשומא דב"ד, מיהו אחר שנקבע הדין אפשר שכשלא ביררו המקח אצל תגר תחלה, צריכין להתנות מה יהא בשתות, ואם לא התנו הרי הם כפופים להלכה שנקבעה בסתמא, (בעיקר דין אונאה יש לקדק שהרי ביותר משתות בטל מקח ונמצא שאין כאן אונאה, ובפחות משתות נחלקו הראשונים ז"ל אם יש איסור הונאה, דברמב"ן עה"ת כתב שאסור מדאורייתא, ובטוש"ע סי' רכ"ז ס"ו כתבו בשם הרא"ש שנסתפק בזה, ואטו נימא דעיקר קרא לשתות בצמצום, ועיי"ש ברמב"ן עה"ת, ולכאורה י"ל דאי לאו קרא הי' המקח קיים אף ביותר משתות דכיון דדרך מו"מ הוא, גמר וקנה, ואחר שקבעה תורה האיסור חילקו חכמים בתיקון הדברים, ואמרו דפחות משתות בדיעבד היא מחילה, וכן בשתות נקנה המקח, כיון דשייך קצת מחילה, ומ"מ מחזיר אונאה, וביתר משתות אין לקיים המקח, שהר"ז כלא פסקו מחיר המקח, ולפ"ז מתיישב כהרמב"ן דאף בפחות משתות יש איסור הונאה, (וכן בקרקע אלא שאין לקבוע ביטול מקח, כיון דאפשר דשוה למוכר או ללוקח), וכ"ז דוקא בנתכוין להונות, אבל בדטעו פחות משתות היא מחילה, אבל בשתות או בקרקע ראוי לתת למתאנה זכות ביטול מקח, וכן שלא לחייב את המאנה

בחו"מ שם סק"ז דעת הרא"ש מקדושין מ"ב ב' דבשומא דב"ד מוכרן בטל, ואמנם שם אין יתרון לאחד מן הצדדים, אבל מ"מ פשטות הגמ' דהיינו מתני' דמכרן בטל במוחלט.

דברי הרמב"ם פ"ג ממכירה ה"י י"א כפי מה שהעתיקם המחבר חו"מ סי' ק"ט ס"ג ה' מתפרשים כך, דבמקום שב"ד קבעו השומא ליתומים ולבע"ח שהוא הלוקח, בזה בשותות יש לב"ד הזכות לבטל המקח לטובת היתומים בין בנתאנו היתומים בין בנתאנה הבע"ח, ואם רצו לקיימו לטובת היתומים מקיימין אותו בין בנתאנו יתומים ויחזיר הבע"ח ההונאה ובין בנתאנה בע"ח ויחזירו היתומים ההונאה, ובה"א מיירי בלוקח דעלמא שאינו סומך על שומת ב"ד ובוזה דין הב"ד כשליח שיכול המשלח לבטל המקח, אבל הלוקח אינו יכול לבטל במקום שאינו יכול לבטלו בהדיוט כה"ג, ובנתאנו יתומים פחות משותות הורע כחן ע"י ב"ד טפי משליח, דבפחות משותות מכרן קיים, ויש לעי' מנלן דהורע כחן, כיון דמתני' במקום שהגבו לבע"ח כשומתן, וכיון שהוא מפסיד עד שותות, ה"ה היתומים, אבל במכר דעלמא איכא למימר שהם כשליח, וי"ל דפשיטא לן דכח ב"ד יפה לקיים מכרן עד שותות, אבל לבטל מכרם בשותות אין זה יפוי כח, ובוזה ס"ל להרמב"ם שיכולין לקיימו אם יהא בזה טובת היתומים, וזו כונת הרמב"ן שכי' דדעת הרמב"ם דבמכר דעלמא אין ביד הלוקח לבטלו, וכן העתיק הר"ן דבנתאנה לוקח כתב הרמב"ם שיכולין ב"ד לקיים המקח, ויחזירו היתומים האונאה ללוקח.

אבל הרא"ש העתיק דברי הרמב"ם דבנתאנו היתומים יש כח לב"ד לקיים המקח, ולחייב את הלוקח להחזיר האונאה, ומשמע דמפרש המשך דברי הרמב"ם דבנתאנה הלוקח אפי' יותר משותות בקרקע המקח קיים וכן בטוח"מ סי' ק"ט, אבל לפ"ז צ"ע איך מתפרש הותירו שותות, ובתומים סי' ק"ט הק' דחמיר מכח הדיוט להחזיר אונאה בקרקעות, [עיי"ש

שדקדק בחילוק שבין הרא"ש והר"ן בהבנת הרמב"ם, ומשם למדתיו], ובלח"מ פי' דהיינו במטלטלין דוקא, אבל אם זה דין מיוחד בב"ד שהגבו לבע"ח נחא, דכיון שבנתאנה הבע"ח טפי משותות בטל מקח, שייך גם לקבוע דבשותות מחזיר אונאה, וענה"מ מ"ש בזה, מיהו גם בזה הדין מחודש והרמב"ם יחידאה כמש"כ לעיל, ועדיין צ"ע.

ו. **הרמב"ן** כתב דהא דהותירו שותות מכרן בטל מיירי כשמגבין לבע"ח כפי שומתן, דכיון דלא נחא לי' בקרקע אלא שלא מצאו לוקח לשדה עכשיו, לא שייך להפסידו משום אין אונאה לקרקעות, וע"כ נקבע דינו כשומת ב"ד ליתומים, דעד שותות המקח קיים, ובסה"ת ש"ג ח"ב הביא תשו' הרמב"ן שביאר הענין והוכיח שיש שומא מלבד ההכזה ואם הכל תלוי בלוקחים שבאו מההכזה א"כ א"צ שומא, אלא השומא לפי מקומן ושעתן לפי הזמן ולפי הקרקעות הנמכרין עכשיו במדינה, [וכ"ה ברמב"ם פ"ב ממלוה ובשו"ע חו"מ סי' ק"ט ס"ג דבעינן שידקקו בשומא יפה מלבד ההכזה עי"ש], ואף אם אין לוקחין בשעה זו אין הכונה שאינם שוין כך, ואף בהקדש ילפינן מקרא בקרקעות תשעה וכהן וזה מלבד ההכזה, עי"ש בהרחבה, ועי' ב"י סי' ק"ט מתשו' הרשב"ן ותשו' הרשב"א והובא ברמ"א שם, ועי"ש בתומים ובנה"מ ועב"מ אה"ע סי' ק"ד, ומבואר בדבריהם דיש מצבים שא"א לקבוע מחיר עפ"ז, כגון שעת מגיפה וכיו"ב, ויש מצב ירוד במו"מ כגון מלחמה שהוא מצב נמשך, ושפיר קובעים המחיר בשעה זו, וזה בכלל שומת ב"ד, אבל מצב הלוקחים מההכזה אינו קובע מחיר אמיתי, הגע עצמך המוכר בית בעיר קטנה כשיש לכולם בתים, ואין אדם רוצה ליקח הבית אלא בחצי המחיר, האם שייך לקבוע שזהו ערכו, וכ"מ לגרסת הר"ף ק' ב' דלא מהני הכרזה בדבר שאין מכריזין, ש"מ שאין המחיר נקבע לפי הלוקחים, וכ"מ צ"ח א' דמספק"ל אי אלמנה

צריכה הכרזה, וכ"מ במ"ש הרמב"ן דטפי ממאתים במנה לא מהני הכרזה, ש"מ דההכרזה אינה קובעת מחיר אמיתי.

ומה שנתקשו בלשון המשנה בערכין כ"ד א' אע"פ שאמרו עבדים נמכרין בכסותן לשבח כו' עי"ש בתומים ובב"מ מ"ש מפרש"י ופיה"מ, נראה דהכונה אע"פ שאמרו שיותר להלביש את העבד בכסות יפה להעלות המחיר ואין בזה משום אונאה, דהא דתנן ב"מ ס' א' אין מפרכסין לא את האדם כו' פי' בגמ' דהיינו צביעת שער ראשו וזקנו וכיו"ב שהוא שינוי בגופו, אבל בגד שהוא דבר חיצוני אין בזה משום אונאה, ונתיישב בזה שאין שום מכירה שצריך להלביש את העבד בכסות יפה, ולא קאימנא בסוגיא זו.

הר"ן הקשה ע"ד הרמב"ן כיון דהבע"ח אינו מעונין בשדה מאי מהניא אגרת בקורת להפסידו כשטעו ומכרו שוה מנה במאתים, והנה ודאי יכול הבע"ח להמתין מלגבות עד שיתברר לו מחיר היפה, וכשמסכים לקחתה מיד ע"פ ההכרזה של ב"ד, ע"כ דקים לי' דסגי בבירור זה, ואין לחייב את ב"ד ליתנה לו מיד בלי להחליט את שויה, דכח ב"ד יפה כשעשו כל מה שראוי לעשות לבירור הענין, ואי לא ניחא לי' יכול להתעסק עוד בבירור הדברים עד שיקחנה לעצמו.

ז. שם במשנה רשב"ג אומר מכרן קיים א"כ מה כח ב"ד יפה, למאי דקי"ל שליח כאלמנה אף לרבנן כח ב"ד יפה משליח, דבפחות משות מכרן קיים, ואף לרשב"ג ביותר מפלגא מכרן בטל, ובבעה"ב אין אונאה לקרקעות ואף ביותר מפלגא מכרו קיים, אלא דלשון מה כח ב"ד יפה אינו ביחס לבעה"ב או לשליח, אלא עצם הדבר דמעשה ב"ד ראוי שיתקיים, וכדאר"נ ק' א', וכדמייננן גיטין ל"ג א' לענין בטלו אינו מבוטל.

והנה לגרסא דידן מיירי רישא בדבר שאין מכריזין ובדלא אכרוז, וכ"פ הרא"ש אף

לגרסת הרי"ף, ונמצא שב"ד עשו כל המוטל עליהם בשומא זו, ושפיר קאמר רשב"ג שראוי ליפות כח ב"ד, כדס"ל לרבנן בעשו אגרת בקורת, דהתם נמי ע"כ שב"ד טעו בשומא, ואפ"ה מכרן קיים עד פלגא, וה"נ כשלא הי' להם להכריז יש לקיים מכרן, ורבנן סברי דכיון שידעו שאין זה הבירור המושלם, שהרי רק מכח אונס אין מכריזין, לא חשיב פסק ב"ד גמור ליפות כחן משות ואילך, - רישא דמתני' מוקמינן לרבנן אף במטלטלין ודכוותה לרשב"ג עד פלגא, והגרע"א ז"ל נסתפק בזה, ואולי כונתו דמתני' בעדים ושטרות, ודוחק.

פי' הרי"ף דלא מהני הכרזה בדבר שא"צ הכרזה צ"ב, דנחי דפטור מלהכריז לכרגא ולמוזוני, אבל אם החמירו על עצמן, וכש"כ אם הכריזו בהם לצורך המלוים שנתנו המעות לצרכים אלו, ערמב"ן בשם תו', הרי זו הכרזה כבדבר שצריך הכרזה, ובנהדרעא י"ל שההכרזה אינה מבוררת, כיון שאין הלוקחין באים, ובמטלטלין י"ל שאף הלוקחים מתייראין ליקח דבר שהכריזו עליו ונתפרסם, ואפשר דהלוקחין מוזילין מפני שיודעים שב"ד דחוקים למכור.

שם אבל אם עשו אגרת בקורת ומכרו אפי' שוה מאתים במנה כו' כתב הרמב"ן דטפי לא, ומה שהוכיח מההיא דב"ב קמ"ו א' דאמרינן פשיטא דינר תנן, יש לדחות דהי' ראוי לתנא לשנות אפי' בפרוטה, ולא תפיס לשון דינר לרבותא, וע"כ דדוקא קתני, אבל הכא הדרך לשנות דאפי' טעו בכפילא מכרן קיים, ואין להוכיח מדמייננן בדרשב"ג עד פלגא, דהתם לא קתני אפי', אלא ארשב"ג ב"ד שמכרו שוה מאתים במנה כו', וגם י"ל דלהכי תפס התנא בסיפא מאתים במנה דלהוי סתמא דלא כרשב"ג, דלמאתים במנה א"צ אגרת בקורת לרשב"ג, מיהו כיון דאשכחן לרבנן דכח ב"ד עם הכרזה מהני לפלגא, מסתבר דהיינו דקארשב"ג שבמקום שא"צ הכרזה ג"כ כח ב"ד יפה כן, דאם מודה שב"ד

שלא ביררו יפה אין כחם יפה כבהכרזה, אין קושיא כ"כ אם רבנן אמרו דבזה אין כח ב"ד טפי משתות, אבל אם רשב"ג משווה כח ב"ד כמו עם אגרת בקורת נחא טפי, ומינה דלרבנן מאתים במנה ומנה במאתים דוקא, טפי לא.

ח. שם גמ' איבעיא להו שליח כמאן, פי' תו' בשם ר"ת דר"ל שליח ב"ד, ולכאורה הלשון סתום דהול"ל בהדיא שליח ב"ד, ונראה דל"ק, דהגמ' מתפרשת שליח שמכר בנכסי יתומין כמאן, וממילא הדבר פשוט דהיינו שליח ב"ד, [שאין ב"ד יורדים לשדות להעריך שוים, ולפעמים א"א לקבוע ע"י שמיעה], וכן לק' ק' ב' אמרו אי מההיא הו"א ה"מ שליח, והדבר פשוט דהיינו שליח ב"ד שמוכר בנכסי יתומים, דמי יכול לעשות שליח בנכסי יתומים מלבד ב"ד, [ומ"ש תו' צ"ח א' ד"ה א"ל, ועוד אפי' שליח דעלמא כו' אין כונתם דשמעתין ק' ב' מיירי בשליח דעלמא, אלא דאפי' שליח דעלמא צריך הכרזה אע"פ שמקחו בטל, ולשונם ז"ל צ"ע כמשה"ק הגרע"א ז"ל, אבל תו"ד דהא דאמרינן הו"א ה"מ שליח, היינו שליח כזה שמקחו קיים, כגון שליח ב"ד למ"ד שהוא כדיינים, (או דס"ד דמתני' בשליח שהוא כדיינים, ולכן לא הוא מתני' מפורשת), ועוד דאף שליח שאין מקחו קיים בטעה, אין להקל בלא הכרזה כו', ויש לעי' היכי משכח"ל שליח דעלמא שימכור בנכסי יתומים, ואולי כונתם כשהשליח ב"ד מינה אחר תחתיו, והשני דינו כשליח דעלמא, וצ"ע], ואין שליח ששלחו בעלים שייך לסוגיין כלל, דשם אפשר שיהא מקחו קיים אף בשתות, דהו"ל כבעלים, וודאי שמקחו קיים כשנתאנה הלוקח בקרקעות, אבל סוגיין באלמנה ודיינים שיורדים לנכסים שאינם שלהם ומוכרין, ויש מקום לחשבן כבעלים כיון שבמקומם הם באין, ויש מקום לחשבם דגריעי משליח של הבעלים, כיון שבלא דעת בעלים הם מוכרין, ועוד דבשליח דעלמא אין לנו לדאוג אם לא יקנו ממנו, אבל בנכסי

יתומים יש ליתן כח לאלמנה ולב"ד כדי שיקנו מהם, וזהו שנחלקו בגמ' אם שליח כדיינים כיון שלצורך היתומים הוא עוסק, וראוי לחזק כחו, או"ד כיון שאינו אלא יחיד ליכא למילף ממתני' דאלמנה למכירתו כדיינים, אבל אם הנדון בשליח ששלחו בעלים, הרי הנדון בדעת הבעלים, והול"ל דשליח כאלמנה משום דא"ל לתקוני שדרתיך, ולא להזכיר החילוק בין ג' ליחיד, והרי אף אם ביקש מב"ד מומחין שימכרו לו, מצי אמר לתקוני שדרתיכם, ולאידך גיסא יכול לסמוך גם על היחיד, וזהו שאמרו בגמ' לא הו"ל למיטעי, ולא אמרו לתקוני שדרתיך, כיון שאין כאן בעלים המשלח, (והראשונים ז"ל בקדושין הזכירו דגם האלמנה כשליחת ב"ד דמיא), ועוד דלא הו"ל לדמויי לב"ד ולאלמנה, אלא אם הוא כבעלים עצמו או לא, וזה מוכיח דהנדון בשל יתומים דומיא דדיינים ואלמנה, וממילא היינו שליח ב"ד וכמשנ"ת.

ונראה דלמ"ד שליח כדיינים, דינו לגמרי כדיינים, בין לרשב"ג עד פלגא, ובין לרבנן בעשו אגרת בקורת, דהשתא מתפרש שום הדיינים ששמו בעצמם או ע"י שלוחם, דאם אינו בכלל שום הדיינים דמתני', אין מקור לחשבו כדיינים לענין שתות בלבד, וכ"מ בגמ' דבאפטרפוס שמינוהו ב"ד ג"כ שייך מה כח ב"ד יפה, והתם דליכא נדון טעות השומא לכו"ע שליח כדיינים, לקבוע הרוחות.

ולמ"ד שליח כאלמנה אם הוצרך למכור שוה מנה והוזיל ומכר שוה מנה ודינר במנה מכרו בטל כדין אלמנה, שאין לו רשות למכור יותר מן הצריך כעת, וגם אינו יכול להפסידם בהוזלתו, וכן אם מכר שוה מנה ודינר במנה ודינר, התוספת בטל, משא"כ בשליח דעלמא שבעה"ב אומר לו איזו שדה למכור והרי הוא שליח על כולה, מיהו כיון שבטלה המכירה מפני ההוזלה א"כ אין חילוק אם הי' לו זכות למכור הנוסף או לא.

ט. ק' א' ומ"ש מהא דתנן האומר לשלוחו כו' לכאורה משמע דהקושיא רק למ"ד שליח כאלמנה, אבל קשה שאם תרם אחד ממ' במקום אחד מנ' הו"ל טפי משתות [ולא מהני דמצוי לטעות כיון דלא מחיל], ואף בדיינים בטל מקח, ונראה שזוהי קו' תו' ד"ה ומ"ש, ותירצו דלמ"ד כדיינים איכא למימר דבפיחת עשרה או הוסיף עשרה עביד שליח דטעה כמו בפחות משתות במקח, ולכן תרומתו תרומה, וכ"מ ברמב"ן קדושין מ"ב ב', [וק"ק דלא אשכחן בדיינים דמקח קיים אלא בפחות משתות דמחיל איניש וגם מצוי לטעות, ובתרומה לא אשכחן דמחיל, וי"ל כיון שאם הוא עצמו טעה אפי' אחד מכ' תרומתו תרומה כדתניא צ"ט ב', ה"נ דינו כפחות משתות לגבי שליח], ויש להסתפק לס"ד אם הטעות של השליח באומדן דעתו של בעה"ב, או שטעה באומדן מה שהפריש וחשב שזה אחד מנ' ונמצא יותר, דמלשון הרמב"ן שם משמע דגם לס"ד הטעות באומדן דעתו של בעה"ב, ובזה מובן טפי שהטעות בין עין יפה לבינונית מצוי' כמו טעות דפחות משתות, אבל אם הטעות בהערכה מנלן לומר דיותר משתות מצוי' לטעות בתרומה כמו פחות משתות במקח.

ובעיקר הדברים אין מפורש בגמ' דהקושיא רק למ"ד שליח כאלמנה, ואדרבה ממה שאמרו כן לבתר דקבעו הלכתא, משמע שזוהי שאלה כללית, דאל"כ הו"ל ת"ש האומר לשלוחו כו', ואמנם מסיימים בגמ' דלא איבעי ל' למיטעי (כלל), אבל הקושיא הואי על כל דין שליח דשמעתין, ועי' בסמוך, וממילא ל"ק נמי דהו"מ למימר ולטעמין דהא מודית בשליח דעלמא, דבאמת הקושיא לכו"ע.

הקי הגרע"א ז"ל מ"ט לא פרכינן לר"נ לעיל דס"ל דשליח שטעה מכרו בטל אפי' בפחות משתות, ומ"ש משליח דתרומה, וכבר הק' כן הרמב"ן והרשב"א קדושין מ"ב ב', ותירצו דר"נ ידע שינויא דשמעתין, ואייתי להו

ראי' דבעה"ב שטעה תרומתו תרומה, אבל לא שליח, ולא קשיא להו למה לא האריכו בגמ' לעיל בזה, דר"ח ורבר"ה ידעו האמת ולא הקשו לו, ובגמ' לא רצו להאריך בסוגיא שם דמיירי בע"א, ולפמ"ש דתרומה כיותר משתות דמי, אין זו קושיא לפרתו' דלכל הפירושים קשה, וע"כ שלא חשו להאריך לעיל בגמ' בזה, ועוד דהו"מ למידיחי דבפיחת עשרה או הוסיף עשרה גם במקח קיים, ואמנם אינו אמת, אבל ניחא לגמ' לאקשווי בשמעתין דמפורש דשתות ופחות משתות בטל מקח.

שם גמ' א"ל להכי אמדתיך, לפ"ז פי' המשנה דאע"פ שאינו יודע דעתו של בעה"ב בודאי, וראוי לו לתרום בבינונית, מ"מ אם אמד דעתו כעין יפה או רעה תרומתו תרומה, ואע"פ שא"ל בעה"ב שטעה בההרכתו לא מצי למימר ל' דלא שדרתיך להכי, כיון שאמד דעתו כך, ובעה"ב לא הודיעו איך ינהג, אבל אם טעה בהערכתו וסבור שיש בהפרשתו אחד מנ' ונמצא אחד ממ' או מס' הפרשתו בטלה, דלא איבעי ל' למיטעי, מיהו א"א לצמצם כיון שניטלת באומדן ואף כשיודע דעתו של בעה"ב עין יפה, ובא לתרום אחד ממ', פעמים שיוסיף או יחסר מעט, וי"ל שזה אינו בגדר טעות כל שהערכתו נכונה אלא שלא צמצם, ויש לתמוה ברמב"ם פ"ד מתרומות ה"ז שכ' בהיפך, דטעה תרומתו תרומה ונתכוין להוסיף על הבינונית אין תרומתו תרומה וצ"ע, שו"ר בירו' שבר"ש פ"ד מ"ד דבאמת ס"ד דמיירי בטעות בהפרשה, ומסיק דמיירי במתכוין להוסיף ובמתכוין לפחות, ור"ל כבתלמודן דא"ל בהכי אמדתיך.

שם תוד"ה מה, אע"ג שיש לה ב"ד הדיוטות כו' יעוי' בתו' צ"ח א' סוד"ה דאמרי, דאף שליח ב"ד צריך ג' הדיוטות, והכי מסתברא כיון שאין הדיינים שמיין בעצמם, אין כח לשליח טפי משותף ואלמנה, ולפ"ז ניחא דשליח כאלמנה דהם בהדיוטות בלבד, מיהו יתכן דלמ"ד שליח כדיינים, אין בזה הלכות,

וסמכין על ב"ד שיבררו שהשליח דקדק כפי הראוי, ונמצא חומרו קולו, אבל אין נראה כן, ועי' לק' ס"ק י"ב, ועתו' הרא"ש ב"מ ל"ב א'.

י. צ"ט ב' א"ל אע"ג דטעה שליח, לכאורה הול"ל טעה שליח מאי, ומבואר מזה כמ"ש תו' דכיון דיש לשליח כח למכור כפי דעתו, דילמא ה"ה בטעה, וביאור הדברים דודאי בעה"ב לא ניחא לי' שימכור למאה אלא שסומך על שיקול דעתו של השליח, אם לא ימצא קונים או שירויה עי"ז יותר, [ואף אם נתברר דקפיד בעה"ב מ"מ כיון שלא פירש אהנו מעשיו דשליח], וכיון דמהני מעשיו של שליח, ולא אמרינן שיהא המקח תלוי בדעתו של בעה"ב, א"כ י"ל דאף בטעות נתן לו כח להחליט המקח, אבל לר"ה שאין לו כח אלא כלשון בעה"ב, פשיטא להו דטעותו חוזרת, ועי' בסמוך, מ"ש בשטמ"ק ליישב בכ"ז.

שם והאמר מר אין אונאה לקרקעות, לפרתו' דמייתו מדאמרי נהרדעי משמי' דר"נ ב"מ ק"ח א', י"ל דמעיקרא מכח מימרא זו בעו מיני' אי אע"ג דטעה שליח קאמר, דלשון הגמ' שם דסבריה דא"ל לתקוני שדרתיך, וס"ד דר"נ סבר דלא אמרינן לתקוני שדרתיך בשליח שטעה, ורצו לבחון אם טעמי' דר"נ לשיטתו בההיא דאע"פ שטעה שליח, וא"כ אין לשיטתם ראי' מר"נ, דדילמא לשיטתו דאלים כח דשליח, ס"ל דאפי' למאה, וביאר להם דבכל שליח אמרינן לתקוני שדרתיך ואפ"ה למאה שפיר דמי, כן פי' בשטמ"ק.

שם תורם כדעתו של בעה"ב, פי' דוקא כדעת בעה"ב, אבל תרם ועלה בידו יותר מדעתו של בעה"ב אין תרומתו תרומה, וכן הא דפיחת עשרה היינו שאמד דעתו של בעה"ב במ' או ס', אבל עלה בידו בטעות לא מהני, אבל בבעה"ב אפי' טעה בהערכתו ונמצא אחד מכ' תרומתו תרומה.

שם ארשבדר"א בקטיני, לכאורה הול"ל דילמא בקטיני, דהא קי"ל כר"נ דאפי' למאה, וי"ל דהיינו דוקא בבעה"ב ששלח ולא הזכיר קפידתו, אבל באלמנה ראוי לב"ד להורות לה שלא תמכור לד' שדה אחת, והו"ל כאמרו לאחד ולא לשנים, מיהו אם רוצה שלא לגבות הכל בב"א, יכולה למכור מעט, דהא עדיפא ליתומים שתשאר הקרקע בידם, [כ"כ בחדושי רבנו קרשקש הנדמ"ח], ויש לדבריו משמעות במשנה שאם חילקה שדה אחת לד' חלקים לא מסתבר שתטעה דוקא בחלק אחרון, דבפשוטו שומא אחת לכולם.

(בעיקר) הסוגיא דקאמר פשיטא יש לדקדק יותר דהא לעיל מספק"ל רק משום דעושה לו טובה שתשאר קרקע בידו, אבל כאן שמוכר הכל, פשיטא דלא ניחא לי' דליפשו שטרי עלי', וע"כ דלעיל הי' יכול למכור לאחד הכל, אלא שחשב להיטיב לבעה"ב ומכר רק חצי, והיינו דא"ל בעה"ב דלא ניחא לי' בטובה זו, ולכן כשמוכר לאדם שרוצה לקנות כור, רק חצי כור, הו"ל מעביר על דבריו, אבל שמעתין מיירי כשהשליח אינו מוצא למכור הכל לאדם אחד, והנדון אם יש לו זכות להחליט דעדיף למכור למאה, כיון דבעה"ב לא הקפיד בהדיא, ונהי דודאי עדיף לי' שימכור לחד, אבל כשאינו מוצא, סומך בעה"ב על שיקול דעתו, והיינו דאמרינן לעיל כדארשבדר"א, שאין הקושיות דומות דלעיל מפרשינן שמכרה שוה מנה והשאירה השאר, אבל ר"ש בדר"א קאי על הקושיא דשמעתין שמכרה הכל, וגם עי' קאמר בקטיני, וצע"ע בסוגיא).

יא. ק' א' והאר"נ אמר שמואל יתומים כו' א"כ מה כח ב"ד יפה כו' במאי יכולין למחות ברוחות, כבר כתבו הרמב"ן והר"ן קדושין מ"ב א' דסוגית הגמ' משמע שלא טעו כלום אפי' פחות משות, מדקאמר יכולין למחות ברוחות בלבד, ועוד דקי"ל

יב. צ"ח א' ותבעי לך הכרזה, נראה דאם צריכה הכרזה הר"ז בכלל מתני' דשום היתומים שלשים יום, ואפי' בדיעבד מכרה בטל כדין טעה בדבר משנה כדאמרינן לק' ק' ב', ואין להוכיח מזה למכרה בלא ב"ד הדיוטות.

שם אי דאכרוז אמאי לא עשתה ולא כלום, פי' דבלא הכרזה יש לחוש שלא שמאה כראוי, אבל אחר שהכריזו ודאי לא חשידי ליתן לה בשומא פחות ממה שנמצאו לוקחין מחמת ההכרזה, ואם היא נותנת טפי מכולם למה לא ישומו אותה עבודה.

ויש להסתפק בדברים שא"צ הכרזה מאי, דלכאורה בזה ידע ובר"ר דאמרינן לה מאן שם לך, וכ"מ בתוד"ה אלא, דאי ר"נ מיירי במוכרת למזונות דא"צ הכרזה ניחא דמכרה בטל, אבל קשה א"כ היכי פשיט מכיסתא דיתמי הרי מיירי במטלטלין דא"צ הכרזה ובוזה פשיטא דא"ל מאן שם לך, משום דלא אכרוז, ולכאורה נראה מזה דרבה סבר דדוקא בדבר שצריך הכרזה אמרינן שלא תשום לעצמה, דנהי דהקלנו עליה שלא תכריז אבל ראוי להשתדל למצוא קונים שיתייקר המקח, ואם תשום לעצמה לא תחפש אחר קונים, ודחי דאף כשא"צ הכרזה ואף בדאכרוז אינה יכולה לשום לעצמה, כי האי כו', דאע"פ שא"צ הכרזה א"ל מאן שם לך.

שו"ר בחדושים הנדמ"ח ע"ש רבינו קרשקש שכ' דב"ד שמו הכיסתא ונתנוהו לו למכור בשומא זו, ואפ"ה אמרו לו מאן שם לך, ומזה הוכיח דאע"פ שאמר בעה"ב לשליח בכמה ימכור החפץ אינו יכול לקנותו לעצמו, ובוזה מיושב הא דמייתי מינה דאף בדאכרוז אינה יכולה לשום לעצמה, כיון שהשומא נקבעה ע"פ ב"ד, וכ"כ תו' דאין החסרון בשומא עצמה וכ"כ הר"ן דין זה ופי' דאין החסרון בשומא אלא בקנינים, וכ"כ הרשב"א בתשו' הובא בטור וב"י סי' קפ"ה וכ"כ

שליח כאלמנה דאפי' פחות משתות בטל, ולכל הפירושים אף שליח ב"ד בכלל כיון שהוא יחיד, כמ"ש הרמב"ם והמ"מ פי"ג ממכירה ה"ט ובשו"ע סי' רכ"ז ס"ל, ולפי"ז צ"ע ברמב"ם ה' נחלות ובטוש"ע סי' רפ"ט ס"א שכ' שאם טעו ב"ד בשומא ופחתו שתות יכולין למחות כו', ומקורם מדברי הרי"ף שהובא בר"ן שם, וערמב"ן שם בדעת הרי"ף, וזה סותר לכאורה למש"ש דאפוטרופוס שטעה מכרו בטל אפי' בפחות משתות, וי"ל דמפרשים שב"ד שמין החלקים והו"ל ממש שום הדיינים, וכמ"ש תו' בשם ר"ת וכ"ה בטור, וגם לשון הרמב"ם והשו"ע ואם טעו ב"ד בשומא, וש"מ שב"ד שמין, ויש לזה סייעתא מדאר"נ מה כח ב"ד יפה ופרכינן עלי' ממתני', ומשמע שאין זו שומת יחיד, אבל קשה א"כ מ"ט דשמואל, ובדוחק י"ל דרק ברוחות פליגי שזה נעשה ע"י האפוטרופוס.

ולפי"ז לא פליגי לדינא דאם האפוטרופוס בירר החלקים וטעה אפי' פחות משתות חלוקתו בטלה, ואפ"ה ברוחות אין יכולין למחות, דבוזה כח ב"ד יפה גם בלא שלשה, כיון שא"צ שומא, וכש"כ אם חולקין בגורל, אבל אם ב"ד ביררו החלקים עד שתות חלוקתן קיימת, דהא איכא שומת ג' דיינים.

אבל בתו' בשמעתין ד"ה והאר"נ וד"ה ובוררין פי' דאפוטרופוס כב"ד ממש חשיב, מדפריך מיני' בגמ', ור"נ קרי ל' כח ב"ד, ולכן פי' דה"ה דבפחות משתות חלוקתו קיימת, ואף לס"ד דר"י דא"צ שומת ב"ד, וזה צ"ע, ואי משום דפריך מינה בגמ' סתמא, י"ל שלא רצו להאריך, ולמסקנא הכל מיושב דאף למ"ד שליח כאלמנה מ"מ לענין רוחות דינו כב"ד כיון שא"צ בזה שומא, וכ"ה לפרתו' אליבא דר"ת דהדיינים שמין והאפוטרופוס חולק בגורל, ולענין חלוקתו דינו כב"ד, אבל מ"ש תו' דאפוטרופוס כדיינים צ"ע דהא יחידי הוא, ועוד דשליח ב"ד היינו אפוטרופוס.

א"א לפרש גבי כיסתא ששמוה ב"ד, וכ"ה הלשון שמה לנפשי' בארבע מאה זוזי, שהוא קבע הערך, והיינו ע"פ ג' הדיוטות.

ונראה שהפקידו אצלו היתומים או קרוביהם או ב"ד, וכיון דקי"ל ק' ב' מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר, אזל ושמה לעצמו, ונמצא שהוא כשליח ב"ד למכור, ואפ"ה א"ל מאן שם לך, והטעם מפני שאין ב"ד מומחין שקבעו שהשומא נכונה, ולא סמכין אהדיוטות לנפשי', וכמשנ"ת, ובזה מיושב דאע"פ שלא נתן המעוות ליתומים מהניא מכירתו, דכיון שהפקידו אצלו ע"מ לשמור, הכי עדיף שישמור להם המעות באחריותו, עד שיודמן קרקע לקנות, או שידענו שיצטרכו למעות בקרוב, ע"י ערכין ו' א' גבי סלע דצדקה דניחא לן שהוא ילום משום אחריות, וה"נ הר"ז כטרח במכירתן וכדאמר ב"מ כ"ט ב' דדוקא זוזי לא ישתמש בהן, א"נ ייחד מעות ולא נשתמש בהן, אם נימא דרק בטירחא דאבידה התירו ולא בפקדון, שו"ר בריטב"א ב"מ שם שכ' בשם הרמב"ן והרא"ה דאפי' בדמי סחורה לא יהבו ל' רבנן רשותא, וכן צידד הרא"ש גבי תפילין דלא טרח בהו ואינו משתמש בדמיהן.

בתו' הביאו מההיא דב"מ ל"ח א' דשומר וגבאי צדקה מוכרין לאחרים ומפרשין פסחים י"ג א' מפני חשד, ומבואר דלא אמרינן מאן שם לך, ולפרתו' הטעם מפני שב"ד הרשוהו למכור ואי לאו חשד היו מרשים לו ליקח לעצמו, וצ"ע למה שם חשיב שב"ד הרשוהו ליקח לעצמו, ובכל אלמנה ושומר של יתומים לא חשיב שב"ד הרשוהו, ובדוחק י"ל דשם ה' יכול לומר לרבי שהוא רוצה בעצמו לקנותו, משא"כ באלמנה שמקבלת בסתמא, וכן ההוא דכיסתא לא קיבלו ע"ד כן, אבל קשה דגבאי צדקה ותמחוי ג"כ לא קיבלום ע"מ לשום לעצמם, ואפ"ה אי לאו חשדא הוו שרו, ואע"פ שאין שם ב"ד כלל.

הריטב"א בדעת רש"י, ובאמת אם בא למכור דבר שאינו שלו צריך ב"ד מומחין, אא"כ עשאוהו שליח ב"ד.

אבל' לישנא דמאן שם לך משמע שומא, ואם כבר שמוהו ב"ד הול"ל מאן זבן לך, [שו"ר שכבר הק', וכן הקשה הריטב"א], וכן הלשון אזל שמה לנפשי' מתפרש שהשומא נעשית על ידו, וכמו באלמנה, ועוד דהא רבד"ר סבר שאין חסרון של קנינים בכה"ג, וכשהשיבו בגמ' דאמרי לה מאן שם לך אין במשמעות זו לשון קנינים, דלשון דאמרי לה משמע טענה מסוימת, דא"כ הול"ל משום דבעיא קנין, וגם בסברא הדבר קשה דכמו שכותבת שטר מן היתומים ע"ש הלוקח יכולין לכתוב ע"ש האלמנה, שהרי באמת אינה המוכרת כלל, והרי היא כשליח ב"ד לגבי הבעלות, וכמו אותו שהפקידו אצלו, והרי כל שומר יכול לזכות בפקדונו לעצמו ברשות הבעלים, ולמה נגרע ממנו כח זה, וכש"כ כשהבעלים מסרו לו דודאי צריך ליתן לו זכות לקנות לעצמו, ואם באמר בפירוש מהני, [וכ"כ תו' דברשות ב"ד מהני], למה לא נחשבנו תמיד כאמר בפירוש, ועוד דאי משום קנין יתן לאחר להגביה עבדו, ולישנא משמע שאינו יכול לקנות לעצמו כלל, דע"י הגבהת אחר אינו נקנה לאחר והר"ז ממש כשמאו לעצמו.

והריטב"א כתב בשם הגאונים דחיישינן שלא תדקדק בשומא כיון ששמאתן לעצמה, וכ"כ הרמב"ן ב"מ ל"ב א' דכשמוכרת לאחרים היא מדקדקת בשומא ואף ההדיוטות מדייקים היטיב כפי בקשתה, אבל לעצמה אינה מדקדקת ושמה בפחות ואף הם לא מדקדקים יפה כיון שאין אדם שמבקש מהם לדקדק, ע"ש לשונו ז"ל, ורבד"ר סבר דע"י הכרזה מתגלה המחיר ואין לחוש דלא דייקי, ודחי דאמרינן לה מאן שם לך, כיון דלא סגי בהכרזה לחוד ובעינן שומת ב"ד כמשנ"ת ברמב"ן צ"ט ב' הובא לעיל סק"ו, וכיון שהשומא אינה יפה לא מהני הכרזה, ולפ"ז

ובתו ב"מ ל"ב א' נראה דהא דאמרינן מאן שם לך היינו ג"כ משום חשד, דנראה שמעכבת משל יתומים לעצמה, אבל כשהרשוה ב"ד מומחין מותרת, ובאמת גם בשמעתין לא הזכירו חסרון דקנינים, שהרי באבדה קונה שפיר לעצמו, ולפ"ז קרובים דבריהם לפי הגאונים והרמב"ן דאלמנה שלוקחת לעצמה ע"פ הדיוטות, הרי היא נראית כלוקחת מן היתומים שלא ברשות, וכמנהג הפקר הוא ליטול של חברו בלא רשות, אבל למכור לאחר אינו כהפקר, ובכלל זה שחיישינן שלוקחת בזול, דתו' הזכירו דבעינן שידעו ב"ד מומחין השומא, ומשמע דר"ל שידעו באיזה מחיר היא לוקחתו לעצמה, ויש חשד קל מזה בנפקד שמוכר ע"פ ב"ד דמ"מ לא יקח לעצמו, ולפ"ז לפרתו' שליח ששלחו בעה"ב למכור יכול לשום לעצמו, וכן בשומר אבדה דליכא חשד כמ"ש פסחים י"ג א' בתו', וכ"כ הרא"ש ב"מ פ"ב סט"ז בשם תו'.

ורש"י פי' דחשדא דגבאי צדקה דיאמרו שמכרן בזול, אבל קשה דלפרוט מעות א"צ שומא כלל, וכדאמר ב"מ ס"ט א' זוזי כמאן דפליגי דמו, וכן מתפרש דכוותה בפירות ותמחוי כשהדמים ידועים בשער שבשוק, וא"צ שומא, או לאחר שכבר שמוהו ב"ד כדינם, אלא יש לפרש דגבאי שלוקח מן הקופה לעצמו נראה כגונב, וכן שומר כשאינן הבעלים כאן, אבל אלמנה מוכרת כשהבעלים לפנינו, וכן שומר דכיסתא הרי המפקיד לפנינו, ובוזה ליכא חשדא.

ודאיתאן עלה נראה דכל מקום שצריך שומא אין להקל בלא ב"ד הדיוטות, ואפי' בשומר אבדה דליכא חשדא, והטעם משום דבאמת צריך הכרעת ג' לקבוע השומא, ואפשר דבשומר אבדה ונפקד דפירות בעינן שומא בב"ד מומחין דוקא, וכלשון המשנה ב"מ ל"ח א' מוכרן בפני ב"ד, וכ"ה גרסת הרי"ף באוויזין ותרגולין כ"ח ב'.

ולאחר ששמו כדן בזה יש נדון של חשד, ולכן נפקד וגבאי צדקה ותמחוי שהבעלים אינם לפנינו לא יקחו לעצמם, בין בדבר ששמוהו ב"ד מומחין ובין במעות שא"צ שומא כלל, אבל שומר אבדה דליכא חשד, שהרי מרצונו משיב לבעלים, יכול ליקח לעצמו אחרי ששמוהו כדן.

וחשד זה ליכא באלמנה ושומר שהפקידו ב"ד בידו, ולכן אם שמוהו ב"ד מומחין יכול לעכבן לעצמו במחיר זה, אבל אם לא הסכימו ב"ד מומחין על השומא לא יטלם לעצמו, או משום דלא סמכינן על שומת הדיוטות כשהנדון לעצמה, וכמ"ש הרמב"ן, או משום דמנהג הפקר הוא ליטול של יתומים בלא רשות ב"ד, אבל לאחר לא נראה שהוא כלוקח בלא רשות, [ונפ"מ לענין דיעבד דבחשד דמנהג הפקר אף בדיעבד לא מהני, אבל בגבאי צדקה מהני בדיעבד], ואם ב"ד הרשוה ליטול לעצמה מותרת וליכא חשד כיון שהב"ד הם המפקידים כמ"ש תו', ולא ירשוה ב"ד בלי שידעו השומא, ולהמפרשים דהחסרון משום קנין יכולין לזכותם ע"י אחר, (וצ"ע בטור סי' קע"ה ס"ל וי"ל דשם החשד על המחיר, עי' פרישה, וצ"ע).

יג. שו"ע סי' קפ"ה ס"ב אין שליח יכול לקנות לעצמו אפי' באותם דמים שהרשוהו בעלים למכרו, ד"ז הובא במ"מ פי"ז מאישות הי"ד בשם הרשב"א, [אבל משמע שם דלהרמב"ם יכול לזכות לעצמו דלא גרע משמו לה ג' הדיוטות, וכ"ה בשו"ע אה"ע סי' צ"ג סכ"ח וסי' ק"ג ס"ה], וכ"כ הר"ן כתובות צ"ח א', וכן הוא בתשו' הרשב"א שהביא השואל מהרא"ש עי' טור וב"י, ושם כתב השואל שכ"ה דעת רש"י ותו', וכן פי' הריטב"א בדעת רש"י, אבל לפמשנ"ת לעיל ס"ק י"ב אין כונת תו' כן, דלא הזכירו ענין קנינים כלל, ובב"מ ל"ב א' נתבאר דכונתם כעין חשד שהיא נראית כנוטלת לעצמה משל יורשים, וגרע מחדש דבעינן שירשוה ב"ד

דמהר"ם חולק ע"ז, וכ"כ הש"ך בשם הגאונים, וכבר הביא במחנ"א שלוחין ס"כ דברי החולקים עי"ש.

ולענין הלכה נראה דסתם בעה"ב שנותן לסרסור כונתו שישתדל במחיר כפי האפשר, ואע"פ שהרשהו למכור בסכום מסוים, היינו שלא יפחות מזה, והשליח שמסתר מבעה"ב וכונתו לזכות לעצמו, הר"ז כגונב דעתו, ולא ניחא ל' לבעלים בזה, אבל בדומיא דאלמנה ששמוהו ע"פ ב"ד הדיוטות כראוי, ואין כאן שום הערמה וכן בדבר ששומתו ידועה בשוק, בזה יכול לזכות לעצמו, ולצאת דעת הרשב"א יעשה הקנין ע"י אחר, וכן אם יאכלנו ג"כ יקנהו וכן אם ידוע דניחא ל' לבעלים י"ל דדינו כשומר אבידה, אבל באלמנה ונפקד לא מהני קנין ע"י אחר דהחסרון בשומא, אא"כ קבעו ב"ד מומחין השומא.

הרמב"ם בפ"ז מאישות כנראה מפרש ששמה לעצמה בלא ב"ד הדיוטות, דאל"כ מאי אמרינן מאן שם לך, ומבואר בגמ' דלאחרים מכרה קיים, וניחא ל' בזה מתני' דמאתים במנה שטעתה מפני ששמה בעצמה, ולא בטעו ב"ד, וכן הביא הרמב"ן ב"מ ל"ב א' י"א, וממילא דבג' הדיוטות אף לעצמה קיים כמ"ש בשו"ע סי' צ"ג סכ"ח וסי' ק"ג ס"ה, אבל לפ"ז קשה מנלן דא"צ להכריז לכתחלה, דהא ע"כ מיירי שעשתה שלא כדין ומכרה בפ"ע, וי"ל שאם צריכה להכריז הר"ז בכלל מתני' דשום היתומים, וכדאמר ק' ב'.

וראיתי במל"מ פ"א משלוחין סוף ה"ה שהביא מדברי המ"מ פ"ו מה' עירובין ה"כ ששליח אינו יכול לקנות ולהקנות, ובפשוטו מיירי התם שהנחתום צריך לזכות משלו למשלח, וזה ודאי אינו יכול, אבל לקנות את של המשלח לעצמו שפיר קונה, וצ"ע שם, גם מה שצייד דלהרמב"ם אלמנה ששמה לעצמה בב"ד הדיוטות לא

לך, וז"ל כיון שלוקחת לעצמה נראה לעולם שמעכבת מנכסי יתומים בידה, אע"פ שיש ב"ד הדיוטות כיון דליכא מומחין, אבל כשמוכרת לאחרים אין נראה שמעכבת משלהם שהרי לא עיכבה כלום, ובפירוש מבואר ברא"ש כ"ח ב' וכ"ה בשטמ"ק בשם תו' שאנץ ובתו' הרא"ש דבאבידה יכול לשום לעצמו, וכ"כ תו' פסחים י"ג א', וכן ברמב"ן ב"מ שם, וכן ברשב"א שם הזכיר רק נדון דחשד ולא נדון דקנינים, וכ"מ בטוש"ע סי' רס"ז ובדוחק י"ל דבאבידה הרשוהו ב"ד בהדיא ליקח לעצמו מפני תיקון העולם שלא להטריח עליו וגם ליכא חשד, אבל קשה אם אין חשש בשומא למה לא ירשו כן לכל אלמנה ושומר דיתמי, וכ"מ בגמ' ל"ח א' בפסחים שם דאי לאו חשדא יכולין הגבאין ליטול לעצמן, וכ"מ בטור סי' קע"ה ס"ל דהנדון רק משום חשד, וכבר הק' כן בתשו' מהרי"ט שציין הש"ך.

והריטב"א בשמעתין בשם הגאונים וכן ברמב"ן ב"מ ל"ב א' פי' דלא סמכינן על ההדיוטות כששמה לעצמה, שאינם חוששים לטובת היתומים וכיון שהיא בוררת הרי הם מסכימין בקל לבקשתה ומעריכין בזול, אבל כשמוכרת לאחרים היא מדקדקת עליהם ושיימי להו כראוי, ואפשר שבשורש הדברים גם כונת תו' כן שאין להרשות אלמנה ליטול נכסי יתומים לעצמה בלא הרשאה מיוחדת מב"ד, אבל לגבי אחרים היא נעשית השליח ב"ד, וכ"נ בתו' הרא"ש ל"ב א', והטעם מפני שתזלזל במחיר ולא סמכינן על ההדיוטות, וזהו שכתבו תו' דאם ידעו ב"ד בשומא יכולה ליטול לעצמה, אבל לא ירשוהו ב"ד להחליט לבד השומא, וכ"נ דעת הרמב"ם דהנדון רק משום שומא, וכמבואר במ"מ פ"ז מאישות, ובה' אבידה [וכ"נ בפ"ג משכנים דהשליח שלא לקח לעצמו ויתר זכות מצרנות והיינו מפני שיכול ליקח לעצמו וצ"ע בטור סי' קע"ה ס"ל בזה, וי"ל דויתר בזה שלא אמר למשלח שזוהי זכותו], ובד"מ הביא

מהני, צ"ע דכל חילי' דהרמב"ם הוא משום דאמרינן מאן שם לך וע"כ שמכרה שלא בב"ד, ומזה למד דבדיעבד מהני, וכמו שהביא הרמב"ן י"מ כן, וממילא מבואר דבמכרה בב"ד הדיוטות ליכא למימר מאן שם לך ושפיר קונה לעצמה.

אח"כ ראיתי במחנ"א ה' שלוחין ס"כ שכבר ביאר כל השיטות, וכתב דהמחבר באה"ע סותר דבריו בחו"מ, ושדעת הגאונים

והרמב"ם דלא כהרשב"א, והביא מי שאמר דמהני זיכוי ע"י אחר, ודחה דמ"מ חשיב שזוכה לעצמו, ועי"ש עוד באר היטיב בכ"ז, ושם כתב שאם כבר נתן המעות למשלח קנה אע"פ שלא הודיעו שהוא הלוקח, ונראה דהיינו דוקא כשנתן לו וידע שנגמר המקח, אבל אלמנה שנפטרו היתומים מכתובתה לא מהני, דההסכמה מועלת רק בידיעה שנגמר המקח, ולא מפני שקיבל המעות.

תמצית הדברים בקצרה

סימן ה

בדין אלמנה ושליח ב"ד ושליח בעה"ב למכור נכסים

ובירור פריך למ"ד יש אונאה לקרקעות בדבר מופלג א"כ הלוקח עתיד לחזור ממקחו כשקנה שוה מנה במאתים, ומשני כשהוקר המקח וניחא לי' לקיים מקחו, ולפנינו בירו' לא פריך שהאלמנה תבטל כשמכרה מאתים במנה, וכן העתיקו הרמב"ן והאור"ז ב"מ נ"ז א', והטעם משום דכל עיקרה דמתני' לאשמועינן שיש לאלמנה כח לקיים המקח, וא"כ ממילא מובן דמיירי כשהיא רוצה לקיימו, אבל אם היא רוצה לבטלו מי מעכב על ידה, דהא לא גריעא מבעה"ב כלפי הלוקח, ואילו היתומים כיון שבטל המקח איגלאי מילתא דמעיקרא לא עשתה כלום, (ועי' בהגר"א סי' קפ"ה סק"ט).

והטור בסי' ק"ג כתב דמיירי שהיא רוצה לקיים המקח, אלא דלא נתפרש א"כ למה הוצרך להעמיד בהוול המקח, הרי לדידה ההפסד שוה בין הוקר בין הוול, ואם רוצה לקיימו מאיזו סיבה שהיא, אין יתרון בהוול, ומלשון הטור משמע דהי' מקום לומר דאע"פ שרוצה לקיימו תוכל לומר ברשות היתומים הוול, ע"פ מ"ש מהרא"ש וה"ר יונה בחור"מ סי' רל"ג דביטול מקח כשרוצים חל מכאן ולהבא, וע"ז אמרינן דחשבינן דלענין היתומים חשיב כהוציאנו מרשותם בזמן המכירה, ויתיישב בזה דברי הטור ממש"ק הב"י וכל המפרשים, אבל בתו' ותו' הרא"ש לא פי' כן, ולכן ק"ק לפרש כן דברי הטור.

ובתו' הביאו גרסת הירו' דמוקי לה גם כשהוול המקח ולכך אין האלמנה מבטלת המקח, ותמהו תו' דאכתי תבטל האלמנה המקח כלפי הלוקח, וממילא לא

א. כתובות צ"ח א' מתני' אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה כו' נראה דמיירי שמכרה כדינה ע"פ ג' הדיוטות, לא מיבעיא לדעת רזה"פ ב"מ ל"ב א' דמכרה בטל, אלא אפי' לדעת הרמב"ם שהובא בשו"ע סי' צ"ג סכ"ה וסי' ק"ג ס"א דמכרה קיים, מ"מ אין לפרש סתם מתני' בעשתה שלא כדין, ולפ"ז ע"כ שגם הם טעו, שאם מוכרת שלא כשומתם הרי"ז כלעצמה וגרע מזה, וצ"ע בב"ש סי' ק"ג ס"ק י"א, והדבר פשוט דכשמכרה בטל לא עשתה כלום עי' טוח"מ סי' קע"ו סל"ד.

עיקר דין המשנה הוא שנתנו לאלמנה כח של בעה"ב לקיים מקחה בשיעור נכסים המגיע לה, והענין לטובתה כדי שיתרצו לקנות ממנה, שאם ידעו הלוקחות שעדיין הענין תלוי ביורשים לא יתרצו לקנות, ואם נצריכנה הסכמת היורשים נמצא שהיא צריכה למכור בב"ד, דב"ד אביהם של יתומים, ובאמת מן הדין ראוי להגבות לה הקרקע, ואין לנו ענין בכמה תמכרנו, ואם גובה בב"ד מומחין באמת הדין כן, אלא לפי שמוכרת שלא בב"ד הרי היא שליחת היתומים, ומ"מ נתנו לה זכות כאילו גבתה לעצמה, ונפ"מ שאם היא רוצה לקיים המקח, כגון שנתחייבה ללוקח שלא תבטלנו, או שטעתה בפחות משתות או פחות מפלגא בקרקעות או למ"ד אין אונאה לקרקעות, אין היורשים יכולים לבטלו כדין שליח דעלמא, כיון שטעתה בשיעור נכסים שלה, אבל אם היא רוצה לבטלו כגון שטעתה בכדי ביטול מקח, אין היתומים יכולין לקיימו, דאין לכופ' עלי' מקח שטעתה בו, ואם מכרה שוה מאתים במנה והוול והיא ביטלה המקח אינה מפסדת כלום.

אבל בטעמא שאינה מחזירת ליתומים ע"כ לומר כפרתו, וזה צ"ע.

ובתלמודן לא הקשו כלום, ומתפרש משום שאין אונאה לקרקעות, ונמצא שהמקח קיים וגרמה הפסד ליתומים, אבל הריוח לבעל המעות, כדין שליח ששינה ב"ק ק"ב ב' שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע כשהמעות של שניהם, ולבעל המעות כשהם של אחד, ומוכח מזה דלתלמודן אין אונאה אפי' בפלגא, וכר"ל בירו', וכ"כ הריטב"א, ולדעת הש"ך בסי' רכ"ז סק דבפלגא ממש לכו"ע קיים המקח נוחא לתלמודן לכו"ע, ואין קושיא מהירו' כיון דשם אמרו שבשליש הוי ביטול מקח, כמו שהביא הרמב"ן במלחמות פ' הזהב, אבל לתלמודן שהשיעור פלגא י"ל שפיר דפלגא ממש המקח קיים, ויתיישב סתמא דתלמודן יפה לכו"ע, ולא יתכן כלל שיסתמו בתלמודן אם ההסבר כפרתו' שהחמירו על האלמנה להפסיד אף בנתבטל המקח, ואף אי מיירי בהוול והוקר הדבר ק"ק שסתמו, אבל סתמו כפירושו דמיירי שהמקח קיים.

ולענין הלכה נראה דבמקח טעות שחזר מחמת מום פשיטא שלא הפסידה האלמנה כלום, אף כשהיא ידעה המום, ולא חשבינן לה כקנאתו קודם המכירה ולמ"ד אין אונאה לקרקעות בפלגא או אפי' ביותר מפלגא ג"כ אין לחדש כן שמפסדת, ונפ"מ באופן שיש לה שיעבוד על מטלטלין דאקני לה אגב קרקע, או בזה"ז ע"פ תקנת הגאונים, אפ"ה אם ביטלה המקח אינה מפסדת, שאין לחדש ד"ז לתלמודן, ואף להסוברים דבטל מקח בקרקעות בפלגא נראה עיקר דלתלמודן אם תבטל המקח לא תפסיד, וכיון דהתו' הוצרכו לזה לפי גרסתם בירו', ולפנינו כגרסת הרמב"ן ואו"ז וראבי"ה ועוד, דליתא לד"ז, אין לחדש כן, ואף בטור ופרישה וב"ח נקטו כן, ואמנם דבריהם צ"ב, אבל שפיר יש לנקוט כן לתלמודן עכ"פ, - נמצינו למידין דביטול מקח

יוכלו היתומים לומר לה שהפסידתן, ותירצו שעם הסכמתה למכור חשיב כגבתה הקרקע לעצמה והיא מכרתו, וכשגבתה הי' שוה מאתים, וביאר אאמו"ר שליט"א דבריהם דכיון דמדין גביית בע"ח הרי היא גובה הקרקע לעצמה ואין לנו ענין במכירתה, נהי דלא למנה לא שרינן למכור לעצמה, מ"מ לגבי זכות היתומים דיינינן כמכרה לעצמה, ולכן אפי' אם תבטל המקח תחזור הקרקע אלי', כשהוול ואין היתומים חפצים בביטולו, וכ"מ בתו' הרא"ש, וכ"מ בתו' ד"ה כאן, ועי"ש במהרש"א דלחובתה חשבינן לה כקנאתן, ולזכותה חשבינן היתומים כבעלי הקרקע שהם בעלי המעות, ואם הוקר ועמד על ג' מאות דניחא להו ליתומים בביטולו כתב אאמו"ר שליט"א דשפיר מבטלי לי'.

והדברים צ"ע למה באמת קבעו חכמים שהאלמנה תפסיד כשטעתה והמקח בטל, הרי לא גרמה ליתומים הפסד ומה בכך שסברה שמוכרתו עתה, ובשלמא אם לעולם חשבינן לה כגבאתו קודם המכירה ניחא, אבל כיון דכשהרויחה אמרינן לה שהיתומים בעלי הקרקע איזה יושר מחייב להפסידה בהוויילה כשבטל המקח, ועוד שהרי לא נתכוונה לעשות קנין לעצמה, וכשבטל המקח נחייבנה לזכות הקרקע בקנינים, והדבר זר, ועוד שהרי למ"ד אין אונאה לקרקעות לא נתחדש כאן חומרא כזו להפסיד האלמנה מכל צד, ולא משמע בירו' דלמ"ד יש אונאה נתחדש כאן דין מיוחד שקבעו חז"ל להפסידה, והדברים מתפרשים כביאור מ"ט לא מבטלינן המקח, אבל אם באמת ביטלה המקח ליכא למ"ד שנזכה אותה בע"כ שדה שלא זכתה בה, ואע"פ שלא גרמה הפסד.

והריטב"א ג"כ העתיק כתו', וכתב דעשאוה כמכרה משל עצמה ממש בלא אונאה משום כח ב"ד, ואין בדברים אלו ביאור מ"ט לא תבטל מרצונה, אלא שלא יוכלו היתומים לבטל מקחה דעשאוה כשלה,

תלוי באלמנה לחוד, ואם ביטלה אינה מפסדת כלום, ואם רוצה לקיים אין היתומים מבטלין.

ב. מדברי היר' יש ללמוד דאף טעות בשיעור ביטול מקח, אם נתרצה המתאנה לקיימו, איגלאי מילתא דחל למפרע, דאל"כ אין כאן מכירת מנה במאתים דכשנתרצה הלוקח הו"ל מאתים במאתים, וכבר הקשו כן בתוד"ה כאן, וכתבו דהאלמנה קנאתן בשעת המקח, ולפ"ז י"ל דהלוקח באמת קנאם רק כשנתרצה במקח, אבל פשטות הדברים שכל חלות המקח הי' מנה במאתים, והיינו שקנאו הלוקח בזמן שהי' שוה מנה.

בעיקר דין מקח טעות אם כשנתרצה המתאנה חל למפרע או מכאן ולהבא כבר הוכיח במחנ"א ה' אונאה סי"ב דכשלא נתחדש דבר, אלא שהלוקח אינו מקפיד באונאתו ודאי חל למפרע, וכמבואר בטוש"ע סי' רל"ב גבי מום, וכן בקדושין דמשנכנסה לרשות הבעל אינו יכול לטעון במומין מפני שנתרצה ואהנו קדושין דמעיקרא, וכ"כ הח"מ והב"ש סל"ט ס"ה דכששותק כשנודע לו אע"פ שצווח לבסוף, הו"ל קדושי ודאי.

אבל אם נתרצה הלוקח בגלל שינוי שנעשה אח"כ כגון שהוקר או הוזל או שפייסוהו בזה לא חל למפרע, לדעת ה"ר יונה והרא"ש, ולפ"ז יש לפרש בשהה אחר כדי שיראה לתגר דהמקח קיים, ג"כ מפני שאיגלאי מילתא שאינו מקפיד, וחל למפרע.

ומדברי הר"י והרא"ש נראה שהדבר תלוי אם שניהם יכולין לחזור בהם או שרק המתאנה יכול לחזור בו, ולכן בטעות מחמת מום ששנינו בחטים יפות ונמצאו רעות דלוקח יכול לחזור בו, לכו"ע חל למפרע כשנתרצה, אבל לדעת הר"י והרא"ש בביטול מקח שהמחיר מופלג ס"ל שעדיין לא הי' כאן מכירה, שכל העיסקא רחוקה מהסכמה אמיתית, ומה"ט שניהם יכולין לחזור בהם, ובזה כתבו דהמקח כחל כשהסכימו, ונמצא

לפ"ז דלהסוברים שרק המתאנה יכול לחזור בו, הרי דין ביטול מקח ככל מום דחל למפרע, ורק להסוברים דשניהם יכולים לחזור בהם יש לדון אי חל למפרע, ובאמת הא בהא תליא כפי' הר"ר יונה וכמבואר ברא"ש, אבל לפ"ז בשהה עד כדי שיראה לתגר כיון ששניהם היו יכולים לחזור, צ"ל דחל מכאן ולהבא.

ויש לתמוה דפשטות הדברים שאף בביטול מקח אם שהה כדי שיראה לתגר או שנתרצה או אפי' בהוקר דניחא לי', לא משמע שצריך לעשות קנין מחדש, ואפי' עומדת באגם חל המקח כשמתרצה, דלשון הגמ' בחזרה משמע שהנדון לבטל מקח, ולא שעכשיו יחול מקח חדש, וכן לשון אי לאו דאוניתן כו' משמע שכבר חל, אלא שאין לו זכות לבטלו.

ויתכן לפרש דרק לענין שלא יוכל הלוקח לומר ברשותי אייקור, בזה כתבו הר"י והרא"ש דכחל מכאן ולהבא חשבינן לי', דכיון שמכר לו שוה ה' בו' ועמד על ח', הרי מיד שניהם רוצים להחליט דעתם, המוכר בביטול, והלוקח בקיימו, וע"ז אמרו בגמ' דנותנים הזכות ללוקח להחליט, ואע"פ שלא גילה לנו דעתו נקטינן דסתמא ניחא לי', אבל אינו יכול לומר השתא דניחא לי' איגלאי מילתא דברשותי אייקור, ויחזיר לי' האונאה, כיון שכל עיקר החלטת המקח הואי בגלל היקור, ואיך יאמר שזה מוכיח שזכה מעיקרא, אבל לענין חלות המקח חל מעיקרא, אבל ראיתי בעליות הר"י שכ' ועוד בר מן דין איכא למימר לאלתר שנתרצה זכתה לו חצרו ברצון המוכר כו' ומשמע שצריך קנין, אבל אפשר דלטעם ראשון חל בלא קנין חדש.

נמצינו למידין דבמקח טעות מחמת מום לכו"ע חל למפרע, ובביטול מקח מחמת המחיר הדבר תלוי בפלוגתא הפוסקים אם גם המאנה יכול לחזור בו, ודעת המחנ"א

כתובות ע"ב א', ולא קאימנא כעת בסוגיות דביטול מקח.

ג. שם במשנה היתה כתובתה מנה כו' רשב"ג לעולם מכרה קיים כו' בגמ' מפרשין מתני' בדאזיל ומכרה שוה מנה ודינר במנה, ולפ"ז יש כאן שני חסרונות א' שהזילה במחיר ב' שמכרה חלק שאין לה רשות למוכרו, ויש להסתפק אם פלוגתא דרשב"ג ורבנן היא בזכותה למכור החלק הנוסף, או דעיקר הנדון מפני שטעתה במחיר, ונפ"מ אם נתנו לה למכור בית או חפץ שלא שיך להשאיר המותר ליתומים, או שהרשוה בהדיא למכור הכל, ולהחזיר המותר ליתומים.

ו**אאמו"ר** שליט"א ביאר דהחילוק בין אלמנה לשליח הוא מפני ששליח הרשוה בעה"ב למכור השדה ואין כאן דבר שמוכרו שלא ברשות, משא"כ באלמנה שהמותר אין לה בו זכות מכירה כלל, ולכן בשליח הנדון רק על המחיר, ולפרש"י איכא למ"ד דשליח כדיינים, וכן בגמ' צ"ט ב' משמע שהי' מקום לומר דשליח שטעה מקחו קיים, ולא הוכיחו ממתני' דבטל, ועפ"ז פי' פלוגתא דרשב"ג ורבנן כשמכרה בטעות שיעור מועט שאין בו חשיבות שדה, אם נתנו לה לקיים המקח, דיש מקום לומר שדבר ראוי שתמכור המותר ולא תשאיר ליתומים פחות משיעור שדה, ונהי דלא שרינן לה להחליט כן מעצמה, אבל אם טעתה ס"ל לרשב"ג דיש לה זכות לקיים מקחה.

ו**אפשר** לפרש דעיקר החילוק בין אלמנה לשליח מפני שהשליח עוסק לטובת המשלח, ואיכא למימר דיהיב ל' כח בעלים, אבל אלמנה עוסקת לטובת עצמה, ואין נותנים לה כח להפסידם כלום, וכלשון הגמ' ק' א' לאפוקי אלמנה דלדידה, ועוד שהרי לדעת הראשונים ז"ל בסתם שליח שטעה לכו"ע בטל מקחו, וע"כ שנתחדש בדרשב"ג דנתנו לה כח לקיים מקחה בביטול מקח טפי משליח, ולית

אם נתרצה המתאנה מיד בלא סיבה שנתחדשה לכו"ע חל למפרע, ומיושב בזה כשלא הראה לתגר דחל למפרע, אבל אין הדבר ברור בדעתם ז"ל, ומ"מ אפשר דלענין קנינים חל למפרע, ורק לנדון ריוח היוקרא כחל מכאן ולהבא חשיב, וכ"כ בנה"מ סי' רכ"ז סק"א דחל למפרע, ומתפרשים דבריו אף לפי הרא"ש עי"ש.

ב**טעמא** דמילתא דחל למפרע כשמתרצה המתאנה, נראה דהיינו כדין זכין לאדם שלא בפניו, שהדין הוא שהזוכה קובע הדברים כשנודע לו ואז חל למפרע, ואף אם בשעה שנודע לו נתחדשו דברים שלכך הוא מבטל זכירתו, ואילו ידע בשעת הזכיי' הי' רוצה, אפ"ה יכול לבטל הקנין, וכמ"ש אאמו"ר שליטא בכריתות ס"ח סק"י וכ"מ במלחמות גיטין, וכן הדין בלוה ששולח מעות למלוה שזכה המלוה שלא יוכל לחזור בו, ואינו באחריותו, ואם שלח לו חפץ ונתייקר יכול לומר דניחא ל' בזכיי' דמעיקרא, ואם הוול יאמר דלא ניחא ל', ואע"פ שמודה על האמת דאילו ידע בשעת הזכיי' הוה ניחא ל', וה"נ המוכר נותן ללוה זכות לקנות המקח כפי שהוא במחיר זה אם ירצה, ולכן כשהלוהק נודע לו ומסכים למום או למחיר, איגלאי מילתא דזכה מעיקרא, שהרי המוכר נתן לו לצורך זה שיזכה בו, ולזכותו קנה כח זה, והדין נקבע לפי השעה שנודע לו, אף אם נתחדשו דברים בינתיים, ולהסוברים דשניהם יכולין לחזור בהם היינו משום דלא סמכא דעת' דמאנה במקח, והו"ל כמדד עד שלא פסק ב"ב פ"ה פ"ו, ולפ"ז אפשר לפרש דאי לא דאוניתן דקאר"ח ב"ב פ"ד א' אינו קנס דחוטא נשכר, אלא זוהי הגדרת הדין שהרי נתן לו הזכות לקנות, ואמנם עכשיו המצב שהמאנה מתאנה כיון שהוקר, מ"מ לא בטלה זכות המתאנה להחליט זכירתו, ול"ד לעושה תנאי במקח ומוותר על תנאו דלא שייך לומר איגלאי מילתא שהרי באמת התנה, עריטב"א

לן לחדש שתי מחלוקות בין רשב"ג לרבנן, אלא לרבנן אף כשיש לה רשות למכור הכל, מיקרי לדירה, וכל שטעתה מקחה בטל, וכולה מתני' מתפרשת בכח האלמנה לקיים מקחה אע"פ שטעתה במחיר, וכן בנדון שום הדיינים, ולא הוזכר נדון הפסד הקרקע אלא בדרשב"ג, דכיון שהצריך שתפצה את היתומים אמר דכשפסידין קרקע אין מועיל החזרת דינר, ולס"ד דבגמ' דנו דפלוגתתם באוסופי קא מוסיף, אבל למאי דדחי עיקר הנדון על הטעות ככל דיני המשניות האלו, ועי' לק' סק"ד.

ולפ"ז אין מחלוקת בין רשב"ג ורבנן בזכות האלמנה למכור כל השדה כשיודעת שלא ישתתיר בה כדי שדה, ואפשר לומר דלכו"ע יש לה למכור הכל בכה"ג, ואפשר לומר דלכו"ע אסורה למכור הכל, ומ"מ ס"ל לרשב"ג דכשטעתה במחיר חשבינן לה כמכרתו בהיתר, וכיון שאין הפסד גמור ליתומים יש לה זכות לקיים מקחה, ותחזיר להם ההפסד במעות, ובס"ד מבואר בגמ' שאם נתכוונה למכור הדינר הנוסף הר"ז בטל כדין אוסופי קא מוסיף, ויש לקיים כן למסקנא לכו"ע, כ"ז שלא שמענו איפכא, ואמנם הדבר הגון שתלך לב"ד ותקבל הרשאה למכור הכל, אבל אין לה זכות למכור יותר מכתובתה לכו"ע, ולפ"ז אף לרשב"ג בהוסיפה מכרה בטל מן הנוסף, ואאמו"ר שליט"א נסתפק בזה לפי פירושו.

ויש להסתפק לרשב"ג שהיא רשאית לקיים המקח, אם היא מחויבת בכך כלפי הלוקח, והיא תפסיד ע"י שתחזיר הדינר ליורשים, או"ד יכולה היא שתאמר דאיגלאי מילתא שמכרה מה שאינו שלה, ואין לחייבה לקיים ההוזהל בחלק שאינו שלה, והכי מסתברא, וא"כ יכולה לבטל כל המקח, וצ"ע.

והגרע"א ז"ל נתקשה בטעמי' דרשב"ג למה באמת אלמנה עדיפא משליח שטעה

דמקחו בטל, ולא יהבינן לי' זכות להוסיף משלו דינר לקיים המקח, ובפשוטו י"ל דמקח של שליח אינו עומד להתקיים ע"י שהוא יתן משלו שאין לו שום ענין בקיום המקח, אבל אלמנה ניחא לה שיהא לה כח לקיים המקח כדי שיסכימו לקנות ממנה, והרי זהו כל ענין מתני' כמשנ"ת סק"א, ולכן הוא תלוי אם תקיימנו ותמנע ההפסד מהיתומים, מיהו לפמש"כ באמת לרשב"ג אלמנה טפי משליח כדי שתוכל למכור, ועשאוה כטעתה בשלה, כיון שמחזירה ההפסד ליורשים, וכסבורה שמוכרת בשיעור שלה, וכמשנ"ת.

ותירין הגרע"א ז"ל דכיון שיש לה זכות במנה יכולה לומר שאת הדינר מכרה בשויו ולא הוזהלה בשל יתומים, ולכן מכרה קיים, וכל ההוזהלה היתה במנה שלה, שמכרה שוה ק' בצ"ט, ויש לתמוה ע"ז דהא ודאי לא נתכוונה להוזהל בשלה כולי האי, הגע עצמך במכרה שוה מאתים במנה וכתובתה מנה, וכי שייך לומר שאת של היתומים מכרה בשויו מנה במנה, ואת שלה נתנה בחנם, וה"נ בכל שינוי בהוזהלה לית לן למימר הכי, וצ"ל שזוהי רק זכות טענה כשרוצה לקיים המקח ולהחזיר הדינר, ואמנם כשמכרה שוה מאתים במנה לא תרצה להחזיר המנה ליורשים ולקיים המקח.

והקשה הגרע"א ז"ל דלפ"ז גם לרבנן נאמר שההוזהלה היתה בדידה והעודף אוסופי קא מוסיף, ואין כונתו להקשות שהעודף מכר שוה בשוה, דזה ל"ק וכמש"כ, אלא כמשה"ק אאמו"ר שליט"א דנימא שמקח התוספת בטל, דכי היכי דאמרינן במכרה שוה מנה ודינר במנה ודינר דמקח הדינר בטל והמנה קיים, ה"נ כשאזילה נימא שהתוספת שמכרה בטל, כגון שמכרה שוה מאתים במנה, תחזיר חצי השדה ליורשים, ותחזיר חמישים זוז ללוקח, והגרע"א ז"ל הזכיר אפשרות שאם תעשה כך באמת יהא המקח קיים, אלא דמסתימת הפוסקים ל"מ כן.

ותירץ דלא אמרין מוסיף על דבריו אלא כשהשליח יודע שהוא מוסיף, אבל כאן שטענה וכסבורה שהיא רשאית למכור הכל ואיגלאי שחלק מכרה שאינו שלה, מקחה בטל, וכ"כ אאמו"ר שליט"א דכשיודעת הר"ז כשתי מכירות נפרדות, אבל כשאנה יודעת לא מחלקין המקח, וכתב דלפ"ז אם כסבורה שמגיע לה מנה, ומכרה שוה מנה במנה, ואיגלאי מילתא שמגיע לה צ"ט בלבד, מכרה בטל, ואע"פ שלא הוזילה.

ועוד כתב אאמו"ר שליט"א דכשמכרה מאתים במנה קיבלה מעיסקא זו כפי מה שסברה לקבל, משא"כ כאן כשנתבטל חלק מהמקח, ולא קיבלה הסכום שחשבה מעיקרא, ויש לדקדק שהרי כאן וכאן קיבלה לכל אמה מהשדה כפי מה שחשבה, אלא שאיגלאי שחלק מהשדה אינו שלה, ונראה ביאור הדברים דכל המוזיל במקח יש בכלל ההוזלה גם זה שמכר שיעור מרובה וקיבל מעות הרבה והלוקח השקיע הרבה, ולכן כשחלק מן המקח בטל, משתנית כל הערכת המקח, ולכן הכל בטל, ולפי טעם זה י"ל דבמכרה במחיר הנכון, אלא שסברה שהכל שלה, שפיר מתקיים המקח בחלק שלה.

ואפשר עוד דהרי באמת האלמנה כשליח אף בחלק שלה אלא שהקלו עלי' לקיים מקחה כשכל ההפסד בתוך שיעור המגיע לה, אבל כשמכרה יותר משיעור המגיע לה והוזילה, לא מחלקין להקל עלי' כלל במקח זה, תדע שהרי אפי' במנה ראשון ס"ד למיגור אטו מנה אחרון ולבטלו, כש"כ שבמקח זה עצמו יש לבטל כולו, מפני התוספת שבו, ולפ"ז כשמכרה במחיר הראוי אפי' טענה שסברה שמגיע לה שיעור כל המקח, מקיימין כשיעור המגיע לה, וכל הנדון בהוזלה שיש ריעותא בשליחותה.

ונפ"מ כהרשואה למכור כל השדה אע"פ שידעו שיש כאן מעט יותר ותחזיר

יותר המעות ליתומים, והוזילה בכולה, דלטעם ראשון כיון שיש כאן שתי מכירות, אפשר שיש לקיים המקח, ולטעמים אחרים י"ל דבטל, ואפשר דלכל הטעמים בכה"ג מקיימין המקח כפי השיעור שלה.

לשון לעולם מכרה קיים משמע אפי' יותר משתות דכיון דלא פסדי יתומים לא חילקו, וכש"כ למאי דקי"ל אין אונאה לקרקעות.

שם במשנה היתה כתובתה ד' מאות כו' לכאורה הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם דלא כרשב"ג, ובב"מ סי' ק"ג הביא דבלח"מ פ"ז מאישות הי"ד נתקשה דכל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו, ולפ"ז ניחא, ועריטב"א, ויש לדחות כגון שהדינר ראוי להצטרף לשדה, - מדקתני ד' מאות וזו מבואר שאף לתוספת מוכרת שלא בב"ד.

ד. צ"ח ב' מאי לאו דזבין שוה מנה ודינר במנה ודינר, לשון המשנה דחוק לפ"ז דתיבת במנה מיותרת, וכן הלשון אפי' היא אומרת כו' קשה, דהא בטל מאליו, אלא משום קושיא דהיינו סיפא ס"ד לפרושה במכר בשוה, ובשטמ"ק בשם הרא"ה והריטב"א נדחקו טובא היכי מתוקמא מילת' דרשב"ג לס"ד, הרי אם מחזרת הקרקע ליורשים אפי' שדה גמורה שפיר דמי, ולפמש"פ אאמו"ר שליטא י"ל דס"ד דלרשב"ג לא חשיבא מעביר ע"ד של בעה"ב כשהוסיפה למכור פחות משיעור שדה, דניחא להו ליתומים בכך, ואמנם מבטלינן המקח, אבל לא מבטלינן כולו.

שם ארהבדר"נ לא בדאוזיל, משמע דאכתי לא איפשיטא בעיין, והטעם כדפרתו' די"ל דטענה עדיף, ובאמת כ"ה לרשב"ג דטענה מקחה קיים, ובהוסיפה במתכוין השאר בטל, לפמש"כ סק"ד.

צ"מ א' הא מדסיפא בדאוזיל הוי, פי' תו' דליכא לפרושי במנה שלה לפי

כדבריהם, ובוזה לא ראו צורך לחשבם כבעלים ולהחזיר האונאה, ובוזה יפה כח ב"ד משליח דעלמא שאינו במקום הבעלים אלא לתקוני, אבל ב"ד כבעלים עצמן חשבינן להו, ועי' להלן דגם בסברא אין לחייב לקיים המקח בשתות אלא כשיש מאנה במתכוין, משא"כ בשומת ב"ד.

ובן לרשב"ג אין הדבר תלוי בדין אונאה, דהא קאי אמילת' דת"ק והיינו אף במטלטלין, וש"מ דאף במקום דאיכא אונאה מכרן קיים, ואף בדליכא אונאה כגון בקרקעות יותר מפלגא מכרן בטל, דדין ב"ד בדבר ובזמן ובמקום שאין מכריזין כדין הכריזו לרבנן במקום שמכריזין, עי' סק, וצ"ע מ"ט נסתפק הגרע"א ז"ל אם דרשב"ג רק בקרקע, ולא הביא משינויא קמא דגמ' דרישא במטלטלין ועבדים ושטרות, ודוחק לומר דרשב"ג קאי רק אעבדים ושטרות.

בהא דתנן בשתות מכרן בטל נחלקו הראשונים ז"ל אם גם כשטובת היתומים לקיים המקח הדין כן, או שזוהי רק זכות היתומים לומר לב"ד לתקוני שדרתיך, כדין שליח דעלמא, אבל אם רוצים לקיימו ולהחזיר אונאה או לקבל אונאה הרשות בידם, והרמב"ם פ"ג ממכירה ה"י י"א כתב דלא כח הדיוט חמור מכח היתומים, וגם כתב שאם נתאנה הלוקח בקרקעות אפי' יותר משתות מכרן קיים, והרא"ש כתב שב"ד כשלוחין של אלו ואלו ואין להעדיף כח היתומים מכח הלוקח, והרמב"ן פ"י מתני' כשהגבו לבע"ח כפי שומת ב"ד בגלל שלא מצאו קונים, וכיון דלא ניחא לי' בקרקע א"א להפסידו מדין אין אונאה לקרקעות.

והנה פשוט המשנה דמכרן בטל במוחלט, אבל בסברא הדבר קשה דלמה יורע כח היתומים כשב"ד הם השלוחין, הרי בכל שליח הדין כן שאם טעה ונתאנה המשלח מכרו בטל, ואם נתאנה הלוקח יכול המשלח לקיים

שכתובתה ד' מאות, ויש לעי' דהא כבר נתקבלה ג' מאות ועכשיו רק מנה שלה, אבל באמת גם ברישא דוחק לפרושי במנה שלה, אלא דהיכא שכל כתובתה מנה שייך לדחוק כן, אבל כשכתובתה ד' מאות אין להתייחס למנה אחרון ולשנות עליו במנה, ועוד דבסיפא גרסינן יפה מנה ודינר וזה מתפרש טפי בשיווי המקח, משא"כ ברישא דגרסינן שוה, וצ"ב שינוי הלשון מ"ט, ועוד דלזה במנה מתפרש במקח, שהרי עדיין יש לה ד' וג' מאות, וממילא גם לאחרון מתפרש כן.

שם נגזור מנה ראשון אטו מנה אחרון, ביאור הענין שאם טעתה במנה ראשון ממילא יגרם טעות במנה אחרון, שהרי היא סבורה שנתקבלה רק מנה במכירה זו, ולכן תחזור ותמכור מנה באחרונה, והאמת שכבר נתקבלה ק"א, וצריכה למכור רק צ"ט, ובדרך כלל תקדים למכור כנגד כל כתובתה גם מנה אחרון, שאין הטעות מתגלה מיד, שהרי שמאטה ע"פ ג' בקיאים בשומא, וכיון שמכירה זו תגרום טעות, הי' מקום לבטלה, ואמנם אילו נודע הדבר קודם מכירה אחרונה לא יצא מכשול, שהרי ידעו שנתקבלה ק"א, אבל כיון שהשאלה נשאלת אחר שמכרה כולן יש סברא לבטל את המקח שהי' בו טעות, ונבטל הראשון ולא נצטרך לבטל האחרון, וקמ"ל דכיון שהראשון כדין קודם שמכרה האחרון, לא מפקעין לי' כשמכרה האחרון בטעות, ומבטלינן רק האחרון.

ה. צ"ט ב' מתני' שום הדיינים שפיתחו שתות כו' בגמ' מברור דמתני' בין במטלטלין שאין מכריזין עליהם ובין בקרקעות, וש"מ דשיעור שתות דמתני' אינו תלוי בדין אונאה, דהא אין אונאה לקרקעות בשתות לכו"ע, ואפ"ה מכרן בטל, אלא כיון דעד שתות עבידי אינשי דטעו, ומה"ט מחלי עד שתות, בזה נתנו לב"ד כח שיהיו כבעלים, אבל בשתות דבעלים א"א לקיים המקח בלא החזרת אונאה, מילא בטל מעשה ב"ד שלא נתקיים

המקח, דלצורך זה נתנו לשליח, שהרי יודע הלוקח או המוכר שהוא שליח ולא יוכל לעוות למשלח, וע"כ נתן לו ע"מ שאם יתרצה המשלח יקיים המקח, וכ"מ ברא"ש בשם הר"י, וא"כ ראוי לקיים כן גם כשמכרו ב"ד, ולפ"ז אף בפחות משתות יכולין לבטל אם ירצו.

ונראה דל"ק, דודאי אם ב"ד שולחין למכור בשוק והלוקח קונה מדעת עצמו, באמת אין אונאה לקרקעות, ודין ב"ד כשליח לטובת היתומים, אבל מתני' דקתני שאף בהותירו שתות מכרן בטל, ע"כ מיירי כשב"ד הם שולחין של הלוקח ג"כ, או כמ"ש הרמב"ן שב"ד מגבין לבע"ח כפי שומתן, ואע"פ שהוא רוצה במעות, או כמ"ש הרא"ש שהלוקח סומך דעתו על ב"ד, ובזה ע"כ לקבוע דינים מוחלטין לשתות ולפחות משתות, שהרי אין כאן יתרון לשום צד, ושפיר נתנו לב"ד כח לקבוע לשניהם במוחלט, אבל מי שבא לקנות קרקע ע"פ רצונו ולא סמך ע"ד ב"ד, באמת דינו כלוקח משליח דעלמא.

ולפ"ז ל"פ הרמב"ן והרא"ש אלא בלוקח סתם משומת ב"ד אם חשיב כתולה עצמו בהכרעת ב"ד, והם נעשין כשולחין של אלו ואלו, וזו דעת הראב"ד והר"י והרא"ש, או דדוקא כשב"ד מגבין לבע"ח ע"פ שומתן והוא אינו חפץ בקרקע ואינו קובע במחיר כלום לומר דבהכי ניחא ליי, בזה סמך אב"ד, אבל בלוקח סתם ממכירת ב"ד סמך אנפשי, וזו דעת הרמב"ן, וכן העתיק בשו"ע סי' ק"ט ס"ה כדברי הרמב"ן הא דאמרינן שאם טעו ב"ד כו' היינו כשהורידו לבע"ח כשומת ב"ד אבל ב"ד שמכרו כו' והרמ"א הביא דעת החולקים והיינו דהקונה ממכירת ב"ד בסתמא סומך עליהם, אבל הכלל מוסכם דהסומך על ב"ד יודע שכחם לקבוע לו עד שתות ובשתות בטל מקח.

אבל מה שסתם שם המחבר כדעת הרמב"ם שיש כח ביד ב"ד לקיים המקח לטובת היתומים בשתות, ובאה"ע סי' ק"ד ס"ה הביא שיש חולקים בזה, לא מצאנו חבר להרמב"ם בזה, וגם דעת הרמב"ן כהרא"ש בזה דמתני' כפשטה בכה"ג שהגבו לבע"ח אע"פ שאינו חפץ בקרקע דמכרן בטל, ואין להעדיף כח היתומים כיון שגם לבע"ח קבעו ב"ד השומא, וכן סייע הגר"א בחו"מ שם סק"ז מקדושין מ"ב ב' כדעת הרא"ש.

דברי הרמב"ם פ"ג ממכירה ה"י י"א יש שני אפשרויות לפרשם, א' דבה"י מיירי בבע"ח שהגבוהו ב"ד ואף בזה כתב דיש כח לב"ד לקיים המקח בין בנתאנה לוקח בין בנתאנו היתומים, ב' דבה"י מיירי בנתאנו היתומים ובה"א מיירי בנתאנה הלוקח, ובשו"ע העתיק דברי הרמב"ם כפי' א' ובס"ג הביא דינא דה"י שיש יתרון ליתומים ויכולין לקיים המקח לטובתם להחזיר האונאה ללוקח או לקבל ממנו, וכ"נ דעת הרמב"ן והר"ן בדעת הרמב"ם עי' רמב"ן שכ' דלהרמב"ם לא מיירי מתני' בסתם מכירת ב"ד, וכן בר"ן כתב מהרמב"ם דבנתאנה לוקח יכולין היורשין לשלם לו האונאה ולקיים המקח, ויש לעי' מ"ט הורע כוחן של יתומים בפחות משתות שלא יבטלו ב"ד המקח לטובתם, וי"ל דכח ב"ד יפה לקיים מעשיהם, ולכן בשתות נשאר להם הכח לקיים המעשה לטובת היתומים, אבל אין זה יפוי כח לבטל מעשה ב"ד בפחות משתות.

אבל הרא"ש והטור סי' ק"ט פ"י דהרמב"ם בחד גונא מיירי, ובה"י היינו שנתאנו היתומים, ובזה אמר שיש להם זכות לקיים המקח, ובה"א שנתאנה לוקח ובזה ודאי דניחא להו לקיים המקח, אבל קשה איך מפרש הותירו שתות דמתני', ובתומים הק' מגלן לחדש שהלקוחות יחזירו אונאה בקרקעות בשתות, ומדבריו למדתי דפליגי

לו להתנות, אבל אם המתאנה יודע שלא נתכון להונותו, אין לו לחייבו לקיים המקח. **ובעיקר** דין אונאה יש לדקדק דכיון דביותר בשתות בטל מקח, ובשתות היא מחילה, א"כ במה נאמר איסור הונאה בתורה, דלא מתסבר לאוקומה בשתות מכוון, ובפחות משתות הובא בטוש"ע סי' רכ"ז ס"ו בשם הרא"ש שנסתפק אם יש בזה איסור או שזהו דרך מו"מ, וברמב"ן עה"ת מבואר שיש בזה איסור, וי"ל דאי לאו איסור הונאה הי' המקח קיים אף ביותר משתות, שזהו דרך מו"מ, וחז"ל קבעו איך לתקן האיסור, וע"ז אמרו דבפחות משתות אף אם עשה איסור ניחא לי' לקיים המקח ומחיל, ואף בשתות אינו רוצה לבטל המקח, ומ"מ כיון שזה בגבול בין מחילה לביטול מקח, א"א להחליט שמחל לו, ולכן ע"כ מחזיר אונאה, אבל מיותר משתות מכיון שהפסיקה בטלה, ממילא בטל המקח, ולפ"ז מתיישב כהרמב"ן דפחות משתות במטלטלין ובקרקעות אף יותר משתות חשיב שפיר אונאה אלא שא"א להחליט ביטול מקח כיון דניחא לי' לבעלים, אבל אם המאנה יודע שהמתאנה טעה בקרקעות ראוי לתת לו אפשרות לבטל המקח, ולא קאימנא כעת בדיני אונאה.

ו. הרמב"ן כתב דהא דהותירו שתות מכרן בטל מיירי כשמגבין לבע"ח כפי שומת ב"ד, וכיון שהוא א"צ לקרקע לא שייך להפסידו משום דאין אונאה לקרקעות, שהב"ד הם שקבעו המחיר עבורו, ואם טעו למה יפסיד, ובסה"ת ש"ג ח"ב הביא תשו' הרמב"ן שביאר שאין המחיר נקבע לפי הלוקחין בלבד, שהרי ילפינן מקרא שצריך תשעה וכהן להעריך קרקעות של הקדש, ואם הכל תלוי בלוקחין ממילא מכריזין שישים יום, ועוד מקומות דמצינו דבעינן שומא, וכ"ה ברמב"ם פ"ב ממלוה ובשו"ע סי' ק"ט ס"ג דבעינן שידקדקו בשומא יפה מלבד ההכרזה, וכ"מ בסוגיאין ק' ב' דלא מהני הכרזה בדבר שאין

הראשונים בהבנת הרמב"ם וכמש"כ, ובלח"מ כתב דהחזרת האונאה רק במטלטלין, מיהו לפי הרמב"ן ור"ן ל"ק כ"כ מנלן דמחזיר אונאה, דע"כ קבעו כאן הלכות שהרי ביותר משתות בטל מקח אף בקרקעות ואף בנתאנה הבע"ח, ושפיר י"ל דבשתות מחזיר אונאה, וצ"ע.

בקדושין מ"ב ב' אמרינן דכי אמרי נפלוג בשומא דבי דינא אף בשתות בטל מקח, לגרסת תו', ולא מסתבר דהכונה שהתנו שאף בשתות יהא בטל מקח, אלא הענין שיש אפשרות חלוקה באופן שכל אחד מהאחין מעריך את הנכסים כפי דעתו, וכל אחד נוטל מה שהוא חפץ, דע"ז נעשו כמוכר ולוקח ושייכא אונאה, אבל אם אמרו שנעריך הנכסים בשומא מוסכמת כשומת ב"ד, אין כאן מאנה ומתאנה שהערכת החלקים נקבעה קודם שידעו מי יקבל חלק זה, ודינם כב"ד שכיון שהם שלוחין של שני הצדדים אף בשתות בטל מקח, וכן שמעתי מאמור"ר שליטא דנפלוג בשומא דב"ד היינו שלא יחשבו כלוקח ומוכר שיש מאנה ומתאנה, והענין כמש"כ, ואפשר גם דר"ל שיחלקו ע"פ שומת ב"ד הדיוטות ואין אחד מהם קובע המחיר שיחשב מאנה או מתאנה.

ובזה אפשר לבאר הא דבכל אונאה בשתות קנה ומחזיר אונאה, ולכאורה קשה איך אפשר לחייב את הלוקח לשלם יותר ממה שחשב להוציא עבור חפץ זה, הרי הדבר מצוי שאילו הי' יודע שהחפץ שזה יותר לא הי' קונה, מפני שאין לו ממה לשלם יותר, ואיך אפשר להחליט עבורו שיקיים המקח וישלם עוד, וכן קשה על המוכר כה"ג כשצריך להחזיר, ולפמש"כ י"ל שהדין שנקבע כשיש מאנה ומתאנה, ובזה שפיר חייבו את המאנה לשלם, אבל אם קים לי' בגויה שלא ידע בשיווי המקח, הר"ז כמו נפלוג בשומא דב"ד דבכה"ג אף בשתות בטל מקח, ואמנם הדין נקבע בסתמא כאילו המאנה יודע, דאל"כ הי'

בשל הקדש, דאין להקדש אלא מקומו ושעתו וגופו כמות שהוא, ולא קאימנא כעת בסוגיא זו.

ז. שם במשנה רשב"ג אומר מכרן קיים א"כ מה כח ב"ד יפה, גם לרבנן כח ב"ד יפה משליח דעלמא, ואף לרשב"ג ביתר מפלגא כח ב"ד גרע מבעה"ב, דאין אונאה לקרקעות כלל, אלא דלשון מה כח ב"ד יפה לא נאמר ביחס לבעה"ב או לשליח, אלא דמעשה ב"ד ראוי שיתקיים, כההיא דר"נ ק' א' וכההיא דגיטין ל"ג א', ועי' לעיל סק"ה דכיון דת"ק מיירי אף במטלטלין גם דברי רשב"ג מתפרשים כן.

והנהגה בהכריו ב"ד אף לרבנן כחן יפה, ורישא מיירי במקום שאין ראוי להכריז וא"כ עשו ב"ד כל המוטל עליהן, וס"ל לרשב"ג שראוי לקיים מעשיהם, ורבנן סברי כיון שמפני האונס אין מכריזין באלו, נמצא שב"ד יודעין שלא ה' הביורור הגמור, ובכה"ג אין זה כח ב"ד גמור.

צ"ב לגרסת הרי"ף מ"ט לא מהני הכרזה בדבר שא"צ להכריז, סו"ס הכריו כדן, ובנהרדעא י"ל שאין תועלת בהכרזה ולא נעשה ביורור עי"ז, ובמטלטלין י"ל שאף הלוקחים מתייראין ליקח מהכרזה, אבל בכרגא ומזוני קשה, ושמא הלוקחים יודעים שב"ד ממהרין למכור, ולכן מציעים מחיר זול, - ולפי' זה ניחא דלא קתני הכרזה סתמא, ומתפרש אגרת בקורת כמו אגרות שום, והיינו כשחובת ב"ד לעשות כן, ואז יש לזה שם אגרת ב"ד.

שם אבל אם עשו אגרת בקורת ומכרו אפי' שוה מאתים במנה כו', הרמב"ן כתב דרך עד פלגא מהני, דסתמא דמילתא אמרינן דדוקא קתני, והוכיח כן מדאמרינן ב"ב קמ"ו א' גבי אכל סעודת חתן אפי' בדינר פשיטא דינר תנן, ויש לדחות דקתני בסיפא פלגא למיסתם דלא כרשב"ג שהרי לרשב"ג עד פלגא א"צ אגרת בקורת, ואי הוה קתני שוה ק'

מכריזין לגרסת הרי"ף, וכן באלמנה צ"ח א' ס"ד דמיירי בהכרזה, וכן במתני' צ"ט ב' כתב הרמב"ן דהכרזה מהני רק עד פלגא, וכ"ז מוכיח שאין הלקוחות קובעין המחיר, דודאי הדבר מצוי שיש טרקלין חשוב לימכר בעיירה ואין קונים, אע"פ שודאי ערכו מרובה, וכן כיו"ב, אלא הא דאין להקדש אלא מקומו ושעתו ביאר הרמב"ן שעושין השומא לפי הזמן ולפי הקרקעות הנמכרין עכשיו במדינה, ועי' בב"י סי' ק"ט תשו' הרשב"ן אם מחיר שבזמן המגפה קובע, ותשו' הרשב"א במחיר שבזמן מלחמה, ועי"ש בתומים ונה"מ, ובב"מ אה"ע סי' ק"ד, ובאמת יש לחלק בין מצב נמשך כמלחמה, לבין מאורע זמני כמגיפה, עי"ש בדבריהם.

הרי"ן הק' ע"ד הרמב"ן מאי מהני אגרת בקורת להפסיד את הבע"ח, מכיון שאינו מעונין בקרקע זו, איך נחייבו להפסיד בשומת ב"ד, וי"ל דודאי יכול להמתין מלגבות הקרקע עד שיברר שויה יפה יפה, וע"כ שגם הוא סומך על הכרזת ב"ד, וכמ"ש הרמב"ן שגם הוא ביקר עליה, ואין לחייב את ב"ד להחליטה לו בלא לקבוע המחיר, ואם רוצה לגבותה מיד שפיר מחייבינן ל' להסכים לשומת ב"ד.

בתומים ובב"מ שם דנו בלשון המשנה ערכין כ"ד א' אע"פ שאמרו עבדים נמכרין בכסותן לשבח, דמשמע שצריך להלבישן בזמן מסוים, וע"ז אמרו במשנה דבהקדש א"צ, ורש"י פי' בנכסי יתומים וכתב הב"מ דלא קי"ל כותי', ומפיה"מ הביאו שם דהסוחרים אמרו, והלשון דחוק, ונראה דכלפי ששנינו ב"מ ס' א' אין מפרכסין לא את האדם כו' משום אונאה, וביארו בגמ' שם ב' דהיינו כגון דצבעי' לדיקני', כלפי זה אמרו שמותר להלביש העבד בכסות נאה אע"פ שמשביח עי"ז ולא חשיבא אונאה כיון שאין זה שינוי בגוף העבד והלוקח רואהו, ואעפ"כ משפיע עליו יופיו בבגדיו, ומ"מ אין צורך לנהוג כן

בדינר, ה' מתפרש גם כרשב"ג דמהני ע"י הכרזה טפי מפלגא, וההיא דב"ב יש לדחות דה' ראוי לתנא לשנות אפי' ברוטה, ומהיכא אסיק אדעת' לשון דינר אם אינו דוקא, [ואמנם אמרין התם דס"ד דסתם סעודה דינר, אבל לשון מאתים במנה לשון הרגיל הוא להפלגה שאפי' בכפל מכרן קיים, מיהו לפמש"כ דרשב"ג מדמה מקום שא"צ הכרזה כיון שעשו ב"ד כל מה שניתן לעשות למקום שהכריזו, יש לדמות תרוייהו עד פלגא, ומברייא דרשב"ג ק' ב' אין להוכיח, דהתם לא קתני אפי'.

ח. שם גמ' איבעיא להו שליח כמאן, פי' תו' בשם ר"ת דר"ל שליח ב"ד, ולכאורה הלשון סתום דהול"ל שליח ב"ד, ונראה דל"ק דהבעיא אמתני' קאי דמיירי בנכסי יתומים, דפעמים שהאלמנה מוכרתן ופעמים שב"ד מוכרין אותן, ומתני' קתני דיינים, ולכן נחלקו שליח ב"ד מאי, וכיון דקיימינן אנכסי יתומים הדבר פשוט שהשליח הוא של ב"ד, דמי מוסמך למכור בשל יתומים בלא ב"ד, והראשונים ז"ל בקדושין מ"ב ב' הזכירו שגם האלמנה שליחת ב"ד, ומתפרש דכנגד דיינים יש שליח ויש אלמנה ומיבעיא לן שליח כמאן, וכן מצינו בגמ' ק' ב' שאמרו סתמא אי מההיא הו"א ה"מ שליח, ומתפרש שליח ב"ד מה"ט גופי' דהא בשום היתומים קיימינן, והדבר מצוי שב"ד ממנין שליח או אפוטרוס כשאינם יכולין להכריע השומא בלי לראות הנכסים ולעיין בהם.

ופוגית הגמ' מוכחת כן שאם הנדון בשליח דעלמא הרי הנדון אם בעה"ב מסמיכו להיות כמוהו או דא"ל לתקוני שדרתיך, ומה שיין לקבוע החילוק משום דדיינים שלשה ושליח יחיד, או דאלמנה לנפשה ושליח לאו לנפשי', הרי ודאי דה"ה אם אדם מינה את ב"ד למכור נכסיו דינם כשליח דעלמא, ואם רוצה שיהא שלוחו כמותו אין להכריע בזה אם השליח אחד או שלשה, ועוד שאם

הבעלים רוצה שיהא שלוחו כמותו הדין נותן שאף בשתות קנה ומחזיר אונאה, דאין סברא כלל לדמותו לדיינים דשתות בטל מקח, וכן אם נתאנה לוקח דהוי תיקון למשלח ודאי מקחו קיים בשליח, ואילו בדיינים מכרן בטל, ועוד דבב"ד ואלמנה יש להשתדל שיהא מכרן קיים כדי שיקנו מהם, אבל בעה"ב ושלוחו זהו נדון אחר, ויכול לייפות כחו אם ירצה, ואין לנו לקבוע בזה הלכות, כשיקול דעת של דין דיינים ואלמנה, ועוד דקושטא הוא דשליח ב"ד יש בו חסרון שאין בזה שומת ג' דיינים, ואם סוגיין בשליח דעלמא, הו"ל לפרושי דין שליח דיינים, ועוד דשליח כדיינים מתפרש לגמרי כדיינים, ואיך אפשר לדמותו לרשב"ג לכח ב"ד, ולדין הכרזה אם אינו שליח ב"ד, א"ו הדבר כמפורש דהנדון במכירה של יתומים דליכא בעלים כמה יפוי כח נתנו לקיים מקחן, ומספק"ל אם דיינים דקתני דוקא או שום ב"ד קאמר ושלוחן כמותן, ובזה הדבר מובן די"ל דשאני דיינים דאיכא ג', או דשלוחן כמותן ושאני אלמנה דלעצמה, וזהו שאמרו בגמ' לא הו"ל למטעי ולא אמרו לתקוני שדרתיך.

ולפי"ד שליח כדיינים דינו לגמרי כדיינים, דבכלל מתני' גם שליח ב"ד, ומצינו בדר"נ דאף באפוטרוס שמינוהו ב"ד אמרין מה כח ב"ד יפה, ונפ"מ לדרשב"ג ולאגרת בקורת, וכן למ"ד שליח כאלמנה אם מינוהו ב"ד למכור מנה ומכר מנה ודינר במנה מכרו בטל, ואפי' מינוהו למכור מאתים ומכר מנה ודינר במנה מכרו בטל, וכן הדין בשליח דעלמא, ויש להסתפק אם שליח ב"ד יכול לומר אחזיר ליורשים את הדינר לרשב"ג, ולענין אוסופי אב"ד ג"כ דינו כאלמנה.

מ. ק' א' ומ"ש מהא דתנן האומר לשלוחו כו' לכאורה משמע דהקושיא רק למ"ד שליח כאלמנה, אבל קשה דהא פחת עשרה היינו אחד ממ' והו"ל טפי משתות, ובזה אף בדיינים בטל מקח, ונראה דזהו מה שהוקשה

ל' רבנן, ועוד דהתם אין מפורש דאף בטעה בשיעור דפיחת עשרה א"ל לתקוני שדרתיך, ולכן עדיף לגמ' לפרושיה הכא, ולפמ"ש דפיחת עשרה כיותר משתות דמי, א"כ לכל הפירושים צ"ל דהו"מ לאקשווי הכי לעיל.

שם גמ' א"ל להכי אמדתיך, לפ"ז פ"י המשנה כך, ואם אינו יודע דעתו של בעה"ב בודאי, תורם בבינונית, ואם לא עשה כן אלא סמך על הערכתו בלא ידיעה ודאית, ופיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה, ואע"פ שנתברר שטעה בהערכתו מצי א"ל בהכי אמדתיך, דכיון שלא הודיעו שפיר סמך עליו בזה, אבל אם טעה בהערכת האחד מנ' שהפריש, והי' סבור שבקופה זו יש אחד מנ' ונמצא אחד ממ', מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא הו"ל למטעי, מיהו בשיעור מועט א"א לצמצם, וכיון שמצותה ליטול באומד, אם חיסר מעט או הוסיף לא מיקרי טעות, ונע"י להלן דאיכא מ"ד בירו' דעשירית מן התרומה עביד דטעין.

וי"ש לתמוה ברמב"ם פ"ד מתרומות ה"ז שפ"י ההיפך מזה וז"ל ואם אינו יודע דעתו מפריש לו בינונית אחד מנ', נתכוין לבינונית ועלתה בידו אחד ממ' או אחד מס' תרומתו תרומה, ואם נתכוין להוסיף על הבינונית ותרם אפי' אחד מצ"ט [נדצ"ל ממ"ט וכ"ה בפ"י המשניות] אין תרומתו תרומה, ולפמ"ש מבואר בגמ' ההיפך, שאם טעה אין תרומתו תרומה, ואם נתכוין להוסיף מצי א"ל בהכי אמדתיך, ומתני' בנתכוין להוסיף טפי מדעתו של בעה"ב, וצ"ע, גם לשון הר"ש צע"ק שכ' ודוקא גבי שליח יותר מעשרה אין תרומתו תרומה אבל בעה"ב כו' והרי בטעות כזו שליח אפי' פחות מעשרה לא עשה כלום.

שו"ר בירו' שבר"ש פ"ד מ"ד ונראה דמסקנת הירו' כביתלמודן, ותוכן הסוגיא שם דרבב"כ פ"י דפיחת עשרה היינו עשירית מהתרומה שהי' צריך להפריש, דעביד איניש

לתוד"ה מ"ש, ותירצו דכיון שזה מצוי לטעות הו"ל כפחות משתות, וכ"נ ברמב"ן קדושין מ"ב ב', ואכתי צ"ב דמגלן לחדש כעין סברא דמחילה בתרומה, הרי י"ל דפחות משתות מחיל איניש אבל יותר לא, ואע"פ שהטעות מצוי' בטלה הפרשתו, וי"ל דכיון שבטעה בעה"ב אפי' אחד מכ' תרומתו תרומה, ש"מ דמצוה גמר ומקיים, ה"נ בפחת עשרה לגבי שליח.

ובעיקר הדברים באמת אין מפורש בגמ' דהקושיא רק למ"ד שליח כאלמנה, ואפשר לפרש שהקושיא באופן כללי, ולכך לא הביאوه מעיקרא בת"ש לאקשווי אמ"ד כאלמנה, ובזה מיושב דלא הו"ל וליטעמין הא בשליח דעלמא כו"ע מודו, כיון שהשאלה כללית לכו"ע, ואמנם בגמ' מסיים דלא הו"ל למטעי, והיינו כמ"ד כאלמנה, דכיון דהכי קי"ל ניחא ל' לפרושי לדי', וגם מתפרש שפיר לא הו"ל למיטעי בשתות למ"ד כדיינים.

מ"ש תו' והרמב"ן דמצוי לטעות בתרומה בין נ' למ' וס', יש להבין דאי לס"ד הטעות בהערכת הכמות שהפריש, מגלן שמצוי לטעות טפי משתות, ומלשון הרמב"ן משמע דגם לס"ד ידענו שהטעות בהערכת דעתו של הבעה"ב, ובזה מובן טפי שהטעות מצוי' בין בינונית לטובה או בין בינונית לרעה.

הקי הגרע"א ז"ל מ"ט לא פרכינן לר"נ לעיל צ"ט ב' מ"ט שליח שטעה פחות משתות א"ל לתקוני שדרתיך, ובתרומה הפרשתו קיימת, וכבר הקשו כן הרמב"ן והרשב"א קדושין מ"ב ב', ותירצו דר"נ ידע שינויא דשמעתין דבהכי אמדתיך, וקושייתם על ר"נ אבל על סתמא דגמ' לא קשיא להו למה לא פ"י כן לעיל, דהתם עיקר הסוגיא אינה בדיני שליח, וכיון דר"נ לא פירש ור"ח ורבר"ה ג"כ לא הקשו לו, ניחא לגמ' לפרושה הכא בדיני שליח, והריטב"א בשמעתין כתב דהו"מ למידחי דשליח תרומה כשליח דיינים משו

כסף וא"א להחליט ביטול מקח, וזה ודאי חשיב עיוות של השליח, אבל ל"מ כן, ופשטא דגמ' קדושין מ"ב ב' ב"מ ק"ח א' דלר"נ בפלגא אין להם אונאה).

ובשטמ"ק ביאר דר"ח ורבר"ה רצו לברר אם טעמו של ר"נ דאף למאה הוא משום דס"ל דאפי' טעה שליח דינו כבעה"ב לכל דבר, או משום דלאחד ואפי' למאה ולא קפיד בעה"ב בסתמא, שאם טעמו משום דס"ל דאפי' טעה שליח א"כ אין להם סייעתא מדבריו לפלוגתתם עם ר"ה, ומקום הספק שלהם הי' מכח סוגיא דב"מ ק"ח א' ששם סברוה בגמ' דא"ל למצון לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וע"ז אמרו נהרדעי משמ' דר"נ אין אונאה לקרקעות, ויש במשמעות לשון זה דכ"ז שאין בזה שיעור אונאה לא אמרינן לתקוני שדרתיך, ומעיקרא מכח זה שאלו לר"נ, וכשהשיב להם דבשליח לא אמר הא דאין אונאה לקרקעות, ממילא ידעו דס"ל דהתם שאני דלא הוה שליח.

שם תורם כדעתו של בעה"ב, פי' בצמצום, ואם טעה בהערכתו א"ל לתקוני שדרתיך, ובבעה"ב אם טעה אפי' אחד מכ' תרומתו תרומה, ועמשנ"ת סק"ט.

שם אר"ש בדר"א בקטיני, לכאורה הול"ל דלמא בקטיני, דהא קי"ל כר"נ דאפי' למאה, וי"ל דהיינו דוקא בבעה"ב שסתם ולא פירש, אבל באלמנה ראוי לב"ד לפרש לה שלא תמכור לד', וא"כ לכו"ע בקטיני דוקא, וצ"ע בזה, [מיהו אם אינה רוצה לגבות הכל בב"א הכי עדיף ליתומים שתשאר להם הקרקע עד שתגבה השאר, וכ"כ בחדושי רבנו קרשקש הנדמ"ח], ומתני' נמי דיקא דבקטיני מיירי, שאם חילקה שדה אחת לד' חלקים למה תטעה באחרון טפי מבג' חלקים הראשונים.

(בעיקר) הסוגיא דקדקו הראשונים ז"ל במ"ש פשיטא על בעיא דלעיל, ויותר קשה דהא בבעיא דלעיל מפרשין טעמא שלא מכר

דטעי באחד מעשרה, אבל אם פחת עשרה היינו אחד ממ' והוסיף עשרה היינו אחד מס', אין סברא שהטעות להוסיף תהא יותר גדולה מהטעות לפחות, שאם הפריש אחד ממ' הוסיף לסאה קב וחצי, ואם הפריש אחד מס' פחת מן הסאה קב אחד, ודחי ר"ח כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף, פי' כבאלמודן, דלא איירי בטעות בהפרשה, אלא דא"ל בהכי אמדתיך, ונתכוין להפריש אחד ממ' או מס', ולמדנו מהירו' דאחד מעשרה באומד חשיב טעות הרגיל ותרומתו תרומה, אא"כ נימא דלמסקנא דליכא ראי' לא נקבע השיעור באחד מעשרה.

שם תוד"ה מה, אע"ג שיש לה ב"ד הדיוטות כו' יעוי' בתו' צ"ח א' סוד"ה דאמרי, דאף שליח ב"ד צריך ג' הדיוטות, והכי מסתברא דלא עדיף שליח משותף ואלמנה, ולפ"ז פשוט הא דקרו לאלמנה ושליח ב"ד יחידים, כיון ששניהם שוין בזה דסגי בג' הדיוטות, מיהו יתכן דלמ"ד שליח כאלמנה בעינן ג' הדיוטות, ולמ"ד שליח כדיינים סמכינן על ב"ד, ואין בזה הלכות, אבל אין נראה כן, שו"ר בתו' הרא"ש ב"מ ל"ב א' בהא דאלמנה יחידה שסיים ושמא גם השליח צריך שני הדיוטות עמו.

י. צ"ט ב' א"ל אע"ג דטעה שליח, כבר נדחקו בתו' מאי שייטי' נדון דלאחד ואפי' למאה, ויש לבאר תירוצם דבאמת בעה"ב מעדיף שימכור רק לאחד, אלא שסומך על שיקול דעתו של השליח, וס"ד דה"נ סומך עליו כשנאלץ למכור במחיר זה, ודחי דטעות במחיר חשיב הפסד, אבל הא דלמאה אינו הפסד גמור, והמשך הסוגיא סתום שהקשו לו מדבריו ב"מ ק"ח א' והוא השיב להם בסתמא ולא ביאר דהתם לאו שליח הוא, (ואם נימא דר"נ סבר כר"ה ב"מ נ"ז א' דביטול מקח יש להם, נוכל לומר דלדידי' שתות הויא מחילה משא"כ למ"ד דאפי' ביטול מקח אין להם, א"כ אין הטעם משום מחילה, אלא דשוה כל

דשמואל, ולמה אמרו בגמ' רק ברוחות, וי"ל דהיא גופה שב"ד שמו וע"ז אף לשמואל אין למחות, אבל החלוקה נעשית ע"י האפוטרופוס בשודא או בגורל ובזה פליגי, וצ"ע, דפשוט הגמ' ל"מ כן, מ"מ לדינא לא פליגי, שאם הב"ד שמו לכו"ע עד שתות אין יכולין למחות, ואם האפוטרופוס שמאן לכו"ע יכולין למחות אף בפחות משתות.

אבל דברי התו' ד"ה והאר"נ וד"ה בוררין צ"ע דנקטו שאפוטרופוס עדיף משליח ב"ד ודינו כדיינין ולר"נ עד שתות אין יכולין למחות, וצ"ע דהא הו"ל יחיד למ"ש תו' בשם ר"י שהוא בורר החלקים, וודאי סתמות הגמ' דכל שליח ב"ד בכלל הנדון אם הוא כדיינין עצמם, ואי משום דאקשו מאפוטרופוס אדר"נ שפסק כחכמים, היינו דזה קשה לכו"ע וכדאקשו הכי בקדושין שם, ולענין רוחות דלא בעינן שומא לכו"ע דינו כדיינין לר"מ.

יב צ"ח א' ותיבעי לך הכרזה, נראה דאם צריכה הכרזה היא גם היא בכלל מתני' דשום היתומים, והו"ל כטעה בדבר משנה דאמר ק' ב', ואין להוכיח מזה למכרה בלא ג' הדיוטות.

שם אי דאכרוז אמאי לא עשתה ולא כלום, פי' בשלמא אם לא הכריזו יש לחוש שימכרו לה בזול, אבל אחר שנתפרסם ובאו לוקחין, ודאי שלא ישומו לה בפחות ממה שנתנו אחרים, וכיון שהיא נותנת יותר מכולן או כמותם, למה לא ישומו לה, ובפשוטו משמע דאף בדברים שא"צ הכרזה ניחא ל' שאם שמה לעצמה לא עשה ולא כלום, דסו"ס לא נתברר בהכרזה, וכ"מ בתוד"ה אלא, אבל קשה א"כ היכי פשיט מכיסתא דיתמי דהוי מטלטלין שאין מכריזין עליהן, ובזה ידע רבד"ר דאמרינן מאן שם לך, ולכאורה נראה מזה דסבר דטעמי דר"נ דכיון שהקלו עלי' שלא תכריז, החמירו שתטרח למצא קונים ביוקר, שאינו בדין שנקל עלי' בלא ביורר

אלא ליתכא כדי שתשאר חצי שדה לבעה"ב, אבל כאן שמכר הכל לשנים, ליכא האי טעמא כלל, ונשאר רק גריעותא דאפושי שטרא, וע"כ דהתם הלוקח רצה לקנות הכל, והשליח רצה להיטיב עם בעה"ב ולא מכר לו הכל, ושפיר א"ל בעה"ב דמעביר על דבריו הוא והי' רוצה שימכור לו כולה, אבל הכא מיירי שלא רצו לקנות אלא חצי, דבלא סיבה אף השליח לא הי' מוכר לשנים, והנדון אם נתן לו בעה"ב הכח להחליט שכדאי למכור לשנים למרות דמפיש בשטרא, ובדקפיד בהדיא ודאי לא מהני, ופריך ממתני' דמיירי שמכרה כל השדות, וע"ז תירץ רשבדר"א, ולעיל ס"ד לפרושי שמכרה בזא"ז ומש"ה קאמר כדארשבדר"א, ועי' מש"כ לעיל מרבנו קרשקש, ולא קאימנא כעת בסוגיא זו, ונתבאר בס"ד לק' ס סק"ד עי"ש.

יא ק' א' הגדילו אין יכולין למחות א"כ מה כח ב"ד יפה כו' במאי יכולין למחות ברוחות, כבר כתבו הרמב"ן והר"ן קדושין מ"ב א' דסוגיית הגמ' משמע שלא טעו כלום דאי בפחות משתות חלוקתן קיימת הו"ל יכולין למחות בפחות משתות, ומ"ש תו' דהו"מ למימר הכי, דחוק טובא, ועוד דק"ל דשליח כאלמנה, ולכל הפירושים אף שליח ב"ד בכלל כיון שהוא יחיד, וכ"כ הרמב"ם והמ"מ פי"ג ממכירה ה"ט ובשו"ע סי' רכ"ז ס"ל דאפוטרופוס כשליח, ולפ"ז צ"ע ברמב"ם ה' נחלות ובטוש"ע סי' רפ"ט ס"א שכתבו שאם טעו ב"ד בשומא ופחתו שתות יכולין למחות כו' ומקורם מדברי הרי"ף כמ"ש הר"ן, והרמב"ן שם כתב לדחות משמעות זו מהרי"ף, ובתו' כתבו דאפוטרופוס עדיף משליח ב"ד, אבל זה לא מהני להרמב"ם ושו"ע שכתבו איפכא, וגם בסברא קשה, עי' להלן.

וי"ל דמבואר בלשונם שב"ד טעו בשומא, והיינו דמפרשים כפר"ת שב"ד שמין ובוררין החלקים, וכיון דשומת ב"ד היא עד שתות חלוקתן קיימת, אבל קשה א"כ מ"ט

בשוק כלל, אבל בדברים שא"צ הכרזה שלא הקלנו עלי', לא חמירא היא משאר אדם, שהרי מוכרין אותן למי שירצה ע"פ שומתן בלבד, וע"ז שפיר מיייתי מכיסתא דאע"פ שא"צ הכרזה אמרינן לה מאן שם לך, וצ"ע, מיהו להמפרשים שם בכיסתא ששמוהו ב"ד מומחין ואעפ"כ לא יכול לקחתו לעצמו ניחא, דדין מאן שם לך אינו תלוי בהכרזה ולא בשומא, וכן לפי' הרשב"א אם נימא דלשון מאן שם לך מתפרש מאן זבן לך, ועי' להלן בביאור השיטות.

שם לעולם דאכרוז ודאמרי לה מאן שם לך, כבר תמהו הראשונים ז"ל שהרי ר"נ גופי' אמר ב"מ ל"ב א' דמוכרת ע"פ ב"ד הדיוטות הבקיאין בשומא, והיכי אמרינן מאן שם לך, ונאמרו בזה ד' תירוצים, א' תירוצ' הרמב"ן ב"מ ל"ב א' דא"א לסמוך על ההדיוטות בשומא אלא כשהאלמנה מדקדקת עליהם שישומו יפה, אבל כששמה לעצמה אף הם ממהרים להחליט שומתן כפי רצונה, והרשב"א העתיקו וסיים ועדיין צ"ע דלאו בשופטני עסקינן שישומו שלא כדין להפסיד ליתומים, והריטב"א בשמעתין הביא כן בשם הגאונים דלא סמכינן אשומת הדיוטות אלא כשיש בע"ד שמשגיח ע"ז, והיינו כשמוכרת לאחרים, ב' פי' הרשב"א הובא במ"מ פי"ד מאישות הי"ד ובר"ן כאן ובטוח"מ סי' קפ"ה ובב"י שם, וכ"כ בחדושי הר"ן ב"מ שם, דשליח שעשאו בעה"ב למכור הרי הוא כבעלים ואין בהחלטתו לזכות לעצמו הוצאה מרשות בעלים והכנסה לרשות אחרת, שהרי הבעלים מתייחס למקום זה כרשותו, ובלא דעתו אין בתפיסת השליח משום קנין, ג' פרתו' וגם רש"י והרא"ש שלא הזכירו החסרון בקנינים, אלא שלא הסמיכוה לנהוג בהם כאילו הם כבר שלה, וצריכה לזה רשות מב"ד, ואפי' תעשה קנין עבורה ע"י אחר לא מהני, ולשון תו' ב"מ שם כיון שלוקחת לעצמה נראה לעולם שמעכבת מנכסי יתומים בידה,

אע"פ שיש ב"ד הדיוטות כיון דליכא מומחין, אבל כשמוכרת כו' לא עיכבה כלום, וכ"מ בהדיא בתו' שאנן והרא"ש וברא"ש בשם תו' ב"מ כ"ח ב' ותו' פסחים י"ג א' דשומר אבידה שם ולוקח לעצמו, ד' פי' הרמב"ם והובא תירוצ' זה ברמב"ן שם בשם י"מ שהוכיח מכאן שאם מכרה בלא ב"ד הדיוטות מכרה קיים, ובוזה אמרו דלעצמה לא מהני משום דאמרינן מאן שם לך, אבל ע"י ג' הדיוטות אף לעצמה מהני, ולהלן יתבאר עוד בכ"ז, - בהכרזה בלא שומא לא סגי כמ"ש הרמב"ן צ"ט ב' הובא לעיל סק"ו ע"ש.

שם כי האי דההוא גברא דאפקידו גבי' כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשי' כו' ע"כ צ"ל שנתנוה לו ע"מ למכרה, וכ"כ בחדושי הר"ן ב"מ שם, והלשון סתום קצת, אבל למאי דאמרינן לק' ק' ב' אר"י א"ש מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר, ממילא כשמפקדין בידו יש לו למכרם, אפי' הפקידום אצלו היתומים וקרוביהם, והמעות נשארי' פקדון בידו במקום הכיסתא, ויש להסתפק אם מותר לו להשתמש בהן כדין דמי אבידה, ובריטב"א ב"מ כ"ט ב' כתב בשם הרמב"ן דאפי' מכר סחורה של פקדון לא ישתמש בהן, דקך באבידה התירו, ועי"ש ברא"ש לגבי תפילין דלא טרח, ועי' ערכין ו' א' דניחא לן שילוח סלע דצדקה כדי שיתחייב באחריותה, ובשו"ע סי' רצ"ב סי"ט פסק מהרמב"ם דכל המוכר פקדון ע"פ ב"ד יש לו רשות להשתמש בדמים, [ואם אסור לו להשתמש מיירי שהניח המעות עבורם, כמ"ש הראשונים ז"ל בשם דמיהן ומניחן דאבידה].

שם א"ל מאן שם לך, כבר כתב הריטב"א דהלשון משמע דחשיב כאילו הוא החליט השומא לעצמו והחסרון בטיב השומא, וכן לשון הגמ' לעיל דאמרינן לה מאן שם לך מוכיח שזוהי אמירה של תביעה מסוימת, ואם הכונה בדיני קנינים הול"ל משום דבעיא קנין, ואין דרך בכה"ג להזכיר דאמרי לה, ועוד דהא

וכבר ביאר כל הדברים במחנ"א ה' שלוחין ס"כ ע"ש, וכ"נ בפי"ג משכנים ה' שיכול לקנות לעצמו דאל"כ מנלן דיתר, מיהו י"ל משום שהי' לו לומר למוכר שימכור לו, דע"כ צ"ל כן בדעת הטור סי' קע"ח ס"ל.

בתו' הקשו מ"ט אמרו בנפקד וגבאי צדקה דלא מהני הרשאה מב"ד, ובאמת בגבאי צדקה ליכא שומא כלל שהרי פורטין מטבעות זו בזו, ואמרו ב"מ ס"ט א' זוזי כמאן דפליגי דמו, וכן בדברים ששומתן ידועה כפירות ותמחוי, או שקבעו ב"ד השומא, ומ"מ איכא משום חשד, ונראה דיש לחלק בין נפקד וגבאי צדקה שאין כאן בעלים לתבען, ובזה הרואה אותם נוטלין מן הקופה חושדן, אבל כשהבעלים לפנינו לא חיישינן דמיחזי כנוטל לעצמו דשפיר סמכינן שהבעלים ידקדקו יפה, אבל אם יש חסרון בשומא לזה לא מהני הבעלים, וזה בכלל דברי התו' שכתבו א"נ הכא הב"ד עצמם הם המפקדין כו', ובאבידה ליכא חשד כמ"ש תו' פסחים י"ג א' וברמב"ן ב"מ כ"ח ב' דכיון שמחזיר אבידה לבעלי' ודאי לא יגנוב וגם מפני תיקון העולם לא הטריחו.

ולא אמור נראה דלענין שומא בעינן לכל הפחות ב"ד הדיוטות אף באבידה וגבאי צדקה, דשומא בעינן לעיקר הדין, [ואפי' במטלטלין כעיסקא ב"מ שם וככיסתא כתובות שם ועמחנ"א בשם רה"ג בספר המקח], ואחר ששמו כדן או בדברים שא"צ שומא בזה לכתחלה לא יטלו לעצמם, משום חשד, וחשד זה ליכא באבידה, ובשו"ע סי' רס"ז סכ"ד כתב מוכרין בב"ד והרמ"א הביא וי"א דא"צ ב"ד, וכדעת תו' שהביא הרא"ש, ובסי' רצ"ב סט"ז כתב הטור דנפקד ע"פ ב"ד ובשו"ע העתיק כלשון הגמ' מוכרין בב"ד, ונראה דנפקד צריך רשות מב"ד מומחין ויכולין להרשותו למכור ע"פ ג' הדיוטות או שיחליטו שדבר זה א"צ שומא, ובאבידה ג"כ

רבד"ר לא סבר שיש חסרון בקנין, ולמה לא ביארו בגמ' החסרון, ועוד דלמה באמת לא יקבעו ב"ד שאם תרצה תקנה לעצמה, שהרי באמרו לה בפירוש מהני, ולמה תגרע שלא תוכל לקנות לעצמה, ועוד שהרי השטר נעשה ע"ש היתומים והעדים חותמין ובדין הוא שיועיל לה הקנין, ועוד דודאי משמע שאפי' הגבאים ע"י אחר לא מהני, וכ"ז מוכיח שהחסרון באמיתות השומא ודקדוקה.

וראיתי בספר הנדמ"ח ע"ש רבינו קרשקש שכ' שב"ד שמוה ונתנו לו למכור הכיסתא, ומזה הוכיח דאע"פ שהבעלים נתנו לשליח וקבעו המחיר אינו יכול לקנות לעצמו, אבל פשוט הגמ' שהוא שמה בד' מאה זוזי.

דעת תו' נראה שאין החסרון משום קנינים אלא בעיקר הדין שאין לה רשות לשום לעצמה, ולא מהני קנין ע"י אחר, ושורש הדברים כדברי הרמב"ן שלא השליטוה לעשות בנכסים כבעה"ב מפני שזה עלול לגרום הפסד, והצריכוה הוראה מב"ד, או שהיא תמכור לאדם מן השוק שאין חשש שישלוט בנכסים מעצמו, ואז תדקדק היטיב ונעשית כשליח ב"ד, אלא שהתו' לא תלו הדברים בדקדוק השומא אלא בהנהגה כללית, וכ"מ בדבריהם ובב"מ ובפסחים שאין חסרון בקנינים במקום שראו ב"ד להרשותו ליטול לעצמו, ולפ"ז בשליח שעשאו הבעלים עצמו יכול לזכות לעצמו.

דעת הרמב"ם נראה דמפרש מאן שם לך כפשוטו לפי ששמה בלא ב"ד הדיוטות, ומוכח מזה דבשמה בב"ד הדיוטות דליכא למימר מאן שם שמה לעצמה, וכמ"ש הר"ן והרמ"מ, ודברי המל"מ פ"א משלוחין סוף ה"ה צ"ע, גם מ"ש מה' עירובין פ"ו ה"כ במ"מ צ"ע לפו"ר, דהתם מיירי שהנחתום יזכה משלו לבעל המעות, וזה א"א כיון שהפת שלו, ואינו ענין לנד"ד שזוכה לעצמו משל משלח, וכ"מ בשו"ע אה"ע סי' צ"ג סכ"ח וסי' ק"ל"ג ס"ה,

דינים העולים

א. אלמנה ושליח ב"ד שהרשום ב"ד למכור נכסי היתומים אינם יכולין לשום לעצמם, ואפי' שמאום ג' הדיוטות ולקחום לעצמם לא עשו ולא כלום, כ"ד ר"ה"פ דלא כהרמב"ם, וקנין ע"י אחר ג"כ לא מהני, ולכאורה ה"ה ליתן במתנה, - וכן אם מכרו בלא שומת ג' הדיוטות מכרן בטל, כ"ד ר"ה"פ דלא כהרמב"ם, (בשליח ב"ד אין מפורש כ"כ, מ"מ כ"נ בתו' צ"ח א' ובתו' הרא"ש ב"מ מבואר שאם השליח בקי סגי בעוד שנים).

ב. אם ב"ד מומחין שמו הנכסים, ונתנו לאלמנה או לשליח שימכרו במחיר זה, יכולין לקנות לעצמם, דבכה"ג כונת ב"ד להקנות גם להם, וה"ה בדבר שא"צ שומא, כגון ככר ופירות שיש להם שער בשוק.

ג. גבאי צדקה ושומר שמוכר פקדון שלא בפני הבעלים לא יקחו לעצמם מפני החשד, אפי' בדבר שא"צ שומא ואפי' שמאום ב"ד והרשום למכור, דכיון שאין המפקיד כאן איכא חשדא שלוקח ולא יפרע, משא"כ באלמנה ושליח ב"ד שב"ד הם המפקידין בידם, ובדיעבד אם לקחום לעצמם קנו, - ובדבר שצריך שומא אין להם למכור בלא ג' הדיוטות, ושומר צריך רשות מב"ד מומחין.

ד. שומר אבידה יכול ליקח לעצמו, דכיון שרואים שמכריו לא חשדי ל', מיהו נראה דצריך לשום ע"פ ג' הדיוטות בדבר שצריך שומא.

ה. שליח שעשאו בעה"ב למכור, אם זה חפץ שדמיו קצובין ואין כונת בעה"ב שישתדל למכרו ביוקר, כגון נחתום שעשה שליח למכור ככרותיו, יכול לקנות לעצמו, וא"צ קנין ע"י אחר, דכונת בעה"ב להקנות גם לו, כן הוכיח במחנ"א מדברי הר"ן פ' הספינה דכל אדם רשאי ליקח בחנות ולקנות מעצמו בלי להודיע לבעה"ב.

אין להקל בלא ג' הדיוטות בדבר שצריך שומא, וא"צ רשות מב"ד.

יג. שו"ע חו"מ סי' קפ"ה ס"ב אין שליח יכול לקנות לעצמו אפי' באותם דמים שהרשוהו בעלים למכרו, כבר כתב במחנ"א שלוחין ס"כ שזה סותר למ"ש בשו"ע אה"ע סי' צ"ג סכ"ח וסי' ק"ג ס"ה שע"פ ב"ד הדיוטות יכולה לשום לעצמה, והכא עדיף שהבעלים קבע המחיר, ואמנם שם רבו החולקין על הרמב"ם והו"ל יחידאה נגד הגאונים והראשונים וכמ"ש אאמור"ר שליט"א בס"ק י"א דהעיקר לדינא דלא כהרמב"ם, אבל לענין הדין שיכול לקנות לעצמו בהא לא נחלקו על הרמב"ם שם, וכבר הביא במחנ"א שם דדעת תו' והרא"ש ב"מ כ"ח ב' דיכול לקנות לעצמו, ושם גם הרשב"א כ"כ, ולכן צריך לדחות דבאבידה כהרשוהו בעלים בהדיא דמי, אבל קשה למה לא ירשוהו לעולם בכל שליח ואלמנה אם אין חשש הפסד, וכ"כ במהרי"ט שציין הש"ך להוכיח ממציאה ופקדון ל"ח א' שיכול לקנות לעצמו, וכ"כ בד"מ בשם מהר"ם שבמרדכי, וכ"כ בש"ך בשם הגאונים, וע"ע במחנ"א שם דמסיק שהדבר במחלוקת, וכבר נתבאר דכ"ד הרמב"ן והריטב"א וגם בדעת רש"י ותו' י"ל כן, ובריטב"א פי' ברש"י כהרשב"א והמ"מ והר"ן העתיקו דברי הרשב"א.

מידה נראה דאסתייעא מילתא שבדין סרסור סתם המחבר כהרשב"א, דקרוב הדבר שכונת בעה"ב שנותן לסרסור אע"פ שקצץ מחיר בכמה ימכור, כונתו שלא יפחות וסומך עליו שימכור ביותר, וכעובדא שבתשו' הרא"ש, ואם הסרסור מסתיר ממנו ויודע שאפשר להרויח יותר ולקחו לעצמו, יש לדמותו לאלמנה ששמה לעצמה, דלא ניחא ל' לבעה"ב שיחליט המחיר כך, ואע"פ שבעה"ב מסכים למחיר זה אם לא ימצא יותר.

ו. ואם זה חפץ שאין דמיו קצובין, אפי' הרשהו בעה"ב למכור בסכום מסוים, סתמא דמילתא כונתו שישתדל למכור ביותר מזה, ובכה"ג אין לו ליקח לעצמו, ולא מהני זיכוי ע"י אחר.

ז. ואם בעה"ב קצץ המחיר ואין כונתו שיטרח למכור ביותר, או שנקבע המחיר ע"פ דיינים מומחין, בכה"ג יכול ליקח לעצמו, מיהו יעשה הקנין ע"י אחר, ואף אם לא עשה הקנין אין בעה"ב יכול להוציא מידו, כיון

דלדעת הרבה פוסקים יכול בעצמו לקנות. ח. ואם הביא המעות לבעה"ב והודיעו שנגמר המקח, אפי' לא הודיעו שהוא הקונה זכה, כיון שידע בעה"ב שהוחלט המקח, ול"ד לאלמנה אע"פ שמיד נפטרינן היתומים מן החוב, מכיון שלא הודיעו לב"ד או לאפטרופוס שנגמר המקח, ע"פ מש"כ במחנ"א, מיהו במקום שהחסרון בדקדוק השומא כבסעיף ו' לא מהני אא"כ הודיעו שלקחו לעצמו.

סימן ו

בדין שליח שעיזות

נראה דהנדרון רק בשליח אם בכה"ג בטלה שליחותו, אבל בעה"ב שאמר שמוכר כור ונמצא שחצי אינו שלו, קנה חצי, כמבואר בר"ן ר"פ האיש מקדש בשם הרשב"א, ולא משמע דתליא במאי דקי"ל אוסופי קא מוסיף, ולפ"ז ה"ה אם אמר בעה"ב לשליח שיכול לומר לקונה כור, אבל אינו עושהו שליח למכור אלא לתך, דהשתא הו"ל באמירה זו כבעה"ב, מיהו לפמש"כ דכשהחצי מבורר פשיטא לן דמוסיף ע"ד הוא, א"כ בכה"ג שחצי אינה שלו ממילא מבורר החצי, ומ"מ י"ל דכיון שבשעה ששלחו חשב שהכל שלו, הו"ל מעביר ע"ד.

לכאורה נראה שאין חילוק אם השליח טעה וחשב שא"ל בעה"ב כור או שהויד וחשב דניחא ל' לבעה"ב בזה, ורק בדאזיל שייכא האי סברא שלא נתכוין להזיל אלא במקח גדול, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א בשם הגרע"א ז"ל ליישב הא דבטל כולו בדאזיל, ועמשנ"ת בזה לעיל ס סק.

נראה שאם השליח כתב בשטר כור לא מהני האי שטרא, דאף בבעה"ב שטר כזה לא מהני, דשטרא זייפא הוא, וכעדים שמעידין שמכר כור והאמת שמכר חצי כור, אבל בנמצא שאינו שלו יש להסתפק אם מהני השטר לומר שמכר כל מה שיש לו בשדה זו, דבר"ן בשם הרשב"א בקדושין שם לא הזכיר שאם הי' המקח בשטר הרי הוא בטל, אפי' אם ירצה הלוקח לקיימו, מיהו בסתמא יש גם קנין כסף, ודעת אאמו"ר שליט"א נוטה דלא מהני.

יש להסתפק בהיו שני החצאי כור במקומות נפרדים וא"ל מכור לי אחת מהם, והוא

א. **כתובות צ"ח ב'** איבעיא להו א"ל זבין לי ליתכא כו' או"ד מעביר ע"ד הוא כו' נראה שאם אמר לו שימכור חצי כור שבדרום והוא מוכר כור דהיינו גם החצי שבצפון, בזה ודאי דאוסופי קא מוסיף כיון שהחלק שמכר מבורר, ואע"פ שמצד הקפידא שעבר על דבריו אין בין ליתכא סתם לליתכא מבורר כלום, הנדרון הוא אם שיעור מועט שנעשה מתוך שיעור מרובה חשיב שהמועט נולד מתוך המרובה ומעביר על דבריו הוא, או דבכל שיעור מרובה הרי הנוסף הוא רק בכמות, והו"ל כאילו אמר הריני מוכר לתך ועוד לתך, וכן כשבעה"ב בירר החצי שמוכר, א"כ אינו חל מתוך כל השדה, אבל כשבעה"ב לא בירר נמצא שבכל חלק מעורב העיקר והתוספת.

ונפ"מ לענין מעילה כשהשליח אומר שנים, שאם מוסיף על דבריו הרי בעה"ב מועל בראשונה, ואם מעביר על דבריו לא ימעל בעה"ב עד שיאכלו את שניהם, ואין הנפ"מ אמת שהרי במעביר לא מעל בעה"ב כלל, אבל יש בזה להבהיר החסרון של מעביר, דנמצא שלא נעשית שליחותו של בעה"ב בשום חתיכה, אלא מתוך שניהם, ובכה"ג לאו שליח הוא, אבל אם מוסיף ע"ד אפי' נתן להם שתי החתיכות בתערובת שפיר מעל בעה"ב.

ואפשר שאם בעה"ב א"ל למכור פחות משיעור שדה והוא מכר שיעור שדה, דנמצא שיש איכות אחרת במכירתו, בזה ודאי חשיב מעביר על דבריו, דשיעור שדה אין לחשבו כשני פעמים פחות משיעור שדה, ומ"מ אם בעה"ב בירר איזה חצי ימכור י"ל דאף בכה"ג מהני.

שלשליח יש רשות ליתן לפני אורחים מדעתו, דהא לאו ברשיעי עסקינן, ומיירי כגון שא"ל בעה"ב אמר אחת ואני ואמר שנים, ויש מקום לפרש שכל השנים הייו מכח השליח, וקמ"ל דחידא חדא קאמר, ולפ"ז טלו שנים דתנן קושטא הוא דאמר הכי, ויתכן להוסיף שהם נטלו שלש שנים שלו ואחת של בעה"ב.

ואפ"ר דהשליח אמר להם דבעה"ב נחא לי' אפי' אם יקחו שנים שנים, וגם הם סמכו על טובו של בעה"ב ונטלו שלש שלש, ואף אם האמת כמחשבתם, מ"מ הם מעלו כיון שלא עשו זה בשליחות בעה"ב, והשנים שנטלו מקירי שפיר בשליחות השליח, ואע"פ שאמר להם כן בדעת בעה"ב, מ"מ עלי' קא סמכי, כמו שליח ששינה מדעת בעה"ב שהוא מעל אע"פ שא"ל בשם בעה"ב, כדתנן לא עשה שליחותו שליח מעל, שהם מתכוונין לעשות ע"פ ציווי, וכמש"פ אאמור"ר שליט"א במעילה שם דפתיכי בדעתיהו שאם לא צוה כך עושין ע"ד השליח, (ואם יתבעם בעה"ב יתלו הדבר בשלוחו), וס"ד שכל אותה סעודה נחשבת בכונה אחת, וכיון שנטלו שלש ע"כ דסמכי על רצון בעה"ב ואין כאן שליחות, וכן כשסומכין על דעתו של השליח אין כונתם לחלק אחת בשליחות ואחת בהסכמה, וקרוב הדבר לפרש שנטלו כל השלש בב"א ומעלו בנטילתן אף קודם אכילה כדין מוציא מרשות הקדש לרשותו, [עי' בספר אאמור"ר שליט"א מעילה י"ט ב' בשם תו'], וכן בעה"ב ושליח מעלו בנתינה לפני האורחים, ולכן ס"ד שכל הסעודה במצב שוה, וקמ"ל שכל חלק נדון בפ"ע, ויותר מובן אם הי' הכל בקרוב למזיד, דכיון שחזינן שהאורחין נוטלין שלש, י"ל דאף בלא ציווי היו אוכלין כל צרכם, וכן השליח כנותן שנים מדעתו, וקמ"ל שלא מחדשינן שינוי בשליחות אלא באחרונה ששינוי בה, ואם נטלו בזא"ז הדבר פשוט יותר, דהו"ל כהחליטו לאח"ז ליטול שני' ושלשית, אלא אף אם נטלו בב"א כולן מעלו בב"א, לפמש"כ

מכר שניהם כאחת, [עי' לעיל שאם בירר בעה"ב איזה למכור פשיטא לן דמוסיף ע"ד הוי], ואמר אאמור"ר שליט"א דמשתי חתיכות דמעילה אין ראי' כיון ששתי החתיכות משמשות יחד מנה יפה, משא"כ בשני דברים נפרדים, אבל לפמש"כ דהחסרון מפני שהשליחות האמיתית צריכה להתברר מתוך השליחות המרובה שהוסיף ע"ד, לפ"ז י"ל דהכא גרע, שהמעשה הזה רחוק יותר מן השליחות, ומ"מ י"ל דהר"ז כמוכר לו אחת משתי אלו וגם את השני', דכיון שאינם מצטרפין למכר אחד, הר"ז כשתי מכירות אף כשמוכרן בב"א, (וכ"ז כגון שהרשהו למכור אחת משניהם אף כשלא יהא מבורר איזה מהן, ויהא ביד בעה"ב להחליט, וגם בלתך דשמעתין מיירי בכה"ג שקונה חצי כור ובעה"ב יחליט איזה יתן לו).

בזבחים ל"ד א' אמרינן דתלמיד שא"ל רבו אל תביא לי אלא חטים והביא לו חיטים ושעורים אינו כמוסיף ע"ד אלא כמעביר ע"ד, וכתבו תו' צ"ע בפ' אלמנה גבי זבן לי ליתכא כו', וצ"ב כונתם שהרי שם אין נדון על החטים כלל, אלא על השעורים דהיינו החצי כור השני, אבל החטים דהיינו החצי כור הראשון, ודאי בכלל שליחותו הוא, ואילו בשמעתין הנדון על החצי שצוהו בעה"ב, מלבד ששם מיירי במביא כל אחד בפ"ע, ואין זה ענין לשמעתין, וצ"ע.

ב. **שם** הב"ע דא"ל טלו אחת מדעתו של בעה"ב כו' נראה דאף לרבינא לא אתיא מתני' לאשמועינן דמוסיף ע"ד הוי, דמתפרש דומיא דהם נטלו שלש שלש, והם ודאי אוסופי קא מוספו, אלא דמשמע לי' לישנא דטלו שנים, שאפי' אמר בהאי לישנא מעל בעה"ב, ויש לעי' א"כ פשיטא דבעה"ב מעל, ובמעילה משני הכי אמר רב ששת דאמר שליח טול אחת מדעתו ואחת מדעתי מהו דתימא עקר שליח שליחותי' דבעה"ב ולא למעול קמ"ל, וביאר אאמור"ר שליט"א דמיירי

דבנטילה מעלו, [ועשטמ"ק בשם הרא"ה], (ונראה דאף אם הי' הדין דעקר שליח שליחותי' דבעה"ב, מ"מ אם נטלו רק אחת, הי' בעה"ב מועל), - ועמש"פ אאמו"ר שליט"א במעילה שם דלא חשיב שליחותי' דבעה"ב בחתיכה אחת אף דהאמת שבעה"ב אמר כן, כיון שהם לא שמעו מפי שלוחו, ואם השליח שאמר שתיים חשיב כמעביר, הר"ז כלא אמר להם בשמו של בעה"ב כלום, אלא שכיונו לרצונו של בעה"ב, ולפמש"כ לעיל סק"א אם אמר בעה"ב שיטלו חתיכה מסוימת והוא אמר טלו שתיים, חשיב שפיר שליחותי' כשנטלו זו שאמר, וכאן כיון שאין באחת מהן מעשה מבורר של שליחות, י"ל דלא חשיב שליחותי', ולפ"ז חשיב גם כחסרון בקיום רצונו, ולא רק שלא שמעו מפיו, דבצורה זו לא ניחא לי' לבעה"ב.

ג. צ"ט א' ואיכא דאמרי כו' כי תיבעי לך דא"ל זיל זבין לי כורא כו' נראה דמיירי שהשליח הי' סבור דא"ל כורא שאם לא ימצא קונה לפחות מכור, יכול למכור גם כור שלם, כמ"ש בשטמ"ק בשם הרא"ה, [ועי"ש שפי" בע"א], וליכא למימר לתקוני שדרתיך כיון שאין כאן הפסד גמור, ובעלמא הפסד דלא ניחא לי דליפשו שטרי, אין בו כדי לבטל מעשה השליח, כגון שמכר לאחד כור וביקש שיכתוב לו שני שטרות לכל חצי בפ"ע, דשפיר מכרו קיים, והנדון בכה"ג ששינה שליחותו אם יש כח לשליח למכור בכה"ג, או דמצי א"ל לחצי כור לא שדרתיך, ומיירי בין באמר בעה"ב דניחא לי' במעשיו, או לא, דהנדון בכח השליח, ואם מעביר ע"ד הוא, לא מהני ניותי' לקבוע קנין למפרע, ועמש"כ להלן בקטניות, ועי' לק' סק"ד דמבואר בדברי הראשונים ז"ל שנקטו דלאחד בשני שטרות ג"כ בכלל אפושי שטרי.

שם אא"ב שליח כה"ג עושה שליחותו, נראה דמיירי שהשליח מצא חלוק בזול, אלא שהזול מפני שהוא גרוע יותר, וסבור דבעה"ב

א"ל בדינר זהב, מפני שסתם חלוק שוה דינר זהב, ועכשיו שמצא בפחות ודאי ניחא לי' לבעה"ב, וודאי מיירי באופן שיש לדבריו מקום בדעת בעה"ב, וגם אין לבעה"ב הפסד שהרי יכול למכרו בשלש, וש"מ דבמקום שאין הפסד הרי השליח מוסמך לשנות לפי הבנתו וחשיב שלוחו של בעה"ב, ור"י דפליג חשיב לי' הפסד, דלא ניחא לי' לבעה"ב בחלוק גרוע, ואין מזה ראי' לליכתא וכורא, שבזה אין הפסד של ממש, [עי' רמב"ן ועי' רש"ש], - ומש"ה לא מייתי מרישא דמתני' דנתן לו שתי פרוטות להביא אתרוג והביא לו באחת אתרוג ובאחת רימון, דזה י"ל דלא קפיד כלל דאתרוג בפרוטה ובשתי פרוטות שוין, והוי קפידתו פחות מליפשו שטרי, כן ביאר אאמו"ר שליט"א בספר מעילה.

שם א"ה שליח אמאי מעל, פי' אא"ב דמיירי בחלוק ששוה שלש, א"כ כשהשליח משתמש בשלש הנותרים, הו"ל מוסיף על דבריו, שאין לו שום רשות בשלש הנותרים, שהם נשארו לבעה"ב משלו, דבכלל שליחותו שאם ימצא חלוק זול לא ישתמש בשלש הנותרים, אא"א דבעה"ב נתן לו ע"מ שישתמש בכל הדינר ואין לו רשות לקנות חלוק בפחות מדינר, א"כ כבר נפיק לחולין דהחליטו בעה"ב לחולין, ועצם השימוש בכל הדינר בכלל שליחותו הוא, ומשני אטלית, דמ"מ לא עשאו שליח לקנות טלית, וזה בכלל תירוץ קמא דתו', ואפשר עוד שאם משאיר לבעה"ב המעות חשיב שפיר שליחותו כשקנה לו חלוק קטן, אבל אם נשתמש בשאר המעות לטלית, מצי א"ל חלוק גדול הייתי מבקש, דכיון שלא עשיתי טובתי דמצטרכי לי זוזי, א"כ למה לא קניתי חלוק גדול וטוב, וזה מיושב יותר בלשון הגמ', דלדעת המקשן מעל ע"ז שלא קנה חלוק במעות, ומשני אטלית, ולא מפני שהי' לו לקנות חלוק יפה.

שם ר"י אומר אף בזה בעה"ב לא מעל כו' משמע שיש בזה חידוש טפי מאתרוג

מתפרש טפי על הגדול של הפרי), ועוד נראה דלא שייך לומר מודה בקטנית כשהביא לו חצי ממה שביקש ממנו, שהרי בחלוק מתפרש דאסתייעא מילתא שמצא חלוק בזול, וכן אתרוג, והי' סבור דסגי לבעה"ב בזה, אבל קטנית ע"כ כונת בעה"ב לכמות מרובה של קטניות, ולא שייך לומר שמצא חצי מהכמות וסבר דסגי לבעה"ב בהכי, משא"כ בחלוק ואתרוג דסבר שבעה"ב רצונו באתרוג כל דהו והא דנתן שתי פרוטות היינו מפני שאין אתרוג בפחות משתי פרוטות, וכן בחלוק, וכמש"כ לעיל, אבל בקטנית לא יתכן לפרש שקנה בחצי המעות דבר אחר, אא"כ השיג שוה שש בשלש, - בפרש"י עשטמ"ק בשם הרא"ה, ודברי הריטב"א לא נתפרשו שהרי הנדון על החצי שקנה בו קטניות ובזה שפיר עבד, ומה שהוסיף לקנות דבר אחר בחצי השני אינו ענין לחציו הראשון.

שם תוד"ה ר"ש, תימה א"כ בקטנית אמאי מעל כו' לכאורה גם בסברא פשוט שאם קנה בחצי סלע קטנית והרויח, אף אם בחצי השני לא קנה כלום, אין שום חסרון בשליחותו שבחצי הראשון, וא"כ איך אפשר לומר שימעול שליח בכה"ג ולא בעה"ב, אבל בחלוק דאין ראוי לקנות חלוק נוסף, משא"כ בקטנית שאפי' מוסיף לקנות אין בזה הפסד, ולפ"ז אפי' ירויח רק י"ב לא טוב עשה בקנית החלוק השוה שש, משא"כ בקטנית, מיהו בפשוטו גם בחלוק הי' יכול לקנות עוד חלוק שוה שש בשלש, ונמצא שאין חסרון בחלוק שקנה, וע"כ כגרסת תו' שהי' מרויח בחלוק גדול יותר מ"ב.

כתב הרא"ש דמהא דפשיט ממעילה אע"פ שקנה בכל המעות יש ללמוד שג"ז בכלל בעיין, ולכאורה י"ל דאמנם למאי דפשיט שמעינן דאף כשקנה בכל המעות שליחותי' עביד, אבל למאי דדחי הדרין לדמעיקרא דמספק"ל רק בדאיכא טעמא דטבא לך, אבל א"צ לזה דודאי בלא סיבה אין לו

דרישא, ולמסקנא י"ל דבפשוטו לא ניחא לי' לבעה"ב להוציא עוד שלש עבור חלוק משובח ביותר, ול"ד לפרוטה דדבר מועט הוא, ושפיר ניחא לי' באתרוג גדול, ובמעילה ל"ג אף בזה.

שם מפני שיכול לומר כו' פי' אע"פ שאומר עתה דניחא לי' בשליחותי' מ"מ לא מעל, דחשיב שהשליח עשה אדעתא דנפשי', שהי' לו לימלך, ואפשר שאף אם הביא גדול לא מעל בעה"ב, מפני שיכול לומר לו בחלוק של שלש סגי לי כיון דשוה שש, [ובמתני' שם הגירסא שאומר לו, אבל בגמ' גרסינן גם שם שיכול לומר לו], ובסברא נראה כן שהמבקש לקנות קב קטניות בסלע אין סברא לקנות לו שני קבין בסלע, וכש"כ באתרוג שמתקלקל, אבל אם כונת ר"י רק שיש לו לימלך ניחא, ועמש"כ אאמור"ר שליטא, בספר מעילה בזה, ושם נקט בפשטות דר"י דוקא קאמר עי"ש.

שם חלוק גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי קטן ורע מאי רע בדמים כו' לכאורה נראה דתירתי קאמר, דבין אם היו מוזילין יותר ובין אם הי' חלוק גדול יותר אפי' אין מוזילין, מ"מ בעה"ב לא מעל, שהי' לו לימלך, מפני שיכול לומר בזולא ניחא לי והי' לך לקנות בכל הסלע כיון שלא אמרתי לך כמה קטניות, א"נ בחלוק גדול ניחא לי כיון שנתנתי לך לקנות בדינר.

ולפ"ז הא דמודה ר"י בקטנית היינו משום דאית בהו תרתי לטיבותא, שהקטנית בסלע ובפרוטה גודלה שוה, וכגון שמוכרין כנא כנא בפרוטה שאז גם המחיר לסלע ולפרוטה שוה.

והא דאמרינן דיקא נמי, אע"פ שיכול להתפרש רק על הגדול, דבקטנית כולן שוין בגודלן, י"ל דהיינו מדלא קאמר מודה ר"י בהביא לו חלוק יפה שש בשלש, ומ"ט נקט קטנית ע"כ משום דטעמא דזולא נמי ליכא גביהו, (בתוספתא דמעילה פ"ב הגרסא שהקטנית של סלע כקטנית של פרוטה, וזה

כמיותר, ועיקרו להקדים לאחד סתמא, וכאילו אמרו אמר לאחד ולא אמר ולא לשנים מאי, ובדוחק י"ל דס"ד שכונתו שישתדל למכור לאחד אבל אם לא מצא לוקח אחד, ניחא לי' דמ"מ ימכור, וקמ"ל דקפידא הוי, אבל לגר"ח ניחא, מיהו לעומת זה קשה לגר"ח הא דקאמרי לאחד ואפי' לשנים לאחד ואפי' למאה, מה יש להזכיר לשון לאחד אם בעה"ב לא הזכיר כלום, וגם הלשון מתפרש דלמד מאה משנים והיינו דקאמר ואפי' לשנים ואפי' למאה, דכיון דמסתברא דלא קפיד אשנים, א"כ לאחד לאו דוקא, וממילא גם למאה, אבל אם בעה"ב לא הזכיר כלום הול"ל אפי' למאה בלבד, [שו"ר בריטב"א שכ' דלכך פרש"י כן, ודחה דכונת בעה"ב לכתחלה לאחד גם כשלא אמר כלום, ואם לא מצא אפי' לשנים ואפי' למאה], ולגר"ח ניחא הא דמייחנן ממתני' אע"פ שלא אמרו לה כלום, דהנדרן בסתמא מאי, אבל לפרש"י קשה דודאי ליכא פשיטותא לבעיין ממתני', שאם צריך להקפיד ע"ז, הר"ז כאילו אמרו לה בלשון קפידא, ואם א"צ להקפיד הרי אין כאן לשון לדייק ממנו, אם אפי' לשנים או ולא לשנים, וי"ל דהיא גופה קא דייק כיון דרבנן לא מצרכי שלא תמכור לשנים ש"מ דסתמא ליכא קפידא, ודחי ר"ש בקטיני, דאף לר"ח ורבר"ה מיירי מתני' בהכי, דמורינן לה שתקפיד ולא תמכור לשנים, ואין מזה ראי' בסתמא אם מקפיד, דיש לנו להשתדל לטובת היתומים בכל מאי דאפשר, שו"ר ברמב"ן שכ' דאף לפרש"י אין הנדרן לדייק לשון לאחד, דה"ה בדלא אמר כלום ג"כ מספק"ל, והיינו דפשיט ממתני' דאלמנה, עי"ש, ולפ"ז גם לפרש"י לישנא דלאחד ואפי' לשנים מיותר, ומתפרש כמ"ש לעיל בשם הריטב"א, או דקושטא הוא שגם בזה פליגי.

כתב הרמב"ן במלחמות דהני תרי בעיי לא שייכי בהדדי, דהכא מיירי לשנים בשטר אחד, ולעיל מיירי לאדם אחד בשני שטרות, פי' דלר"ה דקפיד אשני בנ"א אכתי איכא

למכור לשני בנ"א, וע"כ משום דטבא עבד לי', אבל כאן קנית הטלית נחשב ג"כ דטבא לי', שהרי השיג לו חלוק בפחות משש, והא דנתן לו שש היינו מפני שקשה להשיג חלוק זול שערכו פחות, ומה"ט קנה לו החלוק הזול, ולגבי הטבא לי' אין חילוק אם השאיר השלש במעות או בטלית, ודברי הרמ"א צ"ע, דודאי אם הי' חושב דבעה"ב לא ניחא לי' בחלוק הפחות, לא הי' קונהו עבורו אף אם עי"ז ישאר לו שלש סלעים בידו, וע"כ דטבא לי' עבד לי' טפי מההיא דליתכא, וצ"ע.

הרמב"ן כתב דמהא דחשיב במעילה מעביר על דבריו כשקנה שוה שלש בשלש, אין ראי' דבליתכא חשיב מעביר ע"ד, דודאי התם גרע שהביא לו חלוק קטן ורע, והרא"ה כתב דמ"מ מהא דר"י חשיב לי' מעביר ע"ד אף בקנה שוה שש בשלש יש ללמוד דבליתכא לכו"ע מעביר הוא, ולכאורה בליתכא לא הפסיד ממון כלל, והכא חשיב לי' ר"י מניעת ריוח ממון, דשוב אינו יכול להרויח טפי מתריסר, והרי בגמ' לא פשטוה מדר"י.

שם ב' ת"ש היתה כתובתה כו' כדאמר ר"ש בדרי"א בקטיני, ה"נ בקטיני, ר"ש אמר לה אמתני' וא"כ הול"ל הא אמר ר"ש כו' אלא דבאמת ר"ש לא הוה אמר לה אקושיא דשמעתין, דהכא כיון שמכרה כולן אין זה ענין לבעיין, דהא ליכא למימר דטבא לי' עבדא לי', [ואפשר דהמקשן סבר שמכרה בזא"ז, ועוד שאם באמת מכרה בזא"ז ונשאר ליתומים הקרקע בינתים הר"ז טובה בשבילם, ואינה חייבת לגבות הכל בב"א], אלא כיון דקושטא הוא כדמשני ר"ש, אמרוה בגמ' נמי הכא, ומתני' נמי דייקא דאם חילקה שדה אחת לדר' חלקים למה תטעה באחרונה דוקא, מיהו משכח"ל שנתייקרו שדות כשבאה למכור האחרונה, והיא לא ידעה מזה.

ד. **שם** פשיטא אמר לאחד ולא לשנים כו' לגרש"י הא דקאמר פשיטא נראה

למיבעי לעיל כשיכול למכור לאותו לוקח שקנה החצי כור, ולצד דקפדי אאפושי שטרא מייירי הכא בשטר אחד, וכפ"י בתו'.

אבל הדברים מחודשים דאי קפיד אשני בנ"א ליכא למימר דטבא לך עבדי לך, על סמך שאותו לוקח ירצה לחזור וליקח ממנו, לא מיבעיא לאח"ז דודאי אפשר שישנה דעתו, אלא אפי' מיד אין לסמוך ע"ז אלא כשהתנה עמו שיקח השאר אם ירצה בעה"ב, ובדוחק י"ל שסתמו בגמ' כיון דק"ל כר"נ דאפי' למאה, ולכאורה י"ל דהכא בדר"ה גרע דליכא טעמא דטבא לך עבדי לך, כיון שמכר שני החצאין מיד, אבל לעיל אי לאו טעמא דשרי, ודאי לא חשיב קפידא לשנים כשיש ריוח דטבא לך.

ומה שתירצו תו' שמכר לשנים בשטר אחד דחוק בסתמות הגמ', והרמב"ן כתב עוד שמכר לאחין או לשותפין, ויש בזה חידוש דכשאמר לאחד אסור למכור לשותפין אע"פ שכל ענינם משותף, וכן לאחין בתפוסת הבית, ובפשוטו כה"ג י"ל דחשיב כבע"ד אחד, ועכ"פ קשה לפרש סתמות הגמ' רק בכה"ג, אלא דהרמב"ן נקט דסתמו לה בגמ' כיון דלא איפשריטא בעיין דלעיל, אבל מ"מ הדבר דחוק דודאי אפושי שטרי לשני בנ"א קפידא הוי לר"ה, ודוחק לפרושי שמעתין בשטר אחד דוקא, וע"ע ברמבב"ן דמשכח"ל כשיודע שאינו מקפיד על ריבוי שטרות באדם אחד.

ולכאורה ה"י נראה דכשהשליח עשה שליחותו ומכר כל הכור אפי' מכר לאדם אחד בשני שטרות קנה, דלא מיבעיא לן אלא במכר חצי, שלא עשה שליחותו, ואמנם יש סברא איפכא דכיון שמכר הכל ולא עבד דטבא ל"י, אין לו זכות לאורועי ל"י באפושי שטרי, אבל סתמא דמילתא אם הקונה חפץ בכך לא קפיד בעה"ב, אלא דכשהקונה רוצה לקנות הכל בחד שטרא, והשליח אינו מוכר מפני שעושה טובה לבעה"ב, כלפי זה

א"ל דלאו טיבותא היא, דעיי' יצטרך לאפושי שטרי, אבל יסוד הנדון הוא בשליח שלא עשה שליחותו, ומכר רק חצי, אם חשיב מעביר ע"ד של בעה"ב, דבעה"ב ה"י רוצה שבאותה מכירה ימכור כולה, והלוקח ה"י חפץ בכך, וא"כ השליח עושה שלא כרצונו של בעה"ב ומטריחו לחזור ולהתעסק במכירה ואפושי שטרי, אבל אם השליח גמר שליחותו לא קפיד בעה"ב באפושי שטרי, ובשני בנ"א נחלקו ר"ה ור"ח.

ולפ"ז להלכה שליח שמוצא למכור הכל לאחד לא ימכור לשנים, אבל אם אינו מוצא אחד מוכר אפי' לשנים ואפי' למאה, [ולכתחלה צריך לפחות במאי דאפשר, ואפשר דמש"ה קאמר תחלה ואפי' לשנים], ואפי' בכמה שטרות, אבל אם מוצא למכור לאחד לא ימכור לשנים משום אפושי שטרי, ואם מכר לאחד חצי בלבד, בזה מכרו בטל דמעביר על דבריו הוא, [משום דאיפשריטא, או מספיקא].

ודברים אלו קרובים לפר"ת שפי' דבעיא דלעיל כשמכר חצי והניח לבעה"ב להתעסק במכירת החצי השני, [או בעשיית השטרות לשני החצאים, וכאן כשמכר הכל, ואמנם הזכיר טירחא דשטרי, אבל נראה דעיקר כונתו כמש"כ דלעיל מייירי כשלא עשה שליחותו, ואז כל חסרון מגרע כחו, וכאן מייירי כשעשה שליחותו ואז אין קפידת שטרות מגרעת, ובשני בנ"א פליגי].

שם א"ל אע"ג דטעה כו' נתבאר לעיל ס סק. **שם** ת"ש היתה כתובתה כו' יש להקשות ולטעמין מי ניהא הא איכא משום אפושי שטרי וכדפרכינן לעיל, ולפר"ת ניהא כיון שהיא החתימה השטרות לכולם, ולפר"י צ"ל דאה"נ, וכדפרכינן לעיל, ומ"מ המקשן הק' לר"ה משום דלר"נ איכא לאוקומי שמכרה בלא שטר או בשטר אחד, ועי' בסמוך, א"נ לצד דלא חיישינן לאפושי שטרי.

לנו מקור דאף למ"ד לאו ט"ס הוא חשיב עיוות, ובאמת משמע בגמ' שמחיר השדה באחריות כמו שלא באחריות, שהרי לא הוסיפה לו מעות כשמכר השליח לאשה באחריות.

ויש ליישב בזה הא דמייתי האי עובדא בשמעתין, ולכאורה אין כאן מקומה אלא בב"מ בדיני אחריות, אלא דכיון שהוזכרו דברי רב אשי דאחריות לאו ט"ס הוא, רצו לסתום בתר הכי בעובדא דר"נ דאחריות ט"ס היא, או דסתמא דגמ' דלא כדרב אשי, או דרב אשי גופי' מהא ליכא למישמע מינה קאמר, ולא פליג לדינא, וכמ"ש הראשונים ז"ל, מיהו אף אם נימא דלכו"ע חשיב עיוות, מ"מ דיני' דר"נ משום דא"ל בפירוש שלא באחריות, דזה חשיב עיוות של השליח, ואינו יכול לחזור על המוכר, דהי' צ"ל בזמן המכר שאינו יודע אם תתרצה האשה, עי' להלן בזה, וא"כ בכל ענין יש כאן סתמא דגמ' דקי"ל כר"נ דאחריות ט"ס.

ו. **שם** זיל זבנה מיני' שלא באחריות והדר זבנה ניהלה באחריות, הקשו הראשונים ז"ל אמאי לא הוי ביטול מקח ויחזיר המוכר המעות לשליח, כדן שליח שעיוות דמכרו בטל קדושין מ"ב ב' כתובות צ"ט ב', ותירצו הרמב"ן והרא"ה בכתובות שם והרשב"א והר"ן קדושין שם דמייירי שהשליח לא אמר למוכר שהוא שליח, וא"כ נתחייב הוא לקיים המקח כלפי המוכר, ויש להסתפק אם הכונה בגלל שהמוכר א"צ להאמינו שהוא שליח, או דאפי' מאמינו הו"ל כדברים שלב, דכיון שלא א"ל כן, הר"ז כהסכים שמהקח יוחלט ביניהם, שהנותן מעות למוכר סתם מתחייב לקיים המקח כאילו הוא הבע"ד, [שו"ר ברמב"ן ב"מ ע"ד ב' דאם ידוע בעדים שלקח במעותיו של חמיו ע"כ של מוכר יחזירם כיון שלא עשה שליחותו, ומייירי התם כשלא הודיעו, ועב"י סי' קפ"ב בשם תלמיד הרשב"א שכ' דלא נהירא, וסיים כהמשך דברי

שם א"ר בדר"א בקטיני, הא דאמר הכי בודאי אע"ג דקי"ל כר"נ, יש לפרש משום דב"ד עבדי ליתומים דטבא להו ולא שרו לה למכור לשנים, והו"ל כאמר לאחד ולא לשנים, א"נ משום דמפשי שטרי, אבל הרי"ף והרא"ש לא פי' בזה כלום, ולכאור' משמע דהיינו משום דקי"ל כר"נ, ובסוגיא דלעיל לא איפשיטא, ולכן סתמו לה, אבל אה"נ דעכ"פ מספיקא אית לן לאוקומה בקטיני, שו"ר בטור אה"ע סו"ס ק"ג כתב דלהרי"ף אית לן לאוקומה בקטיני, ולרה"ג אתיא שפיר אף בשדה אחת, ועי"ש בב"י, ולפמש"כ יש לדקדק מלישני' דר"ש דקושטא הוא דמתני' בקטיני לכו"ע, והיינו או כהרי"ף ומשום בעיא דלעיל, [ולשון הגמ' לעיל כדאר"ש כו' ה"נ כו', ל"מ כן], או כמש"כ דב"ד קפדי ואמרי לה ולא לשנים, וכשא"א למכרה לאחד, צריכה הוראה מב"ד להתירה למכור לשנים ויותר.

ה. **ב"ב** קס"ט ב' אזל זבן לה שלא באחריות אתיא לקמי' דר"נ א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, יש להסתפק אם ר"נ לשיטתו דאחריות ט"ס הוא, דבזה מסתבר שהשליח עוות, דכיון דנקטינן דסתמא משתעבד, ש"מ דבלא אחריות הו"ל כשדי זוזי בכדי, ועוד דהי' צריך להתנות בפירוש שלא באחריות, וזה ודאי עיוות, דחשיב ששלחתו לקנות סתמא, והוא קלקל, משא"כ אם צריך להתנות אחריות, בזה י"ל שלא עיוות אם לא התנה כך, עי' מלחמות ב"מ ע"ד ב' שאם לא פסק כשער הגבוה לא חשיב עיוות, [וראיתי בריטב"א הנדמ"ח שדן אם בדלא כתב דאקנה ג"כ אמרינן לתקוני שדרתיך ובדף קנ"ז א' הביא מחלוקת אם אמרינן ט"ס על דאקנה, אבל כאן משמע דמספק"ל כיון דליכא למימר ע"ז לא שדי איניש זוזי בכדי וא"כ מתפרש דאף אי לאו ט"ס הוא מ"מ חשיב עיוות], ואם נימא דעיקר חדושי' דר"נ הוא דחשיב עיוות, והמשך הדברים זיל זבנה כו' עצה טובה קמ"ל, וכמ"ש הראשונים ז"ל א"כ אין

זו, ובעה"ב לא ניחא ל', הרי נתחייב השליח לקיים המקח כיון שידע בתוספת, ולא התנה שהדבר תלוי בדעת המשלח.

והדברים מחודשים קצת, דשפיר י"ל כיון שהודיעו שהוא שליח ממילא מובן שהכל תלוי בדעת המשלח, וכ"נ דעת ש"פ דסתמא סגי בהודעה שהוא שליח, אף כשידע השליח בעיות המקח, ואמור"ר שליט"א פי' בדעת הרשב"א דסתמא דמילתא בכה"ג המוכר מתנה עם השליח שיוחלט המקח בתנאי זה, וחשיב כאילו השליח נתחייב שיתקיים המקח, ולפי' מתפרש דמיירי הכא בכה"ג שלא יכול השליח לחזור אצל המוכר ולבטל המקח, אבל לא כללא הוא דבכל חסרון שידע השליח, נתחייב לקיים המקח, דאיכא גונא דסבר השליח שיצא יד"ח בהודעה שהוא שליח, [וכתב אאמו"ר שליט"א דהתחייבות השליח כלפי המוכר אפשר דא"צ קנין דמתחייב כדין ערב כיון שכל המכירה על אחריותו, א"נ שמתחייב ליעשות כלוה על המעות ולהחליטם למוכר, ורשאי לעשות כן כשחושב שזוהי טובת המשלח, וע"ד כן נתן לו, דהרבה פעמים לא ימכרו לו בע"א].

ונראה דכ"ז דוקא במעות ביד שליח והוא מסרן למוכר, דכיון שהשליח מוחזק, ויכול לקנות בהם לעצמו, הרי הוא מוסמך ליתנם למוכר ולהחליטם בידו כפי מה שהתנו ביניהם, אבל אם המוכר צריך לקבל המעות מיד המשלח, כגון שיש ביד המוכר פקדון של המשלח, (או מלוה) או שמקנה לו מעות שברשות המשלח, או שמקנה לו קרקע אחרת תמורת זו שקונה ממנו, בכל הני יודע המוכר שאין המעות מוחלטין בידו אלא בהסכמת המשלח, ואין התחייבות השליח כלום, וכל מקום שעיוות המקח בטל, ועי' בסמוך.

ובא"ז [הובא בהג"א בקצרה] הביא דריב"ם נסתפק אם מיירי בהודיע שהוא שליח, ויש חילוק בין שליח למכור דמכרו בטל,

הרמב"ן, דליכא מי שפרע על השליח, משא"כ כשקנה קנין גמור, אבל לשון הרמב"ן משמע שהדין אמת דבנודע בעדים מחזיר, וערמב"ן קדושין נ"ט א', ומשמע דכאן כונתו מפני שלוקחה ממש לעצמו, וצ"ע].

ויש לתמוה דלשון הגמ' ודאי משמע שהמקח הי' עבור האשה, כמ"ש הרא"ש וכן הרשב"א בתשו' ח"ב סי' רנ"ה מדאמרינן אזל זבן לה, ומדא"ל זיל זבנה מיני' שלא באחריות, ומה הוצרך לזה הרי מעיקרא היתה המכירה עבורו, והו"ל למימר זיל זבנה ניהלה באחריות, ועוד דודאי הי' כתוב בשטר שם האשה, שהשליח אין דעתו לקנות כלל, וי"ל דודאי אחר קבלת המעות כבר נודע למוכר שלוקחו עבור האשה, ולכן הוצרך לחזור ולקנות לעצמו, אבל כיון שנתן לו המעות סתמא נתחייב השליח לקיים המקח כלפי המוכר, וקודם קבלת המעות כבר התנה עמו שמוכר שלא באחריות, ועוד משכח"ל כשא"ל שלוקח עבור האשה אבל לא הודיעו שהמעות שלה והוא שלוחה, וסבר המוכר שהוא קונה עבורה משלו.

והרשב"א בתשו' שם כתב לחלק בין היכא דטעה השליח לבין היכא דהמוכר התנה עם השליח בפירוש, דבטעה שליח בפחות מכדי אונאה והמוכר יודע שהוא רק שליח, ממילא ידע שאין השליח מוסמך למחול, ואין כאן התחייבות מצד השליח לקיים המקח במחיר זה, כיון שהשליח אינו יודע מהאונאה, ואינו יכול למחול כשאינו בעל המעות, אבל כשהתנה עמו בפירוש שלא באחריות, ולא א"ל השליח שהדבר תלוי בדעת המשלח, הרי' מתפרש שהוא מוסמך להסכים על תנאי זה, אם מפני שהמשלח א"ל כך או שעכ"פ הוא מתחייב לקיים המקח בתנאי זה, ולפי' למ"ד אחריות לאו ט"ס והשליח שכח לתבוע אחריות, דינו כאונאה, אם נימא דחשיב עיוות, עי' לעיל בזה, וכן אם א"ל המוכר שהוא רוצה מעט יותר מן המחיר על שדה

לשליח לקנות דלא אמרינן אין אדם קונה בדבר שאינו שלו, או דמיירי בלא הודיע שהוא שלוחה, ורפיא ביד', והנה באחין שחלקו קדושין שם מצינו דאף אם השליח חלק מעות כנגד קרקע ונתאנה הלוקח את הקרקע, ג"כ החלוקה בטלה, דסתמא מתפרש בכל גונא, והיינו משום שהדבר ידוע שאין השליח שייך בחלוקה זו כלל, ולא יצאו מעות מרשות הלוקח ליד השליח, ונמצא שהכל תלוי כמה יצאו המעות לרשות השליח, וכשמודיעו שהוא שליח אין המעות שלו, הר"ז כשליח למכור, ומה"ט לא חילק הרמב"ן בין שליח למכור לשליח לקנות, מיהו קושטא הוא דשליח למכור קרקע ע"כ מודיע שהוא שליח, דהמקח חל רק מכח המשלח, משא"כ במטלטלין שהשליח מוחזק ונאמן לומר שבירו להסכים לתנאי כזה, אבל עכ"פ העיקר תלוי כמה ברור למוכר שהכל תלוי במשלח, שו"ר דלשון הרמב"ן משמע ששליח למכור לעולם בטל כיון ששליחותו כלפי המשלח בטלה, ולא אמרינן בסתם שלוקח לעצמו אלא במעות די"ל שנוטלן בהלוואה לקנות לעצמו.

וברמ"ה נתבאר דמיירי כשלא ידוע באיזה אופן עשאתו שליח, ומצי מוכר למימר דשמא עשאתו שליח בין לתקן בין לעוות, או שאינו שליח כלל והוא נותן משלו עבורה, ולפ"ז אם מהימן ל' שהוא שליח רק לתקן, צריך להחזיר לו מעותיו, ואפשר לומר דכיון שיודע שלא יצטרך להאמינו, אף הוא גמר ומקנה לו המעות גם אם האשה לא תתרצה, והיינו שמתחייב לקיים המקח משלו.

נמצינו למידין שליח שעיוות ואינו יכול לבטל המקח הרי הוא צריך לתקן העיוות שהרי פשע והפסיד למשלח, בין בנתן המעות קודם קבלת השטר כההיא דכתובות פ"ה א', בין בנתאנה באופן שאינו יכול להחזיר האונאה, בין בקנה שלא באחריות, דלעולם אין המשלח מפסיד מעיוות השליח, וכן השליח בכל גונא שיכול לבטל המקח

לגמרי אינו מחויב להפסיד ולתקן המקח, ועכשיו צריך לברר מתי אינו יכול לבטל המקח, והנה אם הודיע למוכר שהוא שליח והכל תלוי בהסכמת משלחו, בכל ענין יכול לבטל המקח, ואם א"ל השליח שבירו להחליט המקח בתנאים אלו, נתחייב לקיימו כלפי המוכר, ודוקא בהתנה עמו בפירוש אבל לא באונאה שלא ידע השליח, ואם לא הודיעו שהוא שליח, אם מכר לו קרקע שצריך להגיע לשטר מהמשלח, הר"ז לעולם כהודיעו, אבל אם מכר לו מטלטלין שהוא נעשה מוחזק בהם יש לדון אם המשלח נותן זכות ללוקח לקנות, וישאר הדין עם השליח, ובשליח הלוקח נקטינן שהמעות מוחלטין ביד המוכר ונתחייב השליח לקיים המקח כיון שלא הודיע למוכר שהמעות של המשלח, ואף אם מאמינו כיון שיש לו זכות שלא להאמין אפשר שכבר נתחייב השליח לקיים המקח, וגם המשלח מתחייב להשאיר המעות ביד המוכר ולדון עם השליח, עכ"פ כשנתן רשות לשליח לקנות סתם, ואף כשלא נתן רשות מ"מ ראוי שלא יתבע המוכר כיון שקיבלן משלוחו כדין, ולכן יכול לתבוע את השליח לתקן העיוות, מיהו המוכר יכול לבטל המקח, דכיון דאיגלאי מילתא דאכתי לא חל כאן כלום, שלא השליח קנה ולא האשה קנתה, א"כ נמצא שקיבל מעות ע"מ למכור, וכ"ז שלא מכר יכול לחזור בו.

ז. **רמב"ם** פ"א משותפין ה"ג נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות כו' וחזור ומוכר אותה למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו כו' פשוט הדברים משמע דמיירי כבה"ב שהודיע שהוא שליח שאם בה"ג מיירי בע"א הול"ל ואם לא הודיע שהוא שליח כו', וכן הוכיח אאמו"ר שליט"א ממ"ש וקנה לו, ומפשוט הדברים שהשטר ע"ש המשלח, ומזה שהרמב"ם לא הביא כאן דינא דשליח שלא הודיע כו' וכתבו בפ"ב ה"ד, ואם איתא

דמקורו מסוגיא זו הו"ל לאתוייה הכא, ועוד עי"ש בס סק"ט, ולשון הרמב"ם הואיל וקנה אותה במעותיו משמע שאם רוצה יכול לקנותה עכשיו במעות של עצמו, ולהחזיר לבעלים את מעותיו, דלשון זה כמיותר ברמב"ם דממילא מובן דבהכי איירי מעיקרא, אלא נתכוין לרמוז בהוספה זו מ"ש הר"י מיגש בשטמ"ק שאם ירצה שליח להחזיר לה מעותיה ולקנותה לעצמו הרשות בידו, ואינו חייב לתת אחריות אלא כשאין לו להחזיר דמיה או שאינו חפץ בקרקע לעצמו.

נמצינו למידין דדעת הרמב"ם כדעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן דאף במקום שהוחלט המקח כלפי המוכר, מ"מ אין השליח חייב לקבל אחריות ולתת הקרקע למשלח, אלא אם רצה לוקחה במעותיו, ומחזיר המעות לבעלים, וכ"מ בר"י מיגש וברמ"ה, ועוד הרבה ראשונים כמ"ש אאמו"ר שליט"א שם סק"ח, והיינו בין בקנה סתם בין בהודיע שהוא שליח וקיבל עליו לקיים המקח.

שם פ"ב ה"ד השליח שקנה או שמכר והודיע כו' ואם לא הודיע שהוא שליח נקנה המקח ויהי' הדין בינו ובין זה ששלחו, ד"ז מיירי במטלטלין כמ"ש אע"פ שמשך או המשיך, ועוד דבקרקע לא שייך שלא יודיע כיון שהשטר צריך ליצעות מהמשלח דאיהו מרא דארעא, ולפ"ז מתפרש שהמוכר או הקונה זכו במקח או במעות כדעת השליח, וסתמא דמילתא המשלח נותן זכות לשליח להחליט המכר בכה"ג, כיון שהמוכר לא ידע שהוא שליח, וכן הלוקח, והמשלח לא יפסיד בזה, וכמו השולח מעות ביד שליח לקנות חטים וקנה שעורים סתמא דמילתא מניח המשלח המעות ביד המוכר ותובע את השליח, ה"ה בנתן חפץ לשליח למכרו, שנותן זכות לשליח להחליטו ביד הלוקח, ויהי' הדין בינו ובין השליח, וכמשנ"ת לעיל ס סק בההיא דב"ק ק"ב ב', שכן הוא היושר כיון שהמוכר בדרך כלל אינו רוצה להיות תלוי בדעת

המשלח, ויש בזה משום תקנת השוק ללוקח ולמוכר, ולאפשרויות השליח למכור ולקנות, מיהו גם במעות אפשר דאי בעי בעה"ב להוציא המעות מיד המוכר יכול לתבעו, אלא דסתמא יש לו רשות כ"ז שכונת השליח לטובת המשלח וסבור שיתרצה בשליחות זו, ועוד דיכול להמוכר לטעון שמאמין לשליח שהוא בעה"ב או שהסמיכו בעה"ב אפילו לעוות, וכדעת הרמ"ה שבטור בס"י קפ"ב וביד רמ"ה ב"ב קס"ט ב', ועשטמ"ק ב"ק ק"ב בג' בשם הרמ"ה.

שם ה"ו הסרסור שליח הוא כו' לפיכך אם שינה ע"ד הבעלים משלם מה שהפסיד כיצד כו' משלם חמשים מביתו כו' ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן כו' דברי רבנו מתפרשים ככה"ד דבלא הודיע ללוקח המקח קיים, ונמצא שהפסיד למשלח את החפץ וצריך להשלים לו דמיו, [ונמשכח"ל נמי כשמכרו הסרסור בשוק, והלוקח אינו ידוע], וכמ"ש בה"ד ויהי' הדין בינו ובין זה ששלחו, וכן לענין ההמשך שהריוח לבעל המעות.

ומי"ש הכ"מ ד"ז נלמד מאלמנה כתובות צ"ח א' לא נתפרש דאלמנה מוכרת בשם היתומים, ואם מכרה יותר ממאתים והזוילה מכרה בטל, ורק בשיעור כתובתה עשאה כמוכרת בשלה להפסיד משלה, ושליח כאלמנה דמכרו בטל בכל שהוא, אבל לא מצאנו גונא דמכרה קיים ותשלם מביתה, ואמנם במותר דינר לא הורשתה האלמנה למכור כלל, אבל ה"ה שליח או שליח ב"ד אע"פ שהורשה למכור, מ"מ אם טעה מכרו בטל, ובב"י סי' קפ"ה כ"כ לענין דהריוח לבעל המעות, וזה מיושב.

ובבהגר"א סי' קפ"ה סק"א ט' פי' דשליח כאלמנה לפי' הרמב"ם היינו בסרסור, ובזה שונה משליח דעלמא שמקחו בטל, וכאן הסרסור משלם כאלמנה שמפסדת משלה, ובסק"ט פי' דהא דאלמנה אינה יכולה

לבטל מקצה במכרה שוה מאתים במנה, אף למ"ד יש אונאה לקרקעות, מפני שלא הודיעתם שהוא שליחה, ויישב בזה קו' תו' צ"ח ב', אבל לא נתחוויר הדברים דבלא הודיע הרי כל שליח מכרו קיים כמ"ש הרמב"ם בה"ד, והיכן מצינו חומר בסרסור, וכאן בה"ו ג"כ מבואר כן דבסרסור שהודיע המכר בטל, ואלמנה הרי מודיעה שאינה יכולה למכור הקרקע בלא שטר מהיתומים, ואחריות איתומים כדאמר ק' א', מיהו משכח"ל כשהבטיחה ללקוחות שלא תחזור בה וכמשנ"ת לעיל ס סק"א, וצ"ת.

עכ"פ כללא דמילתא בדעת הרמב"ם דחיוב השליח והסרסור לשלם למשלח, זה לאחר שנקבע הדין שהמקח קיים כלפי הלוקח, ונמצא שהמשלח הפסיד על ידם, ומשכח"ל כשהלוקח אינו ידוע, ולדעת הרמב"ם במטלטלין כל שלא הודיע שהוא שליח המקח קיים כלפי הלוקח, כיון שהוא ה' מוחזק ומכר בסתם הרי הלוקח מחזיקו לעצמו במוחלט, וזה כדעת הרמ"ה שהלוקח טוען שאינו שליח או שעשאו שליח אף לעוות, א"נ סתמא דמילתא נותן הבעלים זכות לשליח לקיים המקח כדחזינן בנותן מעות לשלוחו ב"ק ק"ב ב', [ועי"ש בשטמ"ק בשם הרמ"ה], וכן ראוי לו לעשות מפני תקנת השוק של הלוקחים או המוכרים, אבל אם הודיע השליח שהוא שליח או בקרקעות דע"כ הוא מודיע, ממילא יודע הלוקח שעדיין תלוי בדעת המשלח, מיהו משכח"ל שהשליח הבטיחו לקיים המקח באופן שהתנו, דסברו הלוקח או המוכר שע"מ כן שלחו, וזהו דין לוקח שלא באחריות דלעיל פ"א ה"ג.

ח. **בספר** מרן זללה"ה ב"ק סכ"א סק"ז הביא פלוגתת הרמב"ם והמרדכי קדושין פ"ב סי' תק"ח בשם הריב"ק בשליח שקנה סתם ולא הודיע שהוא שליח ונתאנה בפחות משתות ואח"כ נתברר בעדים שהי' שליח,

דדעת הר"מ שהמקח קיים, ולדעת ריב"ק יכול לבטל המקח, [נראה דצריך שיברר בעדים שלקח במעות המשלח, ולא סגי בעצם הדבר ששלחו, כיון שלקח סתם], ולכאורה נראה דאף לריב"ק היינו דוקא כשהמשלח רוצה לבטל המקח, אבל השליח שלקח סתם אינו יכול לבטל נתינת המעות, ואמנם המקח לא חל, אבל המוכר א"צ להחזיר המעות לשליח כיון שנתנו לו סתם למקח, מיהו אם המשלח תובע מעותיו ממילא בטל הענין, אבל אם המשלח מוותר ותובע את השליח, אין השליח יכול לבטל ולתבוע המעות, אבל במרדכי שם משמע שבההיא דב"ב קס"ט ב' חל המקח והשליח נתחייב לתקן העיוות, ופשטות הגמ' שהמקח לא חל, ולכן השליח יכול לבטל המקח כלפי המשלח, ורק כלפי המוכר הנדון אם יכול לבטל, ועי' להלן.

שם סק"ח ט' כתוב דדעת הרא"ש כהר"ן, ודלא כהב"י שהשווה דעת הרא"ש כהרשב"א, ובאמת דברי הרא"ש סתומין שלא ביאר מ"ט אין השליח מבטל המקח כלפי המוכר, ודעת מרן זללה"ה דבאמת השליח יכול להוציא המעות מן המוכר, ואין לומר שנתאכלו המעות, דבכה"ג יכול לתבוע אחריות מן המוכר, וכמ"ש בנתה"מ סי' קפ"ב סק"ז כיון שגובה השדה בגוביינא דב"ד תמורת המעות שנתאכלו, וצ"ל דלא ניחא לי' לבטל המקח אצל המוכר כיון שסמך עליו והתנה עמו בפירוש ע"מ שאינו מקבל ע"ע אחריות, ובדעת הרשב"א נקט שהמקח קיים כלפי השליח, דכיון שידע השליח דבלא אחריות זבן ולא נתאנה השליח, הר"ז כלא הודיעו שהוא שליח, והיינו שנתחייב שמצדו יתקיים המקח, ולא נתפרש למה לא פי' כן גם בדעת הרא"ש, ואמנם בחלות הקנינים עדיין לא חל כלום, כיון שכונת השליח לקנות למשלח, והמשלח לא ניחא לי' ולא קנה, אבל התחייבות השליח לקיים המקח, קיימת, וכמו בלא הודיעו שהוא שליח, שג"כ לא נקנה עדיין כלום.

זבין מיני' שלא באחריות, והרי דיני' דהרמב"ם גם במוכר חפץ ולא הודיע שהוא שליח, וכ"מ בדברי מרן ז"ל סק"ב ועוד, שאין כאן קנין שיפקיע המעות מיד המשלח אלא סתמא דמילתא אינו תובע את המוכר ונותן לשליח זכות לקנות במעות באופנים שקונה לעצמו, וזכות למוכר כ"ז שאינו תובעו, ומשאיר הדין בינו ובין השליח, וכ"ז שאינו תובע את המוכר אין למוכר זכות לבטל, אע"פ שלא חל קנין גמור, דמ"מ אם שניהם מסכימין להתרצות ביניהם חל הקנין להפקיע מיד המוכר, אבל אם המשלח אינו חפץ בשדה כלל, אז גם המוכר יכול לחזור בו, דהשליח לא קנה לעצמו.

עוד כתב שם שאף אם המשלח חפץ בשדה בלא אחריות אין השליח חייב לתתה לו, ולכאורה בכה"ג חל המקח מעיקרא, שהרי כל שליחותו של השליח היתה בדעת שמסתמא המשלח יתרצה, ואם אגלאי מילתא דבאמת ניחא לי', בין בנתאנה בין בלא אחריות שפיר חל המקח מעיקרא, ואף בלקח סתם לצורך המשלח ודאי קנה המשלח, וכל נדון הפוסקים הוא בקנה לעצמו.

עוד שם דאפשר שאם השליח מחזיר האונאה לבעלים יכול לכופן לקיים המקח, ולכאורה זה תלוי בדיני' דרשב"ג כתובות צ"ח א' אפי' אומרת אחזיר ליורשים את הדינר מכרה בטל רשב"ג אומר כו', ושליח כאלמנה, ואמנם האלמנה מכרה גם חלק שאינו שלה, אבל בשליח בטל המקח באונאה, ולא מהני מה שהשליח ישלם, כיון דמעיקרא לא חל, והתשלומין שלו הם מכאן ולהבא, מיהו אפשר דכיון שלקח סתם הי' דעתו לפייס את המשלח כדי שיתקיים מקחו כלפי המוכר, ולפ"ז אף אלמנה שמכרה בית שוה מנה ודינר במנה, באופן שהרשוה ב"ד למכור כולו, כיון שלא שייך לשייר ממנו דינר, יכולה לפייס את היורשים בדינר, אם מכרה ע"ד כן.

וביסוד הדברים גם אין מחלוקת בין הרשב"א והר"ן, שהרי הרשב"א גופי' בחידושים כתב שהשליח יכול לבטל המקח כלפי האשה, ובקדושין כתב דמיירי בלא הודיע, וזה כהר"ן, ופלוגתתם בביאור העובדא היכי הוה, שאם השליח הודיע שהוא תלוי בדעת משלחו, וסתמא הכי הוא א"כ בטל מקח אף במכר שלא באחריות, והרשב"א מפרש שהשליח הראה למוכר שהוא מוסמך להחליט המקח אף שלא באחריות, וכמ"ש הרשב"א דהמוכר מצי למימר שהבין מדבריו שהמשלח עשאו שליח בין לתקן בין לעוות, ומודה הר"ן דבכה"ג הו"ל כסתם, וכבר נתבארו הדברים בספר אאמו"ר שליט"א ס סק"ז ח' ט'.

שם סק"ט ד"ה ויש הרבה חלוקות בזה, כתב מרן זללה"ה שאם השליח לא הודיע למוכר שהוא שליח קי"ל שהוחלט המקח לשליח והמשלח אינו יכול לתבוע מעותיו מן המוכר אלא מן השליח, והנה מה דנקט ז"ל שהמקח הוחלט לשליח באמת כ"ה לשון הטור בשם הרא"ש דכיון שלא אמר שקונהו לפלוני לעצמו קנאו, [שו"ר מובא ממבי"ט ח"א סי' ק"ג בשם רי"ו כת"י דבלא הודיע למוכר שהוא שליח א"צ לחזור ולקנות מן המוכר אלא שטר הראשון מקנה לשליח, והשליח מוכר למשלח], אבל צ"ע שהרי השליח לא נתכוין לקנות לעצמו כלל, ואין כאן אלא התחייבות מצדו שלא לתבוע המעות מן המוכר מכח ביטול מקח ידי', אבל אם המשלח בא לתבוע מעותיו אפשר שיכול לתבעם, אלא דסתמא דמילתא המשלח נותן לשליח ולמוכר לגמור הענין ביניהם כ"ז שלא יהא לו הפסד מזה, דהיינו כשיוכל לתבוע את השליח, אבל אין זה מקח מוחלט אלא זכות שימוש כנותן מעות לפסוק על פירות, [ול"ד לשליח שעבר ע"ד משלחו דנעשה גזלן וקניניהו בשינוי לר"מ], וכ"מ בגמ' דא"ל זיל

של משלח לתבוע את המוכר, משא"כ כשהמוכר נהג כראוי והשליח הוא שעיוות, וכנראה הרשב"א בתשו' הנ"ל סק"ו פי' עד"ז, ושם ביאר דכיון שלא נתאנה השליח אלא התנה בפירוש יכול המוכר לומר שהבנתי שעשאך שליח לקנות אף שלא באחריות, וזוהי סיבה שגם המשלח ירצה לקיים המקח מבחינת המוכר שנהג כראוי, ולפ"ז אין הסיבה פשיעת השליח כמו בתקנת השוק של המוכר, ומיושב בזה שאין כאן קנס לשליח או זכות למשלח לקיים כרצונו, אלא בכה"ג חזינן שהמקח קיים וא"א לבטלו, ונמצא שהשליח הפסידו, ואפשר דמודה הרשב"א בלא הודיעו שאפי' נתאנה השליח ג"כ המקח קיים, וזה דלא כהראב"ד, ודבריו בתשו' מתפרשים שאף בהודיעו כפשטות הגמ', מ"מ השליח חייב לתקן העיוות, ונמצא שני התירוצים שכ' הרשב"א קדושין שם נכונים לדינא, ובחדושי ב"ב כתב דמיירי בלא הודיע, ולפ"ז בלא הודיע לא מצי למימר קים לי כהרשב"א כיון דלא מודה לראב"ד בזה, מיהו ברמב"ן והריטב"א ב"מ ע"ד ב' משמע שאם יברר בעדים שהוא שליח יכול לבטל אע"פ שלא הודיעו, אם אין כונת הרמב"ן דתירוק בתרא פליג, עי' ב"י בשם תלמידי הרשב"א, הובא לעיל סק"ו, וא"כ ס"ל כריב"ק שבמרדכי, וכ"כ הדרישה בדעת הרא"ש דס"ל כהרמ"ה, וא"כ כשיברר בעדים שהמעות של המשלח ושלחו סתם, מצי למימר לתקוני שדרתיך.

נראה דהשליח שלקח שלא באחריות חשב שתתרצה האשה בכך כיון שהמוכר לא הסכים באחריות, ולפי הענין ה' נראה לו שאין לחוש לאחריות אצל מוכר זה, ולכן לא שיך לומר שהי' בדעתו לתקן העיוות משלו, וכן סרסור שמכר בפחות, ה' דעתו שיסביר למשלח שלא היו קונים כלל, והי' הדבר ריוח למכור במחיר שמכר, ולא עלה על דעתו לתקן העיוות משלו כלל.

ט. **שייך** סי' קפ"ב סק"ו כתב דבלקח השדה סתם והמשלח רוצה את השדה חייב השליח למכרה לו באחריותו, ואינו יכול לפטור במעות, דכיון שהמקח קיים לגבי המוכר ה"ה לגבי המשלח, וכבר תמה אאמור"ר שליט"א שד"ז נגד כל הראשונים ז"ל ה"ה הרמב"ן והרא"ה בכתובות צ"ט ב' והרשב"א קדושין מ"ב ב' והרשב"א והריטב"א והר"ן ב"ב קס"ט ב' וכן בטור בשם הרא"ש וכן בר"י וברמ"ה וכ"כ הר"י מיגש [וכ"נ דעת הרמב"ם במ"ש הואיל וקנה אותה במעותיו וכמש"כ סק"ז דכונתו לדיני' דהר"י מיגש] דבכולם מבואר שאף בסתם יכול לסלק את המשלח במעות, דכיון דלא ניחא לי' במקח שעשה, לא קנה כלום, ובמה נתחייב לו השליח לתת אחריות משלו, ובטעמ' דהש"ך י"ל דכיון שהשליח החליט מעות המשלח למוכר, הר"ז כגזלן אם אינו משתמש בהם לצורך המשלח, משא"כ במפרש שלא החליט המעות למוכר, שאז עשה שליחותו של משלח בלבד, ואינו כמשתמש במעות לעצמו, אף אם יקחנה לעצמו, כיון שהמקח מתחיל עכשיו מחדש, ואין המשלח שותף במקח זה, משא"כ כשהמקח נחלט מכח מעותיו של המשלח, מיהו גם בזה כתב אאמור"ר שליט"א דרשאי השליח להשתמש במעות המשלח אם חושב שהמשלח יתרצה בכך, באופן שיחזיר לו מעותיו אם לא יתרצה, ומיירי שלטובת הענין לא הי' נכון להזכיר לו שהוא שליח ותלוי בדעת משלחו, שאז לא הי' מתרצה למכור לו.

י. **הרשב"א** ב"מ ע"ד ב' ובקדושין שם כתב בשם הראב"ד דשליח שטעה אמרינן לתקוני שדרתיך, ובטל מקח, אבל שליח ששינה בכונה או שפשע בשינויו המקח קיים והשליח צריך לתקן, וכ"ה בשטמ"ק שם, בשם הראב"ד, ולכאורה אף אונאה יש בה משום פשיעה שלא הלך אצל תגר, ביאר מרן זללה"ה שם סק"ט דכיון שיש למשלח תביעה על המוכר שהונה את השליח, בכה"ג דעתו

כ"א דהאי שמעתא לא מצינו שהשליח מפסיד משלו לתקן העיוות אלא כשהפסיד המשלח על ידו, ואינו יכול להחזיר הדבר לכמות שהי', [כגון שמכר לגוי או שמכר בשוק ואין הלוקח כאן, או שאינו מאמינו שהוא שליח, או בטענת סטראי נינהו], והנדון מתי נקבע המקח אצל המוכר שא"א להוציא מידו, וממילא יפסיד המשלח, ודעת הרמב"ם ודעימ' דכל שלא הודיעו שהוא שליח, אינו יכול להוציא מידו, ומבחינת השליח הדבר מובן, אבל מבחינת המשלח יש לשאול למה לא יכול להמציא מעותיו או חפציו מן המוכר או הלוקח, וי"ל דהמוכר יכול לומר שמא עשיתו שליח אף לעוות, או שנתכוין לקנות במעות לעצמו, א"נ בכה"ג היושר שהמשלח יתן לשליח זכות במעותיו להחליטם למכור, והוא יתבע את השליח, כיון שהמוכר נהג כראוי והשליח העלים ממנו, ויש בזה משום תקנת השוק, ודעת הרמב"ן כהרמב"ם, אלא שהזכיר דבמכר בעדים יכול המשלח להוציא מעותיו מן המוכר, ולדברי שניהם כל שהודיעו שהוא שליח המקח בטל, אבל לדעת הרשב"א והרא"ש משכח"ל גם כשהודיעו שהמקח קיים, כשהשליח ידע ושינה במתכוין, והודיע למוכר שהוא מוסמך להחליט המקח בתנאים אלו, ואף כשלא אמר כן בפירוש, מ"מ כך הי' מובן מהמו"מ שביניהם, וכבר נתבאר כ"ז לעיל סק"ו עי"ש.

יא. כתובות צ"ח ב' כאן שנה רבי הכל לבעל המעות, יש לתמוה מה שיין להזכיר במתני' שיהא שיין לשליח, הרי הלוקח שילם הכל בשביל השדה, ואינו חוזר משום שאין אונאה לקרקעות, או מפני שהוקרו השדות, ואין כאן סרך תפיסה לאלמנה כלל, (ולא משמע שכאן הנדון מפני שטרחה להשיג ביוקר ומבקשת שותפות טירחתה, דא"כ אינו ענין לדעת הלוקח, אלא זהו דו"ד בינה ליתומים, ולשון הכל לבעל המעות מתפרש בדעת הנותן), ומה"ט פר"ת בתו' דמתני' אתיא

ככו"ע, ואף ר' יהודה דפליג בדבר שאין לו קצבה מודה במתני', ועדיין תמוה א"כ מאי שייטי' דגמ' להזכיר כאן שנה רבי כו' בזמן שהיישוב פשוט בסברא ואינו תלוי בדינא דהכל לבעל המעות, ובתו' הרא"ש ובריטב"א באמת פי' דר' יהודה מודה בדבר שאין לו קצבה דחד טעמא הוא כמו במכירת אלמנה דמתני', ולפ"ז מיושב דאמרינן כאן שנה רבי הדין הנשנה בברייתא, כיון דלכולהו תנאי שני הדינים שוין, אבל עדיין אין הדבר מיושב שהרי בברייתא דר"י מיירי בהוסיפו לו אחת יתירה בדבר שאין לו קצבה, וע"ז אמר דהכל לבעל המעות, דהכי משמע סתמות הלשון והתניא ר"י אומר בכה"ג הכל לבעל המעות, וחידוש זה א"א ללמדו ממתני', וא"כ איך אפשר לומר כאן שנה רבי, ועוד דבפשוטו נראה שגם בברייתא השני' נשנו דברי ר"י ברישא שהכל לשליח, ובגמ' הביאו רק מה שנשתנה בין ברייתא ראשונה לשני', ואי ר"י מודה במתני' א"כ לא שנה דר' יוסי במתני', ומהא דהוצרכו למימרא דר"נ משמ' דרבב"א משמע שיש כאן חידוש.

ואפשר דמכירת מנה במאתים כולל גם כשהלוקח הוסיף מנה יתירה, ומשכח"ל כגון שאמר טול כך וכך בין אם זה שוה כך ובין אם זה שוה פחות, שאז יהא המותר תוספת, ואם איתא דבכה"ג הכל לשליח כר' יהודה, א"א לסתום במתני' דנתקבלה כתובתה, וזהו שבא ר"נ ארבב"א לומר שכאן בסתמות המשנה שנה רבי הכל לבעל המעות, ואפשר שלא רצה להעמיד משנתינו באונאה משום אמוראי דסברי אין אונאה לקרקעות אבל ביטול מקח יש להם, ור"נ גופי' אמר הכי משמ' דר"ח ב"מ נ"ז א', וכן אמוראי שם משמ' דר' יוחנן, ולכן פירשה בהוסיפו לה במתכוין, ואפ"ה הכל לבעל הקרקע, ותלמודן סתים לה אף אי קי"ל דביטול מקח אין להם, מ"מ מתני' כוללת גם כה"ג, ובזה מיושב שלא הזכירו בתלמודן

ליישוב הא דביטול מקח יש להם, ומיושב הא דאמרינן מ"ש מאתים במנה כו' דמתפרש שהיא כבעה"ב להויל משלה.

ולאמור מיושב הא דהוצרך ר"פ לאשמועין דשינויא דשנינן שינויא הוא, שהרי ר"י חולק גם בדבר שאין לו קצבה, וס"ל דהכל לשליח, וא"כ הדבר מחודש לחלק אליבא דר' יוסי שכאן הכל לבעל המעות, ומדר"נ ארבב"א אין ראי' ד"ל דברייא דהכל לבעל המעות עיקר בכל גונא, וההיא דחולקין משבשתא היא, וקמ"ל ר"פ שאפשר לקבוע מסמרות בחילוק זה להלכה דבדבר שיש לו קצבה חולקין.

והטעם נראה דר' יהודה לשיטתו שהכל לשליח לא מחדשינן חלק לבעל המעות בדבר שאין לו קצבה, דסו"ס נתן לו בתורת תוספת, אבל לר' יוסי דלעולם דעת הנותן גם לבעל המעות, בזה שפיר אמרינן דבדבר שאין לו קצבה שאפשר לייחס הכל למקח הרי יש בזה הכרעה שהכל לבעל המעות, לא מיבעיא לדעת רש"י והריטב"א שכתבו שהדבר ספק, דודאי מובן שכשאפשר לייחסו למקח הדבר מוכרע שהכל לבעל המעות, אלא אפי' אם החלוקה ודאית, וכענין שאמרו בירו' פ"ו דדמאי שכונתו ליתן חצי לשליח שטרח ברגליו, היינו דוקא כשא"א לייחסו למקח, ואז המתנה גם לשליח, אבל כשאפשר לייחסו למקח הרי הנותן אינו מתייחס למי התוספת, והכי עדיף ל', ועוד דאין להחליט שקצב המקח ואח"כ הוסיף, אלא מעיקרא כלל המחיר עם התוספת, ועס"ק י"ב.

שם תוד"ה כאן, קשיא דר"י אדר"י כו' לכאורה מעיקר הא דמוקמינן בשוה שש בשלש מוכח כן שמותר השלש לבעה"ב, ולא הוצרכו לאתווי הא דשית, אלא דניחא להו לאתווי מה שנשנה בפירוש ע"ש ר"י.

שם ד"ה כאן (השני) אין לדחות כו' דא"כ כו' לכאורה עדיין אין זה מיישב, דכיון שמכח המעשה שלה הי' בטל המקח, אלא שאסתייעא מילתא והלוקח אינו חוזר בו מפני שנתייקר, א"כ לא מכחה הרויחו המאתים, וצ"ל דכיון שאם היתה מוכרת מנה הי' מתייקר ברשות הלוקח, חשיב הרויח בגרמתה, [שו"ר בקרני ראם אות א'], וכן צ"ל אי טעמא משום דאין אונאה לקרקעות דחשיב שהרויח בגלל טרחתה למכור ביוקר, ועמש"כ בזה לעיל.

יב. **שם** ר"י אומר הכל לשליח, בירו' פ"ו דדמאי ה"ח מפרשינן טעמי דר"י מפני שהמוכר מתכוין לזכות לשליח שהוא הלוקח שעומד לפניו, וכיון שהמשלח זוכה מכח השליח, הרי המוכר נותן את היתירה לשליח, דהו"ל כספסירא דזבין ומזבין, ומה"ט ס"ל לר"י שהלוקח חייב לעשר, דהו"ל כמוכר משלו למשלח, אבל בתלמודן ב"ק ק"ב ב' פשיטא לן דאף לר"י לא אמרינן מי הודיעו לבעל חטים, וקונה המשלח מיד, ובאמת בתלמודן לא מפרשינן לוקח סתם דתנן בדמאי דהיינו שלא הודיע למוכר שהוא שליח, אלא הנדון בברירה כדמייתי לה עירובין ל"ז ב', וכבר נתבאר לעיל ס סק, ולפ"ז לתלמודן לא שייכא בטעמא דירו', אלא ר' יהודה סבר שהמוכר מכיר טובה לשליח שהוא זה שהחליט עמו המקח, ורוצה שיטרח עוד ברגליו לבא אצלו.

שם ר' יוסי אומר חולקין, לשון רש"י משמע שהדבר ספק דאיכא למימר לשליח ואיכא למימר לבעל המעות, וכ"כ הריטב"א בהדיא, וכן מסייע לשון חולקין ולא אמר לשניהם, וכבר הק' הט"ז והנה"מ סי' קפ"ג ס"ו דא"כ הו"ל השליח מוחזק והמע"ה, וי"ל דהו"ל תפיסה לאחר שנולד הספק, דמיד בנתינת המוכר הדבר ספק, [ועי' תשו' הגרע"א ז"ל ח"ג סל"ג מ"ש בזה], ונראה שאין כאן ספק

לעיל דהיינו שהלוקח הוסיף מעות בתורת תוספת, ואמנם אין דרך להוסיף מנה על מנה, אבל משכח"ל שהי' סבור שמחירה ק"צ ואמר שנותן מאתים, וכל מה שנוסף על המחיר יהא לתוספת, והיינו דקמ"ל דלככה"ג הכל לבעל המעות, ולר' יהודה י"ל שיש כאן חלק לשליח.

אבל המוכר בית או חפץ מסוים והוזיל במחיר לא שייך לומר שיש כאן תוספת במקח, דודאי הכל מחיר החפץ כולו, ואף ר' יהודה מודה בזה, וכן בקטנית שנמכרין באומד ומוסיף מפני ריבוי המדה כדלק' צ"ט ב', אין כאן נדון של הוסיפו לו, דודאי זהו המחיר ולא פליג ר"י בזה כמ"ש תו', ורש"י פי' דבר שאין לו קצבה כגון טלית וחלוק וירק, והיינו דומיא דקרקע דמתני', אבל כבר כתבו תו' דבזה אף ר' יהודה מודה שהכל לבעל המעות, ואמנם גם רש"י כתב שאין כאן מתנה אלא מכר.

כתב אאמו"ר שליט"א דבסברא נראה שאף בדבר שיש לו קיצבה היינו דוקא כשהתוספת בפ"ע, אבל אם נמכר לוג יין בזוז והוסיף לו בחבית לוג נוסף אין כונתו שיקבל השליח שותפות בחבית, והרי הוא טופל במעשה זה את התוספת לעיקר המקח, ולפ"ז אף לר' יהודה הכל לבעל המעות בכה"ג, דע"ז נעשה כקטניות שנמכרין באומד שמוסיפין על המדה מפני ריבוי הכמות, ובאמת בתוספתא מיירי בבדברים נפרדין כגלוסקין ואגודות ירק, ויש לסייע ד"ז מדאמרין ב"מ ע"ג ב' גבי רבינא דשפכי ל' טפי כופיתא אחולי הוא דמחלי גבך, ומשמע שהכל נטפל למקח ואינו נדון כמתנה בפ"ע, וגרסת הרי"ף שם אוזולי הוא דקא מוזלי גבך, ולע"כ שם, [והסמ"ע שהזכיר יין בסי' קפ"ג ס"ק י"ח יתפרש בקנקנים בפ"ע], ולכאורה הכל לפי הענין, שהרי גם כשמוכרין כנא כנא בפרוטה לק' צ"ט ב' אפשר שהמוכר יתן הכל בשק אחד ויוסיף כנא ע"ג כולם ונתנן

בכל מוכר מה דעתו, אלא הנדון במוכר שסבור שהלוקח הוא הבעלים ומוסיף יתירה, אם כונתו להוסיף על המקח, או להכיר טובה לאדם שלפניו, וחנוני שמחלק קליות ואגוזים לתינוקות אין ספק למי נותנן, אבל כשמייחס התוספת למקח י"ל שמתייחס לבעל העיסקא.

אבל ביר' נראה דבתורת ודאי קאמר חולקין, ושם באמת הגירסא ר"י אומר של שניהם וכן בתוספתא דדמאי ר"י אומר לאמצע, וכן נראה בתלמודן מדאר"י הכל לשליח וכן הכל לבעל המעות, ש"מ שיש מקום לומר שרק חצי לשליח, ואם ר"י מכח ספק קאמר חולקין, אין טעם שיזכירו הכל, ובפרט בברייתא שני' דליכא למ"ד חולקין, א"ו כלפי הכל דאר"י א"ר יוסי חולקין, שכבר התייחס ר"י לאפשרות שלא הכל לשליח, וביר' דאר"י של שליח א"ר יוסי של שניהם, והטעם אמרו ביר' דע"י מעותיו של זה וע"י רגליו של זה שניהם חולקין, דס"ל שבאמת מגיע הכרת הטוב של המוכר לשליח מפני שטרח ברגליו, וגם לבעל העיסקא שהרויחו במעותיו.

שם כאן בדבר שאין לו קצבה, גם בזה מתפרש בהוסיפו לו אחת יתירה כמ"ש תו', וכ"נ שהי' כתוב בברייתא, מיהו כיון שמחיר כל המקח אינו קצוב, הרי התוספת ג"כ מתייחסת למחיר, שהרי לעולם מתייחס המוכר לכל המקח, דהיינו שכולל בחשבון את ההפסד שלו בתוספת, ולכן כשהמחיר קצוב ע"כ התתוספת בפ"ע, אבל כשהמחיר אינו קצוב שפיר נכללת התוספת במחיר כגון שלקח עשרה חלוקים בס' דינרים שכל אחד נמכר בה' או בו' דינרים, ונתן לו אחד נוסף, הרי שמכר לו כל אחד בחמשה ומחצה, אבל כשהמחיר קצוב לא אמרין שהוזיל במחיר, דלמה נייחס לו ששינה המחיר הקצוב.

והא דמדמינן בשמעתין אלמנה שמכרה שוה מנה במאתים להוסיפו לו כבר נתבאר

כתב הר"ן דלדעת הרי"ף אפי' אמר בפירוש לשליח חולקין, והדברים מחודשים דודאי פשטות הגמ' שאין נדון אלא בסתמא, אבל חנוני שמחלק קליות ואגוזים לא נסתפק אדם שהריוח לשליח בלבד, וה"נ כשאומר בפירוש, וי"ל שגם הרי"ף מודה בזה, ודוקא בנותן סתמא אמרינן דנותן לשליח וסומך שינהג כפי הראוי לשתף גם בעל המעות, אבל כשאומר בפירוש לכו"ע בכל גונא הכל לשליח, ועב"י וש"ך דבטעות אף להרי"ף הכל לשליח, ולמה יהא מפורש גרוע מטעות, והרמ"א בסי' קפ"ג ס"ו פסק דבפירוש הכל לשליח, ובד"מ משמע שהכריע דלא כהרי"ף, וכ"כ בקצה"ח, ונראה דדעת הרא"ש דלא כהר"ן אף להרי"ף, והו"ל הרי"ף כיחידאה, [דהעיסור לשיטתו בסוגיא דב"ק ושם כל הפוסקים דלא כותי', ועש"ך סק"י בזה], שגם דעת הרשב"א [במיוחסות, אבל בח"א הובא בב"י שכ' כהרי"ף], והריטב"א כרש"י ורב האי, וקרוב הדבר שלא ראה הרי"ף הירו' בדמאי ששם מוכח דההיא דב"ק לא שייכא לשמעתין וכמש"כ לעיל, שו"ר בתוד"ה אר"פ פי' ע"ד הרי"ף כמ"ש בט"ז ובנה"מ, ומ"מ יש לקיים דיני' דהרמ"א, ובהג"א ממדרכי בשם ראבי"ה כבר הזכיר הירו' וזה דלא כהרי"ף.

יד. **שם** תוד"ה אמר, ולרבי נראה שהכל לשליח שאם גנב וגזל והטעה מה טיבו של בעה"ב כו' נראה דאונאה בשיעור ביטול מקח שייך לבעה"ב, דכיון שאין איסור אונאה בגוי הו"ל כקרקע דאין אונאה לקרקעות, וכ"מ בכורות י"ג ב' דחד קרא למעוטי אונאת גוי וחד להקדש וש"מ דבענין אחד מתפרשים, ובקרקע הרי היינו מתני' דהכל ליתומים, אבל אם הטעהו במדה ובמנין יש לדמות לטעות דהחזרת הלואה, שהנוספים על המנין מילתא אחריית נינהו, (ועש"ך סי' שפ"ו ס"ק כ"ה הובא בחזו"א ב"ק ס"י סק"ג

בתערובת, ואע"פ שאפשר להפריך מ"מ נעשו כולן כתערובת של יין, ומ"מ י"ל שיכול השליח להוציא לעצמו כנא לר"י וחצי כנא לר' יוסי.

יעו"י מ"ש אאמו"ר שליט"א בלוקח בדמי מעשר שני והוסיפו לו, ובסברא נראה דבעל המע"ש הוא בעל המעות ולא המע"ש עצמו, שאין אדם מכיר טובה למע"ש, ובעליו הוא בעל העיסקא, ולפ"ז בדבר שיש לו קצבה הכל לבעלים, ואף בדבר שאין לו קצבה נראה דאין לחדש פלוגתא בין ר"י ור"י בזה, ואין בכלל זה הוזלה דמאתים במנה, או מנה במאתים, דבזה אף לר' יהודה הכל לבעל המעות שאין כאן מתנה כלל, וכמ"ש רש"י ותו'.

יג. **הרי"ף** פי' טעמא דחולקין הואיל ובאת לשליח הנאה ע"י בעה"ב חולק עמו, ומקורו בירו' ב"ק פ"ה ט, ונראה דמפרש דבר שאין לו קצבה דומיא דמתני' שהוקיר או שהוזיל, ולא מיירי בתוספת בפ"ע, ולכן בזה פשוט שהכל לבעל המעות, אבל בנתנו לו בפ"ע הכל לשליח, אלא שחולק עם בעה"ב כיון שנתנה על ידו, אבל לפר"ת דגם באין לו קצבה פליגי ושם אר"י הכל לבעל המעות, א"כ מבואר שבעל המעות מגיע לו מעיקר הדין, ולא שמקבל מן השליח, וכ"מ בירו' דמאי פ"ו ה"ח דאדרבה המחודש הוא מה שהשליח מקבל חצי, ושם מבואר דהטעם מפני שרגליו של זה ומעותיו של זה גרמו המקח, וזה מוכיח דאין הסברא כאן ממ"ש ירו' ב"ק שם, וכ"מ בתלמודן ב"מ קי"ז ב' דר' יהודה הוא דסבר אסור לאדם שיהנה מממון חבירו, אליבא דר' יוחנן, וכאן לפי הרי"ף הי' ראוי שיחייב את השליח לתת לבעל המעות, א"ו לא דמי כלל, דהכא המוכר נותן מדעתו, והתם הריוח ממעות בעה"ב ולא קיבלן מאחר, וגם הבעה"ב כמפסיד שמעותיו בטלין ע"י שהשליח משתמש בהן לעצמו.

שהמוסר לגוי שהונו אותו מיקרי מסור וחייב לשלם ולע"כ).

ויש להסתפק הי' מום במקח באופן שחשיב מקח טעות, האם חשיב כאונאה או כאילו לא הי' מקח כלל, ולכאורה נראה דכיון שאם הי' לוקח מחיר כשל חפץ עם מום הי' המקח קיים אצל גוי, דעדיין שמו עליו, נמצא שהטעות במחיר, וכן בישראל כה"ג כיון שאם כשנודע לו המום אינו מקפיד, איגלאי מילתא דמעיקרא קני לה, כמ"ש הח"מ והב"ש אה"ע סל"ט ס"ה דא"צ לחזור ולקדש, ש"מ שיש ע"ז שם מקח, ואף אם כשנודע לו נתחדש טעם למה ניחא לי, מ"מ אזלינן בתר שעה שנודע לו, וש"מ דחשיב מקח, וה"ה אצל עכו"ם להחליט המקח, אבל בטעה במדה ומנין אף באינו מקפיד כשנודע לו לא חל המקח למפרע.

ולפ"ז צ"ע במ"ש הטור סי' קפ"ג ס"י דבטעות שבמקח בדבר שיש לו קצבה חולקין, ומה שייך בזה חלוקה אם טעה בחשבון היינו כהלואה והכל לשליח, ואם טעה במחיר הכל לבעל המעות דהו"ל כאין לו קצבה ועדיפא מיני', דהתם קרי לה הוספה וכאן באמת נתן בגלל המחיר, וכבר הק' כן בקצה"ח, ולפימשנ"ת אף בשיעור ביטול מקח הרי הכל בכלל המחיר כיון שאין אונאה לעכו"ם, וצ"ל דדבר שמחירו קצוב ולקח ממנו

י"א במחיר של עשרה אע"פ שהטעהו במחיר, י"ל שההטעה במנין, דכשיוודע לגוי יחשוב שלקח ממנו הי"א בלא תשלום, ולא יחשוב שקיבל כל אחד מהם בפחות, כיון שהמחיר קצוב ואינו משתנה במו"מ, ובוה יש מקום לדמות הי"א לטעות ששייכת לשליח, אבל מ"מ כיון שהטעאנו היתה ע"י המחיר חשיב שנהנה ממעות בעה"ב, ולכך חולקין, אבל הדברים מחודשים ויש לנקוט דכל טעות במחיר לבעל המעות וכל טעות בחשבון ובמנין לשליח, ועקצה"ח שכ' דלא קי"ל כהטור בזה, אבל הגרע"א ז"ל בתשו' ת"ג סל"ג פשוט לי' דקי"ל בשו"ע גם בכה"ג, ושור' שכן פשוט להב"ח והט"ז והש"ך סי' ע"ג סי"ח ובש"ך ס"ק נ"ד, והיינו אף בחפץ אחד ובתוספת על המחיר, עי"ש, וחילקו שם הט"ז והש"ך בין אם מוכר במקום שקצוב מחירו בפחות שאז חולקין, ועי' לשון תשו' הרא"ש בטור שם, דהב"ח מוקים לה באין לו קצבה, והיינו מפני שהרא"ש כתב דאין חילוק היכן מכרו עי"ש, ולפמ"ש הקצה"ח עיקר הדין צ"ע.

ונפ"מ נמי לענין להודיע לעכו"ם דבטעות במנין לא זכה המשלח, ואינו כמפקיע מעות ישראל לעכו"ם, אבל בנתאנה במחיר כבר זכה בהם בעל המעות, והמודיע לעכו"ם חייב לשלם כדין מוסר, וכמ"ש הש"ך בסי' שפ"ו ס"ק כ"ה.

תמצית הדברים בקצרה

סימן ו

בדין שליח שעיזות

ואפשר שאם ע"י שהוסיף משתנה לאיכות אחרת כגון שבעה"ב אמר פחות משיעור שדה, והשליח אמר שיעור שדה, הו"ל מעביר ע"ד, שאין המנה חצי ממאתים בכה"ג, ומ"מ אם בעה"ב בירר דבריו חשיב שפיר השאר תוספת אף בכה"ג.

ואם בעה"ב הרשה את השליח לומר כור אם ירצה, י"ל דחשיב מוסיף ע"ד, וכמו בבעה"ב עצמו שקנה לתך בכה"ג.

נמצא לפ"ז שהנדון בכח של שליח לקיים שליחותו בשינוי ממה שצוהו בעה"ב, ובאופן שהחלות צריכה להתבצע מתוך מעשה השליח, ואין דברי בעה"ב מבוררין, ובפשוטו אפי' טעה השליח וסבר שכך צוהו בעה"ב הר"ז ג"כ בכלל בעיין, ועי' לעיל ס סק"ג בטעמא דבדאוויל בטל המקח.

בזבחים ל"ד א' הוזכר בגמ' לשון מעביר ע"ד בתלמיד שא"ל רבו להביא רק חטים והביא גם שעורים, ובפשוטו אינו ענין לשמעתין, דשם הנדון על השעורים, ולא מיירי כלל שע"י שהביא שעורים יפסלו גם החטים, והרי השעורים דומין לחצי הכור שלא א"ל למכור, אבל בשמעתין הנדון שיחשב מעביר גם על החצי שא"ל בעה"ב, ועוד דשם לא הביא חטים עם השעורים כלל, וצ"ע בתו' שם שצינו לשמעתין.

בשמר מסתברא דלא מהני אפי' עשה כן בעה"ב עצמו, דשטרא זייפא הוא, ואפי' נמצא שחצי כור אינו שלו מסתברא דלא מהני.

א. כתובות צ"ח ב' איבעיא להו א"ל זבין לי ליתכא כו' נראה דהנדון אם יש בכלל מאתים מנה, והאומר כור כאומר שני חצאי כור, או"ד כור מילתא אחריתי היא, ואין זו שליחות דבעה"ב כלל, ולפ"ז אפשר דבשתי חצאי שדות נפרדים, אע"פ שמכר שתייהם כאחת דינו כמוסיף ע"ד, וא"ת הרי במעילה מיירי בשתי חתיכות וקרינן ל"י מעביר, פירש אאמו"ר שליט"א דשתי חתיכות משמשות יחד למנה אחת יפה, וכאילו אמר בעה"ב תן להם מנה יפה דינר והוא אמר טלו מנה יפה שני דינרים, אבל שתי שדות נפרדות אע"פ שאמר ומכר בב"א, תרי מילי נינהו.

מהא דדיינינן בשליח יש ללמוד דבעה"ב עצמו שמכר כור ואין לו אלא לתך קנה לתך, וכ"מ בר"ן פ' האיש מקדש מ"ב ב' שדן בדברי הרשב"א אם הלוקח יכול לחזור בו, ומבואר דהמקח חל, וש"מ שזוהי רק סברא בשליח.

ומסתברא דהספק דוקא כשאין החצי שא"ל בעה"ב מבורר, אבל אם א"ל בעה"ב חציה שצפון והוא מכר כולה, דידוע מהו השליחות ומה התוספת, בזה אין מגרע מה שהוסיף ע"ד, כיון שאין השליחות צריכה לחול מתוך כל דבריו, והר"ז כא"ל תן להם בשר והוא אמר טלו בשר וכבד, דהאמירה בב"א לחוד לא משוי ל"י מילתא אחריתי, ורק בגלל שהחלות צריך להתברר מתוך אמירה זו חשבינן ל"י כמילתא אחריתי, ואין בלשון כור חצי ועוד חצי, ולפ"ז בנמצא שחצי אינו שלו, הרי החצי שאמר בעה"ב מבורר, והו"ל מוסיף ע"ד.

הקדש לעצמו, אע"פ שלא נהנה עדיין, דבנטילה הוציאו מרשות הקדש, עי' בספר אאמו"ר שליט"א מעילה י"ט ב' בשם תו', וכיון שהכל נטילה אחת ס"ד דלא מחלקינן חלק בשליחות בעה"ב ובשליחות השליח, אלא הכל במצב שזה שנוטלין ברשות ולא בשליחות, ועשטמ"ק בשם הרא"ה.

הא דחשיבי שלוחין של השליח אע"פ שא"ל בשם בעה"ב מצינו כן בשליח ששינה ברישא דמתני', ופי' אאמו"ר שליט"א שם דכיון דלא שמעי מבעה"ב, סמכי אדיבורא ידי' על אחריותו, שאם אינו כדבריו הרי הם אוכלים על אחריותו, וענין זה שייך רק בשליח שהסמיכו בעה"ב שהרי הוא נוהג בעלות ברשות זו, אבל המראה לחבירו לאכול אצל אחר, לא מעל השליח, שאין לו זיקה לאוכלין שיסמוך עליו האורח, וכשאומר השליח טלו שתים ס"ד שהכל מכחו ולא למעול בעה"ב, מיהו אף לצד שעקר שליח שליחותי' נראה דהיינו דוקא כששמעו לשליח ונטלו שתים, אבל אם נטלו רק אחת שליחותי' דבעה"ב עבדי.

הא דאמרין שאם מעביר ע"ד של בעה"ב לא מעל בעה"ב, יש לשאול כיון דהשליח בשם בעה"ב קאמר, והם נטלו לקיים ציוויו, למה לא יחשב כשליחות בעה"ב בחתיכה הראשונה, וביאר אאמו"ר שליט"א דלדין שליחות בעינן שישמעו מפי השליח, ואם אחד שיקר להם בשם בעה"ב ואיגלאי מילתא שכיוון לאמת ולא ידע, לא חשיב שליחות בכה"ג, וה"נ אם חשיב כמעביר הרי לא מסר להם דבריו של בעה"ב, עיי"ש בספר מעילה, ולפמש"כ סק"א אפשר דלא חשיב כקיימו שליחותו של בעה"ב כלל, דשליחותו היתה לחתיכה אחת מבוררת, והם נטלו שתים שמתוכם יש אחת של שליחות בעה"ב, ואין זה רצונו של בעה"ב, וכמעביר ע"ד במעשה חשיבי, ואף אם נטלו רק אחת אין לומר דעשו

למאי דקי"ל אוסופי קא מוסיף קנה הלוקח חצי שאינו מסוים, וביד בעה"ב להחליט איזה חצי יתן לו, ולא קפיד בהע"ב ע"ז שמכר חצי שאינו מסוים, מיהו הלוקח יכול לחזור בו, וכמ"ש בשו"ע סי' קפ"ב ס.

ב שם הב"ע דא"ל טלו אחת מדעתו של בעה"ב כו' נראה דאף לרבינא אין עיקר חידוש המשנה דמוסיף ע"ד הוא, דמתפרשא דומיא דהם נטלו שלש ושם אין שייך נדון מעביר כמ"ש תו', אלא עיקר החידוש דלא אמרין שכל השתים מדעתו של שליח, דאע"פ שא"ל שבעה"ב צוה אחת מ"מ א"ל ואני אומר שתים, כלשון המשנה, וכ"מ במעילה דאר"ש דמיירי באמר טלו אחת מדעתו כו' מהו דתימא עקר שליח שליחותי' דבעה"ב ולא למעול קמ"ל, וביאר אאמו"ר שליט"א שם דמיירי שיש לשליח רשות מבעה"ב לתת לפני אורחיו לכן ס"ד דהשליח מארחם אותם כאילו הם אורחין שלו, דלא מיירי ברשיעי שאוכלין באיסור, ויתכן להוסיף שהם נטלו שלש שתים שלו ואחת של בעה"ב.

ואפשר לפרש שהשליח א"ל דקים לי' בדעת בעה"ב שאינו מקפיד ומרשה שיטלו שתים, וכן הם מה"ט נטלו שלש, וא"ת א"כ אין כאן עקירה משליחותו שהרי הכל מכח בעה"ב קא שקלי, וי"ל דמ"מ לאו שליחותי' עבדי, ולענין מעילה בעינן שליחות, וס"ד דכל הסעודה בכונה אחת, וכיון דחזינן שהם נוטלין גם ע"ד עצמם, לא אמרין דהראשונה נטלו בכח שליחותו, אלא הכל בהסכמת בעה"ב ולא בשליחותו ממש, וכמו אם נטלו השלישית שלא ברשות שהי' מקום לומר דלא חיישי לרשות כלל וע"ד עצמם הם נוטלין כרצונם.

ויותר מובן אם נפרש שנטלו כל החלקים יחד, ובאמת הם מועלין מיד בנטילה, דבעה"ב ושליח הנותנין לפני אורחין, יצא לחולין בנתינתם, וכן הם שנטלו לעצמם הוציאו לחולין בנטילתן, כדן נוטל חפץ של

שליחותו של בעה"ב, כיון שלא ידעו שבעה"ב צוה אחת.

דניחא ל', ועמש"כ להלן בפלוגתא דר"י ורבנן.

ג. צ"ט א' ואיכא דאמרי כו' דטבא לך עבדי לך כו' יש לשאול אם בעה"ב צריך רק למעוה של חצי כור למה אמר לו למכור כור, וי"ל שהי' סבור שלא ימצא קונה לחצי שדה, והרשהו למכור כור, וכע"ז בשטמ"ק בשם הרא"ה.

שם לא ניחא ל' דליפשו שטרי עלואי, יש להסתפק הרי שמכר כל הכור לאדם אחד וביקשו הלוקח שיכתוב לו שני שטרות, אם ג"ז מעביר ע"ד הוא, ואמנם יש סברא דזה ודאי מעביר ע"ד שהרי אינו יכול לומר דטבא לך עבדי לך, אבל י"ל דריבוי שטרות אינו עיוות דמצי אמר ע"ז לתקוני שדרתיך דדרך בנ"א כשמוצא קונה טוב למלאות חפצו בצורת השטר, ולא קפיד כ"כ על ריבוי השטרות, ורק כשלא עשה שליחותו מצי א"ל שזו אינה טובה עבורו, והי' מעדיף שימכור הכל לאחד בשטר אחד, וברמב"ן לק' ב' מוכח דאף לאדם אחד בשני שטרות חשיב עיוות, וכ"כ הרא"ש דבעיין גם כשמכר שני החצאין בלא דטבא לך, ושם מיירי במכר מיד לשני בנ"א, ועמש"כ בדבריו להלן, ועי' לק' ס"ק בביאור הגמ' קרוב לפר"ת, ולפ"ז אפשר לקיים כמש"כ דכולה בעיין רק כשלא עשה שליחותו, ולפר"ת משמע דלא קפיד אשני שטרות באדם אחד, ויש לדחות דאורחא דמילתא דאדם אחד השטר אחד.

ונראה דבעיין היא בין אם בעה"ב ניחא ל' בזה שלא מכר חצי השני, ובין אם הי' רוצה שימכור כולה, ואפי' אינו חושש לריבוי שטרות, דהגדון אם חשיב שליח במעשה זה וד"ז נקבע ע"פ ההלכה בשעת המכר, ואין כאן כח זכין להחליט דבריו למפרע, כמו שאין אדם יכול למכור נכסי חבירו בלא שליחות, אף אם איגלאי מילתא

שם אא"ב שליח כה"ג עושה שליחותו, הנדון כאן כמו בבעיא דליכתא וכוורא, דהיינו שאין הפסד ממון, דודאי החלוק שקנה שוה שלש, ויכול בעה"ב למכור אם ירצה, והי' סבור השליח דמה שא"ל לקנות בדינר, היינו מפני שסתם חלוק עולה דינר, ואין מצוי להשיג חלוק גרוע בטיבו, שיהא שוה שלש, ועכשיו שנודמן לו חלוק כזה סבר שיתרצה בעה"ב בכך, [כ"כ ברא"ה, וכמש"פ בליכתא וכוורא], והנדון בשינוי שאין בו הפסד גמור, אלא בטירחא וכיו"ב, אם סומך בעה"ב על שיקול דעתו של השליח, והו"ל שלוחו, כמו בהכי אמדתיך ק' א', או שאין לו כח שליחות לשינויים כאלו.

ור"י דפליג סבר דודאי לא ניחא ל' לבעה"ב בחלוק גרוע, ואף אם לבסוף איגלאי מילתא דבעה"ב ניחא ל', מ"מ אין כאן שליחות, דזהו שינוי גדול, ואין לשליח כח להחליט כן מדעתו, וערמב"ן דאכתי י"ל דבליכתא וכוורא מודה ר"י דשלוחו והוא, כיון שאין אפושי שטרי שינוי גדול כ"כ, וערש"ש דמש"ה לא אמר כתנאי.

יש לדקדק מ"ט לא מייתי מרישא דמתני' שם דפליגי כה"ג בנתן לו שתי פרוטות להביא אתרוג והביא באחת אתרוג ובאחת רמון, וכן הק' ברש"ש, ובגמ' העתיקו בדברי ר"י אף בזה בעה"ב לא מעל, וכ"ש ברישא, ותירץ אאמו"ר שליט"א בספר מעילה שם דהשינוי בין אתרוג בפרוטה לאתרוג בשתי פרוטות שינוי קל הוא, והו"מ למימר שאין בזה קפידא, דפחות מליכתא וכוורא הוא דאיכא אפושי שטרי, ולכן אייתי ל' מחלוק.

שם א"ה שליח אמאי מעל, במעילה ל"ג לה, ואפשר דכאן ר"ח מסורא הק' כן, והתם סתמא דגמ' הוא, מיהו הקושיא צ"ב דעד השתא נמי ודאי דמעל אטלית, דלא מסתבר

כיון שיכול לומר לו, ממילא בטלה שליחותו מעיקרא, שאינו יכול לעשות שליחותו בלא לימלך בבעה"ב, ובמתני' שם ל"ג שיכול לומר לו אלא שאומר לו, ומשמע במוחלט, אבל בגמ' גם שם העתיקו שיכול לומר לו, ומתפרש שפיר שביארו כן בגמ' כונת המשנה, ועי' בסמוך.

ויש להסתפק אם באמת הביא חלוק גדול שוה י"ג בשש אם מעל לר"י, דלכאורה משמע שהי' ראוי לו לעשות כן, עכ"פ לר"י, אבל הדבר קשה לחדש מחלוקת בין ר"י ורבנן מה ראוי לעשות, ויתכן לומר דאף לרבנן ראוי לעשות כר"י, אלא דמצי א"ל בהכי אמדתיך ולא בטלה שליחותו כשעשה כרבנן, וכמ"ק לישנא דמתני' מפני שאומר לו, דמשמע במוחלט, וכן מסתבר לפרש אליבא דר"ח מסורה, ועמ"ש"כ בזה אאמו"ר שליט"א במעילה שם.

אבל יותר נראה דאף לר"י לא מעל בהביא חלוק גדול, דודאי אם ביקש ממנו שני קבין קטניות בסלע ומצא זול לא יביא לו ארבעה קבין בסלע, וכן באתרוג שמתקלקל יותר מקטניות, ואמנם בעה"ב לא א"ל כמה, אלא נתן לו שתי פרוטות או סלע וא"ל הבא לי באלו, אבל ודאי ראוי לשליח להבין שאין לבעה"ב צורך במדה מרובה כ"כ, ואף אם ירויה פרוטות נוספות אין לו לקנות בשביל זה הרבה קטניות ואתרוגים, וה"ה בחלוק שאין לבעה"ב צורך בחלוק יקר כ"כ אף אם ירויה עי"ז עוד סלע, ופעמים שאינו ראוי לחלוק כזה כלל, א"ו ר"י קאמר רק שבכה"ג צריך לימלך, ואינו יכול להחליט שזוהי שליחותו של בעה"ב, וכיון שכן אף אם כיון לדעתו לא מעל, אבל מודה ר"י לרבנן דהפשטות שיפה עשה בלקיחת החלוק שוה שש בשלש, ואם לקח שוה י"ג בשש לכו"ע לא מעל.

שם חלוק גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע מאי רע רע בדמים כו', נראה דתירתי

כלל דמעלו שניהם יחד על החלוק, ואפשר דר"ח מסורה סבר דדוקא כשמשאיר לו השלש סלעים מצי א"ל דטבא לך עבדי לך, אבל אם הוציאם טלית, א"כ טפי הי' לו לקנות חלוק גדול ויפה, ונמצא שכשקנה הטלית כאילו מעל גם בחלוק, ואמנם אין דבריו נעקרים למפרע ולא מעל, אבל מיושב הלשון דמשני אטלית, דמעיקרא ס"ד דכמעל אתרוייהו חשיב, ועוד י"ל דאא"ב דכונת בעה"ב שאם ימצא חלוק בפחות מדינר יקנה החלוק ולא ישתמש בכל הדינר, נמצא שלא נתן לו הדינר להוציאו כולו במוחלט, דהא דעתו של בעה"ב דאפשר שיחזיר לו חלק ממנו, ובכה"ג נמצא שלא הוציאו בעה"ב כולו לחולין ושפיר מעל השליח, אא"א דבעה"ב רצה דוקא שוה שש, א"כ הר"ז כהוציא בעה"ב כל הדינר לחולין, שמשנתנו לו ידע שישתמש בכולו, דלא סליק אדעת' שימצא מי שמוזיל שוה שש בשלש, ושוב אין לשליח למעול בשלש הנותרים, ומשני אטלית דמ"מ כשהוציא המעות שלא בשליחותו מעל, שעדיין המעות הקדש, ויש לפרש כן כונת תו' בתירוצ' קמא, ומבואר כאן שאע"פ שפרט הדינר וקיבל שלש לא נפקו לחולין, כיון שזה קיבל תמורת הדינר והו"ל כחילול, אבל אם מטרתו לפרוט דינר לצרכו, יתכן שמעשה זה יחשב כהוצאה מרשות הקדש, עמ"ש אאמו"ר שליט"א במעילה שם, וערמב"ן שג"כ כתב שיש חידוש בזה שמעל אטלית, ולא ביאר מ"ט.

שם ר"י אומר אף בזה בעה"ב לא מעל, משמע שיש בזה חידוש טפי מברישא, והיינו מפני שקרוב לומר שלא ירצה חלוק שוה י"ב אף אם ירויה עי"ז עוד סלע, משא"כ באתרוג דדבר מועט הוא להוציא עוד פרוטה, ובמעילה שם ל"ג אף בזה, אבל מ"מ מתפרש שפיר שיש בזה חידוש נוסף, ומלשון הגמ' יש ללמוד שהחידוש לר"י.

שם מפני שיכול לומר לו כו' לשון זה מתפרש דאף אם אינו אומר כך, מ"מ

ר"י, ודכוותה מיירו רבנן, - וצע"ע בד"ז שנקטנו דלר"י סגי בגדול שלא ימעול.

בפרש"י כבר תמה הרא"ה, ודברי הריטב"א לא נתפרשו שהרי המעילה של בעה"ב על החלוקה ולא על הטלית, וה"נ על החצי שקנה בו קטנית.

תוד"ה כ"ש, תימה א"כ בקטנית אמאי מעל כו' בסברא ג"כ פשוט דאם הרויח בחצי שלקח, עשה שפיר שליחותו בזה, ומה בכך שיהי' יכול להרויח עוד בחצי השני, הרי במה שלקח בחצי, לא מנע שלא יוכל ליקח בחצי הנוסף, אבל בחלוקה משכח"ל כשיש רק שני חלוקים או גדול או קטן ואם לקח שוה שש לא יוכל להרויח בשוה י"ב, ומ"מ הפשטות שגם בחלוקה הי' יכול לקנות עוד חלק שוה שש, כמו בקטנית, וע"כ דבשוה י"ב הי' מרויח יותר, מיהו סתמא דמילתא אין כונת בעה"ב שיקנה לו שני חלוקים, משא"כ בקטנית שאף אם מוסיף לקנות אין זה שינוי מדעת בעה"ב, ולפ"ז אף אי גרסינן י"ב חשיב הפסד שלא לקח החלוקה הגדול.

כתב הרא"ש דמהא דפשיט ממעילה חזינן דאע"פ שלא השאיר לו מעות ג"ז בכלל בעיין, וע"כ דעיקר הנדון אם חיישינן לאפושטי שטרי, ויש לדחות בג' אופנים, א' דאמנם ר"ח מסורא פשט ממתני' טפי מבעיין, אבל למאי דדחינן נשאר הספק רק בכה"ג שיכול לומר דטבא לך עבדי לך, ב' דלענין מעילת בעה"ב די בזה שבשעה שקנה החלוקה עשה לו טובה ונעשית שליחותו, ומה שלקח אח"כ הטלית אין זה מגרע למפרע, ג' דבאמת גם בטלית עבד לך טובה, ואין חילוק אם קנה לו טלית או שהשאיר לו מעות בעין, דעיקר הטובה היא בזה שחשב השליח שדי לבעה"ב בחלוקה שוה שלש, אלא שקשה להשיג כזה, וכשמצא בזול דטבא לך עבד לך לקנות לו בשלש, וישאר לו שאר המעות לטלית, דאם לא שחשב השליח שזהו רצון הבעלים פשיטא

קאמר א' חלוקה גדולה הייתי מבקש, דאף אם לא הי' מרויח בדמים יותר, מ"מ יכול לומר לו שהקציב לעצמו לקנות חלוקה בדינר, ואם ימצא גדול ויפה ג"כ יקנה בדינר, ב' דהבאת לי רע בדמים שעי"ז הפסדתי בדמים, והי' לך לימלך דשמא ניתא לי להוציא כל הדינר כדי להרויח בדמים, והיינו דקאמר מודה ר"י בקטנית שאין בה סוג גדול יותר בגלל הדמים, דאף בפרוטה מקבל כלי מלא, ולא ריוח בדמים, משא"כ באתרוג שיש גדולים וקטנים ואף אם אין ריוח בדמים ניתא לי בגדול, ובתוספתא הגרסא שהקטנית של סלע כקטנית של פרוטה, פ"י בגדולה, ומיושב בזה דכיון דאיכא דובני בשומא א"כ מהו המשל שמצא ר"י בקטנית, אבל כיון שמצא בהן דליכא גדולים וקטנים שפיר מתפרשין דבריו בדמזבני כנא כנא בפרוטה.

וא"ת א"כ מאי קאמר דיקא נמי דקטני מודה ר"י כו' היכי דייק מינה דרע בדמים קאמר, דילמא הא דמודה בקטנית מפני שאין בה גדולים וקטנים, וי"ל דהיינו מדלא קאמר מודה ר"י בהביא שוה שש בשלש, ועוד דלא יתכן כלל לומר מודה דר"י בקטנית כשהביא לו שוה בשוה, דהיינו שא"ל הבא לי בסלע קטניות, והביא לו שוה חצי סלע בחצי סלע, דא"כ במה עשה שליחותו שהרשה לעצמו לקנות בחצי הסלע השני, בשלמא בחלוקה שייך לומר שהשיג חלוקה גרוע וסבר דסגי לבעה"ב בזה, אבל בקטניות שבעה"ב הוצרך לקב בסלע, והוא הביא לו חצי קב בחצי סלע, הרי זה אינו ענין למתני' כלל, דגולן הוא שנשתמש בחצי הסלע לדבר אחר ולא עשה שליחותו, א"ו מיירי שהשיג קב בחצי סלע ועשה כל שליחותו של בעה"ב, וש"מ דרישא נמי מיירי בכה"ג שהשיג שוה שש בשלש, ואפ"ה דוקא בקטניות הוא מודה, ועכ"פ הול"ל מודה בחלוקה, כיון דגם בקטנית מיירי בשוה שש בשלש, א"ו דאף בחלוקה שוה שש בשלש פליג

דלא מעל בעה"ב, אף אם השאיר לו השלש במעות, וא"כ אדרבה כאן עשה לו יותר טובה מההיא דליתכא וכורא, ודברי הרא"ש צ"ע, ובענין אי בעיין אף כשמכר כל הכור, עמש"כ בתחלת הס"ק, ובמש"כ לק' סק"ד.

הרמב"ן כתב דמהא דחשיב במעילה מעביר ע"ד כדמסקינן מדיקא נמי, אין ראי' דה"ה ליתכא וכורא, די"ל דהכא קפיד טפי, וגם דחה דאין ראי' מהדיקא נמי דהטעם משום דבשוה שלש בשלש חשיב מעביר, והרא"ה כתב דמ"מ מדברי ר"י למסקנא דחשיב ל' מעביר אף בשוה שש בשלש, יש ללמוד דמ"מ באפושי שטרי אף רבנן מודו ל'י, ויש לדחות דהתם הפסיד ממון שלא יוכל להרויח יותר, משא"כ באפושי שטרי שאין כאן הפסד גמור, תדע דבגמ' לא פשטוה מדרי'.

שם ב' ת"ש היתה כתובתה כו' כדאר"ש כו' ה"נ בקטיני, יש להבין דבעלמא כדאמר היינו על משנה או ברייתא אחרת, וכאן הול"ל הא אמר ר"ש כו', וי"ל כדאמר ר"ש לשנויי דר"ה, ה"ה לשנויי לבעיין דלא תפשוט, ולפ"ז משמע דאי לאו דר"ה לא הוה משני ר"ש הכי, ונפשוט מיני' בעיין דשליח הוי, וכדעת ר"ה גאון, מיהו באמת לא שייכא הא בבעיין שהרי לא השאירה להם שדה ומכרה הכל, והמקשן ה' סבור שמכרה בזא"ז, ולכן לא אמרה ר"ש הכא, ולפמש"כ סק"ד אמרה ר"ש לכו"ע, דב"ד מורין לה למכור לאחד ולא לשנים, ולכן אפי' בשטר אחד מיירי בקטיני, וע"ע להלן.

ד. שם פשיטא אמר לאחד ולא לשנים כו' לגרש"י נראה כמיותר מה צריך לאשמועינן פשיטא דאמר לא לשנים שלא ימכור לשנים, ואפשר שזה רק כהקדמה אם לאחד מתפרש כמו ולא לשנים, כאילו אמר אמר לאחד ולא אמר ולא לשנים מאי כו', ובדוחק י"ל דס"ד שישתדל ולא לשנים אבל לא שימנע מלמכור בשביל זה, ולגר"ח נחא.

מיהו לגר"ח קשה הא דאמרי ר"ח ורבר"ה וגם ר"נ לאחד ואפי' לשנים לאחד ואפי' למאה, וגרסא זו גם ברי"ף, ומה יש לו להזכיר לאחד אם בעה"ב לא אמר לאחד, ועוד מדהזכיר שנים ומאה משמע דה"ק כיון דמסתברא דאחד אפי' לשנים, א"כ לאחד לאו דוקא וה"ה למאה, שו"ר בריטב"א שכ' שזה דחקו לרש"י, וכתב לפרש לגר"ח דר"ל דאמנם כונת בעה"ב לכתחלה לאחד אבל אפי' לשנים ג"כ יכול למכור אם לא ימצא לאחד, ונראה דגרס לאחד ואפי' לשנים ואפי' למאה, אבל לגרסא דידן דגרס פעמיים לאחד, א"א לומר כן, שו"ר ברמב"ן שגם לרש"י המחלוקת בסתמא, אלא דס"ל דלאחד, כסתמא דמי, ולפ"ז ע"כ שאין עיקר פלוגתתם בלשון לאחד.

לגר"ח נחא הא דמיייתנן ממתני' אע"פ שלא אמרו לה כלום, שאם הנדון בהבנת לשון לאחד, א"כ אין לזה שייכות במתני', דאי קפדי רבנן ע"ז הר"ז כאמרו לה ולא לשנים, אבל אם הנדון בסתמא נחא, וי"ל דאף לרש"י תלוי בנדון סתמא, דכיון דסתמא מותרת למכור לשנים, ראוי לפרש לשון לאחד דלאו דוקא הוא, וכ"מ ברמב"ן, ולפ"ז ע"כ גם לרש"י אין עיקר דבריהם בהבנת לשון לאחד, ומ"מ קצת סיוע יש בלשון זה דר"נ, כגרש"י.

והא דמשני ר"ש בדר"א בלשון מוחלט בקטיני, היינו משום דאף לר"ח ור"נ יש לפרש כן, דכיון שיש גריעותא בשנים מורין לה לאחד ולא לשנים, ובשעת הצורך תקבל רשות מב"ד, ומתני' נמי דייקא שאם חילקה שדה אחת לד', מ"ש שטעתה ברביעי דוקא, מיהו משכח"ל שנתייקרה קודם המכירה לרביעי.

יעוי בתו' וברמב"ן בחידושים ובמלחמות איך מתיישבת סתמות הגמ' דהכא, עם בעיא דלעיל דלא איפשיטא, והנה הרמב"ן כתב דבעיא דלעיל שייכא אף לר"ה כגון שהלוקח

גדולה, או ששנים נותנין יותר, או שמעות חצי' מזומנים בידם, וכיו"ב, וכשא"ל לאחד אינו מוסמך להחליט מעצמו, אבל בסתמא או בלאחד סתמא י"ל דאין כאן קפידא, ואף באפושי שטרי לא קפיד, דסומך על השליח שכך הי' ראוי לעשות, ובאותו אדם בשני שטרות אפשר דלכתחלה רשאי לעשות כן אם יש ללוקח צורך בדבר, ולא עביר איניש דקפיד בזה.

ובעיא דלעיל כשהשליח שינה מרצון בעה"ב והחליט בדעתו דהא עדיפא לי', כגון שלוקח זה הי' רוצה לקנות הכל, או שעכ"פ מצא קונים לכולה, אלא שהחליט דהכי עדיף לבעה"ב, ובה יש לחשבו מעביר ע"ד, כיון שבעה"ב רוצה שיעשה מכירה זו על כל השדה, ומזכיר לו טעמים שמפסיד טובה שעשה לו, כגון אפושי שטרי, או דנפיש טירחי', וכיו"ב, אבל עיקר הטענה בנוי' על השינוי בשליחות, שאילו לא שינה אין בטענות אלו כדי לבטל המקח, והיינו דמיתנין עלה משינוי שליחות דמעילה, ותלינן לה בבעיא דלעיל, בליכתא וזבין כורא.

ולפ"ז שליח שמוצא למכור לאחד לא ימכור לשנים ואם מוצא לשנים לא ימכור לשלשה ולמאה, (ואפשר שזהו מ"ש ואפי' לשנים ואפי' למאה, ועי' לעיל בזה), אבל אם אינו מוצא למכור וכיו"ב מוכר אפי' למאה ואפי' במאה שטרות, ואם מכר רק חציה והי' יכול למכור כולה, בזה יש להחמיר שהמכר בטל מספק או מודאי, ואף באופן שהלוקח מוכן לקנות כולה ולהחליף שטר אחר, ואם לא מצא למכור כולה ומכר חצי' ע"מ לחזור ולמכור הכל ואח"כ לא מצא י"ל דחשיב שעשה שליחותו, ועכ"פ אם לבסוף מכר החצי השני איגלאי מילתא שגם הראשון מכור.

וקרוב לזה פר"ת דהכא מיירי שהשליח השלים שליחותו וכתב השטרות, ולעיל מיירי כשהשאייר לבעה"ב שני השטרות או

הראשון רוצה לקנות גם החצי השני, דליכא חסרון דשנים, אבל יצטרך שטר שני, והדברים מחודשים דאין אפשר לסמוך חלות הקנין על הסכמה פרטית של הלוקח, ומי התחייב לנו שגם למחר יסכים, ואם חלות הקנין תלוי' בזה ראוי לומר שיבטל המקח, ועוד שאם ירצה יכול לכתוב לו למחר שטר אחד על הכל, ובינתים הרויח שהשדה בידו, מיהו י"ל דמודה ר"ה דריוח דטבא לי' שתשאר השדה בידו עדיפא מחסרון דשני בנ"א, אבל מחסרון דאפושי שטרי מספק"ל, וכאן מיירי שמכר שני החצאים וליכא דטבא לי', וצ"ל דסתמו בגמ' לעיל כיון דקיל כר"ח ור"ג, והבעיא לר"ה שייכא רק באופן מיוחד שהתנה עמו שיקח החצי השני.

ולצד דאפושי שטרי קפידא היא תירצו תו' בשם ר"י וכן ברמב"ן דמיירי ששניהם בשטר אחד, וזה דוחק גדול, והרמב"ן כתב כגון אחים או שותפין, ויש בזה חידוש שדינם כתרי, דבפשוטו הבא ליקח שדה במקח אחד, אע"פ שכתוב בשטר ששייך לשותפין או לאחין אין זה מתקבל כחסרון של שני בע"ד, ואין אפשר לאוקומי סתמות הסוגיא בכה"ג, והרמב"ן כתב עוד דמשכח"ל כששמע ממנו דלא קפיד אאפושי שטרי, ואכתי אאפושי בע"ד י"ל דקפיד, ולא חשו לדוחק שבזה כיון דהגמ' מיסתם לה סתומי כיון דלא איפשיטא בעיין, והשאלה בסברא ואיהי דחקא ומוקמא אנפשה באופן שאין חסרונות נוספים, ומ"מ הדברים סתומין.

ולכאורה הי' נראה לפרש ע"ד פר"ת דסוגיא דלעיל עיקרה מפני שלא עשה השליח שליחותו, ולא שייכא בשמעתין כשעשה שליחותו ומכר הכל, דבשמעתין הנדון אם שליח מוסמך להחליט שראוי למכור לשנים בלא להודיע לבעה"ב, ואמנם לכתחלה ודאי לא ימכור לשנים, דלדידי' נמי טירחא יתירה היא ושטרות מיותרין, וע"כ שראה צורך לכך, אם מפני שאין קונים מצויין לשדה

שור"ר בראב"ד ובמלחמות ב"מ ע"ד ב', מבואר
דהעיוות בזה שהתנה בפירוש שלא באחריות,
ובאמת חזינן בגמ' דקרקע באחריות ושלא
באחריות מחירן שוה, מדלא אמרו שתוסיף לו
על המקח כשימכור לה באחריות, וזה מסייע
לומר דלא חשיב עיוות כ"כ, וראיתי בריטב"א
הנדמ"ח שדן בדלא כתב דאקנה אם זה חשיב
עיוות, ולעיל קנ"ז א' הביא פלוגתא אם
דאקנה ט"ס הוא, אבל כאן משמע שהנדון
כיון שלא שייך לומר ע"ז לא שדי איניש זוזי
בכדי, ולא תלוי בנדון אם זה ט"ס או לא.

יש לדקדק מאי שייטא דהאי עובדא
בשמעתין, בב"מ פ"ק גבי דיני אחריות
הו"ל לאתויי, ולפמ"ש"כ דר"ג לשיטתו י"ל
שרצו לסתום בגמ' כר"נ דאחריות ט"ס, כיון
שהוזכרו דברי רב אשי דאמר דלאו ט"ס הוא,
והראשונים ז"ל פי' דכונת רב אשי דמהא
ליכא למשמע מינה, עריטב"א ואו"ז, אבל
לשונו משמע דקושטא קאמר, לכך הביאו
בגמ' עובדא כר"נ דט"ס הוא, ומתפרש דהכי
מסקנא, מיהו גם ממה שלא בטל המקח כלפי
המוכר, משמע דאחריות ט"ס, דאז ע"כ
להתנות עמו בפירוש, וקיבל עליו השליח, עי'
לק' סק"ו.

נראה שאם השליח קיבל ע"ע אחריות בקנין
בזמן המקח, תו לא חשיב עיוות, ומ"ש
הר"ן קדושין מ"ב ב' דיכולה לומר שאינה
חפצה באחריות שלו, היינו עכשיו משבטל
המקח, דאין לחייבה להחליטו מחדש, אלא
ממי שתצעה.

ו. שם זיל זבנה מיני' שלא באחריות והדר
זבנה ניהלה באחריות, משמע שהמקח קיים
כלפי המוכר, ואינו יכול לתבוע מעותיו מן
המוכר ויחזירם לאשה, דאל"כ לא הי' משיאו
ר"נ עצה שיפסיד ויקבל אחריות על עצמו,
והקשו הראשונים ז"ל כיון דבטלה שליחותו
כלפי האשה כדן שליח שעיוות, הדין נותן
שהמקח בטל גם כלפי המוכר, כדאמרינן

אחד מהן, ולפ"ד ג"כ נראה דבאדם אחד ושני
שטרות לא קפיד, ויש לדחות דסתם אדם אחד
השטר אחד.

שם א"ל אע"ג דטעה שליח כו' כל הסוגיא
נתבאר לעיל ס סק"י.

שם ת"ש היתה כתובתה כו' הו"מ למימר
וליתעמיך תיפול משום אפוש שטרי,
ולפר"ת נחא, ולפר"י אה"נ היינו דפרכינן
לעיל, והכא מקשה לר"ה דלדידי' קשה גם
לצד דלא חיישינן לאפוש שטרי.

שם ארשבדר"א בקטיני, כבר נתבאר לעיל
דלכו"ע אמר כן, דב"ד אומרים לה לאחד
ולא לשנים בהדיא, אבל קשה א"כ למה
השמיטוהו הרי"ף והרא"ש דמשמע משום
דאתיא לר"ה, מיהו אכתי משום סוגיא דלעיל
הו"ל להעתיק כן, ואמנם הטור באה"ע סי'
ק"ג כתב דלהרי"ף מיירי בקטיני ולרה"ג אף
בשדה אחת, ולפמ"ש"כ אף לרה"ג מיירי
בקטיני כדמשמע לישני' דר"ש שלא אמר
דילמא בקטיני, והטעם משום דב"ד קפדי
בהדיא, ואולי הטור חשב שהרא"ש הכריע
כרה"ג מדלא העתיק בקטיני, אבל גם הרי"ף
לא העתיק ד"ז, ובקיצור פסקי הרא"ש כתוב
כבטוח"מ שתי הדעות בלי הכרעה.

ה. ב"ב קס"ט ב' אזיל זבן לה שלא באחריות
אתיא לקמי' דר"נ א"ל לתקוני שדרתיך
ולא לעוותי, יש להסתפק אם ר"נ לשיטתו
דאחריות ט"ס הוא ולכך חשיב עיוות, או דאף
למ"ד לאו ט"ס הוא, מ"מ ראוי לשליח לדקדק
בזה, אע"פ שלא התנה עמו המשלח ע"ז,
ולפמ"ש הראשונים ז"ל דהא דא"ל זיל זבנה
כו' עצה טובה קמ"ל, א"כ עיקר חדושי' דר"נ
דשלא באחריות חשיב עיוות, ואין ללמוד מזה
אלא לשיטתו, דכיון דט"ס הוא ש"מ דבלא
אחריות חשיב כשדי זוזי בכדי, ולכן חשיב
עיוות, ועוד דא"כ איירי שהתנה עמו בפירוש
בלא אחריות, וזה חשיב עיוות, אבל אם שכח
להתנות שיהא באחריות י"ל דלא חשיב עיוות,

שלא באחריות, וגם סתמא דמילתא כיון שסבור שתסכים לא העלים שקונה עבודה, וי"ל דאחר קבלת המעות נודע לו שקונה עבודה אבל מתחלה סיכם הדברים בע"פ שלא באחריות ונתן לו מעות, ואמנם אח"כ נודע שלא נתכוין לקנות לעצמו וצריך לקנות מחדש לעצמו, אבל המעות שקיבל בסתם אינו חייב לחזירם לו, שכבר חל המקח בקבלת המעות, גם י"ל שחשב המוכר שהמעות שלו וקונה משלו עבור האשה [בהלוואה או] במתנה, באופן שהוא מוסמך להחליט המקח כרצונו, [שו"ר דלשון הרמב"ן משמע שלוקחן ממש לעצמו, שסילק שליחותו כלפי המשלח, וכאילו אמר בפירוש למוכר לעצמי אני קונה, ולכן אם נתברר בעדים שאין המעות שלו לא קנה לעצמו, ולא רק התחייבות לקיים המקח, אלא אנו מתייחסים לזה כא"ל בפירוש לעצמי וצ"ע, ולפ"ז בשליח למכירה לא חל כלום וכ"מ בדבריו ז"ל].

והרשב"א בתשו' שם כתב לחלק בין אם השליח טעה ונתאנה בשליחותו, או שהתנה עמו בפירוש והסכים לעיוות, דכשהשליח טעה והמוכר יודע שהוא שליח מידע ידע שאינו מוסמך למחול על פחות משתות, ואם המשלח מקפיד בטל מקח, אבל כשהתנה עמו בפירוש ע"כ סמך על השליח, והי' סבור שסתמא בעה"ב שלחו לקנות אפי' שלא באחריות, ויש להסתפק אם כלל הוא דכל שהשליח יודע בעיוות מקחו קיים, ואע"פ שהודיעו שהוא שליח, או דכיון שהודיעו שהוא שליח סומך דממילא מוכן שעדיין תלוי בדעת המשלח, והשליח רק מגלה אומד דעתו של המשלח לפי ידיעתו, ופשטות הראשונים ז"ל דכל שהודיעו שהוא שליח סגי בזה, ואאמו"ר שליט"א פי' דברי הרשב"א דסתמא דמילתא בכה"ג מתנה המוכר עם השליח לקיים המקח בתנאים אלו, והגמ' מיירי בכה"ג שכלפי המוכר הוחלט המקח ע"י התנאות עם השליח, אבל אין זה כלל מוחלט, ולפ"ז ל"פ

כתובות צ"ט ב' ק' א' קדושין מ"ב ב', ותירץ הרמב"ן בכתובות שם דהכא מיירי שהשליח לא הודיע למוכר שהוא שליח, ואינו יכול לחזור ולתבוע מעותיו מהמוכר בטענת שליח אני, וכ"כ הרא"ה שם, וכ"כ הרשב"א והר"ן קדושין שם.

ויש להסתפק אם הכונה בגלל שהמוכר א"צ להאמינו שהוא שליח, או דאפי' במאמינו כיון שלקח סתם הרי נתחייב כלפי המוכר להתנהג כאילו הוא הלוקח, כיון שנתן לו מעות ע"ד כן, ולשון הרמב"ן משמע דאמרינן באמת דלנפשיה זבן מדהתנה תנאים כרצונו ולא הודיעו שהוא שליח, וכן ראיתי ברמב"ן ב"מ ע"ד ב' שכתב שאם ידוע בעדים שלקח במעותיו של המשלח, ע"כ חייב המוכר לחזיר המעות למשלח, וכ"מ בריטב"א שם, אבל הבי' בסי' קפ"ב כתב ע"ז בשם תלמידי הרשב"א דלא נהירא וס"ל דכיון שלקח סתם אינו יכול להוציא מעותיו מן המוכר, וסיים כהמשך דברי הרמב"ן דלענין מי שפרע מהני זה שהוא שליח ותלוי בדעתו של משלח, אבל פשטות דברי הרמב"ן שהדין שכ' בתירוצו קמא אמת, וגם בלשון תלמיד הרשב"א שהזכיר הבי' לא כתב שיוודעים העדים שמעות אלו הם של המשלח, אלא שעשאו שליח, והטור בשם הרמ"ה כתב שעדיין יכול המוכר לומר שהמשלח התנה עמך בין לתקן בין לעוות, ואמנם בעלמא יש לדון אם בסתמא נקטינן כן, אבל כאן שהשליח לקח סתם רגלים לדבר מדלא פריש ש"מ שיש לו זכות כאילו הוא הבעלים.

ויש לתמוה דלשון הגמ' ודאי משמע שהמקח הי' לאשה כמ"ש הרא"ש והרשב"א בתשו' ח"ב סי' רנ"ה מדאמרינן אזל זבן לה, וממה שהוצרך לחזור ולקנותה לעצמו, ערי"ו נכ"ח ח"א הועתק לשונו ממבי"ט ח"א סי' ק"ג שכ' דא"צ שטר אחר מן המוכר לשליח כשלא הודיעו שהוא שליח, ועוד דבשטר ודאי הי' כתוב שם האשה, ובפשוטו כתוב בשטר

הודיע אם יש אופנים שחל המקח, ודעת הרמב"ן בכתובות משמע דבמוכר בטל מקח כיון שבטלה שליחותו, אלא שאפשר שאין הלוקח חייב להאמין לו.

ז. רמב"ם פ"א משלוחין ה"ג נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו כו' וחזור ומוכר אותה למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו כו' פשוט הדברים שהשליח הודיע למוכר שקונה למשלח, שדברים אלו הם המשך להלכה ב', דמיירי בהודיעו, וכן הוכיח אאמו"ר שליט"א ממ"ש הרמב"ם דינא דשליח שלא הודיע בפ"ב ה"ד, ואם איתא שמקורו מסוגיין הו"ל לבאר כאן ד"ז, וכן מלשון הרמב"ם וקנה לו ומסתמות הדברים שעושה השטר ע"ש הקונה באמת.

ונראה דמ"ש הרמב"ם הואיל וקנה אותה במעותיו, כונתו לרמוז דינא דהר"י מיגש שאם ירצה שליח ליתן מעות שלו, אינו מחויב למכרה למשלח, ולפ"ז מפורש ברמב"ם כדעת ש"פ שאין השליח מחויב למכרה למשלח, אם מחזיר לו מעותיו, וע"ע באחרונים בזה, ולפי' זה חזר הרמב"ם ביתור לשון לומר דחיובו רק משום דהכא מיירי שלקחה במעותיו כדמעיקרא.

שם פ"ב ה"ד השליח שקנה או שמכר והודיע כו' ואם לא הודיע שהוא שליח נקנה המקח ויהי' הדין בינו ובין זה ששלחו, יש לתמוה מי חייב את המשלח לקיים המקח, ונראה דמיירי במטלטלין כדאמר ומשך או המשיך, והשווה רבינו דין המעות שנותן שליח הקונה לדין המטלטלין שמוכר, שהרי גם במעות ראוי שהמשלח יוכל לתבעם מן המוכר, והטעם מפני שהשליח מוחזק והלוקח סומך עליו, ואין ראוי למשלח לבטל המקח כשיכול לקבל ההפסד מן השליח, או מפני שהוא בעצמו נתנן לו והטעה את הלוקחים על ידו, וזה כדין תקנת השוק, או שהו"ל כהתנה שאם יעוות יהי' המקח לשליח, או

אלא היכי הוה עובדא, ונפ"מ אם המוכר אמר לשליח שיש כאן אונאה פחות משתות והוא אינו חפץ בפחות, דהרשב"א המקח קיים והשליח משלם, ואפשר דבזה מודה הרשב"א שאין השליח מפסיד, וכן נפ"מ בשליח ששכח להתנות כשער הגבוה או למ"ד אחריות לאו ט"ס ושכח לדרוש אחריות, עסק"ה.

בא"ז, הביא דריב"ם נסתפק אם מיירי בהודיע שהוא שליח ואפ"ה אין מקחו בטל, כיון שהוא שליח לקנות, ובגמ' מצינו דשליח למכור מכרו בטל שאין אדם מוכר דבר שאינו שלו, אבל לקנות י"ל דלא אמרינן אין אדם קונה דבר שאינו שלו, או דמיירי בלא הודיע שהוא שלוחה, ולכאורה כונתו שביד השליח להחליט המקח בתנאים אלו, שאם המשלח לא ירצה הרי הוא לוקחה לעצמו, ומתפרש לפ"ז דכיון שהשליח לא השאיר הדבר בספק בדעת המשלח, כונתו להחליט המקח כלפי המוכר, וה"ה בנתאנה השליח.

ובאמת בההיא דקדושין מצינו דאף אם הלוקח נתאנה בטל מקח, דהיינו שאח אחד קיבל מעות ואחד קרקע, ונתאנה בעל הקרקע פחות משתות, בטלה חלוקה, אלא ששם אין לשליח צד אחיזה בנכסים, ובזה לוקח כמוכר, ונמצא שהכל תלוי כמה ברור שמעשיו תלויין במשלח, ובמוכר קרקע שצריך שטר מן המשלח ידע הלוקח שהוא תלוי בהסכמת המשלח, משא"כ בלוקח כיון שכבר קיבל המעות לידו, ואם השליח לא נתן לו מעות והמוכר צריך ליטלם מהמשלח, י"ל ג"כ שידע שהוא תלוי בהסכמת המשלח, ואז אפי' התנה שלא באחריות ידע דמתלא תלי בדעת המשלח, ואינו ענין למכר בהקפה כיון שהשליח אינו מתחייב להביא לו מעות כלל, וגם משכח"ל שהקנין בכסף כגון שמקנה לו מיד מעות שברשות המשלח בקנין המועיל או מטלטלין בקנין סודר, או שמקנה לו קרקע תמורתה, וע"ע להלן בדין מוכר סתם ולא

שליח שהורשה למכור כל השדה דינו כאלמנה, ובב"י סי' קפ"ה הביא הא דאלמנה לומר שהריוח לבעל המעות, וזה מיושב שפיר.

ובבהגר"א סי' קפ"ה סק"א ט' כתב
דהרמב"ם מפרש הא דשליח
כאלמנה כתובות ק' א' דהיינו סרסור דכיון
שמרויח, מפסיד נמי, ויישב בזה קו' תו' צ"ח
ב' מ"ט אינה מבטלת המקח, דבסרסור אינו
יכול לבטל, ולא נתחווור הדברים דסרסור
שהודיע שפיר מבטל כמ"ש בסמוך ואם ידע
הלוקח כו', ואלמנה מודיעה שהרי השטר
והאחריות על היתומים.

ח. יעו"י בספר מרן זללה"ה ב"ק סכ"א סק"ז
ח' ט' נקט שם דהרשב"א והרא"ש פליגי,
דלהרשב"א אע"פ שהודיעו שהוא שליח המקח
קיים כיון שהשליח ידע בעיות ונתרצה בו,
ולהרא"ש אף בכה"ג המקח בטל, אבל לא
נתפרש א"כ מ"ט לא אר"נ לשליח שיבטל
מקחו, ואין לומר שלמוכר לא היו המעות,
דבכה"ג על המוכר לקבל אחריות לקרקע
שפורע בה את חובו, כמ"ש בנה"מ סי' קפ"ב
סק"ז שכן הדין בכל פורע חובו בקרקע
שמקבל ע"ע אחריות, וצ"ל דהשליח לא רצה
לבטל, כיון שהוא התנה עמו ונתרצה, נראה
כחוזר בו, וכיון שכן אפשר להשוות הרשב"א
והרא"ש דמייירי שהשליח הבטיח למוכר שהוא
יקיים המקח, או דסתמא הכי הוא ששליח
שמחליט המקח בלא אחריות ולא הודיע שהוא
תלוי בדעת משלחו בזה, הרי הוא מקבל ע"ע
לקיים המקח, וכמש"כ סק"ו מדברי אאמור"ר
שליט"א בזה, וגם הרשב"א והר"ן ל"פ אלא
בביאור הסוגיא היכי הוה, שהרי הרשב"א
גופי' בקדושין פי' כהר"ן, ומודה הר"ן באופן
שהתנה עמו ונתן לו המעות ע"ד שהוא
מוסמך להחליט, אין השליח יכול לחזור בו
כלפי המוכר.

**עוֹד שם במה דנקט מרן זללה"ה דשליח
שלא הודיע ונתאנה בפחות משתות**

מפני שהלוקח א"צ להאמין שהוא שליח, או שיאמר ששלח אף אם יעוות, עכ"פ פשוט הגמ' ב"ק ק"ב ב' דשליח שמשנה מקחו קיים, וזה מתפרש או מפני שסתמא המשלח מוותר למוכר ומשאיר הדו"ד בינו לשליח, או שהדין קובע כן, וס"ל להרמב"ם דה"ה במוכר חפצים אבל בקרקע שלא הסמיכו לעשות בה כרצונו, שהרי אינו מוחזק בה וגם הלוקח יודע שצריך שטר מהבעלים, בזה אע"פ שהשליח לא הודיעו, סופו לידע, ולכן לא קנה הלוקח ומכרו בטל, מיהו עיקר דינ' דהרמב"ם במוכר לא מצאנו לו חבר, ופשטות הדברים דבמוכר לעולם בטל מקח כלשון הרמב"ן כתובות צ"ט ב' שכלפי המשלח בטלה השליחות, וכ"כ מהרש"ל בח"ש כתובות שם הובא בנה"מ, וכ"מ באו"ז לעיל סק"ו עיי"ש.

שם ה"ו הסרסור שליח הוא כו' לפיכך אם
שינה משלם מה שהפסיד כו' ואם ידע
הלוקח כו' דברי רבינו מתפרשים דלגמרי
סרסור כשליח, שאם הרויח הרויח לבעלים,
ואם הפסיד ואינו יכול לבטל המקח כגון שלא
הודיע ללוקח או שאין הלוקח ידוע, צריך
לשלם לבעלים ההפסד, אבל אם יכול לבטל
המקח פשוט שא"צ לשלם, ולדעת הרמב"ם
בה"ד כל שלא הודיע המקח קיים, ונמצא
שהבעלים הפסיד, אבל לא מצאנו שום חילוק
בין סרסור שמרויח לשליח דעלמא, ועי'
שעה"מ ה' מכירה פי"ג ה"ט דדברי הרמב"ם
אף במתכוין לעוות, והיינו כשחשב שהבעלים
יתרצה בזה, דהא לא מיירי במזיק, ועמחנ"א
שלוחין ס"ב, ועי' לק' סק"י בדברי הראב"ד
ב"מ ע"ד ב'.

בכ"מ כתב רדין הסרסור נלמד מאלמנה שמכרה שוה מנה במאתים נתקבלה כתובתה, ואם הוסיפה דינר מכרה בטל, ולכאורה מה שנתקבלה כתובתה מפני שעשאוה כבע"ח שגובה השדה לעצמו והוא המוכר וטעם זה לא שייך בסרסור, והרי האלמנה מודיעה שהיא שלוחת היתומים, ואף

שכך ראוי, אין השליח יכול לטעון למשלח שיבטל, א"נ מיירי כשהמוכר אינו מאמין להם ויכול לעכב המעות לעצמו, ולכן השליח הפסידו.

עוד שם ד"ה ויש הרבה חלוקות כו' אף שהמשלח חפץ בשדה ולשלם פחתא או לקבל אחריות, רשות ביד השליח לסלקו במעות, לכאורה צ"ע דכה"ג ודאי חל המקח שכל עיקר שליחותו שהסכים כך היא מפני שסבור שהמשלח שיתרצה, וכשאיגלאי מילתא שבאמת נתרצה, למה לא יחול המקח, וצ"ע.

ומש"ש שאם השליח מחזיר האונאה המקח קיים, לכאורה היינו דתנן כתובות צ"ח א' אפי' אומרת אחזיר את הדינר ליורשים מכרה בטל, ואף באופן שהורשתה למכור את כל הקרקע, כיון שטעתה במחיר, דכך מתפרש הענין בשליח צ"ט ב' ק' א', וש"מ שאין שליח יכול לתקן מקחו ע"י תשלומין, והטעם מפני שהתחייבותו לשלם היא מחודש מכאן ולהבא, וא"א לחשוב המקח ע"ד כן, ורק באלמנה חידש כן רשב"ג דנתנו לה כח לקיים מקחה, כיון שהיא מוכרת לעצמה וניחא לה בכך, ושייך שתקבל ההפסד על עצמה, אבל שליח דעלמא שמסכים לשלם אין בו כדי לקיים המקח למפרע, אא"כ קיבל על עצמו בזמן המקח להשלים למשלח במקום ללוקח, ולפ"ז גם באלמנה אם קיבלה ע"ע להשלים, הו"ל בדין אוסופי קא מוסיף, וכמכרה שוה מנה ודינר במנה ודינר, וצ"ע.

פ' ש"ך סי' קפ"ב סק"ו, במאי דנקט הש"ך שבלוקח סתם כיון שהמקח חל כלפי המוכר נתחייב השליח לקיים המקח כלפי המשלח ולקבל על עצמו אחריות, כבר תמה אאמו"ר שליט"א שזה נגד כל הראשונים ז"ל שכתבו בפירוש שהשליח יכול לסלק את המשלח במעות ואע"פ שפ"י הגמ' בלוקח סתם, כ"מ ברמב"ן ורא"ה כתובות צ"ט ב' וברשב"א ב"ב קס"ט ב' ובתשו' שם,

המקח קיים ואין המשלח יכול לבטלו, ונקט שהדבר במחלוקת אם יתברר בעדים שהוא שליח וקנה במעות המשלח, דלהרמב"ם והרא"ש והר"ן המשלח אינו יכול לתבוע מעותיו, ונמצא שהוחלט ההפסד והשליח משלם, ולהראב"ד והרשב"א וריב"ק שבמרדכי המשלח יכול לתבוע מעותיו, וא"כ לא הוחלט ההפסד, והנה באמת לא נתבאר מקור שיוחלט המקח בע"כ של המשלח בין אם הוא מוכר בין אם הוא לוקח, וע"כ הדבר תלוי בהתחייבות השליח כלפי המוכר, דבסתמא נתחייב השליח לקיים המקח כיון שלא הודיע, ובכה"ג גם המשלח נוהג לוותר למוכר, וכיון שהמשלח מוותר למוכר הוחלט המקח ונתחייב השליח לתקן העיוות, ולא מצי א"ל למשלח שיתבע מעותיו ולא יפסיד, כיון שהראוי הוא שלא יבטל המקח כלפי המוכר, כיון שהוא קיבל המעות בסתמא ויש בזה משום תקנת השוק או הנהגה נכונה, או הסכמה שכ"ז שאין חוזר על המוכר הרי המקח הוחלט ביניהם וישאר הדין בין המשלח והשליח, ואף לדעת ריב"ק שבמרדכי י"ל כן, דאם המשלח מוותר למוכר, לא חשיב שהוא עושה העיוות, כיון שכך ראוי לעשות, ורק בהודיע למוכר בזה אין המשלח יכול להסכים ולחייב את השליח, כיון שידע המוכר שהדבר תלוי במשלח, וכ"מ ברמב"ן שהוא מקור דברי הר"ן, ומ"מ כתב בב"מ ע"ד ב' דבנתברר בעדים שלקח במעות המשלח, יכול המשלח לתבוע מעותיו.

נמצא לפ"ז דלדעת מרן זללה"ה בלא הודיעו קי"ל שהמקח הוחלט ואין ביד המשלח לבטלו, וכיון שהמשלח לא קנה הוחלט לשליח, ובאמת כ"ה לשון הטור בשם הר"אש דכיון שלא הודיע לעצמו קנאו, ובריי"ו כתב שא"צ קנין נוסף לעצמו, אבל הדברים מחודשים דודאי לא נתכוין לקנות לעצמו, והי' סבור שיתרצה המשלח בכך, וגם המשלח לא קנה, וגם בגמ' אמרו זיל זבנה את כו', ואין לנו אלא סתמא הנהגה לקיים המקח, וכיון

כשער הגבוה יעוי"ש בשטמ"ק שתי נוסחאות בראב"ד, ולכאורה אונאה נמי פשיעה היא שלא הלך אצל תגר, וביאר מרן זללה"ה ב"ק סכ"א סק"ט דכיון שיש תביעה על המוכר, אין המשלח מחליט המקח בידו ותובע את המוכר, אבל אם השליח עיוות ואין תביעה על המוכר בזה המשלח תובע את השליח.

ונראה שהרשב"א בתשו' הנ"ל מתפרש עד"ז, אבל לא ס"ל לגמרי כהראב"ד, דבלא הודיעו ס"ל שפיר שהמקח קיים כלפי המוכר וכמ"ש בתירוצו ראשון בקדושין שם, ולדברי הראב"ד יתפרש אף בהודיעו כיון שהשליח שינה במתכוין, ולפ"ז אין הטעם כדמשמע בראב"ד שהשליח ששינה צריך להפסיד, דכ"ז שלא גרם הפסד למשלח למה יפסיד, אלא זהו הראוי בתקנת השוק של המוכר שלא לבטל מקחו, כ"ז שהוא נהג כדין, והשליח הטעהו, וכמשנ"ת לעיל, ולפ"ז שליח שלא הודיע לא מצי למימר קים לי כהרשב"א, מיהו אם יברר בעדים שהוא שליח וקנה במעות המשלח, יכול לומר קים לי כהרשב"ן וריב"ק דהו"ל כהודיעו, אלא שבדרך כלל בכה"ג המוכר מוחזק.

נראה דבכל הני עובדי מיירי שהשליח חשב שהמשלח יתרצה בכך ולטובתו נתכוין, ולא עלה ע"ד לשלם משלו, בין בשדה שלא באחריות ובין בסרסור שמכר בפחות, ואם נתאנה במחיר מיקרי פושע כמ"ש מרן זללה"ה, וחמירא פשיעתו טפי מההיא דאבימי כתובות פ"ה א', שלא עלה ע"ד שיטענו כך, ואם כשהודיע לבעה"ב המחיר הסכים, ואח"כ בירר שזו טעות נראה דנתקיים המקח, כיון ששהה בכדי שיראה לתגר, ולהאמור לא נתחוררו לן דברי המחנ"א שחילק בין שינה במזיד לטעה.

בדין לא פסק כשער הגבוה נראה בטוש"ע סי' קפ"ב ס"ז דחשיב עיוות, ונפ"מ בפסק עם גוי שאינו יכול לבטל המקח, ולדעת

ובריטב"א ור"ן ור"י מיג"ש ורמ"ה ב"ב שם, וכן בטור בשם הרא"ש ובר"י, והרשב"א בתשו' שם כתב ואע"פ שיראה מדברי ה"ר משה ז"ל שמחייבין את הלוקח לכתוב לבן המצר את האחריות אינו מחזור בעיני וכן קבלתיה מרבתי נ"ע, שאין השליח חייב לקנות ולמכור בע"כ, דבמה נתחייב בזה לקנות ולמכור, ולעיל כתבנו שגם בדעת הרמב"ם אפשר לפרש שרק כשאינו משלם מעות חייב באחריות, וכן נסתפק מרן זללה"ה בדעת הרמב"ם, וכבר כתב הש"ך דברמ"א משמע שיכול להחזיר לו מעותיו וליקח הקרקע לעצמו, וכ"כ הב"ח, וכ"ד מרן זללה"ה שאין המשלח יכול לכופו לקבל אחריות, (וכ"ש למאי דנקט שם שהמקח הוחלט לשליח, ואף לפמשנ"ת שהמקח לא הוחלט עדיין, מ"מ לא נתחייב ליתנו למשלח), וכמ"ש אאמו"ר שליט"א.

ובמעמ"י דהש"ך י"ל דכשהשליח החליט המעות למוכר ולא התנה שהדבר תלוי בדעת המשלח הרי הוא כגזול שנותן מעות שאינן שלו במוחלט לאחר, ולכן נתחייב לפייס את המשלח בכל מה שיוכל לקיים המקח, משא"כ כשהודיעו שהוא שליח, שאז לא הוחלטו המעות ביד המוכר, ולא הוציא השליח מרשות בעלים על דעתו כלום, מיהו דעת אאמו"ר שליט"א שהשליח רשאי להשתמש במעות כשחושב שזוהי טובת המשלח, אם מקבל ע"ע להחזיר לו מעותיו אם לא ירצה, ולא חשיב גזול בכך, מיהו זה יתכן רק כשלטובת הענין ראה שאין ראוי לומר למוכר שהוא שליח.

י. הרשב"א ב"מ ע"ד ב' ובקדושין מ"ב ב' הביא דברי הראב"ד דשליח שטעה בטל מקח, אבל שליח ששינה במתכוין או בפשיעה המקח קיים והשליח צריך לתקן העיוות, ופי' דפחות משתות מיקרי טעות, ושלא באחריות כיון דאחריות ט"ס מיקרי שינוי במתכוין, וכן אם נתן מעות קודם לקיחת השטר, ובלא התנה

הרמב"ן לא מיקרי עיוות לבטל שליחותו, וכן נסתפק הראב"ד בזה עי"ש בשטמ"ק.

דינים העולים.

א. שליח שעיוות, וא"א לתקן העיוות, כגון שמכר לגוי או שמכר בשוק ואין ידוע למי, חייב לשלם, ואפי' שגג וטעה ונתכוין לטובת המשלח, ורק באונס דלא הו"ל לאסוקי אדעת' פטור.

ב. מה נקרא עיוות, א. טעה במחיר אפי' משהו, [באופן שהטעות מבוררת]. ב. א"ל המשלח אל תמכור בפחות מכך וכך, אפי' נתכוין לטובתו שחשב שיוזל יותר. ג. לקח שדה שלא באחריות. ד. נתן המעות קודם שקיבל השטר. ה. אם פסק על הפירות ולא התנה כשער הגבוה הדבר במחלוקת אם נקרא עיוות, ועסק"ה בדין דאיכני ואחריות למ"ד לאו ט"ס.

ג. שליח שהודיע למוכר או ללוקח שהוא שליח, אע"פ שעיוות א"צ לשלם, לפי שלא הפסיד למשלח, דכיון שעיוות בטלה שליחותו ובטל המקח, מיהו אם אמר למוכר שהוא מוסמך לסכם מחיר ושאר תנאים עי' דין י'.

ד. שליח שלא הודיע שהוא שליח וקנה או מכר סתם והמוכר או הלוקח סברו שקונה לעצמו או מוכר משלו, א"א לכוף את המוכר לבטל המקח בטענת שליח אני, ולעוות לא עשאני שליח, ולכן המקח קיים והשליח משלם ההפסד למשלח.

ה. בד"א כשהשליח מכר מטלטלין שהוא מוחזק בהם, אבל אם יש עדים שהמעות שלקח בהן הם של המשלח או שהחפץ של המשלח, עיקר הדין נותן שהמשלח יכול להוציא מעותיו וחפציו, ובטל המקח, אבל אין הדין מוסכם דאפשר שהמשלח אינו יכול לבטל, ואפי' אם יכול לבטל אם אינו רוצה לבטל, חשיב שהשליח עיוות, כיון שהראוי שלא יבטל המקח מן המוכר או הלוקח שקנה

מן השליח לפי תומו, ונתבאר להלן דין ו' ז', ולדעת הרמ"ה יכול המוכר או הלוקח לומר הבא רא' שעשאך שליח סתם, דילמא עשאך שליח גם לעוות דכיון שלקחת סתם הר"ז כהודעת שאתה מוסמך כבעה"ב, ואפשר שאפי' ביטל המשלח, חייב השליח לקיים המקח בינו למוכר.

ו. שליח שקנה במעות המשלח ולא הודיעו, מבואר ברמב"ם ושו"ע שהמקח קיים, אבל לא נתפרש אם הביא עדים שהמעות של המשלח מאי, ונחלקו בזה הראשונים ז"ל עי' ב"י בשם תלמיד הרשב"א ומרדכי פ"ב דקדושין, וסתמות הפוסקים שהמקח קיים והשליח משלם, אבל אפשר דאם המשלח רוצה יכול לבטל, וכמבואר ברמב"ן ועוד, ומ"מ אין ראוי למשלח לבטל, והמקח קיים והשליח משלם, ואפי' מאמינו שהוא שליח דינו כהביא עדים.

ז. שליח למכור שנתברר שהחפץ של המשלח נראה דהרמב"ם יחידאה בזה שהמקח קיים, ודעת הרמב"ן וכ"כ מהרש"ל ובאו"ז בשם ריב"ם שהמקח בטל אע"פ שלא הודיע, ונראה דבמקום שהלוקח א"צ להאמינו המקח קיים, אבל אם מאמינו או יש עדים, והשליח עיוות המקח בטל, אבל בשו"ע סתם כהרמב"ם וא"כ ראוי למשלח לקיים המקח וממילא לתבוע מן השליח, דסו"ס הרי עיוות, - אם השליח עיוות במתכוין כתב אאמו"ר שליט"א דאמרינן שדעתו לתקן העיוות משלו, מיהו אם חשב שהמשלח יתרצה, דינו ככל טעות, ולכאורה סתמא הכי הוא, מיהו כיון שהוא הטעה את הלוקח ראוי לו להשתדל לקיים המקח.

ח. שליח למכור קרקע כיון שצריך שטר מהמוכר דינו כהודיע, ולעולם בטל המקח בטעה.

ט. שליח שעיוות ובטל המקח, אף באופן שא"א לבטל המקח מן המוכר, מ"מ לגבי המשלח בטל מקח, ויכול השליח להחזיר לו

מעותיו ויפטר, כ"ד הראשונים ז"ל דלא כהש"ך, ואם אין לו מעות להחזיר אינו יכול לסלקו בקרקע בלא אחריות.

י. שליח שהודיע שהוא שליח ואגלאי מילתא שעיוות בין בטעה במחיר בין בהתנה וסבור שהבעלים יתרצה, בטל מקח, אבל אם השליח אמר לו שהוא מוסמך להתנות כן, או שמדרך התנאותו הי' ניכר שהבעלים הסמיכו לכך, כתב הרשב"א שדינו כלא הודיע לענין התנאי הזה, ונתחייב לקיים המקח כלפי המוכר, וכ"ד הראב"ד, וכ"נ דעת הרא"ש.

יא. שליח שעיוות וכשנודע למשלח נתרצה איגלאי מילתא שלא עיוות, ואין השליח או המוכר יכולין לבטל המקח, ואם המשלח מקפיד והשליח רוצה לתקן העיוות משלו, לא מהני למפרע, אא"כ התנה בזמן המקח שהוא ישלם החסר למשלח, ואז אפי' אחריות של השליח מהני, כגון שנתחייב בזמן הקנין שאחריות השדה עליו, ואף אם המשלח לא ניחא לי' לא בטל מקח, דלא חשיב עיוות.

יא. כתובות צ"ח ב' כאן שנה רבי הכל לבעל המעות, יש לתמוה מה שייך להזכיר במתני' נדון שיהא שייך לשליח, הרי הלוקח שילם הכל בשביל השדה, ואינו יכול לחזור בו מפני שאין אונאה לקרקעות או אינו רוצה מפני שהוקרו השדות, ולא משמע שהאלמנה טוענת שע"י טרחתה הרויחה ליתומים, דלפ"ז אין הגדון בדעת הנותן אלא ענין אחר שבין האלמנה ליתומים שרוצה דמי ספסירא, ובאמת זוהי קושית ר"ת בתו', ולכן פי' דמתני' לא שייכא בדרי' ור"י ובאמת בזה לכו"ע הכל לבעל המעות, ועדיין תמוה א"כ למה הביאו בשמעתין ההיא דר"י ור"י, הרי במתני' הדבר פשוט וא"צ הסבר למה הכל ליתומים, ולא בכדי אמר ר"נ ארבב"א כאן שנה רבי כו' וכל הסוגיא, ובתו' הרא"ש ובריטב"א פי' דר"י מודה אף בתוספת גמורה בדבר שאין לו קצבה, כגון שאמר זה המחיר וזה לתוספת

מ"מ הכל לבעל המעות, ולפ"ז מיושב קצת דכיון שכל התנאים מדמין כל דבר שאין לו קצבה למתני', שפיר אמרין דבכלל מתני' כל דבר שאין לו קצבה, ועדיין לא נתיישב דודאי ברייתא שהוצרך ר"י לומר הכל לבעל המעות נשנית בגונא דהוסיפו לו אחת יתירה, וזה אין ללמוד ממתני', ועוד דפשוט הלשון נראה שברייתא השני' הי' כתוב בה ברישא כמו בראשונה ורק דברי ר' יוסי נשתנו בה בין חולקין להכל לבעל המעות, ומבואר דר' יהודה סבר גם בזה דהכל לשליח, וכיון דר' יהודה מודה במתני' א"כ אין ענין להביא סוגיא זו הכא.

ולכאורה נראה מזה דמפרשין שוה מנה במאתים באופן שהלוקח הוסיף במתכוין, כגון שאמר שנותן מאתים גם אם המחיר פחות, דבכה"ג המותר בדין תוספת, ואפ"ה קתני שנתקבלה כתובתה, והא דנקטו כן בפשיטות י"ל משום דר"נ גופי' משמי' דר"ח ור"א וכן אמוראי משמי' דר' יוחנן סברי ב"מ נ"ז א' דיש ביטול מקח לקרקעות, ולא משמע לגמ' לאוקומה בנתייקרו, וע"כ דמתני' מיירי שהלוקח אינו יכול לבטל המקח, וע"כ שהסכים להוסיף אף יותר מהמחיר, ועוד דלכו"ע מדסתם תנא דמתני' מכרה שוה מנה במאתים משמע בכל האופנים אף כשהוסיף בידעה, ומזה למדו דכאן שנה רבי כר' יוסי ודלא כר' יהודה, ובזה מיושב מה שלא הזכירו בסוגיא דליבטיל המקח, וסתמו הדבר דמיושב לכו"ע, בהוסיף במתכוין, ולפ"ז גם שוה מאתים במנה מתפרש אף כשהוזילה בכונה.

ולכאורה נחלקו ר"י ור"י בין בדבר שיש לו קצבה ובין בדבר שאין לו קצבה, ור' יהודה השווה מדותיו דהכל לשליח, ור' יוסי חילק דביש לו קצבה חולקין ובאין לו קצבה הכל לבעל המעות, ויש ליתן טעם בדבר דר' יהודה סבר שלעולם מכיר טובה לשליח שבחר לקנות אצלו, וכיון דביש לו קצבה התוספת לשליח, לא מחדשין באין לו

לתלמודן מתפרש מפני שהמוכר מכיר טובה לשליח שהוא גרם שירויה במקח זה, ורוצה להרגילו אצלו.

שם ר' יוסי אומר חולקין, לשון רש"י מתפרש שהדבר ספק, וכ"כ הריטב"א, וכ"כ בהג"א בשם רש"י, וכ"נ בתוד"ה אר"פ בדעת רש"י, וכן מסייע לשון חולקין דהול"ל לשניהם או לאמצע, והק' הט"ז והנה"מ סי' קפ"ג ס"ו דנימא המע"ה שהרי השליח מוחזק, וי"ל דהול"ל תפיסה לאחר שנולד הספק, ונראה שאין הספק יכול להתברר ע"י המוכר דהספק נדון במוכר שחשב שהשליח הוא הבעלים, והנדון הכרת הטוב שמוסיף המוכר אם זה לבעל העיסקא או לזה שבא אצלו.

אבל יותר נראה בפי' הירו' שחולקין בתורת ודאי, וכן מוכח לישני' דר"י הכל לשליח והכל לבעל המעות, דמשמע ששייך לומר חצי לשליח, ואם רק מספק אמרינן כן, אין טעם שר"י יזכיר בדבריו דלא מספק"ל, ובברייתא שני' אמרו שניהם הכל, ומה שייך להזכיר שם הכל, א"ו יש מקום לעשות חלוקה מעיקר הדין, ונקט חולקין בגלל שר"י הזכיר הכל, וביירו' שלא הוזכר בדר"י הכל, באמת א"ר יוסי של שניהם, ובתוספתא אמר לאמצע, וביארו הטעם כיון שע"י מעותיו של זה וע"י רגליו של זה שניהם חולקין, והיינו שהמוכר מכיר טובה לבעל המעות והשליח ששניהם הביאו לו ריוח זה, ועוד נראה מהירו' דכיון שעיקר המקח הוא מקנה לבעל המעות הרי גם התוספת לבעל המעות שאין דעתו לחלק התוספת בפ"ע, ולכן אף אם הי' רוצה להכיר טובה לשליח, מ"מ אין דעתו להפריד התוספת, ולכן צריך טעם גמור ליתן לשליח, מיהו עי' להלן לגבי מע"ש, ומ"מ י"ל שבעל המע"ש כבעל עיקר המקח לענין זה, ולא חשבינן לי' כאדם אחר מלבד המע"ש.

שם כאן בדבר שאין לו קצבה, פי' בהוסיפו לו אחת יתירה, כמ"ש תו', וכ"נ שהי'

קצבה שהתוספת למקח, אבל לר' יוסי דלעולם כונתו גם לבעל המעות, בזה מובן שפיר דכשאפשר לכללו בכלל המקח הכי עדיף לי', שהרי המקח כלול משניהם ואם ירצה בעל המעות יתן מזה ספסרות לשליח, משא"כ בדבר שיש לו קצבה שא"א ליחס התוספת למקח.

ובזה מיושב מה שהוצרך ר"פ לאשמועינן דשינויא דשנינן שינויא הוא, דבאמת זהו חילוק דק, דסו"ס לתוספת נתנו, וכדחזינן דלר"י הכל לשליח, ושני הבריות נשנו בלשון אחד, והי' מקום לומר דקמייתא משבשתא, והכל לבעל המעות כדר"נ ארבב"א, והיינו דקמ"ל דשינויא הוא לדינא, וע"ע ס"ק י"ב בטעמא דמילתא.

שם תוד"ה כאן, קשיא דר"י אדר"י כו' בתו' הקשו מלישני' דר"י רע בדמים, אבל מעיקר הא דקנה שוה שש בשלש ונשאר השלש לבעה"ב מוכח כן, אלא דלישני' דר"י ניחא להו לאתויי.

שם תוד"ה כאן (השני), אין לדחות כו' דא"כ כו' לכאורה עדיין לא נתיישב דסו"ס מכח המכירה שלה הי' בטל, אלא דאסתיעא מילתא שנתייקר, וצ"ל דמ"מ כיון שאם היתה מוכרת בשויה הי' מתייקר ברשות הלוקח, נעשה הריחוק על ידה.

יב. שם ר"י אומר הכל לשליח, בירו' פ"ו דדמאי ה"ח מפרש טעמי' דר"י מפני שהמוכר מתכוין לזכות המקח לשליח שהוא הלוקח שעומד לפניו, וכיון שבעל המעות זוכה מן השליח, כבר זכה השליח בתוספת, שהוא כספסירא דזבין ומזבין, ומה"ט מחייב לי' ר"י לעשר שהוא כמוכרן לבעל המעות, אבל בתלמודן ב"ק ק"ב ב' מבואר דאף לר' יהודה בעל החטים מזכה לבעל המעות, ובאמת לתלמודן פשוט לכו"ע שפטור מלעשרן, ורק אם נתערבו מחייבין לי' במתני', ולר' יוסי עירובין ל"ז ב' אף בלקחן בתערובת, ולפ"ז

להוציא חלקו מן הקופה והחבית קודם שיגיע אצל בעה"ב, והכל לפי הענין.

יעו"י מ"ש אאמו"ר שליט"א בדין לוקח בדמי מעשר שני והוסיפו לו, ובסברא נראה דלעולם לא חיילא קדושת מע"ש על התוספת, שא"א ליתן מתנות למע"ש, ועוד שבעל המעות במע"ש הוא בעל המע"ש, שאין המוכר מכיר טובה למע"ש אלא לבעליו, שבעל המעות מע"ש הוא בעל העיסקא הגורם לו הריוח, והשליח הוא כשליח דעלמא, ומדר' יהודה נשמע לר' יוסי שהרי לר"י הכל לשליח וש"מ שמתנה היא אלא דלר' יוסי נטפלת למחיר, ולפ"ז בדבר שיש לו קצבה וקנה ע"י שליח חולקין בעל המע"ש והשליח, והכל חולין, ואם לקח בעצמו הכל חולין, וכן בדבר שאין לו קצבה נראה שהכל חולין לבעל המע"ש, ואע"פ שאנו מייחסין התוספת למחיר ומה"ט היא לבעל המעות, מ"מ כאן התוספת לבעל המע"ש ולא למע"ש עצמו, מיהו בהוולא במחיר כמכירת קרקע דאין אונאה למע"ש בזה שפיר חיילא קדושת מע"ש, כיון שהכל במקח עצמו, ורק במקום שר' יהודה אמר לשליח, בזה נראה דמודה ר' יוסי שהוא לבעל המע"ש ולא למע"ש עצמו.

יג. הרי"ף פי' טעמא דחולקין הואיל ובאת לשליח הנאה ע"י בעה"ב חולק עמו, ומקורו בירו' ב"ק פ"ט ה, וכמ"ש בעיטור, ונראה דמפרש דבר שאין לו קצבה מקח גמור כמתני' ולכן שם אין תפיסה לשליח לכו"ע, ובעיקר הדבר לכו"ע הכל לשליח, ור' יוסי חידש שיתן לבעל המעות חצי, אבל בירו' דמאי פ"ו ה"ח מוכח דלא דמי לההיא דב"ק, שהרי שם הוצרכו לבאר מ"ט מקבל השליח אליבא דר' יוסי, ואילו להרי"ף בעינן טעם מ"ט מקבל בעל המעות, ובסברא נמי לא דמו כלל, דהתם השליח מבטל כיסו של בעה"ב ונהנה מזה הוא לעצמו, אבל כאן המוכר נותן ריוח משלו, ואינו על חשבון בעה"ב שמקבל חפצים שתמורת מעותיו כרצונו, וגם בתלמודן

כתוב ברישא דברייתא, ואפ"ה כיון שהמחיר אינו קצוב חשבינן גם התוספת ככלולה במחיר כגון שמכר עשר חלוקים בס' דינרים, ומחיר חלוק אחד בין ה' לו' דינרים, והוסיף לו אחד, הרי אנו חושבין אותו שמכר כל אחד בה' ומחצה, שהרי באמת לוקח בחשבון רווחיו גם את התוספת, אבל כשהמחיר קצוב לא מסתבר לחשוב שהוא משנה מן הקצוב, ולכן נידונית התוספת בפ"ע, והא דמדמינן מכירה דמתני' כבר נתבאר לעיל דהיינו כשהלוקח לא הי' ברור לו המחיר ואמר שנותן באופן מוחלט גם אם זו תוספת, ובכלל מתני' גם סתם תוספת מועטת, ולר' יהודה אף בכה"ג התוספת לשליח, באופן שאין לחשבה כהוולא בעלמא.

המוכר בית או חפץ מסוים והוזיל לא שייך לומר שיש כאן תוספת על המקח, דודאי זהו מחיר החפץ כולו, ואף ר"י מודה בזה, ורש"י פי' כגון טלית וחלוק, והיינו דומיא דקרקע דמתני', אבל כבר כתבו תו' דבזה מודה ר' יהודה, ואף כשהוסיפו לו בנמכרין באומד חשיב הכל במחיר, כדלק' צ"ט ב' בקטנית, וכ"כ רש"י דאין כאן מתנה אלא מכר.

כתב אאמו"ר שליט"א דבסברא נראה שאם המוכר הכניס התוספת בתוך של בעה"ב כגון שהוסיף לוג בתוך החבית של יין מסתמא נתכוין לבעל היין, שלא יתן לשליח בתוך של בעה"ב, והו"ל כחפץ אחד שהכל לבעל המעות, ובאמת בתוספתא מיירי בגלוסקין ואגודת ירק שהם דברים נפרדין, ויש לזה קצת סיוע ב"מ ע"ג ב' בדשפכי טפי כופיתא ע"ש בגמ' וברי"ף, והסמ"ע בס"ק י"ח שהזכיר יין יתפרש בקנקן בפ"ע, מיהו כיון שהמוכר אינו מתכוין בידעה, דמשכח"ל שיחשוב שהשליח הוא בעה"ב, ובדמזבני כנא כנא בפרוטה והוסיף לו אחת לתוך קופתו, א"כ אין ראוי שלא נתכוין לשליח, ומ"מ שפיר יכול השליח

הי' הגוי מבטל המקח, ועוד דכיון שאם הי' מתרצה במקח חל למפרע, וכמ"ש הח"מ והב"ש אה"ע סל"ט ס"ה דא"צ לחזור ולקדש, וכ"מ בטוש"ע חו"מ סי' רל"ב, ש"מ שחל המקח, משא"כ בהטעהו במנין שאפי' נתרצה לבסוף לא חל למפרע.

ולפ"ז צ"ע במ"ש הטור סי' קפ"ג ס"י דבטעות במקח שיש לו קצבה חולקין, והיכי משכח"ל אם טעות במחיר הרי הכל לבעל המעות ואם טעות במנין הכל לשליח, וכבר הק' כן בקצה"ח, וראיתי בב"ח וש"ך וט"ז סי' ע"ג סי"ח וכ"מ בתשו' הגרע"א ז"ל ח"ג סל"ג שאם מכר ביותר ממחיר הקצוב בשוק מקבל השליח מחצה, וצ"ל דהיינו כשהלוקח נתרצה ליתן יותר מהמחיר, דאל"כ הרי"ז אונאה, ובכה"ג י"ל דהו"ל כתוספת, אבל הטור כתב דבטעות חולקין, ושם משכח"ל כשיש מחיר קצוב ומכר י"א במחיר הי', ובזה נראה כאילו הי"א הוא האונאה, ולא שמחיר כולם הוזל, וחשיב כהטעה לגוי בחד ומגיע לשליח, ומ"מ חולק עם בעה"ב כיון שנהנה ממנו, ומ"מ הדברים מחודשים ובפשוטו הכל לבעל המעות, וכמ"ש בקצה"ח, ועסמ"ע ס"ק כ"א שתמה על השמטת השו"ע בזה, גם בנתה"מ כתב דצריך טעם למה חולקין.

יעוי' בתשו' הגרע"א ז"ל ח"ג סל"ג בישראל שמכר לחבירו חפץ והי' בו אונאה יותר משותת והקונה מכרו לגוי במחיר שקנה, אם יכול לתבוע ההפרש מן המוכר, וכתב שם דבשותת מצומצם יכול לתבוע, אע"פ שאח"כ לא הפסיד כלום, אבל ביותר משותת אם תובע מדין ביטול מקח נמצא שמכר לגוי חפצו של המוכר והדמים שנתן לגוי חייב להחזירם למוכר, וכתב שם דהא דתנן סופ"ה דבכורות גבי מוכר בשר ונודע שהוא טריפה מכרוהו לנכרי או הטילוהו לכלבים ישלמו לו דמי טריפה, היינו כמה שקיבל מן הגוי, ויש לדקדק דהא קתני דומיא דהטילוהו לכלבים שמשלם מחיר טריפה בשוק, וי"ל שאם מכר

מוכח שהרי בב"מ קי"ז ב' אר"י דר' יהודה סבר שאסור לאדם שיהנה מממון חבירו, וא"כ למה כאן רק ר' יוסי דאג וחידש שלא ליהנות מממון חבירו, ועוד דבהוסיפו לו יתירה בממון שאין לו קצבה חזינן שיש לבעל המעות זכות גמורה, ולמה נחדש שכאן מקבל מן השליח, וצ"ע.

כתב הר"ן דלדעת הר"ף אפי' אמר בפירוש לשליח חולקין, והדברים מחודשים דבגמ' אין לנו אלא נדון בסתמא, ומה"ת לחדש שאינו יכול ליתן מתנות למי שירצה, והרי בטעה הכל לשליח אף להרי"ף כמ"ש ב"י וש"ך, וא"כ למה לא יהא פירש כטעה, ובפשוטו נראה שגם הר"ף מודה בזה, דכשנותן סתמא מתפרש שהשליח ג"כ יתן למי שראוי לקבל עבור עסקא זו, אבל במפרש אין זכות לבעל המעות כלל, והרא"ש שהעתיק הרי"ף כנראה סבר ג"כ הכי שאין כאן נפ"מ לדינא מדלא הביא פרש"י, (מיהו עי' בהמשך דברי הרא"ש), והרמ"א פסק דבפירוש מהני ליתן לשליח, וטעמו נראה בד"מ כמ"ש בקצה"ח שפסק דלא כהרי"ף, כיון שהרשב"א תמך ברש"י ורה"ג, וכ"ה בריטב"א כפרש"י, וכן במרדכי בשם ראבי"ה, והעיטור לטעמי' דמפרש סוגיא דב"ק בע"א עי"ש, וקרוב הדבר שהרי"ף לא ראה היר' דדמאי, ולפ"ז נראה דקי"ל כהרמ"א.

יד. שם תוד"ה אמר, ולרבי נראה שהכל לשליח כו', נראה דאונאת עכו"ם כדין קרקע והקדש, דבכורות י"ג ב' אמרינן דחד קרא למעוטי אונאת עכו"ם וחד למעוטי אונאת הקדש וש"מ שדינם שוה, ובאונאת קרקע כתבו תו' לעיל דאף לר"י הכל לבעל המעות, אבל אם הטעהו במנין יש לדמותו לטעות במעות ההלואה.

וי"ש להסתפק טעות דמום במקח, אם זה כאונאה, ומסתברא דכאונאה דמי, חדא שהרי אם הי' מוכרו בפחות כמחיר המום לא

לגוי בפחות, מפסיד הלוקח, וכלפי זה קתני דמשלם דמי טריפה, אבל אם מכרו ביותר הר"ז כשליח שמכר ביותר דאמרינן כתובות צ"ח ב' הכל לבעל המעות, ומה שדן שם שאם הי' מחירו קצוב בשוק, שיקבל הלוקח מחצה כדין דבר שיש לו קצבה, לפמשנות בקצה"ח אין כן דעת ש"פ דדוקא בתוספת שניתנה בתורת תוספת יש חלק לשליח, אבל

כל שניתן בתורת מחיר הכל לבעל המעות, כדין אלמנה שמכרה שוה מנה במאתים, מיהו דעת האחרונים ז"ל כהגרע"א כמש"כ מדברי הב"ח והש"ך והט"ז סי' ע"ג סי"ח, אבל כאן העירו הסמ"ע והקצה"ח שהמחבר והרמ"א השמיטו דיני' דהטור, וכן בנה"מ כתב דצריך טעם מ"ט חולקין, ולכן שפיר יש לקיים המעות ביד המוכר כיון שהוא מוחזק.

סימן ז

בדין אין שליח לדבר עבירה

נגרע כאן כשיש על המשלח חיוב שומרין לשלם על כולה או חיוב דו"ה על הטביחה, וכש"כ לשמאי ברציחה דאטו יפטר כשירצח ע"י אמירת פלוני, דודאי אמרין לי' דברי מי שומעין, ומתרינן בי' שיתחייב מיתה ולא תועיל לו שליחותו ליפטר.

ולפ"ז הא דאמר שמאי שולחיו חייב, היינו אף שולחיו, ואין קושיא כיצד יתחייבו שנים על הריגת אדם אחד, עי' רמב"ם פ"ד מרוצח ה"ו, דבתו' ב"ק נ"ג ב' כתבו דשור ואדם שדחפו איכא חיוב מיתה על כל אחד, וביאר אאמו"ר שליט"א דכיון שכל אחד עשה מעשה בפ"ע, אלא שאירע שעשאוהו בב"א בכה"ג שניהם חייבין, ורק כשעשו מעשה הריגה אחת בשותפות כגון שהגביהו אבן ביחד כתב הרמב"ם שפטורין ועי' ברשב"א ב"ק שם שנסתפק גם בזה, עי"ש בספר ב"ק בסי"ז סק"ו, ולפ"ז י"ל דה"נ כיון שאין חסרון במעשה ההריגה לומר שנעשה בשותפות, אין קושיא אם שנים חייבין על הריגת אדם אחד, ואפי' אם שם פטור י"ל דהכא חייב.

אבל הדברים מחודשים דכיון דבשליחות דעלמא מתפרש שרק המשלח עושהו, לא הוו סתמי בגמ' מלפרש דבהני נתחדש שניהם חייבין, והרי במעילה כיון דנפיק לחולין ודאי הדין שרק המשלח חייב, דהא שליח בחולין קעסיק, ודכוותה מתפרש בש"י וטו"מ, וכן בסברא נראה דכל ענין חיוב המשלח הוא מפני התבטלות מעשה השליח למשלח, דאדעתא דיד' עביר, ואם איתא שיש במעשה השליח גם כדי לחייב את השליח, אינו בדין שנחייב גם את המשלח, שהרי יש כאן מעשה גמור גם בלא דעת המשלח, ומנלן

א. קדושין מ"ב ב' דאין שליח לדבר עבירה דאמרין דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, בפשוטו נראה מזה דאף אם יש שלד"ע, מ"מ גם השליח חייב, ולכן שייך לומר שאין לשליח לשמוע דברי המשלח כיון שמוטל עליו חיוב מצד עצמו, אבל אם ע"י השליחות פקע האיסור מן השליח, א"כ אין כאן דברי הרב על השליח, ונמשכח"ל בלדיכא לפ"ע, ועי' תו' וריטב"א ב"מ י' ב' בזה, ובזה מובן הא דאמר רבינא ב"מ י' ב' דהיכא דהשליח לאו בר חיובא לא אמרין אשלד"ע, מיהו לבתר דשמעין משני כתובין דאשלד"ע, אפשר דבכל עבירה אמרין כן, דסו"ס זה נגד דברי הרב, ואף שמסברא לחוד לא הוה מפקינן כה"ג מכלל הפסוק דשליחות, מ"מ לבתר דאימעט משני כתובין או מהוא ההוא, י"ל דכל עבירה בכלל, והיינו טעמ' דרב סמא ב"מ שם, אם נימא דפליג ארבינא.

ויש להסתפק בשליחות יד וטביחה ומכירה דאתרבי מקרא דישלד"ע אם ילפינן מהאי קרא גם שהשליח נפטר, או דילפינן רק דסגי בזה לחייב את המשלח, אבל אם שלח יד בשליחות המשלח ושתה רביעית יין מן החבית, יכול בעה"ב לגבות ממנו הרביעית, ומהמשלח את כל החבית מלבד הרביעית, ואת הרביעית ג"כ רצה מזה גובה רצה מזה גובה, וכן בטביחה יכול בעה"ב לגבות מהשליח כדין מזיק שהפסיד בהמתו כגון דלירידיא שויא טפי או שאין קונים לבשר כעת.

ולכאורה בסברא אינו בדין שיהא אדם יכול לומר שלוחו של פלוני אני ולהזיק ממון חברו, דהא בעלמא גזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רמ"ג רמ"ג, ומה

דסגי בתוספת חיזוק שע"י המשלח לחייב גם את המשלח.

ולכן נראה עיקר שרק המשלח חייב, וכל הני דוכתי דחשבינן ל"י שליח שעושה ע"ד המשלח, מיירי כשהשליח סבור שהמשלח עושה כדין, והוא סומך על דבריו, לעשות המעשה עבורו כיון שהמעשה הזה ראוי ליעשות ע"י המשלח, כגון בשליחות יד כיון שהחפץ ברשות השומר, מותר לשליח להתייחס אליו כבעה"ב ולשמוע בקולו, וכגון שאינו יודע שהחפץ אינו שלו, וכן בטביחה ומכירה הרי הבהמה כבר ברשות הגנב, וסבור שהיא שלו, וכן הקדש מיירי כה"ג, וזהו באמת טעמא דקרא דבהני חייב גם על מעשה שלוחו, כיון שהוא כבעה"ב כלפי השליח, אבל אם השליח יודע שאין החפץ שלו ושולח יד, או שטובח בהמה של אחר לצורך הגנב, לא מיקרי שלוחו של השומר והגנב, דמה זכות יש להם לעשותו שליח, הרי אין סיבה שהמעשה שייך למשלח טפי מלשליח, ואמירה לחוד לא מהניא מידי דאינו יכול לקבל רק העונש על עצמו כשהמעשה של השליח, ואינו אלא כעושה על דעת עצמו לטובת השומר והגנב, [ובנודע לשליח במעילה משכח"ל שהוא סבור שהמשלח שהוא הגזבר מוסמך ליתן משל הקדש], ולא מיקרי שלוחו אלא כשהוא באמת סבור שהמשלח הוא המוסמך על מעשה זה ולצורכו הוא עושה.

וכן ברציחה מיירי דומיא דדוד ויואב, דדוד מוסמך בעיני יואב לצוותו להרגו כדין מלך, ואין כאן שיתוף דעת עצמו בהריגה, ולכן יואב פטור, והא דתבעוהו בסנהדרין מ"ט א' היינו מפני שידע שלא נדון בסנהדרין, ואע"פ שסומך על דוד שעושה כהוגן, ומה"ט באמת הרגו דוד, מ"מ מן הראוי לדונו בסנהדרין כמו שתבעו את דוד ע"ז, ותביעה זו יש גם על יואב, שלא הי' צריך לקבל מדוד להרגו בלא סנהדרין, והחלק שדוד אינו מוסמך, מיקרי יואב כעושה ע"ד עצמו, מיהו

לפ"ז בדרך כלל לא משכח"ל שיהא השליח חייב מיתה, כיון שאינו מכיר בחטאו, ואולי משכח"ל כגונא דדוד קודם שיצא טבעו בעולם והתרו בו, או באדון שמצווה להרוג עבד כנעני שלו, או שאמר לו שהוא מהמורידין ולא מעלין, והתרו בו שלא יקבל ממנו, מיהו אכתי בכל הני הו"ל אומר מותר ואינו מתיר עצמו למיתה, וצ"ע.

עכ"פ בגמ' לא מצינו דמיקרי שליח אלא כשעושה המעשה בשביל המשלח שסבור שהוא הבעלים ע"ז, ובשולח את הבערה בפשטו מוסר לו גחלת שלו שניחנה במקום פלוני, ולצורכו הוא נותנה שם, ואף כשאינה ממונו, א"צ שאני מזיק דשייך להעביר שמירה לאחר כדתנן ב"ק מ נכנסו תחת הבעלים, וכשעושה בשליחותו סבור שהמשלח מקבל שמירה ומתחייב בכך.

אבל העומד לנגדינו הם דברי התו' ד"ה אמאי שכתבו דכשהשליח שוגג יש שלד"ע, ולפי דברינו כל הני מיירי כשהשליח שוגג דוקא, שאם הוא יודע שזוהי גניבה אינו בגדר שליח, כיון שאין המשלח מוסמך למעשה זה יותר מן השליח, ובכה"ג חשיב שהשליח עושה על דעת עצמו לטובת המשלח, ולא מצאנו ענין שליח כששניהם שוין אלא שהמשלח מקבל על עצמו עונש החטא.

ונראה דאף לפרתו י"ל דאף כשהשליח יודע שהוא שומר וגנב, מ"מ סבור שכשהחפץ ברשותו וממילא יעשה בו כרצונו, הרי הוא המוסמך למנות שליח ע"ז, ואמנם יש בזה עבירה לשליח, אבל מעשהו מתייחס למשלח שהוא תפוס בו כבעלים, א"צ כגון שא"ל שיש לו רשות לעשות כן, ודכוותה ברציחה דומיא דדוד, וכן בגניבה אם עושה הקנין עבור המשלח ואינו זוכה לעצמו ה"ז ג"כ בדין שליחות, ובזה מיושב דכל הני מיירי כשיש עבירה גם על השליח, דבאופן שכתבנו

התלמיד שהרי באמת לא שמע לו ואפ"ה חייב על ההסתה לחוד, אבל הנחש שנענש רק על התוצאה שחטא בגללו, בזה הי' יכול לומר שלא הי' לו לשמוע לדברי התלמיד.

בתו"כ ב"ק נ"ו א' ד"ה אלא כתבו דדוקא השוכר עדי שקר חייב בד"ש, וכ"כ הרמ"א סי' ל"ב ס"ב דאם לא שכרן אלא פיתה אותן בדברים שיעידו שקר פטור מדיני שמים, והש"ך שם סק"ג הקשה מדאמרינן בשמעתין מ"ג א' בפשיטות מכלל דת"ק סבר אפי' בד"ש נמי פטור, ובקצה"ח תירץ דעונש ודאי איכא, אבל חיוב תשלומין ליכא, דכל היכא דאמרינן חייב בד"ש זוהי דרגת חיוב ממון, ולא רק ענין של כפרה, אבל קשה דאם כונת הגמ' דלת"ק חייב בד"ש כדין גורם ולא כדין רוצח, א"כ מאי פריך בגמ' הא לשמאי דיינינן ל' כרוצח, וזה כחיוב ממון בדיני שמים, ולת"ק דינו כגורם בעלמא, [שור"ר דרש"י פ"י שם דהיינו דמשני דינא זוטא שנענש רק כגורם, וניחא דברי הקצה"ח], א"ו כונת הגמ' דאף לת"ק נדון כרוצח, והא דקים לן הכי בפשיטות נראה דהיינו מקרא דמייתי שמאי דסו"ס הא אמר לי' נביא אותו הרגת, ולא אמר לי' צוית להרוג, ולכן ע"כ לתרץ דינא זוטא, ואפשר דבממון ג"כ נדון בדינא זוטא, ומ"מ אין עליו חיוב תשלומין כדרגת חייב בד"ש, שור"ר בתו' הרא"ש ובריטב"א, [מיהו בלא"ה י"ל דפשיטא לגמ' דצווי דוד המלך על יואב הוי לכה"פ כשוכר עדים דחייב בד"ש, ולפ"ז גם האומר לשלוחו מיירי בכה"ג שהוא מחויב לעשות ציווי לכה"פ כשכרו], ובבהגר"א שם כתב שזהו דין מיוחד ברציחה כיון שאף אם לא עשה כלום מחויב להצילו ועובר על לא תעמוד על דם רעיק כ"ש שאסור לו לגרום שיהרגוהו, נויש לדחות דכיון שהי' מורד במלכות והטענה רק שהי' לו לדונו בסנהדרין, בכה"ג אין דין לא תעמוד על דם רעך], ובאמת בתירוצו בתרא אמרינן שאני התם דגלי רחמנא ואותו הרגת, וזה ע"כ מתפרש

שהשליח סבור שהוא הבעלים ומותר לו לחשוב שהמוחזק הוא הבעלים, א"כ אין כאן עבירה כלל, מיהו אם השליח לקח לעצמו י"ל דמ"מ א"א לחייב את המשלח, שרק הטעה את השליח.

נמצינו למידין דנדון שלד"ע הוא כשהמעשה משתייך למשלח לא רק בגלל שקיבל העונש על עצמו, אלא מפני שיש לו זיקה לגוף הדבר, אם מפני שהחפץ בבעלותו, או שהוא מוסר לו הגחלת להניחה לצרכו, או כשהשליח סבור שמוטל על המשלח לעשות המעשה כיוצא בדוד והוא עושה בשליחותו, וכל הני משכח"ל אף בידע שיש כאן חטא מסוים, כגונא דיוצא לא דנוהו בסנהדרין.

ובש"ך סי' רצ"ב סק"ד כתב בשם אביו דאף בש"י השליח חייב וריבתה תורה לחייב גם את המשלח, ובנה"מ שם כתב דהיינו כשהשליח לקח לעצמו בשליחות המשלח, אבל כשהגביה וזכה למשלח אין לחייב השליח שהרי לא זכה לעצמו כלום, וזכה למשלח.

ב. בסנהדרין כ"ט א' אמרינן דהנחש הי' יכול לטעון דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, והתם אינו ענין לשליחות כיון שהנחש אינו מצווה שלא לאכול מעץ הדעת, ולכן גם אין להזכיר זה נהנה וזה מתחייב, אלא שהי' טוען שאין להענישו כגורם ודאי לעבירה, אלא כמסית בלבד והאדם ע"ד עצמו הוא עושה, ואין לומר שהענישוהו על ההסתה בלבד שהרי אם האדם לא הי' שומע לו לא הי' נענש כ"כ, ונראה שזו כונת תו' שהקשו א"כ כל מסית יפטור עצמו באותה טענה, ותירצו דמסית נצטווה שלא להסית אבל נחש לא נצטווה ונענש רק לפי שבאת תקלה על ידו, וביאור הדברים דמסית חייב אע"פ שהאדם לא שמע לו כדתנן סנהדרין ס"ז א' שהניסת מכמין לו עדים להמיתו, וע"ז אין שייך לומר דברי הרב ודברי

שאנץ ותו' הרא"ש אלא דאף לאב"י סברי בתירוצ' קמא שהקידושין חלין, וכן מעיקר הדברים כיון דמיחייב ע"כ דחשיבא עבירה.

ובעיקר סברת דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין פי' אאמו"ר שליט"א

שזהו טעם רק שלא לחייב המשלח כיון שאין במעשהו כדי לגרום המעשה, אבל אם עשה שליחותו כיון דניחא לי' למשלח שפיר י"ל דחייל, ורק מכח מיעוטא דשני כתובין ילפינן שאין חל השליחות כלל, ולכן שייך להבין שהקידושין חלין אע"פ שאין שלד"ע מטעמא דדברי הרב, אבל לפמש"כ שזהו חסרון בעיקר המינוי, לא שייך להפריד ביניהם, והסמ"ע בסי' קפ"ב סק"ב כתב הטעם דהמשלח אומר סבור הייתי שלא ישמע לי, [כלשון תו' ב"ק נ"ו א'], וכ"כ בתו' שאנץ ובתו' הרא"ש ב"מ שם דמה"ט באמר לכהן לא מיחייב המשלח עי"ש, שכ' דברי הרב כו', והגרע"א ז"ל בב"מ שם תמה דשותפין שגנבו ב"מ ח' א' מה שייך לומר סבור הייתי שלא ישמע לי הרי הוא מגביה עמו יחד, וא"כ בכה"ג יקנה מדין שליחות וליכא ראי' למיגו דזכי לנפשי', ולמש"כ שיש חסרון במינוי בדבר שמן הראוי שלא ישמע לו, ל"ק מההיא דשותפין שגנבו כיון שמתחלה אין כאן מינוי, ורגע לפני חלות הקנין ראוי שיחזור בו, וא"כ ליכא מינוי, וגם י"ל דלבתר דאיכא סברא דדברי הרב ואיכא שני כתובין בטלה שליחות בד"ע לגמרי, והגרע"א ז"ל פי' דכיון שאין לשליח לשמוע דברי התלמיד אין לו רשות ליעשות שלוחו לד"ז, וממילא לא חידשה תורה דין שליחות בכה"ג, ובמקום שביטול השליחות יבטל מעשה העבירה הדבר מובן, אבל במקום שהדבר עבירה יעשה והנדון על מי יחול החיוב, אין כ"כ סברא שאין לו רשות לקבל השליחות, כיון שבלא השליחות הוא עובר יותר על דברי הרב, אבל למש"כ שהחסרון במינוי כשאין לשליח לקבל המינוי, ניחא.

שזהו דין מיוחד בשפיכות דמים, אלא דמתפרש שהמשלח חייב והשליח פטור, וזה צ"ב מ"ש ש"ד דמחייבין למשלח טפי מהשליח, אא"כ נימא דלהאי שינויא מתפרש לשמאי שגם המשלח חייב, ולשון הגמ' סתום קצת, וצ"ל דנאמרה הללמ"מ להחמיר על המשלח ברציחה, דבכל כה"ג עיקר הגורם הוא המשלח.

ג. **הא** דאין שלד"ע בפשוטו מתפרש שאין המינוי כלום כיון שאין לשליח לקבל הימנו, וחשיב החסרון בין במשלח בין במקבל השליחות, שהמשלח יודע שהוא אומר דבר שאי אפשר להשמע, וממילא אין כאן מינוי גמור, וכן השליח אינו מקבל השליחות מהאי טעמא שידוע שדברי הרב שלא לעשותה, ולפ"ז אין שייך להפריד את החלות מחיוב תשלומין ועונש, שאם המעשה מתייחס למשלח, ממילא חייב בעונשו, וצ"ע בתו' ב"מ י' ב' ד"ה האמר בתירוצ' קמא דמשמע דנקטו שהקידושין חלין אף אם אשלד"ע בדלאו בר חיובא, ומ"מ המשלח פטור, ואינו מובן שאם הקדושין חלין ע"כ היינו מפני ששלוחו כמותו, שאין קדושין בלא כח שליחות, וכיון דהו"ל כאילו איהו קדשה, ממילא יש לחייבו בלאו דלא יקח, והגרע"א ז"ל בתשו' קמא סי' נדפס בחידושים שם צידד דכונתם רק ליישב לשון מיחייב דלא משמע רק חלות, אבל גם לתירוצ' קמא ה"ה דפליגי בחלות השליחות, אבל לשון תו' שאנץ ותור"פ שבשטמ"ק ל"מ כן, ואאמו"ר שליט"א כתב דאפשר דחשבי לי' לאו שאין בו מעשה, כשנעשה ע"י שליח שאין בו דין שליחות, אבל עדיין צ"ב היכן מצינו חלות קדושין בלא דין שליחות, ואם נימא דרק אליבא דרבא פי' כן דאם אין לאו בקידושין לא מיקרי דבר עבירה ואע"פ שמכין מכשול, מ"מ אין ע"ז דין אשלד"ע, כיון שאם לא יבעל לא עבר עבירה ניחא, דלפ"ז פשוט להתו' דלא חל מידי בשלד"ע, והנדון מפני שהקידושין אינם עבירה, אבל ל"מ כן בתו'.

והי' מקום לומר דבכה"ג דבעה"ב שליטת לעני הרי כח השליחות כממעט בחטא, דבעה"ב שמלקט בשליחות הרי המעשה מתייחס לעני, וכשמלקט רק לדעת עצמו דמי טפי לגזול מתנ"ע, ובכה"ג שהבעה"ב ליקט ומעכב עבור העני הרי עיקר האיסור נעשה בלא שליחות, והשליחות רק כתיקון לאיסור קצת, ואיכא למימר דבכה"ג ישלד"ע, אבל אין נראה כן דסו"ס שייך כאן טעמא דדברי הרב כו'.

ונראה דהתו' קושטא קא משנו דאף אם זכיי' לאו מטעם שליחות, ואף שבעה"ב אינו יודע שאסור ללקט או שזיכה לו ע"י אחר, שאינו יודע שזו פאה דלדעת התו' בכה"ג ישלד"ע אפ"ה יתנונו לעני הנמצא ראשון, והכי משמע להו סתמות המשנה דאף בשוגג לא זכה לו, וכדמתפרש בגמ' לצד דלא אמרינן מיגו, ועו"ל דעיקר העבירה היא בזה שאינו נותנה לאחרים, וזה יכול לעשות בלי שליחות, ולכן לא חשיבא הזכיי' עיקר העבירה, אלא התפיסה, ועם הזכיי' מחליט הדבר ולא עיקר דעבירה, אבל ל"מ כן ממ"ש תו' דתלוי באי עביד ל"מ.

ובעיקר קושיתם נראה דכשאמרה תורה לא תלקט הר"ז כגזל ואין כונת בעה"ב לגזול עבור העני, ואפי' אם זוכה לו הר"ז בגדר זכיית גזילה דברשות בעלים קיימא, וזה בכלל מ"ש תו' דגם ע"ז קאי תעזוב, מיהו בגמ' י"ל דגם משום אשלד"ע לא זכי לי, וגם י"ל דאיסורא לא ניחא לי' דליקני, ובפאה סופ"ה מיייתי תנא ע"ז קרא דאל תשג גבול עולים, ועתו' הרא"ש שם דלמסקנא אסמכתא בעלמא הוא, ואיסורו מדברי קבלה.

ד. **ב"מ י' ב'** א"נ איש דאמר לאשה אקפי לי קטן, פי' כגון שהקטן בנו ומעשה האשה מתייחס לאביו, מפני שאין לה זיקה ורשות להקיף הקטן אלא לצורך האב, ואם הי' האב גורם להקיפו ע"י קוף, הי' עובר

בתו' ב"מ שם ד"ה דאמר כתבו דאע"פ שהשליח עובר משום ולפני עור לא מיקרי מחויב בדבר כיון שבעיקר האיסור אינו מחויב, ובשטמ"ק בשם תור"פ פי' דבעינן דומיא דש"י וטו"מ, אבל עדיין לא נתיישב דמ"מ נימא דברי הרב כו' נראה כונתם דאיסור לפני עור הוא כמאורע צדדי שאינו בעיקר השליחות, דמשכח"ל שתהא הגרושה סמוכה למקדש בחד עברא דנהרא ולכן אף אם עתה הר"ז בתרי עיברי דנהרא, מ"מ אין החסרון בעצם השליחות, כיון שיכולה להתקיים בלא לפ"ע, ולפ"ז הו"מ לאוקומי בפשיטות בחד עברא דנהרא ובדליכא לפ"ע כלל, ואם נפרש טעמא דדברי הרב מפני שלא ישמע לו, יתכן לומר דלא משמע לאינשי איסורא דלפ"ע כשזה מבקשו לעשות שליחותו.

ועו"ל דהא דאמרינן דברי הרב כו' היינו שאין השליח נפטר בטענת שליח אני, וכיון שהוא נשאר בחיובו ממילא נפטר המשלח, דלא מחייבין לתרוייהו, ולפ"ז באיסור לפ"ע דלא שייך למשלח, נשאר שפיר כח שליחות לחייב המשלח בעיקר המעשה.

בקצה"ח סי' ק"ה סק"א כתב דלא אמרינן אשלד"ע כשהאיסור רק על השליח ולא על המשלח, וראיתו מדברי התו' גיטין י"ב א' שהקשו בבעה"ב שליטת לעני למה לא זכה למ"ד אי עביד מהני, ומאי קושיא הא לדעת תו' זכיי' מטעם שליחות ואשלד"ע, א"ו כיון שאין איסור על המשלח ישלד"ע, וכ"כ הגרע"א ז"ל ובנו הגרש"א ז"ל נדפס ב"מ י' ב', ולא נתפרש טעם בדבר, כיון דסו"ס שייך לומר בזה דברי הרב וכו', ואם נפרש דגזיה"כ דלהוי דומיא דש"י וטו"מ, ומה"ט כתבו תו' כן בלאו דולפני עור, וכמש"פ בשטמ"ק בשם תור"פ שם ניחא, אבל גם שם לא נתפרש טעמא דסו"ס דברי הרב שלא לעשות, ולא מסתבר דלמסקנא גזיה"כ הוא אף בדאיכא טעמא דדברי הרב, ואע"פ שמעיקרא אתינן עלה מכח דברי הרב.

כלל, ניחא דזה שהמעשה מתייחס לאיש זה גורם האיסור, וכיון שהנדון בתוצאה לא בעושה המעשה לכן שפיר יש לחייב את האיש, [שו"ר בב"מ אה"ע סו"ס ה' ש"כ' לחלק בין אם התוצאה אינה רצוי' או שהעושה לא עשה, וחזר בו, עי"ש].

וּלְפִיז מובן שפיר הא דהתיר ר"ה לחובה לגלח בניו נזיר נ"ז ב', שלא נצטוו בתורה על איסור זה, ורק ראב"א לשיטתו דאיש ואשה שוין באיסור הניקף, בזה ס"ל דאסור להקיף קטן מדרבנן [אף שלא הגיע לחינוך, כיון שהנדון בגלל המקיף], כמו בכל איסורין שבתורה דגזרינן קטן אטו גדול, משא"כ לר"ה דאשה מותרת להקיף את הגדול, א"כ אינה באיסור הקפה לעולם, ולכך לא גזרו בה מדרבנן בקטן, ובתו' שם נתקשו בטעמא דלטייה, שו"ר בבהגרא יו"ד סי' קפ"א סק"ח עי"ש, וקצת משמע שאם הי' המקיף גוי לא הי' ראב"א מקפיד, דלא גזרו אמירה לגוי כשהקפת הקטן גופי' גזירה אטו גדול לשיטת ראב"א, ואפי' צווהו ישראל דאין שליחות לגוי, עי' פ"ת יו"ד שם סק, ודברי הרמ"א י"ל דנפ"מ שאשה יכולה לצוות לגוי לכו"ע.

מזה דחייבה תורה על הקפת קטן אין ראי' שיש לתורה ענין שישאר לקטן פאות, אלא שלא יתעסק גדול בהקפה עי' רמב"ם פ מה' עז', אלא דראש גוי ואשה חסר בחפצא.

הא דאמרינן אקפי לי קטן, ה"ה דאשה פטורה בהקפת גדול, אבל כיון דגדול בר חיובא הוא מצי למימר דברי הרב ודברי התלמיד כלפי הניקף, וסבור הייתי שלא ישמע לי, וכ"כ הרמב"ן, אבל אין הדין מוכרע דכיון ששליחותה קיימת, אם עלה בידה לעשותה לא מיקרי שלד"ע, (ועי' גליין הגרע"א ז"ל יו"ד סי' קפ"א דאם רוצה להקיף לעצמו יש עדיפות שהיא תקיפנו, אבל הדין מחודש, ובלא"ה לאו בהכי קיימינן), ואפשר לומר דבגדול אין המעשה מתייחס למשלח, שהדבר

איסור כמו הגורם להקיף עצמו ע"י קוף, באופן שאינו מסייע, וה"נ כשגורם להקיפו ע"י אשה, אין זה מעשה המותר כיון שאשה מותרת, דרחמנא הוא דלא חייב לאשה בלאו זה, כעין פטור דמצות עשה שהז"ג, אבל אין זה מעשה אחר, דלא קיל מעשה האשה ממעשה קוף, וכמו שאפשר לחייב במעשה הגוי אם הי' שליחות לגוי, ול"ד למלאכת גוי בשבת, מיהו בדרך כלל אדעתא דנפשי' עביד בכל מילי, ועשטמ"ק בשם מהר"י אבוהב דהומ"ל נפ"מ באמר לגוי, ולא הזכיר דאין שליחות לגוי, עחומ"מ סי' קפ"ח, ונה"מ סי' קפ"ב שהביאו גם מתו' שבועות ג' א' כן, ועי' באחרונים דלחומרא ישלד"ע בגוי, וערשב"א ב"ק נ"א א'.

ובזה מיושב דחייב שפיר על מעשה האשה, דכיון שהאשה ישנה בכלל שליחות, חשיב מעשה דידה כמעשה האיש, דכמו שמוכן לחשבו כגורם במעשה הזה, מובן נמי לחשבו כעושה מעשה כשיש כאן דין שליחות, קצין ש"ד מעשה האשה אינו מעשה המותר אלא פטור בחובת גברא שלא נצטוו ע"ז, ול"ד לאדם שקיבל שבת שאומר לחבירו שלא קיבל שבת שיעשה מלאכה, דהתם אין לנו ענין בתוצאה שנעשית אלא באדם העושה שינוח וכיון שלא קיבל שבת אינה מלאכת שבת כלל, והמעשה הוא אחר, כטמא שאומר לטהור לנגוע בתרומה, אבל בהקפה החיוב על התוצאה שהוא ניקף, ולכן המעשה אסור וכשמתייחס לגדול שפיר מתחייב בו, ואמור"ר שליט"א כתב דמהא דמקיף גוי ואשה פטור ומקיף קטן חייב חזינן דהקפת הקטן אסורה בעצמותה אלא שהקטן אנוס, ולכן האשה ג"כ עושה דבר שאינו הגון, ועי"ש ש"כ' דה"נ האיש לא מחייב ממש, וזה צ"ע דא"כ למאי הלכתא מייתו לה הכא, ועוד שאם הדבר אינו ראוי אף לאשה, א"כ חזרה להיות מחויבת בדבר כמו האיש, אבל אם האשה פטורה לגמרי וכשהמעשה מתייחס אלי' אין כאן חיוב

תו' ב"ק ע"ט א' דרבינא אתי כטעמא דדברי הרב כו' ומשמע דר"ס מכח גזיה"כ דהוא ההוא], ולפ"ז אין לפרש דהדר ב"י רבינא, וא"כ הלכה כרבינא, וכ"ה לדעת הריטב"א דלא פליגי, וכ"כ במאירי, וכ"כ הרמ"א בסי' קפ"ב ס"א בשם הגהמ"י והמרדכי, ודברי הש"ך שם שכ' לדחות צ"ע, דמה שסיים גבי גנב טעמא דאי בעי עביד היינו משום דהשליח בר חיובא באיסור גניבה, ופטורו רק מפני שלא ידע, אבל דבריו מתפרשים דגם חילוקי דרבינא קיים, [מיהו בתו' משמע דהקושיא רק למ"ד אי בעי עביד, דבטעות לאו בר חיובא הוא], ומ"ש הש"ך שזוהי פסקא דגמ', א"א לומר כן במרדכי שכבר הקדים הפסקא דחצר משום שליחות כו' וכן בהגהמ"י ל"מ כן, וכבר הביא בפ"ת סק"ג דבשבו"י פקפק ע"ז, גם בהגהות הגר"א על הרא"ש כתב דהגמ"י פסק כרבינא, וכ"כ רי"ז וכ"כ הגרע"א ז"ל בשם הרא"ש, ומהשמטת הרי"ף אין רא' כיון שהנפ"מ שבגמ' אינן מצויין, ומדברי ר"ח (הובא בשטמ"ק) נראה דפליגי, ולפ"ז קי"ל כרבינא, [וכ"מ בתורי"ד ב"מ צ' עי"ש], מיהו בעינן באופן שלא יהא בזה משום ולפני עור, דאין לנו סמך בגמ' דמירי בתרי עברי דנהרא.

הא דלא אמרו בגמ' נפ"מ כשהשליח אנוס, משום דבכה"ג מיקרי לאו בר חיובא שהרי הוא מצווה לעשות כן, משום פיקו"נ.

הריטב"א כתב דלא פליגי לישני, והיינו דרבינא אמר הדין שכולל עוד אופנים, ור"ס אמר התירוץ היותר פשוט לחלק בין חצר לשליח, ולשון הגמ' להך לישנא כו' משמע קצת דפליגי רק בלישנא.

ו. **בדין** שליח שוגג שכ' תו' דישלד"ע כיון דליכא למימר דברי הרב כו' וחשיב כעושה בע"כ [עתו' קדושין מ"ב ב' ב"ק ע"ט א' ב"מ י' ב'], כבר כתב הריטב"א בשמעתין בשם ר"י וכ"כ הרמב"ן דמשמעתינ חזינן דאף בשוגג אשלד"ע, שאם הדבר ידוע ממתני'

תלוי בדעתו של גדול ולא שייך לומר אקפי לי, אבל טפי מסתבר דנקט לי' משום דין קטן דפטור, ועוד י"ל דכיון דמדרבנן אסורה להקיף גדול חשיבא קצת בר חיובא בזה, וגם ד"ז אינו מוכרע, אלא דניחא לי' למינקט דבר היתר גמור.

ה. **לענין** הלכה כתבו הרא"ש והר"ן ונמו"י בשם הרמ"ה דקי"ל כרב סמא כיון שאמר קמי' דרבינא ולא השיבו ש"מ קיבלה מיני', והריטב"א כתב דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ובפשוטו אם נימא דפליגי, הלכה כרבינא דהוא בתרא ורב סמא קמי' אמרה, ומ"ש הרמ"ה דרבינא קיבלה מיני' צ"ב היכי משמע, הרי ודאי גם מה שאר"ס קושטא הוא לחלק כן, וגם לשון הגמ' ר"ס אמר כו' ולא א"ל ר"ס הכי אמר כו' משמע דפליגי.

ואפ"ר שהדבר תלוי אם רבינא ור"ס מסברא אמרי דיש שליח לד"ע בכה"ג או מקרא דמרבי חצר מטעם שליחות, ובלשון רש"י י"א א' וכ"כ הרמב"ן והר"ן בביאור דבריו דמריבויא דחצר הוא דשמעינן דישלד"ע בכה"ג, ולפ"ז כיון דשני ר"ס שינויא אחרינא ליכא למילף מינה אף בדלאו בר חיובא, אבל אם מסברא קים לן דהני דליכא למימר בהו דברי הרב כו' נשאר בהם דין שליחות מעיקרא, א"כ יש לנקוט דרבינא קושטא קאמר ולא הדר ב' משום שינויא דר"ס, ואדרבה י"ל דר"ס לא פליג אלא ס"ל דזהו החילוק היותר פשוט שראוי להאמר על חצר, אף דהאמת דלאו בר חיובא נמי מיחייב שולחו.

ובפשוטו נראה דמסברא קים לן דבהני ישלד"ע, דלא נחלקו האמוראים בדינים אלו, ולא משמע דלר' יוחנן אף בלאו בר חיובא ועביד בע"כ אשלד"ע, א"ו מסברא קים לן הכי דלא אימעטו משני כתובים ומהוא ההוא אלא הני דשייך בהו דברי הרב כו', וטעמי' דר"ס מסברא דסו"ס יש כאן עבירה ע"ד הרב, אע"פ שאין השליח בר חיובא, [ועי'

תו', ולא הוו סתמי בגמ', ועו"ק משה"ק תו' ב"ק שם מנלן דמיירי קרא אף בכה"ג, עיקר הדין צ"ע דבפשוטו נראה דמשנזכר שליח בטלה שליחותו, שהרי יודע דבעה"ב לא ניהא לי' בהכי, וגם אינו בעה"ב ע"ז כלל ולא שייך לעשות בשליחותו, ה"רז כראובן ששלח מעות ביד שמעון לקנותו, ונודע לשמעון שהמעות של לוי, [ויודע שראובן החליפן בטעות], וכי שייך לומר שקונה בשליחות ראובן, ורק בנזכרו שניהם שייך להזכיר דלא חשיב שלוחו.

ז. קדושין מ"ב ב' והא דתנן כו' שלח בדי פקח פיקח חייב ואמאי נימא שלוחו של אדם כמותו, בפשוטו משמע שיתחייב המשלח ויפטר השליח, וכפרש"י, ואפשר לומר דהיינו בשולח להניח הבערה במקום מסוים, והמשלח יתחייב באחריותה כשומר שמקבל עליו אחריות נזקין, דסתמא בהכי מתפרשא שאינו שולחו להזיק ממש אלא ששלחו להניח במקום שעלול להזיק, דומיא דמסרו לחש"ו דמיירי שלא מסר להם ע"מ להזיק, עי' ב"ק נ"ט ב', מיהו נראה דאם ישלד"ע מתחייב שפיר המשלח אף בשלחו להזיק, ובתו' רי"ד פי' דהיינו אם אין לשליח לשלם, ועמשנ"ת לעיל סק"א בהרוג את הנפש אם שניהם חייבין לשמאי.

שם שאני מעילה דילפינן חטא חטא מתרומה, כבר תמה בתו' הרא"ש דנהי דאין גז"ש למחצה, אבל אכתי לדבר דלא מסתבר לא ילפינן, ואפשר לומר דלבתר דאשכחן בש"י וטו"מ דיש שלד"ע, נשאר הדין כן גם במעילה משום דאין גז"ש למחצה, וגדולה מזו דאי לאו דהוי מעילה שני כתובין הרי הי' הדין בכל התורה דישלד"ע מיהו י"ל דמעילה אינו ייתור), וגם ממיעוטא דהוא ההוא שמעינן דשייך שלד"ע, ובסברא כבר כתבנו לעיל בטעמא דקרא דבמעילה וש"י וטו"מ החפץ ברשות המשלח, וראוי לשליח לשמוע לו דכל מה שתח"י אדם הרי הוא שלו, ולכן הטילה

דבשוגג ישלד"ע מאי פריך מחצר, וגם בכל המשך הסוגיא הדבר סתום, והרמב"ן כתב דכן מוכח בקדושין, וכ"כ הנמו"י ב"ק ע"ט א' דמוכח כן מיואב, ועיש"ש וש"ך סי' שמ"ח סק"ו בזה, ואמנם יואב שוגג הי' שסמך על דוד, אבל לכאורה גם דוד שוגג מיקרי, דלא דנו בסנהדרין, ובזה גופא הי' יואב חוטא, דמותו לו לסמוך על דוד, אבל ידע שלא נעשה בסנהדרין, ונמצא ששניהם שוגגין באותו חטא, ובכה"ג ודאי י"ל דאשלד"ע, דלא קיל חטא השליח מחטא המשלח, וכן במעילה מה"ט יש לנקוט דאשלד"ע, כיון שגם חיוב המשלח הוא על השוגג, ואמנם תו' קדושין שם לא חילקו בזה והקשו ממעילה, [והטעם כיון דיודע שישמע לו ובעת מיניו יודע שהוא שוגג], אבל אכתי מזה אין רא' למשלח מזיד ושליח שוגג מאי, וכן משה"ק בקצה"ח שם משליח ב"ד שגולה שניהם שוגגין, מיהו טביחה ע"י שליח שהקשו תו' ב"ק ע"ט א' דמנלן למילף ממכירה שהשליח מזיד, ובאמת בסתמא הקונה שוגג שאינו רוצה לקנות גניבה, מזה חזינן דאף במשלח מזיד ושליח שוגג אשלד"ע, וכן דקדקו מב"ק נ"א א' דלא משכח"ל בור של שני שותפין ע"י שליח, וכן הקשו מדרבא קידושין מ"ג א' מ"ט לא אשמעינן בחלבים ועריות כשהשליח שוגג.

ואמנם בשוגג אין כ"כ הטעם דדברי הרב כו' וסבור שלא ישמע לו, אבל מאחר שהוצאנו מן הכלל שלד"ע מכח סברא זו, שוב אין בידינו להכריע דמ"מ עבירה מועטת בדרגת שוגג הרי היא בכלל כל דיני שליחות, וזה מכח סברא דדברי הרב כו' לחוד, דכיון שיש גם בזה קצת כח דדברי הרב, בדרגת שוגג, מנלן שג"ז בכלל שליחות, ועוד דלבתר דאיכא שני כתובים והוא ההוא, ודאי שאין להחליט דחטא קל אינו בכלל מיעוטא דקרא. מ"ש תו' קדושין שם שהרא"י מנזכר שליח ולא נזכר בעה"ב, מלבד שהדבר סתום בגמ' שד"ז אינו מבואר רק מכח דיוק שכ'

התורה החיוב על המשלח, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א במעילה י"ח ב' ליישב דכל הגז"ש לדברים שאינם מסתברים ניתנה עי"ש, ויש להוסיף דניתנה בתיבת חטא על תרומה, לומר דנדון הגז"ש כאילו תרומה היא חטא.

שם בש"א לחייב על המחשבה כמעשה, טעמייהו דב"ש כיון שהחפץ ברשותו, א"כ כשמתכוין לשלוח יד הרי הוא מוציא מרשות בעלים במחשבה זו, ואין יתרון בהגבהה דמעיקרא נמי ברשותי קאי, ומיירי במחשבה מוחלטת ולא רק הרהורי גזל, כגון שאומר הנני הולך לקחת יין מהחבית, ואירעו אונס ולא לקח, ושליח לא גרע מדיבור, ולא קשה אם לא שלח ל"ל, כיון שצריך להשמיענו עיקר הענין, וטעמא דמהני שלד"ע בש"י לב"ה הוא מענין טעמא דב"ש כיון שהחפץ ברשותו והוא מוסמך לצוות עליו, ולכן הטילה תורה החיוב על השומר.

מ"ג א' מה מכירה ע"י אחר כו' או לרבות כו' תחת לרבות כו', אפשר דמסברא מספק"ל אם כונת התורה דוקא כשהגנב טָבַח, ולכן דייקנן לאשכוחי ריבויא לשליח, והטעם כמשנ"ת במעילה וש"י שהמשלח תופס החפץ בבעלותו, ובכה"ג מסתבר להטיל החיוב על המשלח.

שם הוא ולא שלוחו, וכ"ה ברש"י שלוחו גרסינן, וקרוב הדבר שהוא ט"ס וצ"ל שולחו גרסינן, וכדרך המדפיסים תיקנו הגמ' ע"פ פרש"י, וכ"ה בירו' תרומות פ"ז ה"א ועוד הוא ולא שולחיו עי"ש, ועמהרש"ל בח"ש שכ' דכונת רש"י לאפוקי שולחיו אבל לא נתפרש מ"ט, דהא הפסוק מתפרש שהעושה חייב ולא המשלח.

שם והא דתני האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש, נראה שאם המשלח מבקש ממנו שיהרוג את פלוני שלא כדין מפני שהוא מצער וכיו"ב, בכה"ג אינו שולחו אלא עושה ע"ד עצמו לטובת המשלח, אלא מיירי באופן

שהוא עושה על דעת המשלח דומיא דיואב ודוד, אם מפני שסומך על דבריו דכדין עבד, או מפני שהוא האדון וצריך לשמוע לו, ועסק"א.

שם הוא חייב, משמע שגם בזה יש חידוש, וכן רבא הזכיר ד"ז גבי חלבים ועריות ומשמע מזה דאי ישלד"ע השליח פטור.

שם אותו הרגת בחרב בני עמון, כל הפסוק מיותר דכתיב ברישא את אוריה החתי הכית בחרב, וסבר שמאי דלחויב' אתי לומר שהמעשה מתייחס אליו, ואמנם בני עמון הרגוהו אבל ההבאה לחרב בני עמון מתייחסת לדוד, (וכפי הנראה את אוריה הרגו בחרב ואת האחרים הרגו בחצים מעל החומה, עי"ש במקראות), ולת"ק כפל דקרא לפטורי' אתי.

שם מ"ט דשמאי הזקן, יעוי' בגליון, ובפשוטו השאלה אם טעמי' משום דפליג בכל התורה, או דין מיוחד ברציחה או דמשום דיני שמים קאמר, ולפ"ז לא שייך לשאול דהא קרא קאמר, כיון שהנדון מה יליף מהאי קרא, אם זה גילוי לכל התורה, וש"מ דאין מלמדן ולא דרשינן הוא ההוא, או שזהו דין מיוחד ברציחה, והמגיה הגרי"פ ז"ל סבר דמסברא ס"ל דשני כתובין אין מלמדן וא"כ לא איצטריך לי' קרא דואתו הרגת, מיהו י"ל שמזה מוכיח שהאמת כדבריו, ולשינויא בתרא הואי הלכתא דברציחה ישלד"ע ואתא נתן הנביא ואסמכה אקרא.

שם ואבע"א לעולם דריש ומאי חייב כו' פי' דס"ל אשלד"ע אף ברציחה, וא"כ הדבר פשוט שהשליח חייב בידי אדם, וא"א לדייק מזה לשינויא דישלד"ע, מה דין השליח.

שם מכלל דת"ק סבר אפי' מדיני שמים נמי פטור, אם נפרש דמכח הפסוק פריך דהא קא"ל נביא ואותו הרגת, יש לפרש שנענש בדינא זוטא כהורג ממש, ולא רק כגורם, ואם נפרש דהקושיא מסברא דלא יתכן שיהא פטור

ליחסו למשלח, ואיש שאמר לאשה חשיב בכלל מאתים מנה, ולכן חייב, אבל כהן וישראל תרי גופי נינהו ולא שייך שליחות.

ואפשר דטומאת כהן דמיא למצוה שבוגפו, שאפי' כהן שאמר לכהן היטמא

פטור, כיון שהאיסור מתייחס לגוף האדם, תדע דכהן שתופס מת בידו שאמר לכהן אחר שיטמא למת פטור לפמ"ש"כ, וה"נ אם המצווה טהור.

וכן הדין בשבת שהאיסור מתייחס לגברא שינוח בשבת, וכיון שעשה מעשה זה מתוך מנוחה, דהיינו שהמשלח נח לא מיחייב, תדע דמשכח"ל שהמשלח בציפורי והשליח בטבריא וכיון שתלוי במקומו של המשלח, י"ל דאף כשהוא במקומו של השליח, מ"מ המעשה מתייחס לגברא, ואין לחייב המשלח במעשה השליח.

אבל האומר לשלוחו צא ובשל לי בשר בחלב, חשבינן כאילו המשלח בישל בידים, כיון שיש כאן מעשה שאינו מתייחס לגוף האדם, דאף ע"י גרמא שייך לאסור, וגרמא דשליח חידשה תורה שהוא כמותו, ואמנם האיסור הוא על הגברא, שאין לתורה קפידא שלא יתבשל בשר בחלב בעולם, אבל מ"מ כל שהמעשה מתייחס לישראל, זהו נגד רצון התורה, ואף ישראל שאמר לגוי בכלל האיסור, אם הי' הדין שיש שליחות לגוי, כשעושה עבור הישראל.

וכן הי' הדין בחלבים ועריות, שהאיסור מתייחס לערוה גם בלי הגברא, ע"י שגורם איסור בעילת ערוה, וכן בחלב דלגבוה סליק ואסור לאכלו, והי' מקום לחייב את המשלח כאילו עשאו בעצמו, וקמ"ל רבא דכיון שהמעשה יש בו הנאה וחיובו תלוי בהנאה, הר"ז כמצוה ועבירה שבגופו, דלא שייך ע"י שליח.

שם תוד"ה שלא, והשליח לא ידע שהוא של הקדש כו' והשליח לא ידע שהם של

מדיני שמים לגמרי, לפ"ז אפשר דדינא זוטא היינו כגרמא בעלמא, וכן פרש"י, ועמשנ"ת לעיל סק"ב, ולפי' קמא י"ל דשליחות דדור ודאי דדמיא לשוכר ועדיפא מינה, ויתפרש שלוחו נמי דכוותה.

שם ואבע"א שאני התם דגלי רחמנא כו' פי' שזהו דין מיוחד ברציחה, והלכתא היא ואסמכה אקרא, ועי' מדרש רבה בפסוק שופך דם האדם, (ולכן אמר רבא את"ל, וז"פ).

ח. **שם** אמר רבא את"ל סבר שמאי כו' מודה באומר לשלוחו צא בעול כו' שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב, אם הי' חיוב המשלח מפני שהכשיל את חברו בחטא, אין קושיא אם זה נהנה וזה מתחייב, סו"ס הוא המכשיל בחטא, אלא הענין דשלוחו כמותו דמתחייב היינו מפני שחשיב שהמשלח עשה את המעשה, והשליח כידידו של המשלח, וכן אם השליח שוגג והמשלח מזיד לוקה המשלח, דחידשה תורה ששליח כגרמא שחייבין עלי', וע"ז קאמר רבא דחלק ההנאה שהוא גוף האיסור לא שייך לייחס למשלח, והו"ל עבירה זו כמצוה שבגופו דלא מהני שליח, ואין כאן לימוד משאר מקומות שבתורה, אלא לומר דליכא למילף חידוש כזה דלא אשכחן דכותי', וכל הני שליחויות דמצינו אין בהם הנאה לשליח, ולכן שייך לייחס כל המעשה למשלח.

ולפ"ז נראה דכהן שאמר לישראל אכול תרומה, הרי הכהן פטור דלא חמיר מעשה שלוחו טפי מאילו הוא עצמו עשאו, ובזה איכא נמי טעמא דזה נהנה וזה מתחייב, אבל נפ"מ בישראל שאמר לכהן היטמא למתים, דהמשלח פטור, וכן אשה שאמרה לאיש אקיף לי קטן, מיהו בכל הני השליח חייב דכיון שא"א לייחס המעשה האסור למשלח הרי יתרון החיוב לשליח, בין באשה שאמרה לאיש, ובין בכהן וישראל, דכל הני כעבירה שבגופו, כיון שתלוי בגוף שא"א

הקדש כו' נראה כונתם דמיירי באופן ששייך לחייב את השליח משום מעילה, ואמנם אפשר להסתפק גם באופן שהשליח מזיד והמשלח שוגג, אבל דיני' דרבא בגמ' מיירי כשאפשר לחייב את השליח, ולכן ניחא להו להסתפק בכה"ג, ובמהרש"א כתב דהמשלח לא ידע והשליח ידע, וצ"ע למה הוצרך לומר שהשליח ידע, אדרבה עדיף להסתפק כששניהם לא ידעו וכמש"כ.

שם בא"ד אמנם מסופק הי' ר"י כו' בפשוטו נראה דגם בכה"ג האיסור הוא ההוצאה לחולין, אלא שאם אינו נהנה אין כאן מעשה חול בשל הקדש, ונמצא שההנאה היא רק קובעת את המעשה, ואינה גוף האיסור, דה"ה אם מהנה לגוי ג"כ מעל, כגון שתחב ידו של גוי בשמן של הקדש.

ט. בנה"מ סי' קפ"ב סק"ב כ' דבנתן לשליח כסף לקנות קרקע קונה המשלח אף אם השליח אינו בר שליחות, דכיון דניחא ל' ללוקח לקנות, א"צ לדין שליחות, שהרי אף בשלח המעות ע"י קוף מהני, ולפ"ז ישראל ששלח חבירו לקנות פירות שביעית מסוחר שביעית קנה המשלח, מיהו י"ל דבפירות בעינן משיכה או הגבהה ולא סגי בניחותא דמשלח, ונפ"מ כה"ג בקרקע דסגי בקנין כסף, (ול"ד למעילה שבאמת אין הממון שלו, וגם שם שנינו בחש"ז שעשו שליחותו בעה"ב מעל).

ומרן זללה"ה בשביעית סכ"ד סק"ד כתב דהעושה שליח למכור קרקע לנכרי בא"י לא חילא המכירה משום דאשד"ע, ולפמ"ש"כ דסגי בניחותא דבעלים, א"כ א"צ כאן שליחות, מיהו ליזכות המעות לבעלים, אם זכ"י מטעם שליחות י"ל דחשיב דבר עבירה כיון שע"ז חל המקח, (והמחפשים טצדקי בלא"ה יכולים לזכות הקרקעות לשליח תחלה).

ויעוי' בקצה"ח סי' קפ"ב סק"ב שהביא קושית מהר"י שבנו"ב מהא דתנן בקידושין בקידוש בפירות שביעית דקיבלה אחת ע"י כולן ואיך נעשית שליח לעבור על איסור סחורה, ובנו"ב כתב שהיא שלוחה של הנשים, אבל גם הקונה עובר באיסור סחורה, [ובקצה"ח פי' מיגו דזכי לנפשי', וזה רק לפרש"י ב"מ ח' א', וגם אפשר שאפי' אם האחת היתה מן האחיות ג"כ זכתה, דקתני סתמא אחת מהן], ואולי י"ל דזכיית הממון אינה העבירה, רק השעבוד תמורתו, וזה נעשה ע"י המשלח, ול"ד לגניבה שהזכ"י היא האיסור, דכאן מתחייב תמורה למוכר, והגע עצמך אם אמר לו המוכר שיתן תמורתן או מעות או עבדים וקרקעות, ואח"כ נתן עבדים וקרקעות, דמסתברא שאין הזכ"י בטלה, וה"נ בנעשה בב"א יש מקום לדון כן, ולפ"ז אף בשולח למכור קרקע לנכרי, י"ל דלא חשיב שלד"ע בזכייתו, ולהסוברים דזכ"י לאו מטעם שליחות ל"ק, וזה אם ננקוט כהנו"ב דהויא רק שליח של הנשים, וכן בעבד בפשוטו השליחות רק לעבד, ועבד שמשתחרר אינו עובר בלפ"ע, כיון שיכול לשחררו בע"כ או להפקירו, וצ"ע בזה, - ועמחנ"א ה' שלוחין ס"ט, שהביא מפרנס שנותן בשליחות בעה"ב, והתם נמי א"צ לדין שליחות, והר"ז כמקבלו מיד הבעל.

י. במ"י פ"ב מרוצח ה"ב הביא דמהרי"ט נסתפק אם אמרינן אשד"ע באיסור דרבנן לבטל המעשה דמדאוריתא, ובשם הגרע"א ז"ל ראיתי שהוכיח מדברי הריטב"א ב"מ י' ב' שכו' דליכא לפ"ע בכהן שאמר לישראל קדש לי גרושה כגון דקיימא בחד עברא דנהרא, ואכתי מדרבנן אסור א"ו איסור דרבנן לא מבטל לדאוריתא, [ויש לדון בזה דשפיר נקטו בגמ' ד"ז כנפ"מ בינייהו, כיון שקודם שגזרו האיסור דרבנן יש בזה נפ"מ, ולא קשיא לראשונים ז"ל אלא בלפ"ע דאוריתא דליכא שום אפשרות שיחול], ונראה

וכתב אאמור'ר שליט"א דה"ה בעשאו שליח לתרום והרשהו לתרום מן הרע על היפה ג"כ, [וכן שלא מן המוקף], דהעבירה מתייחסת למשלח שהוא תרם פירותיו באופן פגום, ובעינין שליחות ע"ז, ולא מהני מה שהרשהו גם לתרום כדין, וכ"כ בנו"ב סי' ע"ז דמן הרע על היפה אמרינן אשלד"ע, ואם השליח עישר בשבת ועשאו שליח לעשר סתם, בזה דעת הנו"ב בסי' פ' אות כ"ב דדמי לטו"מ בשבת שאין העבירה מתייחסת למשלח וא"צ שליחות ע"ז, ואאמור'ר שליט"א נסתפק בזה דאפשר שגם בעה"ב שותף באיסור ההפרשה בשבת, דהמפריש מע"ש שיחול בשבת כתב אאמור'ר שליט"א בביצה דף ל"ו ב' דאסור, והביא כן בשם הגרע"א ז"ל לענין קדושין, והיינו מפני שהסכמתו בשבת מחליטה הדבר, שאם נשתטה לא חל, ושייך איסור מו"מ בזה, וה"נ ע"י שליח, אבל י"ל שהאיסור נתרוקן לשליח, שהנותן חפץ לשליח למכור ומכרו בשבת אע"פ שצריך שליחות אין בעה"ב שותף באיסור מו"מ בשבת, ועי"ש עוד מ"ש לדון בזה מטעם אחר.

בעיקר מ"ש הנו"ב דשליח לתרום מן הרע על היפה חשיב שלד"ע, יש קצת תימה בדרשא דילפינן מעילה חטא חטא מתרומה לענין שליחות, והיכי ילפינן שליחות אם בחטא זה גופי' אין שליחות בתרומה, ולפמ"ש הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן ב"מ י' ב' דכהן שאמר לחבירו קדש לי גרושה מיקרי לאו בר חיובא ויש שליח בכה"ג, נחא דה"נ כשעשאו שליח לתרום דוקא מן הרע, אין השליח שותף במעשה העבירה, (משא"כ אם הרשהו לתרום ממה שירצה, דבזה יש לדון שגם השליח שותף בעבירה קצת), ובכה"ג יש שליחות ושפיר ילפא מעילה מזה, אבל לרב סמא צ"ע, ויתכן דכיון דבעה"ב רוצה לתרום רק מן הרע, הרי מצותו של השליח לתרום לכה"פ מן הרע, הגע עצמך הרי שבני הבית עתידין לאכול מן הפירות והרשהו בעה"ב

דהספק דוקא במעשה המועיל מדאורייתא, דשמא לא העמידו דבריהם לבטל השליחות משום עבירה דרבנן, אבל העושה שליח להקדים מע"ר לתרומה בתרומה דרבנן, ודאי דאמרינן אשלד"ע, כיון שכל חלות ההפרשה מדרבנן, ואין המעשה אלים מן החטא, גם י"ל דכל תרומה ומעשר כעין דאורייתא תקון, ועמל"מ שם בסוה"ד וענו"ב הובא בקצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב בדין קידש בפירות שביעית, ובשביעית דרבנן תלוי בנדון המל"מ.

יא. השוחט את הפסח על החמץ שיש לבעלים והוא לא ידע אפשר שלא בטלה שליחותו, דכיון דחשבינן ל"י אנוס דטעה בדבר מצוה, כדתנן בשוחט את הפסח בשבת ונודע שמשכו הבעלים את ידם ממנו כו' פטור מפני ששחט ברשות, ה"ה בשוחט ונודע שיש לבעלים חמץ, וכשהשליח אנוס לאו בר חיובא הוא וליכא למימר אי בעי לא עביד, כיון שמצותו לשחוט, ובכה"ג אפשר שילקה בעה"ב על השחיטה, ועי' מ"ש הגרע"א ז"ל בפסחים ס"ג ב' ובמנחת ברוך סי"ג י"ד.

יב. בקצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב כתב שהעושה שליח לגרש אשתו והשליח גירשה בע"כ הר"ז מגורשת, ואע"פ שבעל שגירש בע"כ עובר על חדר"ג, כיון שלא צוהו לגרש בע"כ אדעתא דנפשי' עביד ועיקר המינוי על הגירושין קיים, [בעובדא דהנו"ב מסתברא שידע שאינה רוצה בגירושין ולכך שלח השליח שיתפסוה אנשי הצבא, ובזה גרע דחשיב מינוי לבע"כ], ודימה זה לאמר לשלוחו לטבוח וטבח בשבת, וכבר כתב אאמור'ר שליט"א דלא דמי דהתם אין הטביחה בשבת מתייחסת למשלח, וא"צ שליחות ע"ז, אבל כאן העבירה בעצם הדבר, הרי המשלח עובר על החרם, ובלא מינוי לגרש בע"כ אינו יכול לגרשה בע"כ, דהכל מתייחס למשלח, וכיון שצריך הסכמת בעל לגרש בע"כ בשליחותו, הרי חלק זה בדין שלד"ע.

לתרום רק מן הרע, כיון דסו"ס מצוה קעביד נהי דבעה"ב עבר עבירה, מ"מ השליח כבע"כ דמי, ול"ד למקדים מע"ש לראשון שכ' בתו' הרא"ש קידושין מ"ב ב' דאשד"ע, דהתם החטא בפ"ע והמצוה בפ"ע, אבל כאן המעשה מוגדר כמצוה, והרי אם א"א לתרום מן היפה ראוי לכה"פ לתרום מן הרע, וה"נ דכוותה.

ובספרי סו"פ קרח מפורש דישאל שנטל רשות מלוי להפריש תור"מ והפריש מן הרע על היפה הרי הוא בנשיאות עוון, עי"ש, אבל אפשר שזה אינו בתורת שליחות ממש, דנקרא קצת כבעה"ב, ועי' או"ש ה' תרומות פ"ד הי"ב שכ' דהחידוש אע"פ שאינו מפריש לעצמו נקרא חוטא, וכ"ש הלוי שמשאיר לעצמו היפה ונותן הרע לכהן, וש"מ דלא נעשה מכח שליחות ממש, דא"כ החטא על הלוי, וגם בפשוטו סגי בנתינת רשות אע"פ שלא יתנו לאותו לוי לבסוף, [ובמאירי יבמות פ"ו א' כתב דהנשואה נותנת רשות לתרום מן הרע על היפה, ואולי צ"ל עין רעה ועין יפה, אבל לא נתפרש מה ענין זה לנתינת רשות, ובאו"ש שם פ"י הגמ' בענין אחר וכ"כ אאמור"ר שליט"א ביבמות סי"א סק בדעת הרמב"ם, ושמעתי להעיר דנפ"מ שתורמת בשל בעלה שמביתכם ילפינן שתורמתה כבעלים ונפ"מ שאם תרמה מן הרע תרומתה תרומה ואין בה משום אשד"ע, אבל דברי המאירי שהתיר אף לעשות שליח לתרום מן הרע לא נתפרשו בזה, אבל י"ל דהמאירי לטעמי' שפסק כרבינא ב"מ י' ב' וא"כ אין בזה משום אשד"ע.

מיהו היכא דיש לשליח אפשרות לתרום מן היפה ותרם מן הרע, אע"פ שבעה"ב הרשהו בכל ענין שירצה, צ"ע אם נקרא לאו בר חיובא ככה"ג, כיון שעיקר האיסור נגזר על ידו, ושייך לומר בזה דברי הרב, שלא תחול מינוי שליחות ע"ז אף לרבינא, דזה גרע מלפני עור.

ושמעתי שבראבי"ה הנדמ"ח סי' תתקס"ב פשיטא לי' דמהני שליחות לתרום מן הרע על היפה וכתב ליישב מ"ט לא חשיב שלד"ע, ויתכן דפשיטא לי' מכח גז"ש דחטא חטא וכמ"כ, שו"ר בראבי"ה וחסר שם סוף השאלה לבעל הרוקח ותחלת התשו' להראבי"ה, ומשמע דפשיטא לי' מכח חטא חטא דאף בתרומה ישלד"ע, (או משום דהדרא תרומה וילפא בגז"ש ממעילה), ומפרש דכיון שאין כאן חטא של עונש ביד"א בזה לא אמרינן אשד"ע.

יג. בדין שליח לתרום שלא מן המוקף יש מקום לדון אם גם בזה אמרינן אשד"ע, דהכי אמר רחמנא עביד מצוה מן המובחר ואי לא עביד חוטא לא מיקרי, עי' תמורה ה' א' דלהכי אמר רחמנא נשיאות חטא במן הרע על היפה, וא"כ אם המשלח רוצה שיתרום לו מפירות שבמקו"א לא חשיב עובר ע"ד הרב, אלא דלא עביד מצוה מן המובחר, וה קיל מביטול עשה בלא מצוה כלל, דסו"ס מצוה קעביד, והרי מצינו קולות במוקף דלכבוד שבת מעשרין שלא מן המוקף כדאמר יבמות צ"ג עי"ש בתו', ולהציל ממכשול תורם שלא מן המוקף לרבי עירובין ל"ב א', ושם תורם משלו על של חבירו דבעינן שליחות, ומצינו בשליח לאו בר חיובא או בלפני עור לדעת תו' דישלד"ע, אע"פ שעובר קצת ע"ד הרב, ואיכא למימר דאף שלא מן המוקף קיל איסורי' לענין זה.

ובמה שנוהגין ליתן רשות לאשתו וב"ב לעשר הפירות שבבית, יש לחוש דלא זהירי בהפרשה מן המוקף, (וכן בהכשרים במפעלים ואולמות שנעשית ההפרשה ע"י המושגיח), ואם אשד"ע בטלה הפרשתם והפירות בטבלם, וכתב אאמור"ר שליט"א כמה סניפין להקל.

א. דמצינו בעירובין ל"ב א' דלמנוע מכשול מותר לתרום שלא מן המוקף דקי"ל כרבי כמ"ש הרמב"ם פ"י ממעשר ה", וה"נ בביתו

ובפרט התם שאין דעתו ליתנה לכהן כדתנן עד שתסרח, מיהו שם התירו אף מן הרע על היפה כדתנן עד שתסרח, ולע"כ, ועשמ"פ אאמו"ר שליט"א בזה בחלה ס"ה סק"ז.

ג. דעת הקצה"ח וכ"כ הפ"ת אה"ע סי' קי"ט סק"ו בשם הגט מקושר דכל שעשאו שליח סתם והשליח עשה בדרך איסור לא בטלה שליחותו לעיקר הדבר, והאיסור אינו מהשליחות שהרי לא מינהו לעשות כך דוקא, מיהו בזה כבר דקדק אאמו"ר שליט"א דבכה"ג החטא מתייחס למשלח שפירותיו הופרשו שלא כדין, וא"א להפריד החטא ממעשה ההפרשה, וכן בגט בע"כ כה"ג, ול"ד לטביחה בשבת, וכמשנ"ת לעיל סק"יב.

ד. להפוסקים כרבינא דבשליח לאו בר חיובא ישלד"ע, ה"ג חשיב השליח לאו בר חיובא לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן, דכל שאין המעשה יכול להתייחס לשליח אינו בר חיובא בחטא זה, ופירותיו של חבירו כמקדש אשה לחבירו דמי, ועי' תשו' הגרע"א ז"ל נדפס ב"מ שם, ובאמת לעיל נתבאר דעת הרבה פוסקים דהלכה כרבינא, ויש בזה סמך גדול להקל, אבל יש לפקפק דבכה"ג שהשליח גורם את כל האיסור, כיון שהי' יכול להפריש כדין, א"כ שייך בו דברי מי שומעין, כגון במזיד כה"ג, וא"כ ראוי לומר שאין מינוי שליחות לעשר שלא מן המוקף, ואדרבה אם מינהו דוקא שלא מן המוקף, כגון שפירותיו במקו"א עדיף.

ה. דאשכחן קולא מדאורייתא להפריש שלא מן המוקף בע"ש, וזה כמשנ"ת לעיל דלא מיקרי עבירה.

ו. דמעשר בזה"ז דרבנן, ואצ"ל בפירות וירק, ובמהרי"ט נסתפק אם באיסור דרבנן אמרינן אשלד"ע, מיהו לעיל סק"י כתבנו דלא נסתפק אלא במעשה המועיל מדאורייתא אם העמידו דבריהם לבטל הדאורייתא, אבל בתרומה דרבנן

של אדם עלול הדבר לבא לידי מכשול דלאו כו"ע דיני גמירי, וכיון שראוי לו לקיים ההפרשה שלא מן המוקף כדי שלא יאכלו טבלים, א"כ אין כאן עבירה, ויש לשאול דמ"מ מה ההיתר להכניס עצמו לזה, הרי יכול להפריש בעצמו, אבל באמת בגמ' שם מבואר שמותר להכניס עצמו לזה, שהרי אומר לע"ה מלא לך כלכלה זו מתאנתי, ואח"כ מעשר עליו שלא מן המוקף כדי להצילו ממכשול, הרי דשרי לנהוג כן לכתחלה, שלא הוזכרו תנאים במדת הצורך ליתן הפירות לע"ה, דמשמע שמתנה בעלמא הוא נותן לו כענין דרכי שלו, וכש"כ בביתו של אדם שצריך ליתן להם רשות כדי שיוכלו לאכול ואפשר דבכה"ג אף רשב"ג מודה, כיון שהם מפרישין אלא דלא גמירי לדקדק בהלכות מוקף, משא"כ בע"ה שאינו מפריש לא שרינן לחבר למעבד איסורא לרשיעי, ואפשר דרשב"ג לטעמי' מע"ש פ"ה מ"א ב"ק ס"ט א' דאמרינן הלעיטתו לרשע וימות, ולע"כ, וכיון דלאו רשיעי נינהו מודה שיש לחוש לתקנתם, והוא עצמו ג"כ עלול ליכשל בזה, ועוד דהתם מכניס פירות שלו בביטול מוקף, משא"כ כשהנדון על אותן פירות.

ובאמת בגמ' שם מבואר דאף שליחות מהני בזה, שהרי תורם משלו על של ע"ה, וזה אפשר רק מכח שליחות, דאף אם זכיי' לאו מטעם שליחות, בתרומה בעינן שליחות, והרי הע"ה גופי' ודאי עביד עבירה שהרי יכול להפריש מן המוקף, אלא דידעינן שזכות הוא לו וחשיבא מצוה, וכ"ש הכא שכסבורין שהפרישו כדין.

ב. דלפי ההוה קרוה דבר שכבר הופרשה תרו"ג, ורק תרו"ג בעיא מוקף, ואף בספק משמע בחלה פ"ה מ"ד דניטלת שלא מן המוקף, [והי' אפשר לפרש שזה כדי ליטול מן הטהור דזה עדיף, אבל פשטא ל"מ כן,

ודאי דדין מוקף שבה כדין מוקף בתרומה דאורייתא, ועוד דכיון דעיקרו דתרו"מ דאורייתא מסתברא דכעין דאורייתא תקון, ועתו' עירובין ל"ב א'.

ז. דעת הסוברים דרק לענין עונש המשלח פטור, אבל השליחות קיימת, וראיתי במנחת ברוך סו"ס י"ד שכ' דבחלק אמרי בינה הוכיח בראיות ברורות שהמעשה קיים, ועי' לעיל

סק"ט דיש אופנים שא"צ כח שליחות לקיים הדבר, ועסק.

ח. לפמ"ש בסי' שפ"ח סט"ו דהיכא דיודע שהשליח יעשה את השליחות ישלד"ע, והכא עדיף.

ט. דעת רש"י ותו' דבשליח שוגג ישלד"ע, ועי' בזה לעיל סק"ו.

תמצית הדברים בקצרה

סימן ז

בדין אין שליח לדבר עבירה

אדם אחד, והרי ממעטין שנים שהרגו את הנפש מקרא דכל נפש, ערמב"ם פ"ד מרוצח ה"ו, שהרי כתבו תו' ב"ק נ"ג ב' דשנים שדחפו לבור שניהם חייבין, וביאר אאמו"ר שליט"א ב"ק ס"ז סק"ו דכשכל אחד עשה מעשה הראוי להריגה בפ"ע שפיר חייבין, כגון שנעצו כל אחד חרב בפ"ע בב"א, ורק במעשה אחד שנעשה ע"י שניהם בב"א פטורין, והרשב"א שם צידד דאף במעשה אחד חייבין, וכיון דחזינן ששייך חיוב לשנים על אדם אחד, אין קושיא אם נחייב גם את השליח וגם את המשלח, דבכה"ג אין חסרון במעשה עצמו משום שנים שעשאוהו, ואמנם י"ל דסו"ס אין כאן אלא מעשה אחד משא"כ כשכל אחד דחף בפ"ע, מ"מ גם חסרון בגוף המעשה דממעטי' כשנים שהרגו אין כאן.

אבל הדברים מחודשים דכיון דסתם שליחות מתייחס המעשה רק למשלח, וכן מתפרש במעילה משום דנפיק לחולין ע"י המשלח, לא הוה סתמי בגמ' מלפרש דבש"י וטו"מ נתחדש דין שליחות לחייב את שניהם, וסתמו כפירושו דדינו כשליח דעלמא, שהכל מתייחס למשלח בלבד.

וגם בעיקר דין שליחות נראה שאם המעשה מתייחס לשליח ויש בו כדי לחייבו בעונש ע"ז, א"א לחייב גם את המשלח, שכל עיקר חיובו של המשלח הוא מפני שאנו רואים את השליח כידא אריכתא של המשלח וכאילו אין כאן דעת השליח, ומה"ט גם כשהשליח אינו בר חיובא חייב המשלח, כיון שהמעשה מתייחס למשלח, ואם המעשה הי' מתייחס לשליח, הרי לא הי' כאן מעשה חיוב,

א. קדושין מ"ב ב' שאני התם דאין שליח לדבר עבירה דאמרין דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, יש להסתפק לצד שיש שלד"ע אם גם השליח חייב או רק המשלח, ובפשוטו אין לחדש דשנים חייבין על אותו מעשה, אבל קשה א"כ מאי קאמר דברי מי שומעין דמשמע שיש איסור על השליח, ולכן לא הי' לו לשמוע למשלח, ואמאי הרי אם יש שליחות פקע האיסור מן השליח והחיוב על המשלח, אלא נראה מזה דהשליח ודאי חייב, ובוזה מובן הא דאמר רבינא ב"מ י' ב' דכשהשליח לאו בר חיובא ישלד"ע, דתו לא שייך עלי' דברי הרב, וטעמי' דר"ס דפליג התם י"ל דלבתר דגלי רחמנא דאשלד"ע ממעטין כל דבר עבירה, דסו"ס הו"ל נגד דברי הרב.

וכן בסברא אינו בדין שיהא אדם מזיק ורוצח ופוסט עצמו בטענת שלוחו של פלוני אני.

ולפ"ז יש לפרש אף בש"י וטו"מ שנשאר חיוב על השליח, שאם בעל השור תובע את השליח שהפסיד שורו בטביחתו חייב, וכן על המקצת שלקח בש"י, והר"ז בדין רצה מזה גובה רמ"ג, וכ"כ הש"ך בסי' רצ"ב סק"ד בשם אביו שהשליח חייב, וכתב בנה"מ דהיינו כששלחו ליטול רביעית לעצמו, אבל אם נטל עבור המשלח לא זכה לעצמו ולא נתחייב כלום, וכ"כ בתו' רי"ד דהא דפרין אמאי נימא שלוחו של אדם כמותו היינו שאם אין לפקח לשלם ישלם המשלח.

ולפ"ז יש לפרש הא דאמר שמאי בהורג את הנפש שולחיו חייב היינו אף שולחיו, ואין קושיא כיצד יתחייבו שנים על הריגת

כ"ד דמילתא בעינן שיהא למשלח כח או סיבה שיתבטל מעשה השליח וייתחס למשלח, אבל ציווי לחוד לעשות בשל אחרים אינו פוטר את השליח, דאמרינן לי' שאין המשלח מוסמך לעשותו שליח לכך, וכאומר לו צא ומכור את של אחרים, שגם בלא דין אשדל"ע אין כאן כח שליחות.

ובאמת נראה בטעמא דקרא שיש שלד"ע במעילה וטו"מ וש"י דהיינו מפני שהחפץ ברשותם וראוי לשליח לחשוב שכל מה שתח"י אדם הרי הוא שלו, ואמנם אם נודע למשלח מעל השליח וע"ז אמרינן חגיגה י' ב' שליח עניא מאי קעביד, וש"מ דסגי במעשה זה לחייבו, אבל מ"מ שפיר אמרה תורה דין שליחות בכה"ג, כיון שהדבר קרוב ליעשות ע"י שליח, כמו כל שליחות דעלמא.

אבל קשה דלפרתו' בכה"ג שהשליח סבור שהוא בעה"ב הו"ל כשוגג או כאנוס ובכל התורה ג"כ יש שלד"ע, וי"ל דאף אם השליח יודע שהוא שומר וגנב וגזבר, מ"מ קרוב הוא לסמוך עליו ולעשות שליחותו מפני שהוא נוהג בהם כבעלים, ואינו נמנע מלעשות שליחותו שאין בה משום הוצאה מרשות בעלים לפי המציאות בשעה זו, ויש להסתפק להחולקים על תו' בשוגג וסברי דאשדל"ע, אם גם בכה"ג שהחפץ תח"י ולא ידע השליח שהוא גנוב אמרינן כן, או דבכה"ג אנוס הוא, ודמי לחצר ב"מ י' ב', ועי"ש בתו' שכ"כ לשיטתם בא"ל טול מרשות אחרים חפץ שלי והתם שוגג הוא, אבל כאן הנדון כשהחפץ ברשות הגנב והשומר, ולענין מעילה מצינו דחשיב שוגג שהרי השליח מועל, אבל לענין גזל אינו קונה קניני גזילה בטעות ואינו מתחייב באונסין, ומ"מ יש לדון אם חייב מדין מזיק, ובפשוטו זהו דין הניח להם אביהם פרה שאולה וטבחוה דלמשלמין דמי בשר בזול, והיינו מה שנהנית בלבד, ע"י כתובות ל"ד ב',

ע"י לק' סק"ח, וכל ענין שליחות אם מפרשינן שגוף המעשה מתייחס למשלח, לא שייך שיהא בו גם חיוב לשליח, ורק אם מפרשינן שחיוב המשלח כדין מסית שגרם לשליח לעבור איסור, יש לדון דשניהם חייבין.

ולכן נראה עיקר דברים כפשטן שרק המשלח חייב, והא דמיקרי דברי הרב כלפי השליח, היינו מפני שידע שעושה מעשה עבירה נגד דברי הרב, וחיוב העונש שהוא למשלח אין בו כדי להקל, כיון דזהו נדון על העונש ולא על העבירה, שהרב צוה לשניהם שלא יעשו את הדבר והרי השליח עושהו, וכמו אם לא הי' עונשין בתורה כלל, הרי מובן שהוא עובר על דברי הרב, וה"נ כשחיוב העונשין למשלח, והא דבשליח שאינו בר חיובא סבר רבינא דישלד"ע, היינו מפני שהמעשה עצמו קל בעיני השליח, ואינו מרגיש בו עבירה ע"ד הרב, ורק כח השליחות משוי לי' עבירה, ובכה"ג י"ל דאדם נעשה שליח לחבירו, שאינו מרגיש חוטא בשליחותו, וכגון שאין בזה משום לפני עור, ובאפ"י לי קטן הדבר מובן בפשיטות, וה"נ בקדש לי גרושה שאין כאן מעשה עבירה לשליח.

ומשה"ק דלא מסתבר שיהא אדם מזיק ורוצח ויפטר מפני שנצטווה ע"י פלוני, נראה דבאמת בציווי לחוד לא נעשה שלוחו, דבעינן שבמציאות המעשה יתייחס למשלח, כגון שא"ל צא וגנוב לי, שהשליח זוכה מיד למשלח, אבל אם א"ל צא והרוג סתם, הרי השליח עושה ע"ד עצמו כדי להטיב למשלח, ובכה"ג כל המעשה לשליח, ורק דומיא דדוד ויואב שיואב עשה כן בפקודת המלך שייך לומר שגוף המעשה מתייחס למשלח, והאומר לשלוחו מיירי ג"כ בכה"ג, או כגון אדון שמצוה להורג עבד כנעני שלו, או שהמשלח הטעהו וא"ל שהוא מהמורידין ולא מעלין או שהוא רודף וכיו"ב.

ואמנם שם המשאיל ידע ונתן לו, אבל מ"מ כלפי אונס השליח יש לדמות להתם.

מיהו אם לא הי' דין שלד"ע י"ל שלא היינו מחדשים בכה"ג דין שליחות, דהוה ממעטינן מהוה ההוא כל דבר שהוא באמת עבירה לשליח, ול"ד לחצר, דלענין חטאת מסתברא דחשיב שוגג כה"ג כמו מעילה, וצ"ע.

נמצינו למדין דדין שלד"ע במקום דישלד"ע או לשמאי את"ל דסבר ישלד"ע, מיירי באופן שהמעשה מתייחס למשלח מפני שהוא המוסמך לעשות שליח בד"ו, אבל אם המשלח והשליח שוין בדבר, אע"פ שהוא עושה מפני בקשת המשלח חשיב שעושה אדעתא דנפשי', לטובת המשלח, ובמעילה ושי" וטו"מ כבר נתבאר שהמעשה מתייחס אליו שהוא השליט בחפץ בשעה זו, ואי שביק לה שליח ברשותא דמשלח קיימא, וכן בשולח את הבערה מיירי כשהמשלח ביקש מנו להניח גחלתו במקום מסוים, לטובת המשלח, ולא הי' הדבר בגדר מזיק אלא שלא שימרה כראוי, וכן באקפי לי קטן מיירי באביו שהוא המוסמך לצוות על עניני בנו, וכן בחופר בור ברה"ר ב"ק נ"א א' היינו לצורך המשלח, וכן בחלבים ועריות משכח"ל שהטעהו שזו מצוה, וכגון שהחלב והערורה ברשותו, והוא המוסמך בעיני השליח לעשות כדבריו, וזה להסוברים דבשליח שוגג ג"כ אשלד"ע, ואף לפרתו משכח"ל שיהא קרוב למזיד ויסמוך על המשלח כיון שהערורה בתו וכיו"ב שא"א לחשבו שוגג גמור, ונוח לו להאמין למשלח דבכה"ג עושה בשליחותו אבל שייך בו דברי הרב.

ויש לעי' היכי מדמינן עובדא דיואב לאשלד"ע הרי סבור הי' שדוד כדן מצוהו, כבר כתבו הרמב"ן ב"מ י' ב' והנמו"י ב"ק ע"ט א' והריטב"א שם ובשמעתין דמכאן מוכח דאף בשוגג אשלד"ע, ועי' ש"ך סי'

רצ"ב סק"ד בשם הנמו"י והיש"ש בזה, מיהו בזה י"ל שגם דוד שוגג הי' בזה שלא דנו בסנהדרין, וכיון ששניהם שוגגין דמי טפי לשלד"ע, מיהו אכתי יש לשאול דאנוס הי' ע"פ מלך, וי"ל דבסנהדרין מ"ט א' אמרינן שלא הי' לו לשמוע למלך לעבור על ד"ת, והרי ידע שלא דנו בסנהדרין, ואם סבור שזה מותר כמו שדוד סבר הרי"ז שוגג.

ב בסנהדרין כ"ט א' אמרינן דהנחש הי' יכול לטעון דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, והתם אינו ענין לשליחות שהרי הנחש אינו מצווה שלא לאכול מעץ הדעת, ולכן לא שייך להזכיר טעמא דזה נהנה וזה מתחייב, אלא הנחש נענש לפי שבאת תקלה על ידו, דומה לזאת הבהמה תהרגו, והי' יכול לטעון שהתקלה באשמת האדם ואינו חשוב כגורם ודאי לתקלה, ועי"ש בתו' שהקשו א"כ כל מסית יטעון כן, וביאור תירוצם נראה דמסית הרי חייב אף אם לא שמע לו, כדתנן שם ס"ז א' שהניסת מכמין לו עדים אחורי הגדר להעיד עליו בב"ד ולסקלו, וא"כ הרי באמת שמע לדברי הרב ואעפ"כ חייב, אבל הנחש לא הי' נענש כ"כ אם האדם לא הי' שומע לו, ועי"ז יכול לטעון דברי הרב כו'.

בתו' ב"ק נ"ו א' ד"ה אלא, כתבו דדוקא השוכר עידי שקר חייב בדיני שמים, וכ"כ הרמ"א סל"ב ס"ב דאם לא שכון אלא פיתה אותן בדברים שיעידו שקר פטור מדיני שמים, והש"ך שם סק"ג הק' מדפרכינן בשמעתין מ"ג א' בפשיטות מכלל דת"ק סבר אפי' בד"ש נמי פטור, ובקצה"ח תירץ דעונש ודאי יש, אבל חיוב תשלומין ליכא, דחיוב בד"ש היינו דרגא של חיוב ממון, ולא רק כפרה, ויש לעי' א"כ מאי פריך בגמ' מכלל כו' הרי לשמאי חיובו בדין רוצח ולת"ק כדן גורם בלבד, וראיתי דרש"י באמת פי' דהיינו דמשני דינא זוטא שנענש רק כגורם, אבל אפשר לפרש דקושית הגמ' מכלל כו' היא מלישני' דקרא דכתיב ואותו הרגת, וש"מ

ול"ד ללפ"ע שהמכשול אינו ודאי, וגם בזה צ"ע.

והגרע"א ז"ל צידד דכונת תו' ליישב רק לשון מיחייב שבגמ' דמשמע עונש, אבל אף לתירוצ' קמא סברו דלא חיילי הקידושין, אבל בתו' שאנץ ותור"פ מבואר בהדיא דלתירוצ' קמא חיילי הקידושין, ובתו' הרא"ש כתב דהא בהא תליא, ואפשר לפרש בכונתו דתירוצ' קמא דן בחיוב מלקות, ולא נחית לחלות.

מברת דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין לפמ"ש הסמ"ע סי' קפ"ב סק"ב דהמשלח אומר סבור הייתי שלא ישמע לי א"כ בטל כל המינוי שליחות, לפי שהמשלח ממנהו בספק, וחסר בגמירות דעת, וכן השליח אינו מחליט לעבור עבירה, ואין כאן מינוי, וכ"כ לשון זה בתו' שאנץ ותו' הרא"ש ב"מ י' ב' גבי כהן שאמר לכהן כו', ולפ"ז אין מקום לומר שאם עשה שליחותו חל המעשה, כיון שחסר בעיקר המינוי, אבל אאמו"ר שליט"א כתב דהא דלא חל גם אם עשה, זה ילפינן רק משני כתובין הוא וההוא, דחזינן שמיעטה תורה שליחות לדב"ע, אבל סברא דדברי הרב מהני רק שלא להעניש את המשלח שאינו כגורם ודאי, ולפמ"ש חלות וחיוב הכל אחד, דכל שהמעשה מתייחס למשלח הרי הוא חייב ע"ז, וגם סברא דדברי הרב היא חסרון בעיקר המינוי דלא סמכא דעת'.

והגרע"א ז"ל הק' ע"ד הסמ"ע משותפין שגנבו ח' א' כיון שמגביה אתו ביחד ולא שייך לומר סבור היתי שלא ישמע לי, וא"כ אין ראי' דזוכה לו מדין מיגו דזכי לנפשי', כיון דבכה"ג יש שליחות, ולמש"כ דהחסרון בעיקר המינוי הרי כל שעה יש לנקוט שיחזור בו ואין כאן מינוי, ורק ברגע ההגבהה מתברר ולא הי' מינוי קודם לכן, וכן אם נלמד מגזהי"כ ניחא, ושפיר י"ל דרק

שתבעוהו כהורג, ואף לת"ק נדון בדינא זוטא כהורג, ולפ"ז אין ראי' דלא כהרמ"א, כיון שקושיית הגמ' מן הפסוק, ולא מסברא פשוטה, ובאמת מדוד אין ראי' שהרי יואב לכל הפחות כשכירו, ויתפרש לשולח ג"כ בכה"ג עכ"פ כשכירו, ובבהגר"א שם כתב שזהו דין מיוחד ברציחה, כיון שבלא מעשה כלל מחויב להצילו ועובר על לא תעמוד על דם רעך, ולכן מחייב בדיני שמים כששלח להרגו, ובאמת בתירוצ' בתרא אמרינן הכי בגמ' שאני התם דגלי רחמנא ואותו הרגת, אלא דהתם גלי רחמנא שיש שלד"ע ובפשוטו השליח פטור, אבל עכ"פ צ"ל דהי' הללמ"מ שיש שלד"ע ברציחה ואסמכה נתן הנביא אקרא, מיהו בעיקר הדברים לכאורה כיון שהי' מורד במלכות אינו עובר על לא תעמוד על דם רעך, אע"פ שעדיין לא דנו בסנהדרין, שו"ר בתו' הרא"ש ובריטב"א שכ' דאף כשאינו שוכן חייב בד"ש, עי"ש.

ג. הא דאין שלד"ע בין אם הטעם משום דברי הרב בין אם הטעם משום גזיה"כ, מ"מ מתפרש שאין כאן מינוי שליחות כלל, ולא שייך להפריד את החלות מן החיוב עונשין, שאם המעשה מתייחס למשלח ממילא חייב בעונשו, וצ"ע בתו' ב"מ י' ב' ד"ה דאמר דמשמע שנקטו בתירוצ' קמא דהקדושין חלין ורק חיוב ליכא, ואיך יתכן לומר שהוא קידשה ולא עבר על לא יקח לענין עונשין, ואאמו"ר שליט"א כתב לתרץ דחשיב כלאו שאין בו מעשה, ומ"מ צ"ע היכן מצינו כח שליחות דמהני לענין חלות ואין שלוחו כמותו.

ודי' מקום לפרש דברי התו' אליבא דרבא שהקידושין לחוד אינם עבירה, ולכן סברו בתירוצ' קמא שהקידושין חלין, ואמנם כשבעל לוקה גם על הקידושין, אבל מעשה השליח לחוד אינה עבירה, ועריטב"א שכ"כ לענין לפני עור, אבל ל"מ כן בתו' שאנץ ותו' הרא"ש, וגם בסברא כיון דלבסוף מיחייב על הקידושין, ע"כ דאיגלאי מילתא דהואי עבירה

לבתר הגזיה"כ מוכחנין משותפין שגנבו, והגרע"א ז"ל פי' שלא נתנה תורה זכות שליחות לעבור ע"ד הרב, וזה מיושב אם באמת לא ישמע לו, אבל כשעשה המעשה הרי עבר ע"ד הרב, ועדיף לי' ליעשות שליח, שזה ממצט בחטאו, וע"כ שזה חסרון בעיקר המינוי.

בתו' ב"מ י' ב' ד"ה דאמר, כתבו דאע"פ שהשליח משום לפני עור לא מיקרי מחויב בדבר כיון שבעיקר האיסור אינו מחויב, ולא נתפרש הסברא בדבר סו"ס אין לו לשמוע לשליחות זו, ובתור"פ פי' דבעינן דומיא דש"י וטו"מ דרק כה"ג אימעות משני כתובין, ועדיין לא נתיישב דהא איכא טעמא דדברי הרב, וגם אין לומר דכונתם לענין החלות דבעינן דומיא דשני כתובין, ע"י לעיל, דהא לתירוץ קמא סברי דחל לכו"ע והנדון רק על העונש, ובדעת בנ"א באמת אינם נמנעים משום לפ"ע, דלא מיחזי להו שהמשלח עובר כשמבקש ד"ז, אבל לית לן לחדש מדנפשינן חילוק זה.

ואפשר דכיון דמשכח"ל לקיים שליחותו בלא לפ"ע, כגון שהאשה המתקדשת עתה בתרי עברי דנהרא ואפשר שתבא בחד עברא דנהרא, לכן לא חשיב החסרון בעצם השליחות, כמשנ"ת ברמב"ם וטוח"מ סי' ש"ג לענין שליח שטבח בשבת, ואמנם הריטב"א תירץ דמיירי בדליכא לפ"ע, אבל שפיר י"ל דעת תו' דאיסור צדדי שאינו בהכרח עם השליחות אינו מבטל המינוי, מיהו אם עיקר השליחות מפני שהוא אינו יכול להגיע אלי', בטל המינוי.

ועוד י"ל דטעמא דדברי הרב מהני לחייב את השליח שהוא כעושה ע"ד עצמו, שלא הי' לו לשמוע מכח המינוי, וכיון שהשליח חייב א"א לחייב את המשלח, דלא מחייבין תרוייהו, אבל בלפני עור שהשליח אינו מתחייב, שפיר מתחייב המשלח, אבל אין הדברים נראין.

בקצה"ח סי' ק"ה סק"א כתב דלא אמרינן אשלד"ע כשהאיסור רק על השליח ולא על המשלח, וראיתו מדברי התו' גיטין י"ב א' שהקשו למה לא זכה המלקט לעני, ומאי קושיא אם זכיי' מטעם שליחות הרי אשלד"ע, וכ"כ הגרע"א ובנו הגרש"א ז"ל נדפס ב"מ שם, ולא נתפרש טעם בדבר כיון דסו"ס יש כאן דברי הרב, ואדרבה כשעיקר האיסור על השליח ודאי לא ישמע לו, ואם מפני שבעה"ב עושה מדעת עצמו ולא שייך חסרון במינוי משום דברי הרב כגון שלא הי' מינוי, דמ"מ לבתר דנפקא מקרא יש לחשבו דבר עבירה מיהו בזה י"ל כיון דלא דמי לקרא לא מימעט, ולפ"ז הסברא דכשא"צ מינוי משום זכין אין חסרון דשלד"ע, אבל לכאורה אין ראוי לעני לזכות ע"י עבירה וצריך הסכמתו, וחזרנו לדין שליחות.

ואפשר לומר דעיקר העבירה אינה במעשה הזיכוי לעני, אלא בזה שתופס ואינו מניחן ללקוט, אלא שע"י הזכיי' מחליט שלא יתנם ולכן חשיב העבירה בתפיסה ולא בזיכוי, אבל ממ"ש תו' דתלוי בדין אעל"מ מבואר שהזיכוי הוא האיסור, והי' אפשר לומר דההתייחסות לעני כמשלח מקילה על האיסור דכל מאי דחשיב טפי כמותו זוהי סיבה להתיר, ורק מפני שבעה"ב מתעבר על ריב לא לו מיקרי גוזל את העניים, אבל אין הדברים נראין להתיר מכח זה שלד"ע.

ונראה דהתו' קושטא קא משנו אף אם זכיי' לאו מטעם שליחות, ואף בשוגג דלדעת תו' ישלד"ע, כגון שבעה"ב אינו יודע שאסור ללקט לעני, או שזיכה לו ע"י אחר שאינו יודע שזו פאה, וקמ"ל דאפ"ה יתנו לעני הנמצא ראשון, והכי משמע להו סתמא דמתני', ועתו' הרא"ש דאסמכתא היא, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א בפאה ס סק, ושם במתני' מיייתי קרא דדברי קבלה.

ובעיקר קושייתם י"ל דכיון שאסרה תורה לבעה"ב ללקט הר"ז כגזל, ואף לאחר הזכיר ברשות בעלים קיימא, וגם בעה"ב כונתו רק ללקט משל עני, ולא לגזול, וכיון דחשיב גזל לא זכה לו, וזה בכלל מ"ש תו' דגם ע"ז קאי תעזוב, ובגמ' י"ל דלא ניחא לי' דליקני דרך איסור, וגם אשלד"ע.

ד. ב"מ י' ב' א"נ איש דאמר לאשה אקפי לי קטן, כבר נתבאר לעיל דהמעשה מתייחס למשלח מפני שהוא בנו והוא המוסמך לצוות להקיפו, ויש לתמוה כיון דאשה מותרת להקיפו הרי לא נעשה כאן מעשה איסור כלל, ומה שיין לחייב את המשלח על מעשה המותר, ואם נימא שאין ראוי לגרום להקיף את הקטן הרי בעוון זה האשה נמי בר חיובא, ואנן אמרינן שאין האשה בר חיובא, והרי גם את האיש א"א לחייב רק על הענין שעבר על רצון התורה בדרך היתר, ועי' שו"ע יו"ד סי' רפ"א ס"ו דמשמע דעת הפוסקים שמותר להקיף ע"י אשה ודעת הרמב"ם שאוסר הובא בשם י"א.

ונראה מזה דחייב שלד"ע אינו בגלל שגורם לשליח לעבור עבירה, ומייחסים עיקר החטא לגורם הראשון, אלא שהמעשה מתייחס למשלח כאילו עשאו בעצמו, כמו כל שליחות שבתורה דחשיב כעשאו המשלח, וה"נ כמו שיש איסור בגרמא, נתחדש דע"י שליחות חשיב כעושה בעצמו, והרי גדול שעושה גרמא להקיף קטן או גדול הרי המעשה מתייחס אליו, ושייך לדון ולחייבו אף אם גרם לקוף או לאש שיקף, ואע"פ שקוף אינו בר חיובא, וה"נ כשעושה כן ע"י שליח חשיב שהמעשה נעשה ע"י.

ול"ד כלל לאדם שקיבל שבת ומצוה למי שלא קיבל שבת שיעשה מלאכה, דמלאכת שבת תלויה בגברא, ואין לנו ענין בתוצאה, שאין האיסור שתעשה מלאכה אלא שהאדם ינוח, ועי' לק' סק"ח דאפשר דמה"ט

אף בשבת עצמה אין דין שליחות דחשיב כמצוה שבגופו, אבל עכ"פ ל"ד להקפה שהאיסור בתוצאה שיהא ניקף על ידו, וא"צ לחדש מזה שהתורה לא ניחא לה בהקפת הקטן מצד עצמו אלא שהוא אנוס, אלא התורה אוסרת הקפה שמכח הגדול, וע"י שליח לא גרע מגרמא אחרת, וכיון שהוא כמותו הר"ז גרמא המחייבת, וכבר כתב חילוק זה בין שבת לש"ד בב"מ אה"ע סוס"ה ועי"ש, שהביא דגם בשבת הוזכר שליחות ברש"י עי"ש.

ובחת"ס בגליון השו"ע סי' רצ"ב ס' הביא ששאלו הגרע"א ז"ל אם אשה יכולה לעשות איש שליח להקיף לה קטן ויתיחס המעשה למשלחת ושניהם יפטרו, והדבר נראה זר, כגוי שעושה את ישראל שליח לעבור על המצות, ואטו רק מפני שאין שליחות לגוי לא מיפטר, ולהסוכרים דלשמאי שניהם חייבין עש"ך סי' רצ"ב סק"ד ולעיל סק"א ניחא, אבל אם איש שעשה שליח איש להקיף קטן המשלח חייב, מה נגרע כח המשלח של אשה, ומה בכך שהיא פטורה על הקפה, וי"ל דבאמת הפטור של האשה גורם שהיתרון שיש לאיש על האשה לא יתייחס לאשה, כמו קטן שעושה שליח לגדול, הרי מעשה הגדול יש בו יתרון שלא שייך לייחסו לקטן, ומעשה זה מתייחס לשליח לחוד, וה"נ באשה וגוי, שהפטור שלהם הוא חסרון וא"א לייחס להם התוספת שיש לשליח, ודמי למצוה שבגופו, שהמעשה שנעשה ע"י האיש הוא מעשה אחר ממה ששלחתו המשלחת, והחלק הנוסף במעשהו ע"ד עצמו הוא, ולא בתורת שליחות שאין בכח המשלח לייחס לעצמו תוספת זו, כמו שוטה ששלח פקח דלא שייך לומר שהוא כפקח במעשה, והר"ז כדבר שהוא אינו יכול לעשות, דלא עדיף שלוחו מיני', וע"ע לק' סק.

מהא דחייבה תורה איש שמקיף את הקטן אין ראי' דיש לתורה קפידא שלא יוקף

ה. לענין הלכה כתבו הרא"ש והר"ן ונמו"י בשם הרמ"ה דהלכה כר"ס כיון דאמרה קמי' דרבינא ושתיק ל', וצ"ב היכי משמע דאודי ל' הרי גם מה שהוא חילק קושטא הוא ומודה בו רבינא, אלא שא"צ לזה, ולשון הגמ' ר"ס כו' אמר, ולא אמרו א"ל ר"ס הכי אמר כו' משמע דפליגי, וכן מדקאמר מאי בינייהו, משמע דלא הדר בי'.

ואפשר שהדבר תלוי אם רבינא חידש כן מכח הקושיא דחצר או דקים ל' הכי מסברא, דאם מכח הקושיא מחצר איכא לשנויי כר"ס ולא יהא מקור לחילוקו של רבינא, אבל אם מסברא קים ל' הכי, לא הדר בי' משינויא דר"ס, וברשי' וכ"כ הרמב"ן והר"ן בדבריו מבואר דיליף לד"ז מכח הקושיא דחצר עי"ש, אבל בפשוטו מסברא אמר כן שאין בזה משום דברי הרב, וא"כ י"ל דאדרבה אף ר"י מודה בזה אלא דס"ל שהתירוץ היותר פשוט שצריך לומר על קושיא דחצר הוא משום דבע"כ מותיב בי', וכ"כ הריטב"א בשם רבותיו, ולשון הגמ' להך לישנא משמע קצת כן, מדלא קאמר לרבינא ולר"ס, מיהו י"ל דמשום דהדר בי' נקט הכי, ופשטות הדברים דאף לר' יוחנן דחצר משום יד פליגי, ובסברא פליגי כיון שיש שכאן עבירה שייך דברי הרב אע"פ שאין עיקר האיסור על השליח, או משום גזיה"כ דהוא ההוא, עתו' ב"ק ע"ט א' בזה.

נמצינו למידין דלהסוכרים דרבינא ור"ס פליגי, הדבר פשוט דהלכה כרבינא דהוא מרי' דתלמודא טפי, ובתראה, ור"ס קמי' אמרה, וכ"נ בלשון ר"ח שבשטמ"ק דפליגי, ומהשמטת הרי"ף אין רא' כיון דהנפ"מ שבגמ' רחוקה, וכ"כ הרמ"א בסי' קפ"ב ס"א בשם הגהמ"י והמרדכי, [ומ"ש הש"ך לפרש דזוהי פיסקא שבגמ' צ"ע, דהא פתח לעיל מינ' במרדכי בלשון הגמ' דחצר משום שליחות, וגם בהגהמ"י ל"מ כן, וכבר הביא בפ"ת סק"ג דבשבו"י פקפק בזה, וכן בהגר"א

ראש הקטן, דמתפרש האיסור שלא יתעסק בהקפה לא שלו ולא של אחרים, והאיסור מפני העושה והי' מקום לאסור אף הקפת ראשו של גוי, אלא שראשו של גוי כיון דלא אתא לכלל חיוב אין כאן חפצא דמיקריא הקפה, ובזה ניחא הא דהתיר ר"ה לחובה לגלח בניו, דכיון שהיא אינה מצווה אין כאן איסור כלל, כל שלא הגיעו לחינוך, וראב"א דלטייה היינו לשיטתו שאיש ואשה שוין באיסור הקפת הגדול ובהיתר הקפת הקטן, וכל מי שאסור בגדול יש לגזור מדרבנן קטן אטו גדול, אבל לר"ה דאשה מותרת לעולם אין לגזור בה כלום, ובתו' נזיר נ"ז ב' נתקשו בזה, שו"ר בבהגר"א סי' קפ"א סק"ח עי"ש, וקצת שאם הי' גוי מקיפן לא היה קפיד ראב"א, דלדידי' קטן איסורו גזירה אטו גדול, ועפ"ת יו"ד שם סק, ונפ"מ דאשה יכולה לצוות לגוי להקיף אף לדעת הרמב"ם דאשה לא תקיף לכתחלה.

שם כהן דאמר לישראל, בתו' נקטו דכהן שאמר לכהן חשיב בר חיובא, ולכאורה אם הי' אומר כהן שאמר לכהן, הי' קשה מ"ש כהן דנקט, אבל לנקוט ישראל זהו הפשוט יותר, וזו כונת הראשונים ז"ל דישראל שכיח טפי.

שם גמ' אקפי לי קטן, ה"ה גדול לר"ה, אלא דיכול לומר סבור הייתי שהגדול לא ישמע לה משום דברי הרב, ונמצא שגם בזה שייך חסרון דאשדל"ע, וכ"כ הרמב"ן, מיהו י"ל שזהו חסרון מצד אחר ולא במעשה השליח, ועי' גליון הגרע"א ז"ל יו"ד סי' קפ"א, ועז"ל דבגדול הנקיף הדבר מתייחס לגדול ולא שייך אקפי לי אלא בקטן שהוא תלוי בדעת אביו, ועוד דכיון שאסור לה להקיף גדול מדרבנן כדמשמע שרק קטן מותר, אם משום לפ"ע או משום דקפדה תורה על הקפת ראשו או גזירה אטו איש כיון שיש כאן רצונו של ניקף, א"כ חשיבא בר חיובא קצת בהקפה זו.

על הרא"ש הביא דהגמ"י פסק כרבינא], וכ"כ רי"ו וכ"כ במאירי וכ"כ במחנ"א בשם מהר"ם בתשו' סי' רצ"ט, וכ"מ בתו' רי"ד ב"מ צ' גבי חסימה, וכ"כ הגרע"א בשם הרא"ם, ולפ"ז בשליח לאו בר חיובא ישלד"ע, מיהו דוקא בדליכא לפ"ע, דלזה אין לנו מקור בגמ' דמיירי בתרי עברי דנהרא, וכ"ד הריטב"א בשם רבותיו, אבל דעת הרא"ש והר"ן ונמו"י בשם הרמ"ה דהלכה כר"ס, וכ"כ הש"ך.

במרדכי והגהמ"י שם כתבו גבי שליח שלא ידע דגניבה היא, טעמא דאי בעי עביד, ולא אמרו לאו בר חיובא מפני שהוא בר חיובא אלא שיש לו חסרון ידיעה, אבל בתו' משמע דחשיב לאו בר חיובא, אלא דאי בעי לא עביד, ועש"ך שם.

הא דלא אמרו בגמ' נפ"מ בשליח אנוס, דבע"כ מותיב ב', משום דבכה"ג לאו בר חיובא הוא, דמחויב לעבור ולא ליהרג, ובכה"ג אף רבינא מודה דישלד"ע.

ו. בדין שליח שווג דעת תו' דכיון שיאנו יודע ליכא למימר דברי הרב, עתו' קדושין מ"ב ב' ב"ק ע"ט א' ב"מ י' ב', ולכאורה גם שווג מיקרי חטא שהרי מביא ע"ז חטאת ואשם מעילות, ואמנם אם ה' הנדון לעולם רק בשווג ה' מקום לומר שלא להוציא דבר עבירה מכלל דיני שליחות, אבל מכיון דנפיק שלד"ע מן הכלל, אין בידינו לומר דעבירת שווג נשארה בכלל כל דיני שליחות, ועוד דלכתב דאימעיט מהוא ההוא ומשני כתובין, אין מקור להכניס עבירת שווג בכלל כל השליחויות, והריטב"א בשמעתי' כתב בשם ר"י וכ"כ הרמב"ן דמשמעתי' חזינן דאפי' שווג אשלד"ע, מדפריך אחצר ולא משני בפשיטות דחצר כשווג, ואין לומר דהיינו דר"ס, כיון דלפרתו' דין שווג יודע ממתני' ב"ק ע"ט א' ולא הו"ל לדחוקי באי בעי לא עביד, כיון ששווג הוא דבר המצוי, וידעו דינו ממתני', והרמב"ן כתב שכ"מ בקדושין והיינו

מיואב ודוד כמ"ש בנמו"י וביש"ש, מיהו כיון דדוד נמי שווג ה' מסתבר טפי שאשלד"ע, דבאותה דרגת חטא של המשלח חוטא גם השליח, דגם יואב ידע שלא נעשה ע"פ סנהדרין, וכן במעילה כיון ששניהם שווגין, אבל תו' הוכיחו גם ממעילה דאשלד"ע בשווג, ופי' דמיירי בנזכר שליח, וכנראה דעתו ז"ל דכיון שהמשלח רואה שהשליח שווג ליכא למימר סבור שלא ישמע לו, ולא דייקין בחטא שאינו מברר שגגתו, מיהו ודאי י"ל דכיון שראוי לשליח לברר אין לנקוט שקיבל שליחותו כבעלמא, הגע עצמך הרי שאמר אחד לשליח שיברר אם אין אלו כספי הקדש, מי לא חשיב שווג שיש בו חטא קצת.

ומהא גופא דמה המכירה ע"י אחר משמע דמיירי באינו יודע שהבהמה גנובה, דסתמא הלוקח לא ידע שהיא גנובה, וכבר הקשו כן תו' ב"ק שם מנלן למילף אף בשליח מזיד, א"ו אף במשלח מזיד ושליח שווג הדין דאשלד"ע, וכ"מ ב"ק נ"א א' דלא משכח"ל בור של שותפין ע"י שליח, וכן הוכיח בקצה"ח שם משליח ב"ד שגולה אע"פ שעושה ע"ד הדין, וכן הוכיח הגרע"א ז"ל מדרבא לא אשכחן שלד"ע אלא לשמאי באת"ל, ואמאי לא אמר דינו בשווג לכו"ע דבחלבים ועריות השליח חייב, וכבר תמך הש"ך סי' שמ"ח סק"ו בדעת החולקים.

ומסתברא שגם דברי התו' רק בשווג קרוב לאנוס שראוי לשליח לסמוך על המשלח שהחפץ ברשותו וכל מה שתח"י אדם הרי הוא שלו, וההיא דב"ק ע"ט א' תתפרש ג"כ בכה"ג שהוא נראה כבעה"ב על הבהמה שלפניו, וצ"ע, וערמב"ן ב"מ י' ב' ובמ"ש אאמור"ר שליט"א ב"מ סכ"ט סק.

מ"ש תו' בקדושין שם ד"ה דהרא"י ממעילה בנזכר שליח ולא נזכר בעה"ב, צ"ע חדא שלא נזכר רמז מזה בגמ', וגם הדין אינו מפורש בשום מקום, וגם קשה משה"ק תו'

ב"ק ע"ט א' מנלן לאוקומי קרא גם בכה"ג, וגם עיקר הדין צ"ע דבפשוטו משנזכר שליח בטלה שליחותו, שהרי יודע דבעה"ב לא ניחא ליה, וגם אינו מוסמך לשלחו לעשות דבר בשל הקדש, והר"ז כראובן שנתן חפץ לשמעון למכרו ונודע לשמעון שהחפץ של לוי וראובן טעה, וכי שייך לומר שמוכרו בשליחות ראובן, (ודוקא נקט נזכרו שניהם דאע"פ שהם מזידים לא נפקי לחולין, או דמשכח"ל שנזכר שליח אחר שמסרו ע"י אחר למסור לחנוני, ואז ימעול בעה"ב, דהו"ל כמסרו לחש"ו שעשו שליחותו), וצ"ע.

ז. קדושין מ"ב ב' והא דתנן כו' פקח חייב ואמאי נימא כו' פרש"י ויתחייב שולחו ולא השליח, ואפשר לומר דהיינו כשאינו מזיק בידים, אלא שהניח הגחלת לצורך המשלח ונשאר חיוב שמירה על המשלח, דומיא דחש"ו שלא שלחן להזיק ממש, ע"י ב"ק נ"ט ב', ולפ"ז במזיק ממש רמ"ג רמ"ג, וכ"כ בתו' רי"ד דמיירי כשאין לשליח לשלם, אבל לפמשנ"ת לעיל סק"א אם ישלד"ע חייב רק המשלח, כואפן שהמעשה מתייחס למשלח במציאות, כגון שהגחלת שלו וביקש ממנו להעבירה ולהניחה סמוך לביתו וכיו"ב, ולאפוקי אם אין יתרון למשלח במעשה שיתייחס למשלח טפי מלשליח, אלא שביקש ממנו לשרוף בשל חבירו, בזה המעשה מתייחס לשליח, עי"ש.

שם שאני מעילה דילפינן חטא חטא מתרומה, כבר תמה בתו' הרא"ש דנהי דאין גז"ש למחצה אבל לדבר שאין מסתבר לא ילפינן, וה"נ איך אפשר ללמוד שלד"ע משליח למצות תרומה, ולכאורה הקושיא רק אם לא מצינו שלד"ע בטו"מ ובש"י ולא אשכחן מיעוטא דהוא ההוא, אבל אחר שמצאנו בתורה שלד"ע אין קושיא אם למדו ג"ז מתרומה, ובפרט אם הפסוק השני הוא במעילה, דנמצא דאי לאו האי גז"ש הוה ילפינן בכל התורה דישלד"ע, [ועי' לק' משה"ק ע"ז בסוה"ד], ובטעמא

דקרא כבר נתבאר לעיל סק"א דיש טעם שוה למעילה וטו"מ וש"י דכיון שהחפץ תח"י קרוב הדבר שהשליח ישמע לו, אם מפני שסבור שהוא שלו, או שסבור שכלא"ה יעשה בו כרצונו, ואינו רואה עצמו כעובר ע"ד הרב, וכיון שבכה"ג עיקר החטא על המשלח שפיר חייבתו תורה, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א במעילה י"ח ב' ליישב שכל גז"ש ניתנה לדברים שאינם מסתברים דלא דמיא מעילה לתרומה לא בדין מחובר ולא בדין עד שיפגום, ועוד, ולכן אין להוציא מן הכלל שליחות, ויש להוסיף שהגז"ש ניתנה בתיבת חטא, כאילו גם תרומה חטא לענין הגז"ש, - הא דחשבינן מעילה שני כתובין מחודש קצת, כיון דלא מייתר קרא להכי, וא"כ צ"ל דאי לאו קרא דטו"מ הוה ילפינן לכל התורה ישלד"ע ממעילה, ומוכח מזה דלא כמש"כ דמגז"ש דמעילה ילפינן רק לבתר דאשכחן ישלד"ע במקום אחר, ויש ליישב.

שם בש"א לחייב על המחשבה כמעשה, טעמייהו דב"ש כיון שהחפץ ברשותו במחשבה לחוד נעשה כברשותו, ואינו יוצא מרשות בעלים ע"י הגבחהו טפי מע"י חצירו, אלא שע"י הגבחה מחליט הדבר כמעשה ולא בהרהורי עבירה, וב"ש סברי דבמחשבה מוחלטת כגון שכבר הלך ליקח ואמר שהולך ליקח סגי, וע"י קצה"ח סי' שמ"ח סק"ב מדברי רש"י ב"מ י' ב' דבעינן מעשה בגניבה שברשותו, וכ"מ בתו' ב"ק ס"ה א' ד"ה אין, וערשב"א כתובות ל"ד ב' דבמחשבה סגי, וטעמייהו דב"ה בישלד"ע ג"כ מעין טעמא דב"ש כיון שהחפץ ברשותו והוא המוסמך לצוות עליו, ליכא למימר לשליח דברי הרב.

מ"ג א' מה מכירה ע"י אחר כו' או לרבות כו' תחת לרבות כו' אפשר דמסברא מספקא להו אם כונת התורה כשהגנב טבח אומן לשחוט שחיטה ראוי, או דסתמא כשטובח ע"י אחר כרוב בנ"א, ולכן דקדקו היכן מרומז הריבוי לשלד"ע בכאן, וטעמא

דקרא שוה למעילה וש"י כיון שהבהמה ברשותו וכמשנ"ת.

שם הוא ולא שלוחו, וכ"ה ברש"י שלוחו גרסינן, וקרוב הדבר דט"ס ברש"י וצ"ל שולחו גרסינן, ועפ"ד רש"י הגיהו המדפיסים בגמ' כדרכם, לתקן כגרש"י, וכ"מ בירו' תרומות פ"ז ה"א דדרשינן הוא ולא שולחיו, ויעוי' במהרש"ל בח"ש שכ' דכונת רש"י לאפוקי שולחיו, אבל לא נתפרש מ"ט.

שם והא דתני האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש, כבר נתבאר לעיל סק"א דמייירי שמעשה השליח מתייחס למשלח דומיא דדוד ויואב, שוא המלך, וגם סומך עליו שכדין הוא עושה, אבל אם ביקש ממנו להרוג את פלוני הרי השליח אדעתא דנפשי' עביד לטובת המשלח אבל אין המעשה מתבטל שיהא כשל משלח.

שם הוא חייב, וכן רבא הזכיר הוא חייב, ומשמע שגם בזה יש חידוש, והיינו משום דלמ"ד ישלד"ע הוא פטור.

שם שנאמר ואותו הרגת בחרב בני עמון, כל הפסוק מיותר דברישא כתיב את אוריה החתי הכית בחרב, וסבר שמאי דקרא לחיובי' אתא, לומר דחשיב כאילו הוא הביאו ליד חרב בני עמון, ולת"ק סיומא דקרא לפטורי' אתא, וכו"ע מודו דרק גרמא הוה שהרי בני עמון הרגוהו.

שם מ"ט דשמאי הזקן, תוכן השאלה מאי קסבר שמאי אם יליף מהאי קרא ישלד"ע בכל התורה או לא, ואין הקושיא מנ"ל כמו שהבין הגר"פ בגליון הגמ', ואם קסבר שמאי בכל התורה ישלד"ע ע"כ דהוא ההוא לא דריש וס"ל דשני כתובין אין מלמדין, ואפשר דמכח קרא דואותו הרגת למד לפרש כן המקראות, או לדבריהם דרבנן קאמר, ולשינויא בתרא נאמרה הללמ"מ דברציחה ישלד"ע ואתא נתן הנביא אסמכה אקרא.

שם ואבע"א לעולם דריש ומאי חייב כו' כאן מתפרש דאף ברציחה אין שלד"ע והשליח חייב, וע"כ שרק נתרבה משלח לעונש, ואין לדייק מזה מה דין השליח למ"ד ישלד"ע, ואאמו"ר שליט"א אמר דמ"מ חזינן דלשון הברייתא מתפרש שולחיו חייב ואף השליח, מיהו יש לדחות ד.

שם מכלל דת"ק סבר כו' עי' לעיל סק"ב, אם הקושיא מסברא או מכח הפסוק, ובפרש"י דדינא זוטא ר"ל כדין גורם.

שם ואבע"א שאני התם כו' פ"י שזה דין מיוחד ברציחה, והלכתא הואי, ועמ"ר בפסוק שופך דם האדם באדם דמרבה שליח, ואסמכתא היא.

ח. שם אמר רבא את"ל סבר שמאי כו' שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב, כבר נתבאר דאי ישלד"ע הרי מעשה השליח מתייחס למשלח, כמו בתרומה ובקדושין, דהיינו דחשבינן כאילו המשלח עשאו בעצמו, ואין חיובו משום מסית שגרם חטא לשליח, ובוה מוכן טפי הא דא"א לחייב המשלח על מעשה שהשליח נהנה, דכיון שהנהגה חלק מהעבירה וזה א"א לייחס למשלח, הר"ז כמצוה שבגופו שא"א לייחס למשלח, ולא מצינו דקאמר היינו סברא בעלמא שאין להמציא שאפשר לייחס הנאה לאדם אחר, אבל אם ה"י חיובו משום מסית אין קושיא כ"כ אם חייב המשלח אע"פ שהחוטא נהנה, כדאשכחן גבי נחש.

וי"ש לשאול אף בלא טעמא דנהנה מ"ט לא חשבינן אכילת חלב וערוה כעבירה שבגופו דלא שייך לייחסו למשלח, וכמ"ש בקצה"ח סי' קפ"ב סק"א דהאומר לשלוחו להניח תפילין הר"ז כאילו המשלח הניחן בראש השליח, וה"נ נימא דהר"ז כנתנן בפיו של השליח, וי"ל דחלק העבירה שקשורה לשליח באמת א"א לייחס למשלח והיינו דקאמר שכן נהנה, אבל חלק העבירה של פגם

נראה דשבת חשיב מצוה שבגופו שאין שום ענין במעשה אלא בעושה, וגם משכח"ל שיהא המצוה בציפורי ע"ש והשליח בטבר' שאצלו כבר שבת, וכיון שבכה"ג א"א לחייב את המשלח ממילא הו"ל כמצוה שבגופו, וכן כהן טהור ששולח כהן טמא לאכול תרומה או לנגוע בתרומה חשיב עבירה שבגופו, כיון שהמעשה תלוי במצב גופו של העושה.

כ"ל דמילתא כל היכא דהשינוי בין המשלח לשליח הוא רק בחיובי התורה, כגון שהמשלח מזיד והשליח שוגג או אנוס או גוי או אשה, שהמעשה שוה והתורה לא חייבתם בעונש, בכל הני שייך לייחס המעשה למשלח, וזהו שאמרו באיש שאמר לאשה אקפי לי קטן דחייב, וכ"כ במשלח מזיד ושליח שוגג דחייב המשלח, כדוד ויואב שכתבו הראשונים ז"ל דיואב שוגג, ומשמע שדוד נדון כמזיד, מיהו י"ל שגם הוא כשוגג, וכן בחצר שהוכיחו הראשונים ז"ל דשליח שוגג אשלד"ע, ואע"פ שהמשלח מזיד.

אב"י איפכא שהמשלח אשה והשליח איש, והמשלח שוגג והשליח מזיד, בזה יש לחייב השליח, מפני שהיתרון שבו אינו מתייחס למשלח, משא"כ איפכא שבכלל מאתים מנה, כשהמשלח עדיף מהשליח.

וב"י כשהמעשה תלוי בחפצא, אבל כשהמעשה תלוי בגברא, כגון שביתת שבת, או כהן וישראל וכהן טהור וטמא בתרומה, שהמעשה משתנה ע"י שינוי הגברא, זה חשיב עבירה שבגופו, ואף בכהן וכהן אשלד"ע לשמאי, - ואפשר דכל מעשה שיש לאסור אף בגרמא מיקרי מעשה שחוץ מגופו.

שם תוד"ה שלא, והשליח לא ידע כו' והשליח לא ידע כו' נראה דנקטו בכה"ג שאפשר לחייב את השליח בדיני' דרבא דהוא חייב, ואמנם י"ל שגם בשליח מזיד אין לחייב את המשלח, אבל ניחא להו להסתפק באופן

הערוה שייך לייחס למשלח, וכן בחלב איסורו משום דסליק לגבוה וזה שייך לייחס למשלח, והיינו דקאמר רבא שהעבירה היא חלק בלתי נפרד ממה ששייך לגופו של השליח, והו"ל עבירה שבגופו, והיינו דקאמר זה נהנה, ולפ"ז בנבילה אם איסורה משום טמטום הלב, הדבר פשוט דהו"ל עבירה שבגופו, שא"א לייחס הטמטום למשלח.

נראה דכהן שאמר לישראל אכול תרומה, וכן ישראל שאמר לכהן הטמא למתים, וכן אשה שאמרה לאיש אקפי לי קטן, המשלח פטור, דכיון שאינו חייב כשעשאו בעצמו, א"א לחייבו ע"י שליח, ומאותו טעם השליח חייב, דכיון שא"א ליחס המעשה למשלח, שמה שהשליח עושה זהו מעשה אחר, ממילא אינו שלוחו כמותו, ובכל כה"ג הדבר חשיב מצוה שבגופו, כיון שגוף ישראל שאוכל אינו כגוף כהן שאוכל, וכן בטומאת מת, אבל הקפת קטן יש כאן מעשה שבחפצא, ולכן איש שאמר לאשה אקפי לי קטן נעשית שלוחו, אבל אשה שאמרה לאיש אקפי לי אינו נעשה שלוחה כיון שא"א לייחס אליה היתרון שיש לאיש, והו"ל לגביה דכבר שבגופו.

נראה דהאומר לשלוחו בשל לי בשר בחלב או פטם לי את הקטרת, הרי המשלח חייב לשמאי, כיון שיש כאן חפצא דאיסורא, ואפי' אם המשלח מזיד והשליח שוגג, הרי המשלח נדון כמזיד, דלא אזלינן בתר מעשה השליח כשהנדון בחיובי התורה דשוגג ואנוס, שאין חסרון במעשה אלא בעונש, ובכה"ג הרי העונש על המשלח.

וכן נראה דמשלח שוגג ושליח שוגג הרי המשלח מביא חטאת, דשליח הוא כגרמא בכח ראשון שמתייחס המעשה למשלח, אבל כשהשליח מזיד אפשר שאין כאן שליחות, משום דלא ניחא ל' למשלח, ואפשר שהיתרון של השליח על המשלח הוא כאשה שאמרה לאיש אקפי לי קטן שהשליח חייב.

שיש אפשרות חיוב על השליח, וצ"ע במהרש"א שהגיה שהשליח ידע.

שם בא"ד אמנם מסופק הי' ר"י כו' לכאורה גם בכה"ג החיוב על ההוצאה לחולין, אלא דאין ניכר מעשה חול במעשה כזה אלא כשנהנה, ואם תחב ידו של גוי בשמן של הקדש שפיר י"ל דמעל, וכיון שאין האיסור תלוי בהנאה לא אמרינן בזה שלא מצינו כו'.

מ. בנה"מ סי' קפ"ב סק"ב כתב דבנתן שליח כסף לקנות קרקע קנה המשלח אף אם אינו בר שליחות, דלא בעינן שליחות כיון שיש מעות ביד המוכר ברצון הלוקח, סגי במעשה קוף, ולפ"ז ישראל ששלח חברו לקנות פירות שביעית באיסור סחורה קנה המשלח, דא"צ לזה דין שליחות, מיהו במטלטלין דעבדינן משיכה לא סגי בניחותא, אבל נפ"מ בקרקע דסגי בכסף, ולפ"ז יש לדון במ"ש מרן זללה"ה בשביעית סכ"ד סק"ד דהעושה שליח למכור קרקע א"י לנכרי לא חלה המכירה דאשד"ע, ולכאורה כיון שמקבל המעות א"צ לתורת שליחות, מיהו זה שהשליח זוכה המעות למשלח יש לדון אם זכיי' מטעם שליחות, אבל עצם המכירה סגי בניחותא, ועי' להלן והמחפשים טצדקי בלא"ה יכולין להקנות הקרקעות לשליח תחלה.

ובקצה"ח שם סק"ה הביא קושיית מהר"י הלוי שבנו"ב מהא דתנן בקדושין נ"ב א' שקיבלה אחת כלכלת תאנים עבור כולן, וכיון דאסור לקדש בפירות שביעית נימא אשד"ע, והנו"ב תירץ שאינה שליחה של המקדש אלא של המתקדשות, ועדיין צ"ע דהא גם הלוקח עובר באיסור סחורה, [ואפשר לומר שאין זה גוף האיסור, שהרי מגוי מותר, אלא שהוא משתתף בעבירה, שוב שמעתי שבמקנה קדושין הביא בשם ר"י הלוי החולק על הנו"ב שם, שאמר שיש איסור סחורה גם על הלוקח, וכנראה מה"ט הביא ראי' ממתני' וכמש"כ], והקצה"ח תירץ במיגו דזכיא לנפשה, ולכאורה

אין מבואר שקיבלתה אחת שאינה מן האחיות דוקא, וגם לכאורה לדעת תו' לא מהני, עב"מ ח' א', ורק כששניהם מגביהין חשיבי כלא הגביהו זל"ז, שכל אחד הגביה השיעור שלעצמו, ולע"כ שם.

ואולי י"ל דזכיית הממון בפירות שביעית אינה גוף האיסור, רק זה שמשעתעבדת לקדושין תמורת הפירות, וזה נעשה ע"י הבעלים בלא שליח, ול"ד לגביה ש עצם הזכיי' איסור, והרי אם הבעלים נתחייב להחזיר תמורתן לאח"ז, ודאי מהני זכיית השליח אף אם לבסוף החזיר קרקע תמורת הפירות, וכן אמר זכה לפלוני ואני אסכם עמו מה הוא מזכה לי תמורתן, שחל הזיכוי, וההמשך אינו שייך לשליח, ובאופן שנתפס קדו"ד בכה"ג, וה"נ בב"א יש מקום לדון כן, ולפ"ז אף בשולח למכור קרקע לנכרי יכול לזכות המעות למוכר, וצ"ע בזה, ופשטות הדברים כהנו"ב שהיא שליחה של הנשים, וכן בשחרור השליח זוכה מטעם העבד ברשות האדון, ולע"כ בקצה"ח שם, וכן מ"ש במחנ"א ה' שלוחין ס"ט מפרנס שעושה בשליחות הבעל, ג"כ י"ל כיון שהמעות של הבעל מעשה קוף בעלמא עביר, וא"צ שליחות.

ב"ד דמילתא כל שמעות המשלח ברצונו ביד המקבל א"צ שליחות ומהני אף לד"ע, ואף זכיית השליח למשלח י"ל דלא חשיבא ד"ע אע"פ שמתחייב תמורתן דבר האסור, ורק במקום דבעינן כח שליחות לחלות או לקנין אשד"ע, ומעילה שאני דבאמת אינו בעל המעות ולא סגי בניחותא, וגם שם מצינו דמסרן לחש"ו לקנות אם עשו שליחותו בעה"ב מעל, והיינו בזכיית החנוני בשליחותו, וה"נ י"ל דבכל שלד"ע בממון שזוכה כאילו השליח הי' חש"ו, והא דהוצרכנו לשליחות במעילה מפני שאינו בעל הממון באמת, ומיחסים לו ההוצאה ע"י זכיית שלוחו וצ"ע בכ"ז.

לטבוח סתם וטבח בשבת, עמ"ל מ פ"ג מגניבה ה"ו, (בעובדא דהנו"ב נראה שלא היתה רוצה לקבל גט ברצון מבעלה, ולכך הוצרך לשליח ותפסוה אנשי הצבא וקיבלה בע"כ, ובכה"ג לא מהני כלל מה שהרשהו לגרשה מדעתה, דחשיב שליח לגרש בע"כ), וכבר כתב אאמו"ר שליט"א דלא דמי דהתם איסור טביחה בשבת אינו מתייחס למשלח כלל (וא"צ הסכמתו לזה), אבל כאן מעשה הגירושין בע"כ מתייחס למשלח, וחשיב שהוא העובר על חדר"ג, דטביחה שייכא גם בלא שליחות ויש כאן מציאות של טביחה בשבת, אבל גירושין בע"כ אין שייך להפריד הבע"כ מן הגירושין.

וכתב אאמו"ר שליט"א דה"ה בעשאו שליח לתרום והשליח תרום מן הרע על היפה, ואע"פ שהרשהו לתרום גם מן היפה, ואף באופן שהתנה בהדיא דגם מן הרע עושהו שליח, דאל"כ מצי א"ל לתקוני שדרתיך, ואפ"ה חשיב שלד"ע, כיון שהחטא מתייחס למשלח, אבל אם עשאו שליח להפריש סתם והפריש בשבת בזה י"ל שהאיסור רק של השליח, וכ"כ בנו"ב סי' פ' אות כ"ב, ואאמו"ר שליט"א נסתפק בזה דאפשר שגם בעה"ב כשותף באיסור שבת, וכמו שהמפריש מע"ש ע"מ שיחול בשבת יש לאסור, כמ"ש הגרע"א ז"ל בתשו' סי' קנ"ט דאסור לקדש אשה ע"מ שיחולו הקדושין בשבת, וכ"כ אאמו"ר שליט"א ביצה ל"ו ב' דכיון שהסכמתו בשבת מחליטה המקח יש לאסור, תדע שאם נשתטה לא חל, מיהו י"ל דבשליח נתרקנה רשות לשליח, וכמו שאם נתן לו חפץ למכור ומכרו בשבת, אין איסור על בעה"ב.

העושה שליח לתרום מן הרע על היפה כתב בנו"ב סי' ע"ז דלא מהני דהוי דבר עבירה, ושמעתי שבראבי"ה הנדמ"ח ס פשיטא לי' דמהני שליחות בכה"ג ודן בטעמא דמילתא, ואינו תח"י, ואפשר דכיון דמעילה ילפא חטא חטא מתרומה לא מסתבר לומר דבנשיאות חטא דאיירי ב' קרא לא מהני

י. במל"מ פ"ב מרוצח ה"ב הביא דמהרי"ט נסתפק אם אמרינן אשלד"ע באיסור דרבנן, ונראה מבואר בלשונו דמספק"ל רק כשהמעשה ראוי לחול מדאוריתא, כגון קדושין באיסור לפני עור בחד עברא דנהרא, או קדושין באיסור סחורה בשביעית דרבנן, אבל המקדים מע"ש לראשון בפירות שחייבין רק מדרבנן ודאי דאשלד"ע, כיון שהחלות כולו רק מדרבנן, ולא שייך לדון רק אם העמידו דבריהם לבטל החלות שמדאוריתא, ועמ"ל"מ שם בסוה"ד.

לדעת הרמב"ם והראב"ד שאשה אסורה להקיף קטן מדרבנן הוכיח במל"מ דלא סגי באיסור דרבנן לבטל השליחות, וכן הוכיח הגרע"א ז"ל מהריטב"א ב"מ שם דמוקי לה בחד עברא דנהרא אע"פ שעדיין יש לפ"ע מדרבנן, ולכאורה מנפ"מ שבגמ' אין כ"כ הכרח, דשפיר נקטו נפ"מ דמהני קודם הגזירה דרבנן, וי"ל דאיסורין אלו גזורין ועומדין בלא מושב ב"ד, ונמצא שלא הי' נפ"מ בד"ז מעולם, ושפיר דייקו דלא הו"ל לגמ' לתפוס נפ"מ אלו.

יא. יעוי' במ"ש הגרע"א ז"ל פסחים ס"ג ב' בשוחט את הפסח על החמץ, ובמנחת ברוך סי"ג י"ד ט"ו כתב דאין שליחות מעכבת בשחיטה, מיהו י"ל דכשהשוחט לא יודע שיש לבעלים חמץ הו"ל אנוס ופטור, כדתנן בשוחט בשבת ונודע שמשכו הבעלים את ידם הימנו או שמתו כו' פטור מפני ששחט ברשות, והיינו דהו"ל טעה בדבר מצוה, וכיון דאנוס הוא הו"ל כלאו בר חיובא וכבע"כ מותיב ב', וזה עדיף משוגג שכ' תו', דכאן פטור מחטאת, ולפ"ז אפשר שאף ילקה המשלח על המעשה שעשה השוחט בשליחותו, ולע"כ שם.

יב. בקצה"ח סי' קפ"ב סק"ב כתב שהעושה שליח לגרש סתם וגירש בע"כ לא חשיב שלד"ע, כיון שהי' יכול לגרש מדעתה ואיסורא דעביד אדעתא דנפשי' הוא, כעושה שליח

שליחות הבעל, ותימצו דנפ"מ לתרום מן הרע על היפה דלא מהני מדין שליחות, אבל אין זה מיישב שנותנת רשות דמשמע ע"י שליח.

י. כמה שנוהגין ליתן רשות לאשתו וב"ב להפריש תרו"מ בביתו, יש מקום לחוש שמא לא נזהרו במוקף, וא"כ בטלה השליחות והפירות בטבול, [וביותר הדבר מצוי בהכשרים של מפעלים ואולמות שנעשית ההפרשה ע"י המשגיח, וטריחא לי' להקיפן, אלא דשם חמיר טפי דליכא כל הסניפין דלהלן], וכתב אאמו"ר שליט"א כמה סניפין להקל.

א. דמצינו בעירובין ל"ב א' לרבי דכדי למנוע מכשול מותר לתרום שלא מן המוקף ופסק הרמב"ם כותי' בפ"י ממעשר ה"י, וה"נ בביתו של אדם עלול הדבר לבא לידי מכשול, דלאו כו"ע דיני גמירי לדקדק במוקף, ולכן ראוי לו לקיים שליחותו גם אם נעשית ההפרשה שלא מן המוקף ואין כאן עבירה, ויש לשאול דאכתי מה ההיתר להכניס עצמו למינוי זה, הרי יכול להפריש בעצמו, ועכ"פ להשתדל בזה כמה שאפשר, אבל באמת בגמ' שם מבואר שאין לו לטרוח להמנע מזה, שהרי שלח את הע"ה למלאות לעצמו כלכלה של תאנים מתאנתו, ולא טרח לילך עמו לתרום לו, וגם לא משמע שהנתינה הכרחית והמרחק רב, אלא מפני דרכי שלו' נותן לו מתנה מפירותיו ואח"כ מעשר שלא מן המוקף, [ולרשב"ג כיון שנותן לו במחובר לא עבד איסור וצ"ע], ולפ"ז כש"כ שיש להתיר בביתו של אדם שצריך לתת להם אפשרות לאכול גם כשאינו בבית, וכן להכין צרכי הבית.

ואפ"ר דבזה אף רשב"ג מודה דשרי, כיון שמכוונת להפריש כדין אלא דלא גמירי לדקדק בזה תמיד, בכה"ג ראוי להצילן באיסור קל דשלא מן המוקף, ויתכן דרשב"ג לשיטתו ב"ק ס"ט א' דאמר הלעיטהו לרשע וימות, וה"נ המלקט הי' לו לעשר, אבל אלו שמעשרות מודה שראוי להצילן, ועוד שהרי

שליחות בתרומה, [שו"ר דמשמע שם דנקט הכי מה"ט, ומפרש דדוקא לאו ועונש ביד"א בכלל אשלד"ע], ולרבינא ב"מ י' ב' באמת י"ל דבכה"ג השליח לאו בר חיובא כיון שאין הפירות שלו ואין לו בהם זכות הפרשה, וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן שם דה"ה כהן שאמר לכהן קדש לי גרושה, ובזה מיושב מ"ש המאירי יבמות פ"ו א' דנשואה נותנת רשות לתרום מן הרעה על היפה, דאזיל לשיטתו שפסק בב"מ שם כרבינא, ועי' להלן בזה, אבל לרב סמא אי פליג ארבינא צע"ק, ויתכן דכשבעה"ב רוצה להפריש רק מן הרע יש לשליח לעשות שליחותו, דס"ס מצוה קעביד, ובפרט באופן שיש לחוש שלא יעשר כלל, ושפיר מיתקומא הפרשה בחטא דמן הרע ע"י שליח, ול"ד למקדים תרומה לביכורים שכ' בתו' הרא"ש קדושין מ"ב ב' דלא מהני ע"י שליח, דהתם החטא מילתא אחריתי היא, אבל כאן ע"י החטא הו"ל מצוה שאינה מן המובחר, והכל במעשה המצוה.

וב"ז כשבעה"ב צוהו להפריש מן הרע, אבל אם יש לו רשות להפריש מן היפה, י"ל דחשיב בר חיובא ואמרינן לי' דברי מי שומעין, ולא יועיל מינוי שליחות לחטא בכה"ג, כיון שעיקר החטא בגללו.

ובספרי סו"פ קרח מפורש דישאל שתרם מן הרע ברשות לוי חיילא הפרשתו מדדריש דאיכא עלי' נשיאות חטא, אבל אפשר דשם עדיף משליחות דחשיב קצת כבעה"ב, דכמו לאאב"ג דיש לו רשות לתרום מעצמו, ה"ה לרבנן ע"י נטילת רשות, ועי' או"ש תרומות פ"ד ה"ב דהחידוש אע"פ שהריות ללוי מ"מ הישראל נקרא חוטא, וש"מ דלאו בכח שליחות עביד לה, ובאמת מסתברא דנוטל רשות מכל לוי אע"פ שלא יתנו לו לבסוף, ולע"כ בזה, ושמעתי להעיר דמ"ש ביבמות פ"ו א' לימד על נשואה בת ישראל שנותנת רשות לתרום, והקשו תיפול"ל משום

מציל את עצמו ג"כ, ועוד דכאן הנדון על הפירות שהם אוכלין מהן, ובההיא דרשב"ג ורבי מכניס גם מפירות של עצמו להפריש על של ע"ה, ואותן פירות יכול ה"י להפריש מן המוקף, ואולי ג"ז מטעמי דרשב"ג.

ובאמת בגמ' שם מבואר דאף שליחות מהני לזה, שהרי תורם משלו על של ע"ה דבעינן שליחות דוקא, ואע"פ שהע"ה ודאי חוטא שהי' יכול להפריש כדין, אפ"ה נעשה החבר שלוחו מפני שיודע שלא יפריש, ולא חשיב שלד"ע על ההפרשה שלא מן המוקף, דכיון שכן ראוי לע"ה לעשותו שליח, ואין כאן עבירה בשלא מן המוקף, וכש"כ בכה"ג שחושבין שעשירו כדין דודאי יש לקיים השליחות, (וזה מהני אף להכשרים במפעלים).

ב. דלפי ההוה קרוב הדבר שכבר הופרשה תרו"ג מן הפירות, ורק תרו"ג בעיא מוקף, ואף בספק משמע בחלה פ"ה מ"ד דניטלת שלא מן המוקף, (ואין לפרש דהתם הטעם כדי ליטול מן הטהור, כיון שאין סיפו ליתנה לכהן, מיהו שם התירו גם מן הרע על היפה), ובפשוטו מה"ט לא הוזכר בדמאי דא"צ מוקף כיון דא"צ תרו"ג, ובתרו"מ מדאוריתא א"צ מוקף כדתנן בביכורים פ"ב מ, אבל הר"ש לא כ"כ, ולע"כ, ועמש"פ אאמור"ר שליט"א בספר חלה ס"ה סק"ז.

ג. לדעת הקצוה"ח והגט מקושר כל שעשאו שליח סתם מהני אף אם השליח בחר לעשות שלא כדינו, וכגון שבעה"ב מסכים לזה דאל"כ מצי א"ל לתקוני שדרתיך, ומ"מ כיון שהחטא עשה השליח מדעתו לא מיקרי דבר עבירה למשלח, מיהו כבר פקפק אאמור"ר שליט"א בזה דבכה"ג החטא מתייחס למשלח שהופרשו פירותיו שלא כדין, דמוקף זוהי חשיבות בהפרשה, שתתייחס לכל הפירות, ועמשנ"ת ס"ק י"ב בזה.

ד. להפוסקים כרבינא דבשליח לאו בר חיובא ישל"ע, ה"נ כיון שהפירות אינן של

השליח כל החטא מתייחס למשלח, והוא אינו בר חיובא בפירות אלו, כ"ה לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן, ועי' מ"ש הגרע"א ז"ל במחזיר גרושתו נדפס שם, ועי' לעיל סק"ה דהרבה פוסקים סוברים כן, וכן הרמ"א בסי' קפ"ב, אבל בכה"ג שהשליח גורם את העבירה אפשר דחשיב בר חיובא, דאמרינן ל"י כיון שבידו לעשות ההפרשה כדברי הרב, והוא עובר ע"ז, הרי"ז כדבר עבירה של השליח ג"כ, ובטל מינוי זה, ולפי טעם זה אם עשאו שליח לשלא מן המוקף כגון שפירותיו רחוקין עדיף, ועסק"י י"ב.

ה. דאשכחן קולא מדאוריתא להפריש שלא מן המוקף לכבוד סעודת שבת ביבמות צ"ג א', ושם ב' בתו', וה"נ י"ל דלא מיקרי חטא אלא מצוה שלא מן המוכחר, (כלשון הגמ' תמורה ה' א' גבי מן הרע על היפה עי"ש) וזה קיל מביטול עשה כיון דמ"מ מצוה קעבד, והרי בלאו בר חיובא ג"כ יש קצת איסור ולא מיקרי עובר ע"ד הרב, ובראבי"ה הנדמ"ח סי' פשיטא ל"י דיש שליח לתרום מן הרע על היפה, ופי' דרק במה שיש עונש ביד"א אשלד"ע עי"ש.

ו. דמעשר בזה"ז דרבנן, ואצ"ל פירות וירקות, ובמהרי"ט נסתפק אם בדרבנן אמרינן אשלד"ע, מיהו בזה נתבאר לעיל סק"י דהספק רק באיסור דרבנן ומעשה דאוריתא, אבל הכא תרוייהו דרבנן, וגם כיון שעיקרו דאוריתא כעין דאוריתא תקון.

ז. דעת הסוברים דאף בשלד"ע השליחות חל, וכתירוץ קמא דתו' ב"מ שם, דרק לענין עונש לא מתייב המשלח, וראיתי במנחת ברוך סו"ס ט"ו שכ' דבדיני קידושין הוכיח בראיות ברורות דהשליחות חל, ועמש"כ סק"ט דאיכא גיוני דסגי בניחותא.

ח. לפמ"ש בסי' שפ"ח סט"ו דהיכא דהשליח רגיל בכך ויודע בודאי שיעשה ישלד"ע.

ט. דעת רש"י ותו' דבשוגג ישלד"ע, ועמש"כ
בזה סק"ו.

ועיקר הסמך הוא על ההיתר הראשון דכן

ראוי לקיים ההפרשה במצב זה, ואין
כאן עבירה כלל.